

Chaptra 1. Pobel Meur aga Grassow

Cyta an Hâg, mar vêwek pùpprës, mar gempen, mar deg, mayth yw êsy dhe gresy fatell yw de Sul pùb dëdh gweyth, a's teves hy fark goskesek, hy gwëdh uhel ow lêsa dres hy threven Gotheek, hy dowrgledhyow kepar ha myrours brâs, mayth yw dastewynys inhans hy cleghtourow ha'y cromdohow (kepar hag in tiryow an Yst ogasty). Yth esa Cyta an Hâg, chîf-cyta an Seyth Provyns Udnys, ow whethfy in oll hy arteryys gans fros a cytesens du ha rudh. Yth esens y ow fystena, ow tiena, mùskettys wâr aga dywscoth poken gwelyny in aga dêwla, hag y owth herdhya in rag bys i'n Buytenhof, pryson uthyk, mayth yw y fenestry barrys dhe weles whath. Ena an 20 a vis Est i'n vledhen 1672 dre rêson a acûsacyon a dhenladh assayes drÿs wâr y bydn gans Tyckelaer an chyrÿjen, yth o carharys Cornêlyûs de Witt, broder an Pencyonary Meur a Hollond.

Na ve istory an dedhyow-na, ha spessly an vledhen usy agan narracyon ow tallath in hy cres, kelmys yn stroth gans an dhew hanow complys namnygen, nebonen a vynsa consydra na vedha otham vÿth a'n folednow usy ow sewya. Saw dhyworth an very dallath ny a wra sygnyfia dhe'n redyor, agan cothman, hag yth eson ny ow promysysa solas dhyworth an dallath dhodho, bos res porrês a'n styryans-ma rag may halla ev ùnderstondya agan whedhel yn ewn ha'n wharvedhyans brâs yw an fûndacyon anodho.

Cornêlyûs, Ruart de Pulten, hèn yw dhe styrya warden an bankednow, mêr kyns in Dort, hag esel a'n Stâtys Hollond, o nawnjek warn ugans bloodh, pàn veu pobel an Iseldiryow sqwith a'n Repùblyk dell esa Jowan de Witt, an Pencyonary Meur, orth y ùnderstondya. Yn sodyn y a gemeras kerensa wyls rag offys an Stât'holder, tra a veu forbyddys bys vycken in Hollond der an "Gorhebmyn Perpetùal" herdhys wâr an Provyncys Udnys gans Jowan de Witt.

Dell yw ûsys yma an comen voys in oll y dhesmygyans ow kelmy pednrewl abstract gans den udnyk. Indelma yth esa an bobel ow qweles an dhew fygùr sad a'n vreder de Witt, Romans an Iseldiryow, avell carnacyon an Repùblyk. Yth esens y ow sonya dhe omry dhe fancy an rascayl, saw ow kelmy aga honen gans lendury ha heb outray dhe franchys, dhe sowena heb gwastyans. Wâr an tenewen aral yth esa soodh an Stât'hôlder ow qwil dhe'n bobel remembra pyctour dywharth ha prederys a Wyllyam yonk, Pensevyk Orenj.

An vreder a wre favera an Peswardhegves Louis, may fe aswonys y awedhyans ethycal gans oll Ewrop. Pelha Hollond a veu constrînys dhe aswon y bower materyal i'n caskergh marthys-na wâr Dhowr Reyn, rag ajy dhe'n spâs a dry mis, Louis a wrug dystrowy yn tien gallos an Provyncys Udnys.

An Peswardhegves Louis o escar pobel an Iseldiryow termyn hir, hag y a wre y dhespîtya pò y vockya mar veur dell êns y whensys. Saw res yw avowa fatell esens y dre vrâs owth ûsya foesygyon dhyworth Frynk avell messejers a'ga despît. Aga gooth kenedhlek a wre y gonsydra Mythrydâtês an Repùblyk. Rag hedna res o dhe'n vreder de Witt, strîvya warbydn caletter dewblek—warbydn an cas a'ga hestreyesygyon ha warbydn aga sqwîthter kefrÿs, emôcyon natùral dhe bùb nacyon conqwerrys, pàn vowns y ow qwetyas y hyll chyften nowyth aga selwel dhyworth myshyf ha dhyworth sham.

Yth o an chyften nowyth-na parys yn tien dhe omdhysqwedhes wâr waryva an bolytygieth ha dhe strîvya warbydn an Peswardhegves Louis, na fors pana vrâs a vedha sowena an Mytern Brâs i'n dedhyow devedhek. An chyften o Wella, Pensevyk Orenj, mab an Secùnd Wella, ha mab wydn abarth y vabm, Henrietta Stuart, a'n Kensa Wyllyam, mytern Pow an Sowson. Ev o hedna esa an bobel ow qwetyas offys an Stât'holder dhe vos restorys dredho.

I'n vledhen 1672 an den yonk-ma o ugans bloodh. Jowan de Witt, neb o y dhescador, a'n magas dhe vos cytysan dâ. An descador a gara y bow genesyk moy ès y dhyscypyl, hag ev a dhyfudhas der an "Gorhebmyn Perpetùal" govenek an Pensevyk Yonk a vos gwrÿs Stât'hôlder neb udn jorna. Saw yma Duw ow mockya desef mab den, a vo whensys dhe exaltia pò dhe iselhe powers an bÿs heb omgùssulya gans an Mytern avàn. Pelha fara brottel ha sians pobel an Iseldiryow, warbarth gans an euth inspîrys gans Louis Mytern, a wrug dhe'n Iselalmans daskelwel an Gorhebmyn Perpetùal ha dasfùndya offys an Stât'hôlder in favour Wella Orenj. Dorn an

Ragwelesygeth a wrug merkya in mes destnans dewetha Wyllyam wâr vappa cudh an bledhydnyow dhe dhos.

An Pencyonary Meur a blêgyas dhe volùnjeth y ges-cytysans; Cornêlyùs de Witt bytegyns o moy gorth hag in spît dhe bùb godros dhyworth rascayl an party Orenj, neb a'n kerhydinas in y jy in Dort, ev a sonyas dhe sîna an laha dhe restôrya offys an Stât'holder. Dagrow ha pejadow y wreg a'n môvyas, ev a agrias wâr an dyweth, saw ev a addyas dh'y leuvnosyans an dhyw lytheren V.C. (*Vi Coactus*), ow sygnyfia dredhans na wrug ev omry ma's dre nerth.

Marthys gwiryon veu an jêdh-na ev dhe scappya dhyworth an destnans intendys ragtho.

Ny veu prow vÿth dhe Jowan de Witt ev dhe blêgya yn uskys dhe whansow y ges-cytesans. Ny bassyas ma's nebes dedhyow kyns es nebonen dhe assaya y wana. Ev a veu tebel-bystygys kyn na veu va ledhys.

Ny wrug hedna servya tybyansow an party Orenj. Drefen bêwnans an dhew vroder dhe vos lestans pêsus dh'aga forpos, y a jaunjyas aga thowlow hag a whelas cafos dre gabel tra na wrussons spêdya dhe gollenwel der an dagyer.

Ass yw anvenowgh pàn vo den brâs kefys orth an prÿs ewn rag collenwel tolow meur ha nôbyl! Ha rag an rêson-na, pàn wrella wharvos an cyrcûmstancys rag an wharvedhyans, yth yw an istory parys dhe recordya hanow an den dôwsys ha dh'y bresentya avell den dhe vos exaltys gans denythyansowa an dedhyow dhe dhos. Saw pàn wrella an Jowl mellya gans gwythresow mab den, may halla ev tôwlel skeus wâr neb exystens lowen, poken dhe dhomhel neb gwlasor, dre lycklod ev a vydn trouvya ryb y denewen pùpprÿs nebonen dhe ûsya avell y doul anfusyk, ha nyns yw res dhodho ma's whystra in scovarn an gwas-na dh'y settya ow conys rag collewnwel y dowl.

An toul anfusyk, esa i'n tyller ewn dhe vos mainor a'n kesplottyans caward-ma o Tyckelaer, complys solabrÿs, ha chyrÿrjen herwyth galwans.

Ev a dhysqwedhas enwedhow dhe'n auctoryras warbydn Cornêlyùs de Witt, ow leverel fatell o apert dhyworth an lytherow addys dh'y leuvnosyans de Witt dhe vos serrys brâs ow tûchya dascalow an Gorhebmyn Perpetual; pelha awos hy hâtyans a Wella Orenj ev dhe arveth ladhor cudh dhe ryddya an Repùblyk a'y Stât'hôlder nowyth. Tyckelaer a dheclaryas fatell o va y honen an person dôwsys gans de Witt dhe ladha an Stât'hôlder; saw drefen ev dhe gemeres euth a wil hager-ober a'n par-na, yth o gwell ganso dysclôsyas an cabmweyth ès y gomyttya.

In gwir an dysclôsyans-ma a veu arrayes yn perfeth dhe dhyfuna outray coneryak in mesk an party Orenj. An Atorny Jeneral a erhys an 16 Est 1672 may fe dalhednys Cornêlyùs de Witt; hag indelha broder nôbyl Jowan de Witt a veu constrînyd dhe sùffra, kepar an felon moyha casadow, in onen a rômys a bryson an cyta an radnow avarr a dormentyans. Rag yth esa y jùjys ow qwetyas y hyllens y dre hedna tedna in mes anodho y gonfessyon ow tûchya y gesplottyans alejys warbydn Wella Orenj.

Cornêlyùs a'n jeva brÿs brâs saw ev a'n jeva colon vrâs inwedh. Ev o onen a'n trîb a vartyrs neb yw kelmys mar fast dh'aga crejyans polytyk avell aga hendasow dh'aga fedh, hag y abyh dhe vinwherthyn orth pain: pàn veu va dysplewys wâr an rastel tormentya, ev a dheclaryas, crev y lev, hag ev ow corvadna an lînednow herwyth an gwerseth, an kensa gwers a *Justum ac tenacem* gans Horâs. Ny wrug ev confessya tra vÿth, saw ev a sqwithas nerth y dormentours ha'ga fanatygieth kefrÿs.

An jùjys bytegyns a dhelyfras Tyckelaer a bub acûsacyon; saw in kettermyn y a dhampnyas Cornêlyùs dhe gelly pùb offys ha pùb dynyta; dhe be costow an trial; ha dhe vos banyshys dhyworth tiryow an Repùblyk bys venary.

Nyns o an vreus-ma warbydn den inocent yn udnyk, saw warbydn den brâs. Skyla o hy a blesour dhe emôcyons an bobel, may feu Cornêlyùs de Witt sacrys bythqweth dh'aga les; saw dell wren ny gweles, ny veu hy lowr.

Cytysans Athênas re asas wâr aga lergth hanow dâ lowr rag fowt a aswon grass, saw i'n negys-ma res yw dhodhans ry an vleykorieth dhe bobel an Iseldiryow. Cytysans Athênas in câss Arystîdês o contentys dh'y exîlya.

Jowan de Witt, kettel glôwas ev adro dhe'n cùhudhans warbydn y vroder, a hepcoras y offys avell Pencyonary Meur. Ev inwedh a recêvas weryson nôbyl rag y dhevôcyon dhe yêhes y bow genesyk, rag ev a gemeras ganso y honen aberth in y vêwnans pryveth an cas a'n ost a'y eskerens ha crythednow fresk gwrÿs gans ladhoryon cudh. Re venowgh yth yw an re-na an udn reward recêvys gans tus gwiryon neb a lavuryas rag aga fow hag a ancovas aga les aga honen.

I'n mêntermyn Wella Orenj a gentrydnas resegeva an wharvedhyansow gans pùb main a'n jeva, hag ev ow qwetyas yn freth an jêdh pàn wrella an bobel, o va duw bian dhodhans, gwil a gorfow an vreder an dhew stap may halla ev ascendya warnodhans bys in chair an Stât'holder.

Indelha an 20ves Est 1672, kepar dell wrussyn ny derivas orth dallath an chaptra-ma, yth esa oll cytysans an dre ow fystena tro ha'n Buytenhof, rag gweles lyfrêson Cornêlyûs de Witt in mes a'n pryson kyns ès mos in exîlyans; ha rag percêvyâ pana verkys o gesys der an rastell tormentya wâr fram bryntyn an den a wodhya mar dhâ prydydhieth Horâs.

Saw nyns esa oll an rûth-na ow fystena bys i'n Buytenhof gans an towl udnyk a dhelîtya aga lagasow wâr an wologva. Yth esa lies huny anodhans ow mos dy rag kemeres radn wythresek inhy, ha dhe gollenwel an offys, esens y ow cresy na veu lenwys yn compes—hèn yw soodh an ladhôr.

Heb mar yth esa radn ina mesk nag o aga brÿs mar anwhek. Nyns o bern dhe'n re-na ma's an wologva, tra yw fest dynyak dhe'n rascayl, rag y fydh gooth aga holon flattrys dredhy—an syght a dhen brâs dehesys wâr nans bys in doust an dor.

"A ny veu an den-ma, Cornêlyûs de Witt, towlys dhe bryson ha terrys der an rastell tormentya? A ny wren ny y weles, golhys in goos ha cudhys dre sham?" Hag a ny veu hebma vycory wheg rag bÛrjysy an cyta, y moy gorvydnek ès an rascayl kebmyn? Rag yth o pùb cytysan onest porposys dhe gemeres radn ino.

"Pelha," dell esa owth hyntya an sordyoryon Orenj kemyskys der an rûth, rag y a's teva govenek a'ga rêwlya avell arv sherp ha trobm—"pelha, a ny vÿdh chauns spladn dhyworth an Buytenhof bys in yet an dre dhe dôwlel nebes dornasow a bry, pò nebes meyn orth an den-ma, Cornêlyûs de Witt, rag ev a wrug grauntya an roweth a Stât'hôlder dhe Bensevyk Orenj, *vi coactus* yn udnyk, saw ev o intendys inwedh dhe wil dhodho bos ledhys?"

"Pelha," eskerens asper Frynk a addyas, "a pe an ober gwrÿs yn compes hag yn colodnek i'n Hâg, ny via Cornêlyûs alowys dhe scappya ha mos in exîlyans. Rag ena ev a yll dasnowedhy y gesplottians gans an Francas, ha bêwa gans an sherewa brâs-na, Jowan y vroder, wâr owr Marqwys de Louvois."

Pàn vo pobel serrys mar vrâs, dell yw ûsys y a wra ponya kyns ès kerdhes; hèn o an skyla tregoryon an Hâg dhe vos ow fystena tro ha'n Buytenhof.

Tyckelaer, leun y golon a spît hag a envy saw heb towl certan vÿth in y bedn, a ylly bos gwelys in mesk an dus arag an rûth, hag y fedha an party Orenj orth y dhysqwedhes adro avell gorour ewnhenseth, patron a onour kenedhlek hag a jeryta Cristyon.

An harlot taunt-ma a dherivas yn fâlslych gans oll an manylyon comendys der y vrÿs bylen ha'y dhesmygyans camhensek an fordhow may whrug Cornêlyûs de Witt assaya dh'y vrîbya, an mona a wrug ev promysya ha'n castys dyowlek a dôwlys ev dhe êsya ragtho, hèn yw Tyckelaer, an hens dhe'n denladh.

Ha pùb lavar in y areth, clôwys yn tywysyk gans an rûth, a veu metys gans hùrê brâs rag Pensevyk Orenj ha gans hanajen a sorr coneryak warbydn an vreder de Witt.

Ha'n rascayl a dhalathas relêssya aga sorr dre gably an hager-jÛjys kyn fe neb a asas dhe'n tebelwas kepar ha Cornêlyûs treus dhe scappya mar scav.

Radn a'n sordyoryon a whystras, "Ev a vÿdh gyllys; ev a wra diank dhyworthyn!"

Radn aral a worthebys, "Yma gorhal orth y wetyas in Schevening, lester Frynkek. Tycklaer re wrug hy gweles."

An rascayl a grias oll warbarth: "Tycklaer gwiryon! Hùrâ rag Tycklaer!"

"Ha bydner re wrellyn ny ankevy," a grias lev in mes a'n rûth, "y whra scappya kefrÿs y vroder Jowan, neb yw sherewa mar fekyll avell Cornêlyûs."

"Ha'n dhew debel-was a wra lowenhe in Frynk gans agan mona ny, gans an mona rag agan gorholyon, agan arvjiow ha'gan lestervaow; rag y re wrug aga gwertha dhe Louis Mytern."

"Wèl, res yw dhyn heb aga gasa dhe dhyberth!" yn medh onen a'n wlasaroryon, neb esa dhyrag an re erel.

"In rag bys i'n pryson!" a grias an rûth wâr y lergh.

In mesk an criow-na an cytysans a bonyas dhe scaffa ha dhe scaffa, owth antel aga mùskettys, ow swaysya aga bolygow ha godros a bùb tu dhe redya in aga bejeth.

Saw ny wharva garowder vÿth whath; ha lînen an varhogyon esa ow qwardya an fordhow bys i'n Buytenhof a remainyas clor, tawesek, dyvuf. Yth esens y ow codros moy der aga fowt emôcyon ès oll an rûth a vùrjesysy gans aga criow, aga frobmans ha'ga brgagyans. In gwir an varhogyon a savas kepar hag imajys in dadn dhewlagas aga chyften, Cont Tilly, capten marhoglu an Hâg. Yth o y gledha tednys ganso, saw yth esa ev orth y sensy gans an bleyn dhe'n dor keslînek dhe gronow y warthowl.

An marhoglu, an udn dyffres rag an pryson, a wrug ownekhe der y omdhegyans fym rûth frobmys an bobel, ha kefrÿs an bagas a wethysy dynasek. An re-na o gorrys adâl an Buytenhof rag scodhya an soudoryon ow sensy ordyr dâ. Saw y a ros exampyl a draison, rag y a grias—

"Hùrâ rag Orenj. Dhe'n dor gans an traitours!"

Presens Tilly ha'y varhogyon a veu let wolcùm dhe'n gwerroures dynasek-ma; saw nebes ha nebes y a devys dhe voy ha dhe voy serrys der aga ujow aga honen; ha drefen nag esens owth ùnderstondya fatell ylly den vÿth bos hardh heb y showya dre griow, y a ascrîbyas cosoleth an dragouns dhe gowardy, hag a avauncyas stap warlergh stap tro ha'n pryson, hag oll an rascayl frobmys a's sewyas.

I'n termyn-na, Cont Tilly a avauncyas wâr y vargh saw ny wrug ev ma's derevel y gledha ha plêgya tâl rag còwsel ortans:—

"Wèl, a dus jentyl a'n gwithlu dynasek, prag yth esowgh why owth avauncya hag pandr'esowgh why owth ow tesÿrya?"

An bùrjysy a shakyas aga mùskettys hag a grias arta,—

"Hùrê rag Orenj! Mernans dhe'n traitours!"

"Hùrê rag Orenj! dâ lowr," Tilly a worthebys, "kynth oma plêsys moy dre fâssow lowen ès dre fâssow trist. Why a yll garma 'Mernans dhe'n traitours!' mar uhel dell vydnowgh, mar bell dell na wrewgh why dysqwedhes hedna ma's der agas garma. Saw ow tûchya aga gorra dhe'n mernans in gwiryoneth, yth esoma obma rag lettya hedna, ha me a vydn y lettya."

Ena ev a drailyas orth y soudoryon ha ry an arhadow—

"Soudoryon, bedhowgh parys!"

An soudoryon a obeyas dhe'n arhadow poran ha hedna a wrug dhe'n wethysy dynasek codha wâr dhelergh dre ancombrÿnsy. Hedna a dhros minwarth dhe anow sodhak an marghlu.

"How!" ev a elwys, gans an lev coynt gesus-na yw mar gebmyn dhe dus a'y alwans. "Kêwgh wâr agas cabm, a dus jentyl; ny wra ow soudoryon setha bùlet vÿth orthowgh, saw wâr an tenewen aral, ny wrewgh why procêdya udn stap moy tro ha'n pryson."

"Hag a ny wodhowgh why bos mùskettys dhyn?" a ujas capten an vùrjysy.

"Res yw dhybm y wodhvos, rag why re wrug dhodhans spladna dhyragof. Saw me a'gas pÿs dhe verkya bos pystolow dhyn ny, ha fatell usy pystol ow setha bùlet bys hanter-cans lath, ha nyns esowgh why ma's pypmp lath warn ugans dhyworthyn."

"Mernans dhe'n traitours!" an bùrjysy a grias arta serrys pur.

"Kêwgh in kerdh!," a grias an sodhak dre gromyal. "Yth esowgh why ow leverel an keth tra arta hag arta. Yth esowgh why worth ow ania."

Gans hedna ev a gemeras y dyller orth pedn y soudoryon, ha'n tervans adro dhe'n Buytenhof owth encressya.

Saw ny wodhya an rûth coneryak, pàn esens y ow sewya olow onen a'ga vyctyms, yth esa an vyctym aral, kepar ha pàn ve va ow fystena dhe vetya y dhestnans, ow passya le ès cans lath pell dhywortans, adhelergh dhe vagasow an bobel hag a'n dragouns, may halla va kerdhes bys i'n Buytenhof.

In gwir Jowan de Witt a wrug skydnys dhywar y garyach gans y servont, hag ev a gerdhas yn cosel dres clos an pryson.

Ev a gomplas y hanow dhe'n porthor, neb a'n aswonas. Jowan a leverys,—

"Dùrda dhywgh why, Gryfùs. Devedhys oma dhe gemeres ow broder dhyworthowgh. Dell wodhowgh why, ev re beu dampnys dhe dhyvroeth. Me a vydn y dhon in mes a'n dre."

Gans hedna, an jailer, sort ors a dhen, ûsys dhe alwhedha hag egery yettys an pryson, a'n dynerhys ha'y alowa aberth i'n byldyans. Heb let y feu an darasow degës arta.

Deg lath pelha in rag, Jowan de Witt a vetyas mowes yonk pòr sêmly, seytek pò êtek bloodh, ha hy gwysks in dyllas an benenes Frysyan. Hy a wrug cortesy teg dhodho. Ev worth hy thava in dadn an elgeth a leverys dhedhy,—

"Dùrda dhis, Rôsa deg ha dâ, fatl' yw ow broder vy?"

"Ogh, Mynheer Jowan!" an vowes yonk a worthebys. "Nyns eus own dhybm a'n drog gwrÿs dhodho. Yth yw hedna oll passys lebmyn."

"Pandr'usy worth dha ownekhe ytho?"

"Own a'm beus a'n drog yns y porposys dhe wil dhodho.

"Eâ," yn medh de Witt, "yth esta ow còwsel a'n bobel awoles, a nyns esta?"

"Esowgh why worth aga clôwes?"

"Yth yns y frobmys brâs in gwir. Saw pàn wrellons y agan gweles ny, martesen y a wra coselhe nebes, rag ny wrussyn ny gwil tra vÿth dhodhans ma's an dâ."

"I'n gwetha prÿs nyns yw hedna rêson vÿth, saw rag an contrary," yn medh an vowes yn isel. Ha warlergh sin dhyworth hy thas hy a omdednas.

"In gwir, a flogh, re wir yw an pÿth a leverta."

Ena ow pêsyas gans y gerdh, ev a leverys dhodho y honen,—

"Ot obma mowes yonk, ha dre lycklod ny wor hy redya, saw gans an udn ger, hy namnygen re dherivas oll istory an bÿs."

Ha gans an keth semblant clor, sa trist'ha ès dell o pàn entras ev i'n pryson, an Pencyonary Meur a brocêdyas bys in carhar y vroder.

Chaptra 2. An Dhew Vroder

Kepar dell wrug Rôsa deg dargana, meur hy own ha'y skeus, indelha y wharva. Pàn esa Jowan de Witt owth ascendya an stairys gwiùs cul bys i'n carhar Cornêlyùs, y vroder, an bùrjysy a wrug oll aga ehen dhe wil dhe soudoryon Tilly bos remôvys, rag yth esens y worth aga lettya.

Pàn wrug Arlùth Rascayl percêvyä an porpos-na, plêsys dell o dre borpos wordhy y drevlu, ev a ujas yn crev,—

“Hùrê rag an bùrjysy!”

Ow tùchya Cont Tilly, o mar fur dell o va fym, ev a dhalathas kestalkya gans an bùrjysy, in dadn scoos pystolow parys y dhragouns. Ev a styryas dhe dregoryon golodnek an dre, fatell esa y arhadow dhyworth an Stâtys orth y gomondya dhe wardya an pryson ha'n fordhow bys dy gans try hompany a soudoryon.

“Prag y feu rÿs an arhadow-na? Prag yth yw res gwardya an pryson?” an dus Orenj a grias.

“Hedhowgh!” an Cont a worthebys. “Ena yth esowgh why ow covyn orthyf moy ès dell allama gortheby. Y feu erhys dhybm: ‘Gwardyowgh an pryson,’ hag yth esoma worth yw wardya. Whywhy, a dus jentyl, yw soudoryon agas honen. Why a wor fatell yw res obeya pùpprÿs dhe arhadow.”

“Saw y feu an ordyr-ma rÿs dhywgh may halla an traitours gasa an dre.”

“Y hyll bos, rag y feu an traitours dampnys dhe dhyvroeth,” Tilly a worthebys.

“Saw pyw a ros an ordyr-ma?”

“An Stâtys in gwir!”

“Traitours yw an Stâtys.”

“Ny worama tra vÿth ow tùchya hedna!”

“Ha te yw traitour dha honen!”

“Me?”

“Eâ, te dha honen.”

“Wèl, ow tùchya hedna, gesowgh ny dhe ùnderstondya an eyl y gela. Pyw a dalvia dhybm traita? An Stâtys? Dar, ny allama aga thraitä; pàn vyma arvedhys gansans, me a wra collenwel aga ordrys yn lel.”

Drefen an gwir dhe vos mar apert dhe'n Cont, ny yllens y argya ganso. Rag hedna an rascayl a encressyas aga thervans ha'ga braggyans uthyk. Ny wrug an Cont aga gortheby ma's gans cortesy perfeth.

“A dus jentyl,” yn medh ev, “kemerowgh agas mùskettys dhywar antel. Onen anodhans a yll setha dre wall. Ha mar teffa an bùlet ha pystyga onen a'm soudoryon, ny a vynsa dysevel dew cans a'gas tus why. Ha drog via hedna genen, saw drocka via genowgh why. Spessly drefen na veu tra a'n par-na intendys naneyl genowgh why na genef vy.”

“Mar teffowgh why ha gwil hedna,” an bùrjysy a elwys, “ny a vynsa setha orthowgh why inwedh.”

“Mynsowgh, heb mar. Saw gwren ny soposya why dhe ladha pùb huny ahanan, an re-na ledhys genen ny ahanowgh a via marow whath.”

“I'n câss-na, gesowgh an tyller-ma dhyn ny, ha te a wra collenwel devar an cytysan dâ.”

“Kyns oll,” yn medh an Cont, “nyns oma cytysan, adar offycer, ha hèn yw tra dyffrans yn tien. In secùnd le, nyns oma Iselalman, ader Frank, ha hèn yw moy dyffrans whath. Ny'm beus negys vÿth ma's gans an Stâtys, mayth oma gobrys gansans. Dysqwedhowgh dhybm ordyr dhywortans may whrellen gasa an tyller-ma dhywgh why, ha me a vÿdh pòr lowen dhe dhepartyä heb let, rag me yw anies sqwith obma.”

“Eâ, eâ!” a grias cans lev; ha'n tros gwrÿs gansans a veu encressys dre bymp cans lev moy. “Deun bys in hel an dre; deun rag gweles an canajow! Deun in rag! Deun in rag!”

“Eâ, in gwir,” yn medh Tilly yn isel inter y dhens, pàn welas ev an re moyha gwyls ow tyberth; “kewgh ha gwrewgh pesy in Hel an Dre may whrella cowardy dura, ha why a wel mar pedhons y parys dh'y rauntya dhywgh. Kewgh, why polâtys brâv, kewgh!”

Yth esa an offyicer wordhy ow powes wàr onour an jüstycys, ha'n re-na wàr aga thu a wre powes wàr onour Tilly avell soudor.

"Dar, a Gapten," an kensa lieutenant a whystras in scovarn an Cont, "yma govenek dhybm fatell vydn an canajow sconya dhe woslowes orth an vuscogyon-ma. Saw warlergh pùptra, dà via mar teffens ha danvon dhyn soudoryon moy."

I'n mêntermyn, Jowan de Witt, a wrussyn ny gasa owth ascendya an stairys warlergh y gescows gans Gryfùs an Jailyer ha'y vyrgh Rôsa, o devedhys dhe dharas an carhar, mayth esa y vroder Cornêlyùs ow powes, wosa sùffra an kensa radnow a dorment. Drefen sentens a dhyvroeth dhe vos pronôncy a warnodho, nyns o otham na felha a wil dhodho sùffra an tormentyans specyal.

Yth esa Cornêlyùs istynys wàr y wely, trogh y ardhornow ha brêwys y vesias. Ny wrug ev confessya trespasseth nag o va cablus anodho. Hag i'n eur-na wosa try dëdh a bainys uthyk, yth esa ev arta owth anella yn frank, wosa clôwes nag esa an jùjys ma's orth y dhampnya dhe exîlyans, rag yth esa ev ow qwetyas sentens a vernans.

Endûys gans corf a horn ha gans colon fym, assa wrussa ev tûlla y eskens, mar teffens y unweyth ha gweles in tewolgow y garhar i'n Buytenhof y vejeth gwydnyk golowys gans minwharth an martyr, a wrello ankevy atal an bÿs-ma wosa gweles gordhyans nev.

In gwir an warden a dhascafes y leun-nerth, moy awos gallos y volùnjeth crev ès awos gweres. Hag yth esa ev ow reckna pana bell a wre formalytas an laha y sensy whath i'n prysen.

Orth an very prÿs-na yth esa criow gwithlu an bÿrjysy, kemyskys gans criow an rascayl ow conery warbydn an dhew vroder, hag ow codros Captan Tilly, esa worth aga dyffres. An tros-na, esa owth uja avêd dhe fosow an prysen, kepar ha'n mordardh ow omherdhya warbydn an carygy, a dhrehedhas scovornow an prysner.

Kynth o an tros leun braggys, yth hevelly nag o va bern dhe Gornêlyùs, ha ny wovydnas ev adro dhe'n rêson ragtho. Na ny savas ev naneyl dhe veras in mes a varrow horn y fenester, esa ow tysqwedhes dhodho golow ha tervans an bÿs wàr ves.

Yth esa ev ow predery pùpprÿs a'y bainys anhedhek mayth o hedna ûsadow ganso. Ev a glôwa gans joy fatell esa ow lowsya an colmow a'y enef dyvarow gans y gorf podradow, mayth hevelly dhodho bos y spyrys frank dhyworth lestans an corf ow terneyja a-ughto—kepar ha flam in newores ow terevel dhywar regyth hanter-marow.

Ev a brederiy inwedh a'y vroder, ha pàn esa an den-na yn few in y imajynacyon, an daras a egoras ha Jowan a entras. Jowan a fystenas dhe wely an prysner, neb a istynas tro hag ev y esely terrys ha'y dhêwla in lystednow. Kynth o gloryùs Jowan, Cornêlyùs lebmyn a'n passyas—in hâtyans an Iselalmans kyns ès in servys dh'y bow genesyk.

Jowan a abmas yn tender dhe dâl y vroder ha settya y dhêwla pystygys wàdhelergh wàr an golhes.

"A Gornêlyùs, ow broder truan, yth esta ow sùffra painys brâs, a nyns esta?"

"Nyns esoma ow sùffra na felha, awos me dhe'th weles jy, a vroder."

"Ogh, a Gornêlyùs truan whaeg! Yth esoma owth omglôwes fest truedhek orth dha weles in stât kepar ha hebma."

"Hag in gwir me a brederys moy ahanas jy ès ahanaf ow honen. Ha pàn esens worth ow thormentya, ny brederys a groffolas marnas unweyth yn udnyk, pàn leverys vy, 'A vroder truan!' Saw lebmyn, pàn esta obma, gesowgh ny dhe ankevy pùptra. Te yw devedhys rag ow don vy in kerdh, a nag osta?"

"Ov."

"Me yw sawys yn tien. Gweres vy ow sevel in bàn, ha te a welvyth fatl'allama kerdhes."

"Ny vÿdh res dhis kerdhes re bell, rag yma ow haryach ryb an poll, adhelelgh dhe dhragouns Tilly."

"Dragouns Tilly! Prag ymowns y ryb an poll?"

"Wêl," yn medh an Pencyonary gas mínwharth morethek o ûsys ganso, "yma an dus jentyl orth Hel an Dre ow qwetyas fatell garsa pobel an Hâg dha weles ow tyberth, hag yma neb own a dheray."

"A dheray?" Cornêlyùs a worthebys, ow meras stark orth y vroder ancombrys, "a dheray?"

"Eâ, a Gornêlyùs."

"Ogh! Hèn yw an dra a glôwys vy namnygen," yn medh an prysner, kepar ha pàn esa ev ow côwsel orto y honen. Ena ev a drailyas dh'y vroder, hag a bêsyas,—

"Eus meur a bobel awoles dhyrag an pryson?"

"Eus, a vroder, yma meur anodhans."

"Ytho, dha dhevedhyans dhybmo vy obma—"

"Wêl?"

"Fatla wrussons y gasa dhis dos dredhans?"

"Te a wor yn tâ nag on ny meurgerys, a Gornêlyùs," yn medh an Pencyonary Meur, yn wherow morethek. "Me a wrug ow fordh dre scochfordhow ha dre strêtyas bian."

"Te a wrug keles dha honen, a Jowan?"

"Whensys en vy dhe'th trehedhes heb kelly termyn, ha me a wrug an pÿth usy tus ow qwil i'n bolytygieth, pò wâr an mor, pàn vo an gwyns wâr aga fydn: me a dackyas."

I'n very prÿs-na y feu clôwys i'n plain awoles an conar an rûth gans tros esa owth encressya. Yth esa Tilly owth argya gans an bÿrjysy.

"Wêl, wel," yn medh Cornêlyùs, "te yw marnar fest skentyl, Jowan; saw yma dhybm dowt mar qwrêta lêdya dha vroder mar salow in mes a'n Buytenhof i'n hager-awel-ma, ha dre an todnow gwyls a hâtyans an bobel, kepar dell wrusta gedya morlu van Tromp dres basdowrow Dowr Schelt bys in Antwerp."

"Gans gweres Duw, a Gornêlyùs, dhe'n lyha ny a vydn y whelas," Jowan a worthebys, "saw kys oll dâ via genef leverel neb tra dhis."

"Cows!"

An criow a dhalathas anowyth.

"Goslow, goslow!" yn medh Cornêlyùs, "ass yw serrys an dus-na! Yw hedna wâr dha bydn jy pò wâr ow fydn vy?"

"Me a vynsa soposya aga bos serrys genen agan dew, a Gornêlyùs. Me a leverys dhis, a vroder ker, fatell wrug an party Orenj agan assaulty der aga gowegneth, saw pelha y re'gan rebukyas drefen ny dhe negysysa gans an Francas."

"Ass yns y pednow pyst!"

"Saw ymowns y worth agan cably indelha."

"Saw whath, mar teffa an negysysansow-na ha soweny, y a vynsa lettya fethansow Rees, Wesel ha Rheinberg, Ny via Dowr Reyn tremenys, ha'n Iseldiryow a alsa martesen consydra hy honen whath dhe vos dydrygh in mesk hy hersegow ha'y dowrgledhyow."

"Oll hedna yw fest gwir, a Gornêlyùs wheg, saw whath moy certan ywa, a pe dyskevrys an lytherow intredhon ny ha'n Marqwys de Louvois, kynth oma marnar sley, ny alsen poynt gedya an scath wadn yw res dhedhy carya breder de Witt ha'ga fortyn in mes a Hollond. An lytherow, a vynsa martesen prevy dhe bobel wiryon pana vrâs yw ow herensa rag ow fow genesyk, ha pana sacryfys yw profys genef rag hy franchys ha'y gordhyans. Saw mar teffens ha codha inter dêwla an party Orenj, hedna a via terryjy ragon ny. Yma govenek dhybm y whrusta lesky an lytherow-na kys ès te dhe asa Dort rag jùnya dhybm i'n Hâg."

"A vroder ker," Cornêlyùs a worthebys, "yma dha lytherow chaunjys gans M. de Louvois ow provia dùstuny lowr te dhe vos agensow an cytysan brâssa, moyha larj ha moyha skentyl a'n Seyth Provyns. Yth esoma ow lowenhe in gordhyans ow fow; ha spessly yth esoma ow lowenhe in dha ordhyans jy, a Jowan. Me re gemeras an gwelha gwith na ve leskys an lytherow-na."

"Ena ow tùchya an bêwnans-na," yn medh an Pencyonary Meur yn cosel hag ev ow nessa dhe'n fenester, "ny yw kellys."

"Nâ, i'n contrary part, a Jowan, ny a wra in kettermyn selwel agan bêwnans ha dascafes kerensa an bobel."

"Saw pandra wrusta gans an lytherow-na?"

"Me a's settyas inter dêwla Cornêlyùs van Baerle, ow mab bejyith. Dell wodhest yth ywa trigys in Dort."

“van Baerle truan gwiryon! Ev a wor kebmys, saw nyns usy ev ow preder a dra vÿth ken ès a flourys hag a’n Duw neb a’s gwrug. Te re fydhyas an sêcret marwyl dhodho. Hedna a vÿdh yw dhystrùcsyon, an gwas truedhek!”

“Y dhystrùcsyon?”

“Eâ, rag ev a vÿdh crev pò ev a vÿdh gwadn. Mar pÿdh ev crev, pàn glôwa ev a’n pÿth a vo wharvedhys dhyn ny, ev a wra bôstya ny dhe vos aswonys dhodho. Mar pÿdh ev gwadn, ev a wra kemeres own awos y golm genen ny. Mar pÿdh ev crev, ev a wra dyscudha an sêcret der y golonecter. Mar pÿdh ev gwadn, y fÿdh an sêcret kemerys dhyworto dre nerth. In kenyver câss, ev yw kellys ha ny kefrÿs. Gesowgh ny ytho dhe fia, dhe fia hadre vo termyn dhyn.”

Cornêlyùs de Witt a dherevys y honen dhywar y wely, hag ow talhedna dorn y vroder, neb a gernas ow tava y lystednow a lyn, a worthebys,—

“A nyns yw ow mab bejyth aswonys dhybm? A nyns oma abyl dhe redya pùb preder in brÿs van Baerle, ha pùb sentement in y golon? Te a wovydn yw ev crev pò gwadn? Nyns ywa naneyl an eyl na’y gela, saw nyns yw hedna an qwestyon i’n tor’-ma. An chîf-poynt yw hebma: certan yw na wra va dysclôsia an sêcret, rag an rêson fest dâ na’n gor ev y honen.”

Jowan a drailyas gans sowthan.

“Te a dal godhvos, a vroder wheg, fatell veuma deskys in scol an polytygor wordhy Jowan de Witt; ha me a lever dhis unweyth arta na wor van Baerle natur na roweth an fardel a wrug avy fydhya dhodho.”

“Yn uskys dhana,” Jowan a grias, “drefen bos termyn dhyn whath, gesowgh ny dhe dhanvon dhodho brenyansow dhe lesky an fardel.”

“Pywa a wra aga dry dhodho?”

“Craeke, ow servont, neb a veu dôwysys rag dos genen wâr geyn margh ha neb a entras i’n pryson genama, may halla va dha weres ow skydnys an stairys.”

“Gwra ombredery yn tâ kyns ès erhy may fe leskys an dogvednow drûth-na.”

“Yth esoma ow jÿja fatell yw res dres pùptra dhe’n vreder de Witt selwel aga bêwnans, may hallens y selwel aga onester. Mar pedhyn ny marow, pyw a wra agan dyffres? Pyw a wra convedhes yn tien agan porposys?”

“Yth esta ow soposya ytho, y dh’agan ladha, mar pÿdh dyscudhys an paperyow-na?”

Jowan, heb gorthebys, a boyntyas gans y dhorn tro ha’n plain, le may hylly criow hag ujow anwhék bos clôwys i’n very mynysen-na.

“Eâ, eâ,” yn medh ùrnêlys, “me a glow an criow-na pòr apert, saw pÿth usons y ow mênya?”

Jowan a egoras an fenester.

“Mernans dhe’n traitours!” an bobel a ujas.

“Esta ow clôwes lebmyñ, a Gornêlyùs?”

“Dhe’n traitours. Ymowns y worth agan sygnyfia ny!” yn medh an prysner, ow lyftya y dhewlagas tro ha’n nev hag ow terevel yw dhywscoth.

“Eâ, ymowns worth agan sygnyfia ny,” Jowan a dhasleverys.

“Ple ma Craeke?”

“Orth daras dha vagh, me a grÿs.”

“Gwrêns ev entra ytho.”

Jowan a egoras an daras; yth esa an servont lel ow cortos wâr an trûthow.

“Deus ajy, a Craeke, ha goslow yn tâ orth geryow ow broder.”

“Nâ, a Jowan, ny wra servya messach còwsys. I’n gwetha prÿs res yw dhybm screfa.”

“Prag yth yw res hedna?”

“Dre rêson na wra van Baerle dascor an fardel na’y leskys heb arhadow specyal dhyworthyf rag y wil.”

“Saw a ylta jy screfa, a gothwas truan?” Jowan a wovydnas ow meras orth dêwla tydn ha pystygys an godhevyas anfusyk.

“A pe pluven hag ink dhybm, te a vynsa gweles yn scon,” yn medh Cornêlyùs.

“Ot obma pluven plobm, wâr neb cor.”

"Eus paper genes? Rag y re'm gasas heb tra vÿth."

"Otta, kebmer an Beybel-ma ha sqward in mes an folen wag."

"Dâ lowr, hedna a wra servya."

"Saw dha screfa a vÿdh dylenus."

"Gwra ow gasa ow honen oll ytho," yn medh Cornêlyùs. "An tormentours re wrug ow golia drog lowr, saw ny wra ow dorn trembla unweyth ow screfa an nebes lînednow a vo res."

Hag in gwir Cornêlyùs a gemeras an bluen blobm ha dallath screfa. Ha der an lystednow a lyn gwydn dagrow a woos a dheveras in mes, pàn wrug an bluen blobm aga gwasca in mes a'n kig criv.

Yth esa whes yêyn dhe weles wâr dâl an Pencyonary Meur.

Cornêlyùs a screfas:—

"A Vab Bejyth wheg,—

"Gwra lesky an fardel a wrug vy fydhya dhis. Gwra y lesky heb meras orty ha heb hy egery, may fo ùncoth dhis rag nefra an geryow screfys inhy. Yth yw sêcretys a'n par-ma yw mernans dhe'n re-na a wrella aga recêva dhe sensy. Gwra hy lesky, ha te a wra selwel Jowan ha Cornêlyùs de Witt.

"Farwèl ha kerensa.

"Cornêlyùs de Witt.

"20 Mis Est, 1672."

Jowan, ha dagrow in y dhewlagas, a wrug glanhe in kerdh dagren a'n goos nôbyl esa ow mostya an folen, ha wosa y ry inter dêwla Craeke rag y delyfrya, a drailyas dhe Cornêlyùs, neb a hevelly bos fethys dre bainys brâs, hag ogas dhe clamdera.

"Now," yn medh ev, "pàn wrella Craeke lel seny y whybonel, hedna a vÿdh tôkyn dhyn fatell wrug ev drehedhes tenewen pell an poll. Ena agan tro ny vÿdh dhe dhyberth."

Ny veu tremenys pypm mynysen, kys ès whybanans hir ha sherp dhe vos clôwys dre dros ha tervans clos an Buytenhof.

Gans grassow Jowan a dhrevys y dhewlagas tro ha'n nev.

"Ha lebmy," yn medh ev, "a Gornêlyùs, deun ny alebma."

Chaptra 3. Dyscypyl Jowan de Witt

Pàn esa tervans an rûth i'n plain dhyrag an Buytenhof ow codros an dhew vroder dhe voy ha dhe voy, Jowan de Witt a dhetermys dhe stêvya dyberth y vroder Cornêlyùs, saw canaseth a vùrjysy o gyllys dhe Hel an Dre may hallens demondya omdednans marhoglu Tilly.

Nyns o Hoogstraet pell dhyworth an Buytenhof; ha stranjer, warlergh gweles oll an wharvedhyansow-na gans meur a les, a veu gwelys ow kerdhes gans, pò gwell wosa, an re-erel tro ha Hel an Dre. Ev o whensys dhe glôwes scaffa gylly an nowodhow moyha adhedwedhes.

An stranjer o den pòr yonk, scantlowr dew pò try warn ugans bloodh, ha nyns esa tra vÿth adro dhodho ow teclarya ev dhe vos fest dywysyk. Dre lycklod ny'n jeva ev rêson vÿth dhe dhyskevra y honen, rag yth esa ev ow keles y vejeth in lien dorn a lyn fin Frysyen, hag ev ow clanhe heb hedhy y dâl pò y wessyow tobm ganso.

Yth o y lagas mar sherp avell lagas êdhen pray, ha'y frigow o hir ha lybm. Y anow o finshâpys, hag ev a'n sensy yn egerys pò gwell, y fedha y anow ow tianowy kepar hag emlow goly. A pe Lavater ow pêwa i'n dedhyow-na, an den a vynsa presentya dhodho sompel dâ rag whythrans fysment, hag orth an kensa golok, ny via determyans Lavater re faverùs dhe'n den arbednyk-na.

"Pÿth yw an dyffrans inter fygùr an conqwerroun ha fygùr an morlader?" a levery an dus auncyent. An dyffrans inter an er ha'n hôk caryn, — cosoleth pò fowt powes.

In gwir an bejeth melen, an corf tanow anyagh, ha gÿssyow frigus an stranjer, y oll o tÿpek a'n mêster skeusek pò a'n lader frobmus. Ha certan yw sodhak a'n creslu a vynsa ervira in favour a'n desef dewetha-na, awos an rach brâs esa an stranjer ow kemeres dhe geles y honen.

Gwyskys o va in dyllas plain, ha dell hevelly ev o diarf; hy vreghe o tanow ha gwyvrek, ha sêgh o y dhêwla, saw y gwydn ha fin avell dêwla den nôbyl, hag yth esa ev ow posa wâr scodhow offyicer. An offyicer-na ha'y dhêwla wâr y gledha, a wrug meras orth an wharvedhyansow i'n Buytenhof gans whans brâs dhe wodhvos. Hèn o fest natùral in soudour, erna wrug y goweth y dedna in kerdh ganso.

Pàn wrussons y drehedhes plain an Hoogstraet, den an bejeth melen a herdhyas an den aral adhelegh dhe geas egerys, ha dhyworth an tyller-na ev a dhalathas whythra balcon Hel an Dre.

Pàn veu clôwys ujow gwyls an rescayl, fenester Hel an Dre a egoras, ha den a dheuth in rag may halla ev còwsel orth an bobel.

"Pyw yw hedna wâr an balcon?" an den yonk a wovydnas, ow meras orth an arethyor.

"Bowelt Cadnas ywa," yn medh an offycert.

"Pana sort den ywa? A wodhowgh why tra vÿth anodho?"

"Gour gwiryon; dhe'n lyha me a'n crÿs indelha, a Arlùth."

Pàn glôwas ev an teythy-na ascrÿbys dhe Bowelt, an den yonk a appèryas dhe vos tÿllys, ha'y dhysplesour a veu mar vrâs, na ylly an offyicer ma's y nôtya. Ev a addyas ytho,—

"Dhe'n lyha yma an bobel ow leverel indelha, a Arlùth. Ny allama leverel tra vÿth ow honen anodho, rag nyns yw Mynheer Bowelt aswonys poynt dhybm."

"Den gwiryon," an den gelwys Monseigneur a leverys. "Esowgh why ow mênya gour gwiryon pò gwir-wour?"

"Dar, res vÿdh dhe'n Arlùth ow ascûsya. Ny garsen gwil dyffrans mar fin ow tûchya den, dell leverys vy kyns, nag yw aswonys dhybm ma's dre wolok."

"Mars yw an Bowelt-ma den onest," y Vrâstereth a bêsyas, "ev a wra gortheby gorholeth an petycyonydhyon gans gorthyp coynt dres ehen."

Crenow frobmys y dhorn, ow qwaya wâr scodh y goweth kepar ha besias gwarior crav kerdyn, a dhyskevras y berthyans cot, hanter-kelys in termynyow arbednyk, ha spessly i'n prÿs-na, in dadn semlant yêyn ha dywharth y fâss.

I'n eur-na y feu clôwys chyften an vùrjysy ow còwsel orth Mynheer Bowelt. Ev a'n pesys dhe dherivas pleth esa y gesowetha, oll an canajow erel.

“A Dus Jentyl,” Bowelt a leverys rag an secùnd treveth, “yth esoma worth agas assurya ow bosoma obma ow honen oll gans Mynheer d’Asperen, ha ny allama mos rag determyans vÿth.”

“An ordyr! Yth eson ny owth erhy an ordyr!” a veu an cry clowys dhyworth milyow a levow.

Mynheer Bowelt a garsa còwsel, saw ny veu clòwys y eryow, ha ny veu va ma’s gwelys ow qwaya y dhywvreggh oll adro; hèn ow tòkyn ev dhe gresys fatell o y savla dyweres. Pàn welas ev wàr an dyweth na ylly ev gwil dhe’n rùth goslowes orto, ev a drailyas tro ha’n fenester egerys hag a elwys dhodho Mynheer d’Asperen.

An den jentyl-na a omdhysqwedhas i’n eur-na wàr an balcon, hag y feu va dynerhys dre griow moy dhywysyk whath ès an ujow metys gans y goweth deg mynysen kyns.

Ny wrug hedna y stoppya dhyworth whelas dhe arethya dhe’n rascayl. Saw gwell o gans an rùth dhe gonstrîna gwithlu an Stâtys — na savas poynt orth an bobel sovran—dhe woslowes orth areth Mynheer d’Asperen.

“Now, dhana,” yn medh an den yonk yn clor, pàn esa an rùth ow fystena aberth dre jif-yet Hel an Dre, “yth hevel fatell vÿdh an qwestyon debâtys wàr jy, a Gapten. Deus in rag, a ny a vydn clôwes an dadhel.”

“Ogh, Monsieur! Monsieur! Kemerowgh with!”

“Prag?”

“In mesk oll an canajow-na, yma lies huny a wrug negyssya genowgh, ha lowr via mar teffa onen anodhans aswon agas Brâstereth.”

“Eâ, me a via blâmys martesen a sordya oll an tervans-ma. Certan, yma an gwir genes,” yn medh an den yonk, hag ev ow rudhya drefen ev dhe dhysqwedhes y vos mar dhywysyk. “Alebma ny a’s gwel ow tewheles gans an ordyr rag omdednans an dragouns, pò heptho. Ena ny a yll jÿjya pyw yw an dra vrâssa, onester Mynheer pò y goraj.”

“Saw,” an offyicer, gans sowthan wàr y fâss, a worthebys an den a wrug ev gelwel *Monsieur*, “saw surly nyns usy agas Brâstereth soposya an canajow dhe erhy marhoglu Tilly dhe forsâkya aga thyller?”

“Prag nâ?” an den yonk a wovydnas yn cosel.

“Rag mar teffowgh why ha gwil indelha, hedna a via an keth avell sîna warrant mernans Cornêlyùs de Witt ha Jowan de Witt.”

“Ny a wra gweles,” y Vrâstereth a worthebys, hag ef fest mygyl; “Ny wor ma’s Duw y honen pandr’usy ow wharvos in colon mab den.”

An offyicer a dowlas kilwolok orth an lack a emôcyon in semlant y goweth; ena ev êth gwydn: den onest o va ha den colodnek inwedh.

Dhyworth an tyller mayth esens y, y Vrâstereth ha’y servont a glôwas an tervans ha’n stankyans poos a’n rùth wàr stairys Hel an Dre. I’n eur-na y hyllly a tros bos clòwys dre fenestry an hel, may whrug Mynheer Bowelt ha Mynheer D’Asperen omdhysqwedhes wàr y valcon. An dhew dhen-na o omdednys aberth i’n byldyans, dre lyckod drefen y dhe berthy own y fedhens herdhys dres an golovenres dre wascas an rùth.

Wosa hedna, y feu skeusow diantel gwelys ow qwaya in rag ha wàr dhelergh dres an fenestry; yth esa hel an consel ow lenwel.

Yn sodyn an tros a dewys hag ena mar sodyn encressya dywweyth creffa. Wàr an dyweth y feu mar grev, may whrug an byldyans coth kerna bys i’n to.

Wosteweth an fros a bobel a deveras wàr dhelergh der an soleryow ha’n stairys bys in gwarek an yet. Y feu oll an dus gwelys ow fros in mes kepar ha dowrow in mes a bystyl.

Orth pedn an kensa bagas nebonen a wrug neyja kyns ès ponya, y fâss dyfelebys yn scruthus gans joy dyowlak. An den-na o Tyckelaer, an chyrrÿjen.

“Yma va genen! Yma va genen!” ev a grias, hag ev ow swaysya scriven i’n air.

“Y a’s teves an ordyr,” yn medh an offyicer ow stlevy gans sowthan.

“Wèl, dhana,” yn medh y Vrâstereth yn cosel, “lebmyñ me a wor pandra dal dhybm cresy ow tûchya onester ha coraj Mynheer Bowelt. Nyns yw dhodho an eyl na’y gela.”

Ena ev a veras orth an rùth esa ow fystena in rag dhyragtho, hag ev a bêsyas,—

"Deun in kerdh bys i'n Buytenhof, a Gapten. Yth esof ow qwetyas ny dhe weles ena golok fest coynt."

An offyicer a blêgyas, ha heb gortheby, ev a sewyas stapys y vêster.

Yth esa rûth hûjes brâs i'n plain hag adro dhe'n pryson. Saw yth esa dragouns Tilly whath orth aga sensy wâr dheleirgh gans an keth sowena hag in maner mar fym.

Ny veu re bell erna glôwas an Cont rûth ow tos ha'ga thros owth encressya. Yth esa an kensa renkyow anodhans ow fysky in rag kepar ha dowrlabm.

I'n kettermyn ev a welas an paper, esa ow terneyja a-ugh an mor a dhornow egerys hag a vrehow lenter.

"Hô!" yn medh ev, ow terevel i'n gwarthowlow, hag ow tûchya y leftenant dre dalpen y gledha. "Me a grÿs fatell gafas an aflythyjyon-na an ordyr."

"Aflythyjyon ha sherewys yns in gwir," an leftenant a grias.

A paper in gwir o an ordyr a recêvas gwithlu an vùrjysy gans cry a vycory. Y a dheuth in mes dystowgh, iselhës aga arvow ha gans ujow anwhek dhe vetya dragouns Cont Tilly.

Saw nyns o an Cont a vynsa gasa dhodhans dos nes re ogas dhodho.

"Sevowgh!" ev a grias, "sevowgh, ha sensowgh dhywar ow marhogyon, poken me a re an arhadow dhe avauncya."

"Ot obma an ordyr!" cans lev taunt a grias warbarth.

Ev a'n kemeras sowthenys brâs ha leverel yn heglew—

"An re-na neb re sînas an ordyr-ma yw gwir-dhenledhysy Cornêlyûs de Witt. Gwell via genef gasa dhe'm dêwla dhe vos trehys dhywarnaf ès screfa udn lytheren a'n ordyr dampnys-ma."

Hag owth herdhya wâr dheleirgh gans dorn y gledha an den a garsa y gemeres dhyworto, ev a addyas,—

"Gorta pols. A bris yw paperyow a'n sort-ma ha res yw aga gwitha."

Gans an lavarow-na, ev a blêgyas an scrîven in bàn ha'y worra gans rach in pocket y gôta.

I'n eur-na ev a drailyas adro dh'y soudoryon, hag a ros an arhadow,—

"Dragouns Tilly, rosellowgh adhyhow!"

Warlergh hedna ev a addyas in dadn y anal, saw uhel lowr na ve y erylows kellys dhe'n dus adro dhodho—

"Ha lebmy, why kigoryon, gwrewgh agas whel!"

Uj asper a dardhas in mes dystowgh, mayth esa oll cas lybm ha vycory gwyls clos an prysyon ino, ha'n uj a sewyas an dragouns, kepar dell esens y ow tybarth.

An Cont a strechyas wâr dheleirgh, a-dâl an bobel goneryak, hag y a wrug avauncya dell esa an Cont owth omdedna.

Ytho ny wrug Jowan de Witt gorlywa an peryl, pân wrug ev gweres y vroder ow sevel hag fystena dhe dhyberth. Cornêlyûs ow posa wâr vreggh an Kyns-Pencyonary Meur, a skydnyas an stairys aberth i'n clos. Orth goles an stairys ev a gafas Rôsa vian ha hy ow trembla.

"Ogh, Mynheer Jowan," yn medh hy, "ass yw hebma myshy!"

"Pandra, a flogh?" de Witt a wovydnas.

"Yth eder ow leverel fatell yns y gyllys dhe Hel an Dre dhe gerhes an ordyr rag marhoglu Tilly dhe omdedna."

"Yw hedna gwir?" Jowan a worthebys. "In gwir, a vowes wheg, mars yw gyllys an dragouns, ny a vÿdh in drog-stât."

"Yma dhybm cùssul ragowgh," yn medh Rôsa ha hy ow trembla whath moy gwyls ès kyns.

"Wêl, gesowgh dhyn dhe glôwes an dra a garses leverel, a flogh. Prag na vynsa Duw còwsel dre dha lavarow?"

"Rag hedna, Mynheer Jowan, a pen vy in agas tyller why, ny wrussen mos in mes der an chîf-strêt."

"Ha prag nâ, rag yma marhogyon Tilly whath in aga thyller?"

"Yns, saw yma aga ordyr, mar ny vÿdh daskelwys, orth aga erhy dhe sevel dhyrag an pryson."

"Heb dowt vÿth."

"A gefsowgh why ordyr ragthans dhe gerdhes genowgh in mes a'n dre?"

"Na gefsyn."

"I'n câss-na, an very prÿs may fÿdth renkyow an dragouns passys genowgh, why a wra codha aberth in dêwla an bobel."

"Saw gwithlu an vÿrjysy?"

"Ellâs! Yth yw gwithlu an vÿrjysy moy coneryak ès ken bagas vÿth."

"Pandra ad al dhyn gwil ytho?"

"A pen vy in agas tyller why, Mynheer Jowan," yn medh an voves yonk, methek hy lev, "me a vynsa dyberth der an daras bian kelys. Yma hedna ow lêdya bys in bownder forsâkys, pàn vo oll an bobel ow cortos i'n Strêth Uhel may hallons agas gweles why ow tos in mes der an chîf-daras. Alena me a vynsa whelas dhe dhrehedhe an yet, mayth owgh why porposys dhe asa an dre dredho."

"Saw ny yll ow broder kerdhes," yn medh Jowan.

"Me a vydna assaya," yn medh Cornêlyus, ha colonecter bryntyn dhe redya wâr y fâss.

"Saw nyns eus agas caryach dhywgh?"

"Yma an caryach awoles ryb an chîf-daras."

"Nâ, nâ," hy a worthebys. "Me a gonsydras agas drîvyor dhe vos den lel, ha me a erhys dhodho agas gortos orth an daras bian."

An vreder a veras an eyl orth y gela, hag ena orth Rôsa, ha grassow tender dhe weles orth aga bejeth.

"Yth yw an qwestyon lebmyn," yn medh an Pencyonary Meur, "mar teu Gryfûs hag egeri an daras dhyn."

"In gwir, ny wra va tra vÿth a'n sort-na," yn medh Rôsa.

"Wêl, fatla ytho?"

"Me a wodhya ev dh'agas sonya dhyrag dorn, ha pàn esa ev ow cōwsel orth dragoun dhywar fenester i'n porthorjy, me a gemeras in kerdh an alwheth dhyworth cùntellyans y alwhedhow."

"Hag usy ev dhis?"

"Otta va, Mynheer Jowan."

"A flogh," yn medh Cornêlyùs, "ny'm beus tra vÿth dhe ry dhis avell weryson rag an servys esta ow rendra dhyn marnas an Beybel a vynta cafos i'm chambour. Hèn yw an ro dewetha a dhen onest. Yma dhybm govenek y whra va dry fortyn dâ dhis."

"Gromercy dhywgh, a Vêster Cornêlyùs. Nefra ny wra va ow gasa," Rôsa a worthebys.

Hag ena owth hanaja dhedhy hy honen hy a whystras, "Ass yw trueth na worama redya!"

"Yma an criow ha'n garmow owth encressya," yn medh Jowan: "Res yw dhyn fysky."

"Deun ny alebma, a dus dhâ," yn medh an voves. Hy a's lêdya dre dremenva wâr jy bys in tu delergh an pryson. Gedys gensy, y a skydnyas adro dhe dhewdhek stap; kerdhes dres clos bian, esa fosow crenellys adro dhodho; hag ow mos dre dharas in dadn warek, y a dheuth in mes in strêth dygoweth, le mayth esa aga haryach orth aga gortos.

"Yn uskys, yn uskys, a vêstrysy! Esowgh why worth aga clôwes?" an drîvyor a elwys hag ev in own mortal.

Wosa gwil dhe Gornêlyas entra i'n caryach dhyragtho, an Pencyonary Meur a drailyas adro tro ha'n voves, ha leverel dhedhy,—

"Duw genes, a flogh! Ny yll geryow derivas dhis agan grassow. Duw a wra dha aqwytya rag selwel bêwnans dew dhen."

Rôsa a gemeras an dorn a brofyas Jowan de Witt dhedhy, hag abma dhodho gans worshyp brâs.

"Deparyowgh rag kerensa Duw! yn medh hy. "Yth hevel fatell wrowns y herdhya an yet aberth."

John de Witt a entras yn uskys, esedha ryb y vroder, hag ow fastya apron an caryach, a elwys dhe'n drîvyor,—

"Bys i'n Tol-Hek!"

An Tol-Hek o an yet horn ow lêdya bys in porth Schevening, le mayth esa lester bian ow cortos an dhew vroder.

An caryach a dhrîvyas in kerdh yn uskys gans an foesygyon ha dew vargh Frysyan spyrysek dhyragtho. Rôsa a's sewyas gans hy dewlagas erna wrussons trailya adro dhe gornel an strêth. Ena hy a dhegeas an daras wâr hy lergh, a dhewhels ha tôwlel an alwheth aberth in onen a'n gogellow.

An tros neb a wrug dhe Rôsa saposya fatell esa an bobel owth herdhya daras an pryson aji a veu gwrÿs gans an rascayl ow cronkya wâr y bydn, warlergh dhe'n soudoryon dhe forsâkya an plain.

Kynth o an yet pòr grev, ha kyn sconyas Gryfùs, dhe vos teg dhodho, y egery, apert o na ylly ev sevel fest pelha. An jailer ytho ow tevy pòr wydn, a wovydnas orto y honen a pe va gwell dhe egery an daras pò dhe alowa dhodhans y herdhya aji. Saw i'n prÿs-na ev a bercêvyas nebonen dhe dedna yn clor wâr y gôta.

Ev a drailyas ha gweles Rôsa.

"Esta ow clôwes an vuscogyon-na?" yn medh ev.

"Me a's clôw mar dhâ, a thas, may whrussen vy i'th tyller jy—"

"Egery an daras?"

"Na wrussen; me a vynsen aga gasa dh'y herdhya aji."

"Saw y a wra ow ladha!"

"Gwrowns, mar towns y ha'th weles."

"Fatla vedhons y heb ow gweles?"

"Gwra keles dha honen."

"Ple?"

"T'n carhar sêcret."

"Saw te, a flogh?"

"Me a vydn entra ino genes. Ny a wra degea an daras gans alwheth, ha pàn vowns y gyllys in mes a'n pryson arta, ny a wra dos in mes a'gan kelva."

"Duw, yma an gwir genes ena!" Gryfùs a grias. "Skyla rag sowthan yw kebmys sens dhe vos in pedn mar vian!"

Ena, pàn esa an yet owth omry in mesk garmow vycoryùs an rascayl, hy a egoras daras leur bian, ha leverel,—

"Deus in rag, a das."

"Saw agan prysners?"

"Duw a wra aga gwetha, ha me a wra dha wetha jy."

Gryfùs a sewyas y vyrgh, ha'n daras leur a dhegeas a-ugtho, pàn wrug an daras trogh alowa dhe'n rûth entra i'n pryson.

An carhar may whrug Rôsa dh'y thas keles y honen, ha mayth yw res dhyn rag an present aga gasa, a ros dhodhans covva fest diogel, rag nyns o hy godhvedhys ma's dhe offycers an governans. Y fedha gorrys inhy prysners stât a bris, rag goheles an peryl a rescous pò a rebellyans.

An rûth a fystenab aberth i'n pryson gans an cry—

"Mernans dhe'n traitours! Dhe'n crog gans Cornêlyùs de Witt! Mernans! Mernans!"

Chaptra 4. An Dhenledhysy

Y hot tednys dres y dhewlagas, in udn bosa whath wâr vreggh an offyicer, yth esa an den yonk ow seha y dâl traweythyow der y lien dorn. Otta va in cornel an Buytenhof, in dadn skeus an tylda balak predn a shoppa degës, ow meras orth gwythresans an rascayl serrys—hag yth hevelly an wologva-na dhe vos ow nessa dh'y dyweth scruthus.

"In gwir," yn medh ev dhe'n offyicer, "in gwir, van Deken, me a grÿs why dhe leverel an gwiryoneth; an ordyr sînys gans an canajow yw warrant mernans Mêster Cornêlyûs. Esowgh why ow clôwes an bobel-ma? Certan yw y dhe vos envies warbydn an dhew vroder de Witt."

"Yn certan," an offyicer a worthebys, "bythqweth ny glôwys vy criow kepar ha'n re-na."

"Yth hevel fatell wrussons y cafos gogell an den. Mir, mir! An nyns yw hodna fenester an chambour may feu carharys Cornêlyûs?"

Nebonen a dhalhednas barrow horn an fenester i'n rom forsâkys gans Cornêlyûs deg mynysen alena hag yth esa ev orth aga shakya.

"Re Dhuw a'm ros!" an den a elwys, "Gyllys ywa!"

"Pywa? Gyllys?" a veu govydnys gans an re-na a'n rascayl ny allas entra i'n pryson, dre rêson a'n rûth brâs ow lenwel an pryson.

"Gyllys, gyllys," a leverys an den coneryak arta, "yma an edhen neyjys in kerdh."

"Pandra lever an hebma?" y Vrâstereth a wovydnas, ha'y fâss a veu gwydn."

"Dar, a Arlûth, ev a lever tra neb a via pòr fortyndnys, a pe va kefys dhe vos gwir!"

"Yn certan y fia va fortydnys a pe va gwir," yn medh an den yon; "In gwetha prÿs ny ylla bos gwir."

"Mir bytegyens!" yn medh an offyicer.

Hag in gwiryoneth y feu dysqwedhys nebes fâssow moy orth an fenestry, coneryak ha cabmys gans sorr. Yth esens ow cria,—

"Dienkys, gyllys, y a wrug y weres ow tepartya."

Ha'n bobel i'n strêth a leverys wâr aga lergh warbarth gans molothow uthyk,—

"Dienkys! Gyllys! Wâr aga lergh ha dalhednowgh y!"

"Monseigneur, yth hevel fatell yw dienkys Mynheer Cornêlyûs in gwiryoneth," yn medh an offyicer.

"Yw, in mes a'n pryson martesen, saw nyns yw dienkys dhyworth an dre. Te a wra gweles, van Deken, fatell wra an gwas truan cafos an yet degës orto, o va whensy dhe drouvya egerys."

"A veu ordyr rÿs dhe dhegea yettys an dre, a Arlûth?"

"Na veu, — dhe'n lyha me a grÿs na veu ordyr rÿs. Pyw a alsa ry ordyr a'n par-na?"

"In gwir. Saw prag yth usy agas Brâstereth ow saposya?"

"Yma mernansow ow wharvos traweythyow," an Monseigneur a worthebys yn cot; "hag yma an dus vrâssa traweythyow ow sùffra mernansow a'n sort-na."

Pàn glôwas an offyicer an geryow-na an offyicer a bercêvya y woos dhe resek yêyn, rag wâr neb cor y feu va certan an prysner dhe vos kellys.

"Monseigneur, yth hevel fatell yw dienkys Mynheer Cornêlyûs in gwiryoneth," yn medh an offyicer.

"Yw, in mes a'n pryson martesen, saw nyns yw dienkys dhyworth an dre. Te a wra gweles, van Deken, fatell wra an gwas truan cafos an yet degës orto, o va whensy dhe drouvya egerys."

"A veu ordyr rÿs dhe dhegea yettys an dre, a Arlûth?"

"Na veu, — dhe'n lyha me a grÿs na veu ordyr rÿs. Pyw a alsa ry ordyr a'n par-na?"

"In gwir. Saw prag yth usy agas Brâstereth ow saposya?"

"Yma mernansow ow wharvos traweythyow," an Monseigneur a worthebys yn cot; "hag yma an dus vrâssa traweythyow ow sùffra mernansow a'n sort-na."

Pàn glôwas an offyicer an geryow-na an offyicer a bercêvya y woos dhe resek yêyn, rag wâr neb cor y feu va certan an prysner dhe vos kellys.

I'n eur-na ujow an rûth a dardhas in mes kepar ha taran, rag certan o warbydn an prÿs-na nag esa Cornêlyûs i'n pryson na felha.

Cornêlyùs ha Jowan, warlergh drîvyä an poll ahës, a gemeras an chîf-strêt, esa ow lêdya dhe'n Tol-Hek, hag y a erhys an drîvyor dhe lent'he y doth, na ve sordys skeus.

Saw, warlergh procêdya hanter-fordh an strêt-na ahës, an drîvyor a gresys fatell o an pryson ha'n mernans gesys ganso wâr y lergh. Y cresy ev yth esa bêwnans ha franchys dhyragtho ha rag hedna ev a forsâkyas pùb ragpreder, ha gwil dh'y vergh ponya scaffa gyllens.

Yn sodyn ev a stoppyas.

"Pandr'yw an mater?" Jowan a wovydnas in udn worra y bedn in mes a fenester an caryach.

"Ogh, a vêstryjy!" an drîvyor a grias, "yth yw—"

Y feu lev an gwas onest tegys der ewn euth.

"Wèl, lavar an pÿth yw res dhis leverel!" an Pencyonary Meur a inias.

"An dra yw an yet dhe vos degës."

"Fatl'usy hebma ow wharvos? Nyns ywa ûsys degea an yet dres an jêdh."

"Saw merowgh!"

Jowan de Witt a bosas in mes a'n fenester, hag ev a welas bos an gwir dhe'n drîvyor.

"Na fors, saw gwra drîvyä in rag," yn medh Jowan. "Yma genef obma an ordyr rag lehe an pûnyshment; an porthor a wra agan gasa dhe vos der an yet."

An caryach a vôvyas in rag, saw apert o nag esa an drîvyä ow kentrydna y vergh in rag hag ev mar leun a fydhians.

Pelha, pàn worras Jowan de Witt y bedn in mes a fenester an caryach, ev a veu gwelys hag aswonys gans brîghyor, hag yth hedna adhelergh dh'y gowetha hag ow tegea y shoppa yn uskys rag jûnya dhedhans orth an Buytenhof. Ev a ùttras cry sowthenys, ha posya warlergh dew dhen aral dhyragtho. Ev a's cachyas adro dhe gans lath pelha in rag, hag a dherivas an pÿth o gwelys ganso. An tredden a savas in udn veras warlergh an caryach, kyn nag êns y sur yn tien pyw esa ino.

I'n kettermyn an caryach a dhrehedhas an Tol-Hek.

"Agor!" drîvyor an caryach a elwys.

"Agor!" a leverys an porthor wâr y lergh, dhyworth trûthow y borthorjy; "Dâ yw leverel 'Agor!' saw gans pandra a allama y egery?"

"Gans an alwheth heb mar!" yn medh an drîvyor.

"Gans an alwheth; eâ poran! Saw mar nyns eus an alwheth genes?"

"Pywa? A nyns eus an alwheth genes?" an drîvyor a wovydnas.

"Nag eus, ny'm beus an alwheth."

"Pandra a wharva dhodho?"

"Y re wrug y gemeres dhyworthyf."

"Pyw?"

"Nebonen, me a grÿs, yw ervirys na wrella den vÿth gasa an dre."

"A syra dâ," yn medh an Pencyonary Meur, owth herdhyä y bedn in mes a'n fenester, hag ev ow peryllya pùb tra rag gwainya pùb tra; "a syra dâ, yth yw an alwheth ragof vy, Jowan de Witt, ha rag ow broder, Cornêlyùs, esoma ow try genef in kerdh aberth in dyvroeth."

"Ogh, Mynheer de Witt! Me yw fest grêvys," yn medh an porthor, in udn fystena bys i'n caryach; "saw wâr ow ger sacrys, y feu an alwheth kemerys dhyworthyf."

"Pana dermyn?"

"Hedhyw myttyn."

"Gans pyw?"

"Gans den yonk gwydnyk ha tanow, adro dhe dhew warn ugans bloodh."

"Ha prag y whrussowgh why y dhascor dhodho?"

"Ev a dhysqwedhas dhybm ordyr sîns ha sêlys."

"Pyw a wrug y sîna ha sêlya?"

"An dus jentyl i'n Hêl an Dre."

"Wèl i'n câss-na," yn medh Cornêlyùs yn clor, "yth hevel fatell yw fastys agan destnans."

"A wodhowgh why mar peu an keth ragpreder kemerys orth an yettys erel?"

"Na worama."

"Lebmyn," yn medh Jowan dhe'n drîvyor, "Yma Duw owth erhy dhe vab den gwil oll y ehen dhe weth bêwnans. Kê ytho ha gwra drîvyas bys in yet aral."

Ha pàn esa an servont ow trailya an côcha adro an Pencyonary Meur a leverys dhe'n porthor,—

"Kemerowgh agan grâssow dhyworthyn rag aga intentys dâ. Res yw dhe'n bolünjeth cowntya rag an dêda. Yth ewgh why whensys dh'agan selwel, ha hedna in dewlagas an Arlùth yw kepar ha pàn wrussowgh why spêdya."

"Ellâs!" yn medh an porthor, "esowgh why ow meras ena awoles?"

"Gwra drîvyas yn uskys der an bagas-na," Jowan a elwys dhe'n drîvyor, "ha kebmer an strêth aglêdh; hèn yw agan chauns udnyk."

An bagas-na complys gans Jowan a's teva in aga cres an tredden-na a wrussyn ny aga gasa ow meras warlergh an caryach. I'n mêntermyn seyth den pò eth den moy o jùnys dhodhans.

Apert o an dus nowyth-devedhys-na dhe borposya myshef dhe'n caryach.

Pàn welsons an mergh ow ponya an strêth wâr nans ortans aga honen, y a settyas aga honen dres an strêth, ow swaysya lorhow brâs in aga dêwla hag ow kelwel,—

"Stoppyowgh! stoppyowgh!"

An drîvyor a'y du y honen a whyppyas y vergh dhe uskys'he aga thoth, erna wrug an côcha ha'n dus mêtya y gela.

Ny ylly an vreder de Witt, degës i'n corf an caryach, gweles tra vÿth; saw y a bercêvyas bobm crev, causys der an mergh ow terevel. Oll an caryach a shakys rag tecken ha stoppya. Saw heb let warlergh hedna, ow passya dres neb tra rownd ha medhel, a hevelly bos an corf a dhen a'y wroweth wâr an dor, y a dhalathas arta in mesk cowas a volothow uthyk.

"Ellâs!" yn medh Cornêlyùs, "yma own dhybm ny dhe bystyga nebonen."

"Gwra ponya! Gwra ponya!" Jowan a grias.

Saw in spît dhe'n arhadow-na, an drîvyor a stoppyas yn sodyn.

"Lebmyn, pandr' yw an mater arta?" Jowan a wovydnas.

"Mir ena!" yn medh an drîvyor.

Jowan a veras. Oll an bobel dhyworth an Buytenhof a apperyas orth pedn an strêth mayth esa an caryach ow procêdya dredho. Hag yth esa fros an rûth ow môvya yn uskys hag y owth uja, kepar ha pan vowns y whyppys gans corwyns.

"Stop ha gwra skydnyas dhywar an caryach," yn medh Jowan dhe'n drîvyor; "Ny amownt mos pelha. Ny yw kellys!"

"Ottensy! Ottensy!" Hèn o an cry a bymp cans lev oll warbarth.

"Eâ, ottensy obma, an traitours, an dhenledhysy, an ladhoryon gudh!" a veu gorthyp an re-na esa ow sewya an caryach dhe'n dus esa ow tos dh'y vetya. Yth esa an kensa bagas ow ton in aga brehow corf brew onen a'ga gowetha. Ev a whelas dalhedna frodnaw an mergh saw y feu va trettys dhe'n dor gansans.

Hedna a veu an dra a bercêvyas an dhew vroder aga haryach dhe bassya dresto.

An drîvyor a savas, saw awos iniadow poos y vêster, ev a sonyas skydnyas ha selwel y honen.

Heb let an caryach a veu strothys a bùb tu der an dhew vagas. An caryach a dherevys a-ugh an rûth vew a bednow kepar hag enys. An nessa mynysen an caryach a stoppyas. Gov gans y vorthol a gnoukyas onen a'n mergh dhe'n dor, ha'n best a godhas i'n sygyow.

I'n eur-na keas fenester a egoras ha dysqwedhes bejeth melen ha lagasow tewl an den yonk. Yth esa ev ow meras orth an wharvedhyans. Adhelergh dhodho yth apperyas pedn an offyicer hag ev mar wydnyk ogasty avell an den yonk y honen.

"Re Dhuw a'm ros, Monseigneur, pandr'usy ow wharvos ena?" yn medh an offyicer in udn whystra.

"Neb tra fest uthyk, heb dowt vÿth," y goweth a worthebys.

"A nys esowgh why ow qweles, Monseigneur, fatell usons y ow tedna an Pencyonary Meur in mes a'n caryach? Ymowns y worth y weskel. Ymowns y worth y sqwardya dhe dybmyn!"

"In gwir, res yw an re-ma dhe vos inies dre gonar fest gwylys," yn medh an den yonk, ha'y lev mar yêyn dell o oll an termyn.

"Hag otta Cornêlyüs, usons y ow tedna in mes a'n caryach kefrÿs,—Cornêlyüs neb yw trogh lowr solabrÿs ha dyfelebys der an tormentyans. Na wrewgh ma's meras!"

"Hèn yw Cornêlyüs heb dowt vÿth oll."

An offyicer a dhyllas in mes anodho cry gwadn ha trailya y bedn in kerdh. Kyns ès settya troos wâr an dor broder an Pencyonary Meur, pàn esa ev whath wâr stap iselha an caryach, a veu gweskys gans gwelen horn. Hedna a dorras y grogen. Ev a dhrevys unweyth arta, saw ev a godhas arta heb let.

I'n eur-na nebes an cytysans a'n dalhednas er an treys, ha'y dedna aberth i'n rûth. Ev a asas ol a woos wâr y lerg, hag yn uskys ev a veu degës ajy in mesk an ujow a lowender envies.

An den yonk, tra a hevelly bos ùnpossybyl dhyrag hedna, a devys moy gwydnyk whath, ha rag tecken ev a dhegeas y dhewlagas.

"Deun, deun, Monseigneur, rag obma y a wra ladha an Pencyonary Meur."

Saw y dhewlagas o egerys arta gans an den yonk.

"In gwir," yn medh ev, "yth yw dybyta an bobel-ma. Ny amownt dhe dhen vÿth aga offendya."

"Monseigneur," yn medh an offyicer, "a ny yll nebonen selwel an den truan-ma, neb re beu descador agas Brâstereth? Mars eus main vÿth rag spêdya dh'y wil, gwrewgh y henwel, ha mar qwrama merwel in attent—"

Wella Orenj—rag ev o an den—a blêgyas y dâl in maner fest asper, ow lettya an wolok a envy tewl esa ow spladna in y lagas hanter-degës, hag ev a worthebys,—

"A Gaptan van Deken, me a'th pÿs dhe dhyberth dhe attendya dhe'm soudoryon, may hyllyf vy bos ervys rag gorotham vÿth."

"Saw a res dhybm gasa agas Brâstereth obma, dygoweth i'n presens a oll an dhenledhysy-ma?"

"Dyberthowgh, ha na droblowgh agas honen moy adro dhybm ès dell esoma ow trobla ow honen," an Pensevyk a worthebys yn crowsek.

An offyicer a dhalathas wâr y fordh yn uskys hag y feu hedna le awos y obedyens avell soudour ha moy drefen ev dhe vos plêsys a vos delyfrys dhyworth an devar a weles an wolok uthyk a dhenladh an broder aral.

Scant nys o an rom gesys ganso, pàn wrug Jowan, warlergh drehedhes dre assay gordhenyl stapys men an chy adâl ogasty an chy mayth esa y dhyscypyl kyns ow keles y honen, pàn wrug Jowan dallath trebuchya in dadn an strocows rÿs dhodho a bûb tu, hag ev ow kelwel,

"Ow broder! Ple ma ow broder?"

Onen a'n sherewas a gnoukyas y hot dhywarnodho dre vobm a'y dhorn degës.

Sherewa aral a dhysqwedhas dhodho y dhêwla gosek; rag an pollat-na a wrug sqwerdya corf Cornêlyüs yn egerys ha sqwychya y golodhyon in mes anodho. I'n eur-na yth esa ev ow fystena bys i'n tyller na wrella va kelly an chauns a wil an keth tra dhe'n Pencyonary Meur. Hag yth esa an rûth ow tedna corf marow Cornêlyüs bys in cloghprednyer.

Jowan a ùttras cry a dorment hag a anken, hag a worras onen a'y dhêwla dhyrag y lagasow.

"Ô, yth esowgh why ow tegea agas lagasow, esowgh?" yn medh onen a soudoryon gwithlu an vùrjysy; "wèl, me a wra aga eger y ragos."

Gans an geryow-na ev a'n pychyas i'n fâss gans y bîk, ha'n goos a frosas in mes.

"Ow broder!" Jowan de Witt a grias, ow whelas meras der an fros a woos, esa worth y dhallhe, pandr'o wharvedhys dhe Gornêlyüs; "ow broder, ow broder!"

"Kê ha gwra ponya wâr y lerg," denledhyas aral a ujas. Hag ev a worras y vùsket dhe eryow pedn Jowan ha tedna an tryger.

Saw ny wrug an godn setha.

I'n eur-na an bylen a drailyas y vùsket adro, hag ow sêsy a barel in y dhêwla, ev a weskeys Jowan de Witt gans an pedn efan. Jowan a drebuchyas, saw ow terevel y honen gans essay dewetha, ev a grias unweyth arta,—

“Ow broder!” ha’y lev mar leun a anken, may whrug an den yonk adâl dhodho degea keas y fenester.

Nyns esa nameur ow remainya dhe vos gwelys; an tressa denledhyas a sethas pistol gans y vleyndhe fâss Jowan. An prÿs-ma an godn a dardhas hag a whethas y empydnyon in mes. Jowan de Witt a godhas ha ny dharevys ev na felha.

I'n eur-na kenyer onen a’n aflythyjyon, kenerthys dre goodh Jowan, a garsa setha y wodn orto, pò y weskel gans strocows y slodya, pò y wana dre gledha pò collar; pùbonen a garsa tedna badna a woos in mes a’n gour codhys, ha sqwerdya skethen dhywâr y dhyllas.

Wosa sqwerdya, dygevels ha dystryppya an dhew vroder, an rascayl a dednas aga horfow noth ha gosek bys in cloghprednyer rag tro, hag ena tormentours amateurek a’s crogas in bàn ar an treys.

I'n eur-na an debel-wesyon lacka oll a dheuth, kyn na wrussons bedha dhe weskel kig bew an vreder, y a drohas an corfow marow dhe dybmyn, hag ena y êth adro i’n dre in udn wertha skethednow a gorfow Jowan ha Cornêlyüs a dheg dema an pÿss.

Ny yllyn determya mar qwrug an den yonk gweles dre ajwy vunys i’n keas dyweth an wolok scruthus-na; saw in very prÿs mayth esa an rûth ow cregy an dhew vartyr wâr an cloghprednyer, ev a bassyas der an rûth uthyk, o re vysy gans aga ober mar blêsont dhodhans dh’y verkya, hag indelha ev a dhrehedhas heb bos nôtyas gans den vÿth, an Tol-Hek o degës whath.

“Â, a syra,” yn medh an porthor, “esowgh why ow try dhybm an alwheth?”

“Esof, a dhen, otta va.”

“Pòr anfusyk o na wrussowgh why dry dhybm an alwheth hanter-our kyn fe moy avarr,” yn medh an porthor gans hanajen.

“Prag yth yw hedna?” a wovydnas an den aral.

“Dre rêson y halsen egery an yet dhe Mynheers de Witt. Saw pàn gafsons y an yet degës, y a veu constrÿns dhe vos wâr dhelergh an fordh may teuthons.”

“Yet! yet!” a leverys lev a dhen esa ow fystena.

An Pensevyk a drailys hag a welas Capten van Deken.

“Yw hedna whywhy, a Gaptin” yn medh ev. “Ny wrussowgh why gasa an Hâg whath? Yth esowgh why ow collenwel ow ordrys fest lent.”

“Monseigneur,” an Capten a worthebys, “hèm yw an tressa yet a wrug vy presentya ow honen dhyragtho; yth o degës an dhew yet erel.”

“Wèl, an den dâ obma a wra y egery dhis. Gwra e, a goweth.”

An geryow dewetha-na a veu còwsys orth an porthor, hag ev a veu sowthenys pàn glôwas ev Capten van Deken owth ûsya an fîtel a Arlùth rag an den yonk gwydnyk, may whrug ev y honen còwsel in maner mar anfurvus orto.

Ha kepar ha pàn o va whensys dh’y aqwytya rag y error, ev a fystenas dhe egery an yet. An yet a egoras ow qwihal wâr y vahow.

“A wra an Arlùth gwil devnyth a’m margh vy?” an Capten a wovydnas.

“Gromercy dhywgh, a Gaptin. Me a wra marhogeth wâr ow stêda ow honen. Yma va worth ow gortos ogas dhyn.

Ev a gemeras whyb owr in mes a’y bocket, a’n sort a vedha ûsys i’n dedhyow-na rag somona servysy. Ev a’n whethas gans galow sherp ha pell, ha gans hedna servont wâr geyn margh a omdhysqwedhas, hag ev ow lêdya margh aral der y frodn.

Wella, heb tûchya dhe’n gwarthowl, a labmas aberth in dyber an margh lêdys, hag ow settya y gentrydnow in tenwednow an margh, ev a dhalathas wâr y hens bys in Fordh Leyden. Warlergh hy drehedhes, ev a drailyas adro ha gwil tôkyn dhe’n Capten, esa pell adhelegh, may whrella va marhogeth ryptho.

“A wodhesta,” yn medh ev ena heb sevel, “fatell wrug an sherewys-na ladha Jowan de Witt warbarth gans y vroder?”

“Ellâs! Monseigneur,” an Capten a worthebys yn trist, “me a via liesgweyth moy plêsys, a pe an dhew galetter-na whath in agas fordh rag bos Stât’holder Hollond *de facto*.”

“Hedna a via gwell in gwir,” yn medh Wella, “na ve wharvedhys an dra a wharva. Saw ny yll hedna bos chaunjys i’n tor’-ma ha ny’gan be ny tra vÿth dhe wil gans an negys. Gwren ny fystena in rag, a Gapten, may hallen ny drehedhes Alphen kyns ès an messach, me yw certan, a wra an Stâtys Jeneral danvon dhybm dhe’n camp.”

An Capten a blêgyas, hag a asas dhe’n Pensevyk marhogeth dhyragtho ha rag remnant an viaj ev a sensas an keth pelder uvel intredhans dell wrug ev kyns ès y Vrâstereth dh’y somona dh’y denewen.

“Assa via dê genef,” Wella Orenj a wrug stlevy dhodho y honen, tewl y dêl hag ev ow kentrydna y vargh, “dhe weles an fygùr a wra Louis dysqwedhes, pàn wrello ev desky fatell veu dyghtys y gothmans ker, an vreder de Witt! Ogh, te Howl! Te Howl! Mar wir dell oma gelwys Wella Tawesek, te Howl, gwell via dhis consydra dha dhewydnaw!”

Ha’n Pensevyk yonk, kesstrîvyor dydrueth an Mytern Brâs, a fystenas in kerdh wâr y stêda tanek,—an Stât’holder devedhek, na veu fastys in y allos nowyth ma’s an jêdh kyns, ha may whrug bÿrjysy an Hâg byldya stairys ragtho gans corfow Jowan ha Cornêlyùs, dew bensevyk mar nôbyl avello in lagasow Duw hag in lagasow mab den.

Chaptra 5. Caror an Blejow Tùlyfant ha'y Gentrevak

Pàn esa bùrjysy an Hâg ow sqwerdya dhe dybmyn corf Jowan de Witt ha corf Cornêlyüs de Witt, ha Wella Orenj wosa assûrya y honen fatell o y marow in gwir dhew escar, pàn esa ev ow ponya dres fordh Leyden sewys gans Capten van Deken, neb a gonsydras Wella dhe vos nebes re dender in y emôcyons dhe vos onourys gans y fydhians, y whrug Craeke an servont lel, ow marhogeth wâr vargh dâ, ha heb skeus vÿth dhodho a'n taclow uthyk a wharva dhia bàn dhepartyas ev, procêdya an fordh vrâs ahës inter an lînednow a wêdh erna veu va glân a'n dre ha'n pendrevow ader dro.

Wosa omglôwes salow, ev a asas y vargh in stâbel ostel, ma na wrella ev sordya skeus, hag a bêsyas gans y viaj wâr scathow an dowrgledhyow. An re-na a'n dug nebes ha nebes an fordh gottha dre droyow an ryver, leun dell o a lies enys vian teg, gans porv ha helyk adro dhodhans, ha flockys a dheves tew ow pory wâr an gwels rych inhans. Pàn esa ev whath abell, Craeke a aswonas Dort, cyta an minwharth, orth goles bre ha lies melyn i'n pow. Ev a welas an treven teg a vryck rudh, ha lînednow a vorter gwydn warnodhans. Yth esens y ow sevel ryb amal an dowr, aga balcon egerys tro ha'n ryer, hag y afînyas gans tapîtwoyeth owrllyn ha flowry owrek brôsys warnodhans—gwara marthys dhyworth Eynda ha Cathay; hag in ogas dhe'n padnow spladn-na yth o settys lînednow rag cachya an sylly nownek, rag y fydhons y dynys kenyer jorna dhe'n treven der an scüllyon tôwlys in mes an kegynyow aberth i'n ryver.

Craeke, a'y sav wâr flûr an scath, a welas wâr an vre dres eskelly bew an melynnyow gwyns an chy rudh ha gwydnrudh neb o pedn y fordh. Yth esa shâp y do ow kemesky gans del melen a wêdh edhel. Adhelergh dhe'n byldyans yth esa elowek dewl vrâs. Yth o an mansyon gwrÿs in maner may whre golow an howl codha warnodho kepar ha dre gorn denewy hag indelha seha, tobma ha froothhe an nywl whethys dy pùb myttyn ha pùb gordhuwher, in spît dhe'n gwêdh oll adro.

Wosa skydnys dhywar an scath heb bos merkys in hùbbadüllya ûsys an cyta, Craeke dystowgh a dhalathas kerdhes tro ha'n chy, descrefys namnygen genen. Yth o an chy glânha scûrys ha polyshys gans moy rach i'n cornellow kelys ès i'n tylleryow opyn dhe'n wolok. I'n chy-na o enclôsys den fest lowenek.

An den lowenek-na, *rara avis*, o Doctour van Baerle, mab bejyth Cornêlyüs de Witt. Yth esa ev tregys i'n keth chy may feu genys y das ha'y hendas, marchons spladn nôbyl a cyta vryntyn Dort.

Wosa skydnys dhywar an scath heb bos merkys in hùbbadüllya ûsys an cyta, Craeke dystowgh a dhalathas kerdhes tro ha'n chy, descrefys namnygen genen. Yth o an chy glânha scûrys ha polyshys gans moy rach i'n cornellow kelys ès i'n tylleryow opyn dhe'n wolok. I'n chy-na o enclôsys den fest lowenek.

Mynheer van Baerle, an tas a gùntellas i'n kenwerth Eyndek try hans pò peswar cans mil gylder. Ha Mynheer van Baerle y vab, pàn verwys y das ker ha wordhy, a gafas an gylders-na dhe vos nowyith lowr, kynth esa 1640 an dedhyans wâr an eyl bagas anodhans, ha 1610 wâr y gela. Hag yth esa an gwiryoneth-na ow prevy fatell êns y gylders van Baerle, an tas, ha van Baerle, an hendas. Saw ny a wra styrya dhe'n redyor dystowgh nag o an try hans pò peswar cans mil gylder-na ma's mona pocket rag Cornêlyüs van Baerle, grorour an narracyon-ma, rag yth esa y diryow i'n provyns ow provia dhodho rent a dheg mil gylder pò ader dro kenyer bledhen.

Pàn wrug an cytysan wordhy, tas Cornêlyüs, passya dhyworth termyn dhe eternyta, try mis wosa enclodhyas y wre'ty (hy a apperyas dhe dhepartyas dhyragtho rag êsya y drûlergh dhe'n mernans kepar dell wre hy êsya y drûlergh in bêwnans), ev a leverys dh'y vab, orth y vyrla rag an prÿs dewetha,—

“Gwra debry, eva ha spêna dha vona, mars osta whensys dhe wodhvos pandr'yw an bêwnans in gwiryoneth. Rag lavurya mo ha myttyn wâr scavel a bredn, pò wâr jair a lether in chy nyvera pò in gweythva—nyns yw hedna bêwa màn. An prÿs a vydn dos ragos the verwel, hag ena mar ny vedhys mar fortydnys dhe gafos mab, te a wra alowa dhe'm hanow vy dhe verwel in kerdh, ha'm gylders, na wrug den vÿth tûchya marnas ow thas, me ow honen ha'n bathor, a vÿdh

sowthenys dhe bassya dhe vêster stranj. Ha dhe'n lyha na wra sewya exampyl dha das bejyth, Cornêlyùs de Witt, rag ev re vudhas y honen in polytygieth. Hèn yw an bêwnans moyha truedhek, ha heb dowt vÿth ev a wra dewedha y dhedhyow yn anfusyk."

Warlergh ry an gùssul-na avell tas, Mynheer van Baerle wordhy a verwys; ha Cornêlyùs y vab a'n mornyas yn crev, rag ev a gara y das yn frâs, saw ny settya ev gwel gala a'n gyliders.

Ena Cornêlyùs a remainyas y honen oll in y jy brâs. Y das bejyth in vain a offras dhodho soodh i'n servys poblek—in vain ev a whelas sordya ino an ewl rag gordhyans. Saw Cornêlyùs rag plêsy a das bejyth, gans de Ruyter a entras i'n lester "An Seyth Provyns", gorhal baner a vorlu a udn cans ha nawnjek warn ugans lester, ha gans an re-na an amyral meur y hanow a dhalathas omlath y honen oll gans morluyow jùnys Frynk ha Pow an Sowson warbarth. Warlergh bos gedys der an lewyador Leger, ev a dheuth ajy dhe bellder a bellan mùsket dhe'n "Pryns", gorhal esa Dùk Evrok, broder mytern Pow an Sowson warnodho; i'n eur-na De Ruyter, y dhescador, a wrug assaulty mar sherp ha mar godnek may whrug an Dùk percêvya y fedha res dh'y lester gweskel, a wrug ascendya gwella gylly wâr an "Sen Myhâl"; pàn welas Cornêlyùs an "Sen Myhâl" tellys ha terrys gans pelednow canon an Iselalmans, ow triftya in mes a'y dyller ewn, ha pàn welas ev "Yùrl Sandwich" danvonys dhe woles an mor ha'n mernans dre dan pò dre vudhyans a beswar cans marnar; pàn gonvedhas ev na dheuth tra vÿth dhyworth oll an dystrùcsyon-na—warlergh ugans gorhal dhe vos tardhys dhe dybmyn, teyr vil dhen dhe vos ledhys ha pypm mil golies—nag o determyns tra vÿth, fatell esa an dhew denewen ow clêmya vycory, fatell wre an omlath dallath yn scon arta, ha na veu ma's udn hanow addys dhe rol an batallyow, Bay Southwold; pàn wrug ev nyvera pes termyn yw kellys yn sempel dre dhegea y lagasow ha scovarnow gans den a garsa ùsya y empydnyon pàn vo y gesCristyons ow tanbeledna y gela; Cornêlyùs a leverys farwèl dhe De Ruyter, dhe'n Ruart de Pùlten, ha dhe wordhyans; ev a abmas dhe dhêwlin an Pencyonary Meur, esa ev owth onora yn frâs, hag ev a omdednas dh'y jy y honen in Dort, rych in y bowes dendyllys yn tâ ganso, in y eth bledhen warn ugans, in y yêhes bryntyn, hag in y beswar cans mil gyllder erbysys ha'y rent a dheg mil; hag ev perswâdys fatell vÿdh nebonen endûys dre Dhuw gans re a vona rag y lowenhe saw gans lowr dh'y wil morethek.

Rag hedna, ha dhe jersya y dhesmygyans y honen a lowena, Cornêlyùs a dhalathas dhe dhysqwedhes les i'n studhyans a blansow hag a dreghevilas; ev a gùntellas hag a renkyas flourys oll Enesow an Iseldiryow, arrayas oll treghevilas an provyns hag a screfas lyvryk adro dhodhans gans pyctours tednys ganso y honen; wâr an dyweth, awos na wodhya ev pandra godhvia gwil gans y vona, rag yth esa hedna owth encressya yn uthyk, ev a dhetermyas dhe dhôwys dhodho y honen, in mes a bùb folneth a'y bow hag a'y oos, onen a'n negyssyow moyha afînyys ha moyha costly—ev a veu caror a vlejyow tùlyfant.

Yth o an termyn mayth esa an Iselalmans ha'n Portyngalysy ow kestrîvya gans y gela i'n scorenma a'n lowarthorieth; y aga dew a dhalathas gordhya an flour-na hag gwil moy a dhevôcyon rygthy ès dell vedhas sciensyth vÿth gwil, rag own sordya envy Duw.

Yn scon pobel dhyworth Dort dhe Mons a dhalathas còwsel a vlejyow tùlyfant van Baerle; hag y fedha vysytys y vlejyowegow, y bollow, y rômys seha ha'y drogow tedna a grenwredhyow, kepar ha dell vedha vysytys pyctourvaow ha lyverjiow Alexandria gans viajyoryon nôbyl Roman.

Van Baerle a dhalathas dre spêna y rent bledhednek ow fùndya y gùntellyans, warlergh hedna ev a ùsyas y gyliders nowyth rag y berfethhe. Y ober in gwir a veu cùrunys der an sewyans spladnha; ev a dhros in rag teyr blejen tùlyfant nowyth, hag ev a's henwys "Jane" warlergh y vabm; an "van Baerle" warlergh y das; ha'n "Cornêlyùs" warlergh y das bejyth. Ankevys genen yw an henwyn erel; saw caroryon an blejyow tùlyfant a wra aga hafos i'n rolyow a'n dedhyow-na.

Orth dallath an vledhen 1672, Cornêlyùs de Witt a dheuth dhe Dort rag an spâs a dry mis, may halla va bos tregys in mansyon coth y deylu; rag ev a veu genys i'n cyta-na, ha'y deylu o anedhys ena dres cansvledhydnyow.

I'n prÿs-na, dell leverys Wella Orenj, Cornêlyùs a dhalathas sùffra cas an bobel. Dh'y gescytysans, bùrjysy wordhy Dort, bytygyns, ny apperyas ev dhe vos drog-oberor, gwyw dhe vos cregys. Gwir yw nag êns y re lowen gans y repùblycanieth stroth, saw y o prowty a'y goraj, ha pàn entras ev in aga thre, y feu an hanaf a onour offrys dhodho yn parys in hanow an cyta.

Wosa aswon grâss dh'y ges-cytysans, Cornêlyûs eth dhe jy coth y das hag erhy nebes êwnansow, a garsa ev bos colenwys kyns ès y wre'ty ha'y flehes dhe dhos; alena ev êth bys in chy y vab bejyth. Y vab bejyth martesen o an udn den in Dortrecht na wodhya Cornêlyûs dhe vos i'n cyta.

Kepar dell wrug Cornêlyûs de Witt sordya cas an bobel dre wonys an has a bassyons polytyk, indelha y whrug van Baerle dendyl kerensa y ges-cytysans dre woheles polytygieth yn tien, gyllys down dell o va in negys cosel a devyy blejow tûlyfant.

Wosa aswon grâss dh'y ges-cytysans, Cornêlyûs eth dhe jy coth y das hag erhy nebes êwnansow, a garsa ev bos colenwys kyns ès y wre'ty ha'y flehes dhe dhos; alena ev êth bys in chy y vab bejyth. Y vab bejyth martesen o an udn den in Dortrecht na wodhya Cornêlyûs dhe vos i'n cyta.

Kepar dell wrug Cornêlyûs de Witt sordya cas an bobel dre wonys an has a bassyons polytyk, indelha y whrug van Baerle dendyl kerensa y ges-cytysans dre woheles polytygieth yn tien, gyllys down dell o va in negys cosel a devyy blejow tûlyfant.

Pàn dhalathas Cornêlyûs van Baerle omry dhe devy blejow tûlyfant, in udn spêna y rent bledhednek ha gylders y das wâr an negys-na, yth esa tregys rypho in Dort cytysan gelwys Isak Boxel. Dhyworth an oos pàn ylly ev predery ragtho y honen, Boxel a'n jeva an keth delîf, hag a vynsa muskegy ogasty ow clôwes an ger *tûlban*, hèn yw "blejen tûlyfant.

Nyns o Boxel mar fortydnys avell van Baerle rag nyns o va rych. Dre rêson a hedna gans meur rach, perthyans hir hag ober crev ev a arayasyb y jy in Dort lowarth compes rag gonys y flour meurgers; ev a gemyscas an gweras herwyth an comendyansow gwelha, hag a ros dh'y welioiw tobm kebmys gwres ha kebmys air fresek dell o reqwîrys gans rêwllys an lowarthorieth.

Isak a wodhya gwres y framyow bys i'n ugansves radn a dhegrê. Ev a wodhya nerth wheth an air, ha'y dhesedhas dhe acordya dhe swaysyans garednow y flourys. Y ascor a dhalathas inwedh dhe wainya favour an bobel. Y flourys o teg, nâ, afîny. Meur a garoryon o devedhys dhe weles blejow tûlyfant Boxel. Wâr an dyweth ev a brovias in mesk oll an blejow tûlyfant henwys Linnaeus ha Tournefort blejen tûlyfant esa ow ton y hanow y honen. An vlejen-na, warlergh viajya dres an Frynk, a entras in Spayn, ha mos mar bell avell Portyngal; ha'n mytern, an whefes Don Alfonso, wosa bos gorrys in mes a Lysbon, a omdednas bys in enys Terceira. Ena dyhaval dhyworth Condé brâs, neb a attendya y jylofers, ev a wre tevy blejow tûlyfant—ha pàn welas ev blejen tûlyfant Boxel, ev a grias, "Nyns yw hy drog, nyns yw hy drog poynt!"

Dystowgh Cornêlyûs van Baerle, warlergh oll y hobbys deskys, a veu dalhednys dre gonar blejow tûlyfant; ev a wrug nebes chaunjys in y jy in Dort, esa, dell wrussyn ny derivas, ryb chy Boxel. Van Baerle a wrug uhelhe byldyans in y glos gans udn leur, ha hedna a dhegeas in mes golow an howl, a gemeras hanter-degrê a domder dhyworth lowarth Boxel; ha wâr an tenewen aral, an leur-na a addyas hanter-degrê a yênder in gwâv; ha pelha an leur a drohas an gwyns hag a dherayas recknansow ha trevnansow y gentrevak.

Wosa pûptra, an meschauns-na a hevelly dhe Boxel dhe vos a vohes nerth. Nyns o van Baerle ma's paintyor, ehen a fol, esa ow whelas copia ha dyfeleby wâr ganfas anethow an bÿs naturek. Ev a gresy fatell wrug an paintyor uhelhe y stûdyô udn leur rag cafos golow gwell, ha bys i'n eur-na yth esa an gwir ganso. Mynherr van Baerle o paintyor, kepar dell o Mynheer Boxel gonesyas blejow tûlyfant. Ev a garsa nebes moy golow rag y byctours hag ev a gemeras hanter-degrê dhyworth blejow tûlyfant y gentrevak.

Y feu an laha rag les van Baerle, ha res o dhe Boxel y dhegemeres.

Ha wâr neb cor Isak a dhyscudhas fatell o re a howl peryllys dhe'n blejow tûlyfant; fatell wre an flourys tevy dhe scaffa, hag a vydna dysqwedhes colorys gwell gans tomder temprys an myttyn ès gans gwres galosek hanter-dêdh. Rag hedna namnag esa Boxel owth aswon grass dhe Cornêlyûs van Baerle, awos ev dhe ry goskes heb còst dhodho.

Martesen nag esa hedna owth acordya yn tien gans taclow dre vrâs, ha spessly gans emôcyons Boxel. In gwir marthys yw fatell usy brÿsyow brâs in cres drog-labmow uthyk ow recêva confort dhyworth fylosofy.

Saw ellâs! Ass o scruthus torment Boxel truedhek, pàn welas ev fenestry an leur nowyth arayes gans crenwredhyow ha plansygow blejow tûlyfant rag bos plynsys in amal an lowarth, ha blejow tûlyfant in pottow; wâr verr lavarow, gans pûpra usy ow pertainya dhe obereth ungoneryak a vlejow tûlyfant!

Yth esa fardelow a dôknys stag, cûbertys, trogow tedna rydnys, ha skewyow gwyver dhyrag an cûbertys dhe alowa an air dhe droylly adro saw dhe sensy in mes melwhes, logos, huneganas ha logas brâs, y oll dôtys wâr vlejow tûlyfant, dyw vil frank còst keniver crenwredhen.

Boxel a veu sowthenys brâs pàn aspias ev oll an daffar-na, saw ny wodhya ev whath efander y veschauns. Yth o van Baerle aswonys dâ avell nebonen a vedha plêsys gan pûpra teg. Ev a studhyas an Bÿs Naturek in oll y agwedhow rag les y baintyansow, hag y o mar vunys collenwys avell pyctours Gerard Dow, y vêster, ha pyctours Mieris, y gothman. An nyns o possybyl fatell wrug ev cùntell in y stûdyô nowyth oll an taclow o res porrês rag y baintyans?

Kynth esa ev owth hebaskhe y honen gans desmygyansow tarosvanus, ny ylly Boxel fetha an whans loscus dhe wodhvos ino esa worth y dhevôrya. Gordhuwher, ytho, ev a settyas skeul warbydn an fos inter aga lowarthow, ha pàn wrug ev meras aberth in lowarth van Baerle, y gentrevak, ev a berswâdyas y honen fatell o kemerys in kerdh an gweras a vlejowek vrâs, esa plansow dyvers ino kyns, ha fatell o an dor kemeskys gans gweras ha lis dhia an ryver (kebmysk yw faverus dres ehen dhe'n blejen tûlyfant), ha'n dra yn tien enclôsys ajy dhe amal a gesow rag sensy an gweras in y dyller ewn. Ha pelha yth esa ena skeus lowr dhe dempra tomder hanter-dêdh; yth esa an vlejowek ow meras orth an soth-soth-west; yth esa lowr ha plenta a dhowr in ogas; wâr verr lavarow, pûpra o res dhe surhe sowena hag avauncyans. Nyns esa dowt vÿth i'n negys: van Baerle o gwrÿs gonesyas blejow tûlyfant.

Heb let Boxel a dhesmygyas dhodho y honen an den deskys-na, kevalaf a beswar cans mil i'n vledhen dhodho ha rent bledhednek a dheg vil gylder, hag ev ow spêna oll y vona ha'y skians wâr wonys an vleven tûlyfant. Boxel a dharganas sowena y gentrevak, hag a glôwas pain mar vrâs gans an tybyans, may collas y dhorn y allos, y dhêwlin a grenas, hag ev a godhas in dyspêr dhywar an skeul.

Indelma nyns o rag kerensa blejow tûlyfant paintys adar gwir-vlejow y kemeras van Baerle hanter-degrê a domder dhyworto. Indelma van Baerle a vydna cafos an savla gwelha a ylly bos ha warbarth gans hedna rom brâs airellys rag sensy y grenwredhyow ha'y blynsygow yn saw; mes ev, Boxel, res o dhodho hepcor y jambour rag an porpos-na, ha rag dowt y gûsca i'n keth rom dhe bystyga y grenwredhyow ha'y plynsygow, ev a settyas y wely in tâlyk truedhek.

Boxel ytho y'n jevedha avell kentrevak ryptho kestrîvyor sowyn; ha'y gestrîvyor, in le a vos neb lowarthor uncoth dybris, o mab bejyth Mynheer Cornêlyûs de Witt, hèn yw dhe styrya, den meur y hanow.

Dell yw apert dhe'n redyor, ny'n jeva Boxel spyrys Pôrûs, rag Pôrûs pàn veu va fethys gans Alexander, a wrug confortya y honen dre glos brâs y gonqwerrou.

Ha lebmy, fatla via, mar teffa van Baerle ha provia blejen tûlyfant nowyth ha'y henwel an Cornêlyûs? Lowr o dhe wil dhe nebonen taga rag ewnsorr.

Indelma, Boxel, envies y dhargan, a veu an profet a'y veschauns y honen. Ha warlergh dyscudha an mater uthyk trist-na, ev a spênas an nos moyha truesy a ylly bos.

Chaptra 6. Envy a Garor Blejyow Tùlyfant

Dhia an vynysen-na nys o les Boxtel in blejyow tùlyfant kentryn na felha rag y inia dhe lavurya, adar angùs marwyl. Alena rag ny yll ev predery ma's wàr an damach a vydna y gentrevak gwil dhodho. Indelha y feu y hobba meurgersys skyla heb dyweth rag anken dhodho.

Dell ylly bos desmygys, ny wrug van Baerle dallath gorra y skians naturek dh'y blesour nowyth na spêdyas ev dhe devy an blejyow tùlyfant spladnha oll. Ev a wodhya gwell ès ken den vÿth in Haarlem na Leyden—an dhyw dre mayth esa an gweras gwelha ha'n aireth moyha plegadow—an fordh dhe varya an lywyow, dhe jaunja an shâpys, ha dhe brovia ehenow nowyth.

Yth esa van Baerle ow longya dhe'n bagas jolyf-na mayth o aga lavar coth ùttrys gans onen anodhans i'n vledhen 1653, — “Despîsya flourys yw offendya Duw.”

Dhyworth an lavar-na cùntelles a'n gonesyjj blejyow tùlyfant a wrug obery in mes an kesrêsnans-ma:—

“Despîsya flourys yw offendya Duw.”

“Dhe decka an flour, dhe voy usy nebonen owth offendya Duw, mars usy ev orth y dhespîsya.

“An vleben tùlyfant yw an flour tecka oll.

“Ytho, hedna a wrella despîsya an vleben tùlyfant, yma va owth offendya Duw dres musur.”

Dre rêsnans a'n sort-ma, y hyll bos gwelys fatell o whensys an beder mil a wonesyjj blejyow tùlyfant i'n Iseldiryow, in Frynk hag in Portyngal (heb reckna aga howetha in Ceylon, in Cathay ha'n Eyndaow) dhe worra in dadn an dyfen avell scysmatyks hag eretykys ha wordhy dhe vos gorrys dhe'n mernans an lies cans myllyon a bobel an bÿs nag yw aga govenek a salvacyon growndys wàr an vleben tùlyfant.

Kynth o Boxtel escar mortal van Baerle, ny alsen ny dowtya ev dhe vos unwer gans van Baerle i'n negys-ma.

Yth esa Mynheer van Baerle, ytho, ha'y vlejyow tùlyfant, in ganow kenyer onen; ha dre rêson a hedna hanow Boxtel a wrug vanyshya dhyworth an rol a wonesyjj aswonys yn tâ i'n Iseldiryow; pelha yth o gonesyjj Dortrecht representys alena rag dre Cornêlyùs van Baerle, an scolor uvel ha dydhrok.

Yth esa van Baerle ow corra oll y golon hag oll y enef i'n negys a settya has, a blansa hag a gùntell. Yth o va scodhys gans oll bredereth an wonesyjj a vlejyow tùlyfant in Ewrop. Nys esa ev ow towtya poynt bos y gentrevak clêmyor rag an tron o perhenegys ganso.

Van Baerle a brocêdyans gans y alwans, hag dre rêson a hedna gans y vycorys; hag ayy dhe dhyw vledhen ev a gudhas y vlejyowegow gans ascor mar varthys, na wrug den vÿth ow sewya olow an Formyor provia creacyon mar dhyvers avello ev, avès martesen dhe Shakespear ha Rûbens.

Ha pelha, a pe Dante whensys dhe addya sort nowyth dh'y garacters i'n Inferno, ev a alsa dôwys Boxtel in dedhyow sowena van Baerle. Pàn esa Cornêlyùs ow whedna, ow teyla hag ow towrhe y vlejyowegow, ev wàr y dhêwlin orth amal an gwels, pàn esa ev owth elvenegy pùb part a flourys an blejyow tùlyfant, hag ow predery a'n chaunjansow a ylly ev gwil ow tûchya crowsegyans lywyow hag erel, yth o Boxtel, kelys adhelegh dhe sycamorwedhen vian gedys ganso in shâp a wynsel orth top an fos inter an dhew lowarth a wre whythra, bothak y dhêwlagas hag ewonek y anow, pùb stap ha pùb gwythres a'y gentrevak. Ha pynag oll dermyn a wrella ev y weles lowenek gans minwharth wàr y wessyow, pò gans golow contentys in y lagasow, ev a wre devera in mes wàr y bydn cowas a volothow hag a vraggyans mar wyls mayth o marth na wre poyson y anal envies hag escarus Boxtel scaldya an flourys inocent o an rêson rag y sorr.

Pàn vo colon den dalhednys gans an drogspyrys, yma va worth y gentrydna in rag heb gasa dhodho cessya. Indelma nys o Boxtel contentys dhe weles van Baerle. Ev a garsa gweles y flourys; ino y honen ev o paintyor; whensys o va dhe weles gweyth mêster y gestrîvyor.

Rag hedna ev a bernas gweder aspia, ha hedna a wrug possybyl dhodho gweles mar gompes dell ylly an perhednak y honen dysplêgyans an flour dhyworth an kensa bledhen, pàn wrella dalath y hasdhelen wydnyk omdhysqwedhes in mes a'n dor, bys i'n prÿs gloryùs-na pàn wrella y betalys wàr an dyweth warlergh pypm bledhedn dyscudha tresour cudh y jalys. Pana lowr torn a vedha res dhe'n den envies in blejyowegow van Baerle meras orth blejyow tùlyfant a wre y dhallhe der aga thecter, ha'y daga ogasty der aga glory dynam!

Hag ena wosa an kensa estêmyans na ylly ev heb percêvyà ino y honen, ev a dhalathas clôwes tormentyans an avy, an fevyr lent-na usy ow cramyas aberth i'n golon hag usy ow trailya dhe vroud a nedras, y oll ow tevorya y gela hag ow tenethy anowyth. Pana lowr torn a wrug Boxtel in mesk tormentyans na yll pluvén vÿth derivas—pana lowr torn a glôwas ev ino y honen an desîr dhe lebmél dhe'n dor i'n lowarth dres nos, dhe dhestrôwy an plansow, dhe sqwerdya an crenwredhyow gans y dhens, ha dhe sacryfia dh'y sorr an perhednak y honen, mar teffa van Baerle ha whelas dhe dhyffres y vlejyow tùlyfant!

Saw in lagasow gwirgaror blejyow tùlyfant cabmweyth uthyk o ladha blejen tùlyfant; ow tùchya ladha den, ny via hedna mar boos.

Saw van Baerle a avauncyas mar bell in sciens nôbyl a devy blejyow tùlyfant, rag ev a hevelly omprevy mêster i'n art gans anyen berfeth an awenyth, may fe Boxtel mar vuskegys mayth esa ev ow predery a dôwlel meyn ha gwelyny orth blejyowegow y gentrevak. Saw ev a borthas cov y fedha ev dyskevrys, pûnyshys der an laha ha pelha dysonorys bys vyken dhyrag oll gonesygy blejyow tùlyfant Ewrop, rag hedna ev a brederys a injyn, ha rag contentya y hâtyans, ev a whelas desmygy cast may halla ev collenwel y dowlow dredho heb perylly a berson y honen.

Ev a ombrederys termyn pell, ha wàr an dyweth y brederow a veu cùrunys dre sowena.

Udn gordhuwher ev a golmas warbarth dyw gath er aga garrow adhelergh gans corden adro dhe whe trooshës in hirder, hag ev a's tôwlas dhywar an fos aberth in cres an vlejyowek nôbyl, bryntyn ha rial, mayth esa an "Cornêlyùs de Witt," "Tecter Brabant", gwydn saw pùrpur ha gwydnrudh hy emlow, "Marbel Rotterdam," a lyw an plans lin, "Marthus Haarlem," an "Colombîn tewl" ha'n "Colombîn Terni."

An cathas ownék, wosa londya wàr an dor, kyns oll a whelas fia dhe gwartrons dyvers, erna veu an gorden intredhans istynys tydn dres an vlejyowek; ena, pàn wrussons percêvyà na yllens dyberth, y a dhalathas tedna in rag ha wàr dhelegh, ha dhe rosella adro gans scrijow uthyk, in udn drehy dhe'n dor gans aga horden an flourys esens y ow strîvyà ina mesk. In eur-na wosa omlath coneryak a bymthek mynysen an gorden a dorras ha'n strîvyoryon eth mes a wel.

Boxtel o kelys adhelergh dhe sycamorwedhen ha ny ylly ev gweles tra vÿth, rag yth o tewl an nos; saw scrijow bodharus an cathas a dherivas oll an whedhel dhodho, ha'y golon, leun a envy, a labmas gans an joy a vycory.

Boxtel o whensys dhe dhyscudha pyseul damach o gwrÿs gans an cathas, ha rag hedna ev a wortas i'n tyller mayth esa ev bys i'n myttyn, may halla va cafos plesour brâs orth tebel-stât gwrÿs dhe vlejyowegow y gentrevak. Y feu va yêynhës dre nywl an myttyn, saw ny wrug ev percêvyà an orny; yth esa govenek y dhial ow sensy y woos mar dobm avell fevyr. Trueth y gestrîvyor a vydna y aqwytya rag oll an ancombrynsy sùffrys ganso.

Orth an dëdhtardh daras an chy gwydn a egoras, ha van Baerle a omdhysqwedhas. Ev a dheuth nes dh'y vlejyowegow ha wàr y fâss minwharth an den a gùscas in confort in y welya hag a welas hunrosow plegadow.

Dystowgh ev a welas treghyon ha crugyow bian a dhor wàr an blejyowegow, neb o mar wastas newher avell myrou. Ev a welas renkyow kemusur y vlejyow tùlyfant dhe vos in deray uthyk, kepar ha pîkys bagas soudoryon mayth yw tanbellen codhys in aga mesk.

Ev a bonyas bys dhodhans gwydn y dhywvogh.

Boxtel a dremblas gans joy. Yth esa pymthek pò ugans blejen tùlyfant sqwerdys ha brêwys ow crowedha wàr an dor, re anodhans cabm, re erel trogh yn tien, hag yth esa sùgan ow sygera in mes solabrÿs in mes aga crenwrëdhednow pystygys. Assa via dâ gans van Baerle selwel an sùgan precyous-na gans y woos y honen!

Saw assa veu brâs y sowthan ha'y dhelît! Assa veu brâs tùll y gestrîvyor! Boxtel a borposyas spessly dhe dhystrôwy peder blejen tùlyfant saw ny veu pystygys onen vÿth a'n re-na. Yth esens y ow terevel aga fedn yn prow't a-ugh corfow aga howetha ledhys. Hèn o lowr dhe gonfortya van Baerle, ha lowr dhe encressya conar ladhor an flourys. Boxtel a wrug sqwerdya y vlew pàn welas ev frûty an hager-ober comyttys in vain ganso.

Ny ylly van Baerle desmygy skyla rag an meschauns, hag i'n gwelha prÿs yth an damach le a dhrog ès dell ylly bos. Pàn wrug ev whythra an câss, ev a dhescas fatell veu an nos ancêsys dre scrijow uthyk a gathas. Hag ev a dhyscudhas fatell veu gesys olow a gathas, merkyow aga threys ha pelour wâr wel an vatel. Rag lettya outray pelha a'n par-na, ev a erhys may whrella onen a'n is-lowarthoryon cùsca i'n lowarth in scovva golyor ogas dhe'n blejyowegow.

Boxtel a'n clôwas ow ry an arhadow-na, hag ev a welas derevys an scovva golyor an very dëdh-na; saw ev a gonsydras y honen por fortydnys na wrug nebonen y dhrog-dyby. Pelha drefen ev dhe vos moy serry's whath gans an lowarthor sowyn, ev a erviras gortos gans hirberthyans.

I'n dedhyow-na Cowethas Haarlem a'n Blejyow Tùlyfant a offras gober rag dyscudha (nyns on ny whensys dhe leverel "formya") blejen tùlyfant vrâs du heb spot vÿth a lyw warnedhy. Hèn o neb tra na veu collenwys whath, hag yth esa pobel orth y gresy dhe vos ùnpossybyl. I'n dedhyow-na nyns esa blejen kyn fe o hy lyw kepar ha gell knofen. Y fedha leverys ytho, fatell via mar dhâ offra gober a dhew vylylon gylder avell udn cans mil gylder, rag ny alsa den vÿth y wainya.

Y feu bÿs an wonesygy blejyow tùlyfant tówlys, bytegyns, in deray bew. Radn a'n devoryon a glôwas a'n negys saw heb cresy fatell ylly ev bos gwrÿs; saw mar grev o power an desmygyans in mesk gonesyjy flourys, kynth êns y sur y whre fyllel an attent, mayth o oll aga frederow wâr an vlejen tùlyfant vrâs du-na—esa lies huny ow cresy dhe vos maga mythologyl avell swàn du Horâs pò brân wydn an Francas.

Yth o van Baerle onen a wonesyjy blejyow tùlyfant a veu gweskys gans an tybyans; yth esa Boxel ow predery anodho avell mater martesen a bossybylta. Saw kettel veu an preder gwredhys in y vrÿs skentyll hag injyn, van Baerle a dhalathas yn lent dhe berformya an taclow o res: plansans ha crowsegys dhe wil a'n blejyow tùlyfant rudh tevys ganso solabrÿs flourys gell, ha dhyworth an re-na dhe wil flourys gorm.

Warbydn an nessa bledhen yth o kefys ganso flourys a lyw gell know dynam, ha Boxel a's gwelas i'n vlejyowek, saw ny spêdyas y honen dhe brovia ma's flourys gell.

Martesen y fia a les dhe styrya dhe'n redyor jentyll an rew a dhamcaniethow usy ow prevy fatell wra an vlejen tùlyfant bentygya y lywyow dhyworth an bÿs naturek; martesen y fia plegadow dhodho mar teffen ny ha'y assurya nag eus tra vÿth ùnpossybyl dhe wonesyas flourys, mars usy ev ow qwil devnyth a vrusyans, a skentolet hag a hirberthyans, a domder an howl, a dhowr glanyth, a sùgan an gweras hag a'n gwynsow clor. Saw nyns yw an lyver-ma lyvryk adro dhe vlejyow tùlyfant dre vrâs; yth ywa an whedhel a udn vlejen yn arbednyk, a wrussyn ny ervira dhe screfa, ha ny a wra lymtya agan honen dhe'n vlejen-na, kynth yw mar dhynyak an whedhel aral neb yw kelmys yn stroth dh'agan negys ny.

Boxtel, fethys unweyth arta dre abylda uhelha y gestrîvyor hâtys, o warbydn an termyn-na dyflasys yn tien gans gonys blejyow tùlyfant; ha warlergh bos hanter-muskegys, ev a omros y honen dhe whythra yn udnky.

Yth o chy y gestrîvyor egerys dhe'n wolok; lowarth opyn dhe'n howl; amarys ha'ga thenwednow gwrÿs a wedder, estylednow, cùbertys, kystyow ha bùlhow gans tôknys, y oll a ylly bos aspies yn êsy der an gweder aspia. Boxel a wre gasa y grenwredhyow dhe bedry i'n pollow, y blansygow dhe dheseha in aga hâssys, ha'y vlejyow tùlyfant dhe wedhra i'n blejyowegow. Alena rag ny wre va ma's sensy y vrÿs ma's orth an gwythresow in chy van Baerle. Ev a wre anella dre arrow blejyow tùlyfant van Baerle, dyseha y sehes der an dowr devery's gans van Baerle warnodhans, hag ev a wre gôlya wâr an gweras fin ha clor a vedha scùllys gans y gentrevak wâr y grenwredhyow ker.

Saw ny vedha performys an radn moyha coynt a'n oberyansow i'n lowarth y honen.

Y fedha udn eur myttyn martesen, pàn wre van Baerle ascendya bys in y weythva, aberth i'n cùbert gwedrys, ha pàn ylly gweder aspia Boxtel entra ino mar êsy; hag ena, mar scon dell wrella an lugarn golowy an fosow ha'n fenestry, Boxtel a wely skentolet h codnek y gestrîvyor owth obery.

Ev a'n gwely ow crodra y hasednow, ha worth aga glebya in lydnaw, y ervirys dhe jaunja aga lywyow pò dh'aga thewlhe. Ev a wodhya pandr'o intendys gans Cornêlyùs, pàn wrella va tobma hasednow arbednyk, ena worth aga glebya, hag ena worth aga hemysky gans hasednow erel dre sort a impyans—dygthyans marthys ha fin—ha ev a wely pàn wrella van Baerle degea in tewolgow an re-na esa ev ow qwetyas dhe brovia an lyw du, hag egery dhe'n howl pò dhe'n lugarn a re-na intendys dhe dharbary an lyw rudh, ha settya inter dastewynyansow dydhyweth a dhew vyroun dour an hasednaow intendys dhe wil gwydn, an carnacyon glanyth a'n element lydnus.

An pystry inocent-na, an frût a ombrederyans flohyl hag a skentolet gouryl—an lavur heb hedhy-na a wodhya Boxtel y honen dhe vos anteythy anodho, a wre knias y golon dre envy, hag ytho ev a worra oll y wovednek hag oll y dybyansow wâr y weder aspias.

Coynt yw leverel na wrug kerensa ha les Isak in lowarthorieth ladha ino y sehes rag venjans. Traweythyow pàn vedha ev ow meras orth van Baerle der y weder aspias, ev a wre perswâdya y honen ev dhe vos ow medra mùsket dyfaladow orto; hag ena ev a wre whelas gans y vës an tryger rag setha an bùlet rag ladha y gentrevak. Saw yth yw prÿs dhyn dhe gelmy gans gwythresow an eyl den, hag aspians y gela an vysyt a wrug Cornêlyùs de Witt orth y dre enesyk.

Chaptra 7. Yma an Den Lowenek ow Metya Meschauns

Kyn nag o de Witt naneyl lowarthor na paintyor, ev a whythras oll an mansyon dhyworth an stûdyô bys i'n losowjy, ow meras orth kenyer tra dhia an pyctours bys i'n blejyow tûlyfant. Ev a aswonas grâss dh'y vab bejyth rag jûnya dhodho wâr flûr gorhal an amyr, "An Seyth Provyns," in batel Bay Southwold, ha drefen ev dhe ry y hanow dhe vlejen tûlyfant spladn. Pàn esea ev gans kerensa ha medhelder tas dh'y vab ow vysytya tresours van Baerle, yth esa an rûth, brâs aga whans dhe wodhvos ha brâs aga worshyp, ow cùntell dhyrag daras an den lowenek.

Oll an hùbbadùlly-ma a dhyfunas attendyans Boxtel, esa i'n termyn-na ow kynyewel ryb y olas. Ev a wovydnas pandr'esa ow wharvos, ha pàn glôwas ev an skyla rag an tervans, ev a ascendyas bys in y dyller aspia, hag ena awos yêynder an nos, ev a savas, ha'n gweder meras dh'y lagas.

Ny veu an gweder meras-na a servys dhodho nameur dhia gydnyaf an vledhen 1671. Kepar ha gwir-vyrhes dhyworth an Ýst, ny yll an blejyow tûlyfant perthy an yêynder, ha ny yllons remainya in dor opyn der an gwâv. Yma otham dhodhans a woskes an chy, an gwely medhel wâr an estylly ha tomder cles an forn. Rag hedna van Baerle a bassyas oll an gwâv in y weythva in mesk y lyfryow ha'y byctours. Ny wre va entra in rom y grenwredhyow ma's anvenowgh, marnas dhe alowa nebes a wolowydnaw an howl dhe entra, dre egery onen a gwarels môvadow a'n fos a weder.

An gordhuwher mayth eson ny ow còwsel anodho, wosa an dhew Gornêlyùs dhe vysytya warbarth pùb rom i'n chy, ha pàn esa bagas a servysy ow sewya aga stappys, de Witt a leverys isel y lev dhe van Baerle,—

"A vab ker, danvon an bobel-ma in kerdh, ha gesowgh ny dhe vos agan honen oll rag nebes mynys."

An den yonca a'n dhew, a bendroppyas in acord hag a leverys yn heglew,—

"A garsowgh why, a sera, mar plêk, gweles ow rom deseha?"

An rom deseha-ma, an templa sacrys-ma, an *sanctum sanctorum* an gonesyas blejen tûlyfant o, kepar ha Delfy i'n dedhyow coth, forbyddys dhe'n re ansans, dhe'n estrenyon.

Ny veu onen vÿth a'y servysy bythqweth bold lowr dhe entra i'n rom-na. Ny alowas Cornêlyùs ino ma's scubylen dhydhrok hen-wethyades chy dhyworth Fryslond; hy a veu y vageres, ha dhia bàn wrug ev sacra y honen dhe wonys blejyow tûlyfant, ny vedhas hy na felha dhe worra onyon in y scabbygùllyon, rag dowt hy dhe sqwerdya dhe dybmyn ha dhe dyvynya melder hy mab mêthryn.

Mar scon ytho dell veu complys an rom deseha, an servysy, esa ow ton an golowys, a omdednas. Cornêlyùs a gemeras an cotrebyn in mes a dhêwla an kensa servont, hag a lêdyas y das bejyth aberth i'n rom; hèn o an very cùbert gans an tâlenep a weder, a vedha Boxtel heb hedhy ow whelas glew gans y weder aspia ino.

Yth esa an aspiyas envies ow meras dhe voy dywysyk ès bythqweth.

Kyn oll ev a welas an fosow ha'n fenestry owth anowy.

Ena dew fygûr tewl a apperyas.

Onen anodhans uhel, rial, asper a esedhas orth an bord, may whrug van Baerle settya an gantol.

I'n fygûr-na Boxtel a aswonas bejeth gwydnyk Cornêlyùs de Witt; yth o y vlew hir rydnys arâg hag ow codha dres y scodhow.

De Witt, wosa leverel nebes geryow dhe Gornêlyùs, na ylly an kentrevak frigus determya dhyworth môvyans y wessyow, a gemeras in mes a bocket y jerkyn fardel wydn ha sêlys yn tâ. Boxtel a jûjyas dhyworth an fordh may whrug Cornêlyùs y recêva, ha'y gorra in onen a'n amarys, an fardel dhe sensy paperyow a'n pris uhelha.

Kyns oll ev a dhesmygyas an tresour bian-na dhe vos nebes crenwredhyow nowyth-enporthys dhyworth Bengâl pò Ceylon; saw ev a porthas cov nag o Cornêlyùs de Witt sacrys dhe wonys blejyow tûlyfant, rag ev o den nag o a les dhodho ma's negyssyow mab den, hobba

liesgweyth le cosel ha le plegadow ès galwas an lowarthor. Boxtel ytho a dhetermys nag esa i'n fardel ma's nebes paperyow, ha'n paperyow-na dhe bertainya dhe bolytygieth.

Saw prag y feu paperyow a les polytyk bos comendys dhe van Baerle? Rag van Baerle o stranjer yn tien dhe'n sciens a bolytygieth, hag ev a wre bôstya y vos indelha. In brÿs van Baerle yth o an sciens a governya le convedhadow ès alkemy y honen.

Certan o hodna fardel esa Cornêlyùs de Witt ow ry inter dêwla y vab bejyth. Yth esa Cornêlyùs solabrÿs in dadn wodros an hâtyans esa y gestrevygyon ow vossawya warnodho. Cast o desmygys dhe voy skentyl, rag nyns o lyckly y fedha an fardel sarchys in chy nebonen na wrug bythqweth mellya in polytygieth vÿth.

Ha wâr neb cor, a pe an fardel gwrÿs a grenwredhyow, Boxtel a wodhya y gentrevak re dhâ na vynsa ev gortos mynysen vÿth, saw ev a vynsa meras pandr'esa i'n fardel ha delÿtya y dhewlagas wâr an ro recêvys ganso.

Saw i'n contrary part, Cornêlyùs a recêvas an fardel dhyworth y das bejyth gans pùb tôkyn a worshyp, hag ev a wrug hy selwel gans an keth worshyp in trog tedna, worth hy herdhya ajy ma na wrella hy kemeres re a spâss gwehys rag y grenwredhyow.

Pàn o an fardel gorrys adenewen indelha, Cornêlyùs de Witt a savas, gwasca dorn y vab bejyth ha trailya tro ha'n daras. van Baerle a gemeras an coltrebyn ha'y lêdya dhe'n dor bys i'n strêth, o leun pobel whath, rag y a garsa gweles aga hestrevesyk brâs owth ascendya in y garyach.

Ny veu Boxtel camgemerys in y dhesmyk. An fardel fydhyys dhe van Baerle, nyns o hy ken tra vÿth ès lytherow keschaunjys inter Jowan de Witt ha'n Marqwys de Louvois, menyter gwerryans Mytern Frynk. Saw ny ros an tas bejyth hynt vÿth a bris polytyk an sêcret, ny wrug ev ma's pesy y vab bejyth na wrella ev delyfrya an fardel dhe dhen vÿth marnas dhodho y honen, pò dhe bynag oll a wrella ev danvon dh'y recêva in y hanow ev.

Ha dell welsyn ny, van Baerle a's degeas in bàn gans y grenwredhyow precyùs, ha ny wrug ev preder tra vÿth moy anedhy, warlergh dh'y das bejyth dhe dhyberth dhyworto. Fest dyhaval o Boxtel, rag yth esa ev ow meras orth an fardel-ma dell usy lewyor skentyl ow meras orth an cloud munys abell, cloud usy ow nessa hag ow targana hager-awel dhodho.

Kyn na wodhya van Baerle preder vÿth a gas envies y gentrevak, ev o avauncys nebes ha nebes tro ha gwainya an gober offrys gans Cowethas Lowarthorieth Haarlem. Ev o gyllys dhyworth lyw knofen bys in color coffy restys, ha'n very dëdh may wharva an taclow uthyk i'n Hâg (derivys genen i'n chaptras moy avarr), ny a's cav ow cùntell an plynsygow yonk derevys dhyworth blejow a lyw coffy restys; rag yth esa ev ow qwetyas y dhe vlejyowa rag an kensa prÿs in gwaynten an vledhen 1675 avell an vlejen tûlyfant dhu reqwîrys gans Cowethas Haarlem.

An 20ans Est, 1672, orth udn eur, yth esa Cornêlyùs in y rom deseha, ha'y threys ow powes awoles wâr dreuspredn an bord, ha'y dhewelyn wâr an top, hag ev ow meras gans lowender brâs orth try flynsyk, nowyth-separâtys ganso dhywar an vabm-grenwredhen, y glanyth, pur, perfeth ha heb nàm; Dhyworth an plynsygow y whre tevy ascor marthys an lowarthorieth—tra a vydna gwil gloryùs rag nefra hanow Cornêlyùs van Baerle.

"Me a vydna cafos an vlejen tûlyfant dhu," yn medh Cornêlyùs dhodho y honen, hag ev ow tystaga an plynsygow. "Me a vydna gwainya an cans mil gylder offrys gans an Gowethas. Me a vydna aga radna in mesk bohosityon Dort, hag i'n vaner-na y fydh lehës an hâtyans kefys gans pùb den rych in termyn gwerryans dynasek; me a vÿdh abyl, heb dowtya pystyk vÿth dhyworth Repùblycans pò Orenjydhyon, dhe sensy ow blejyowegow in stât dynam. Ny vÿdh own genef na felha y whra tus shoppa an dre ha marners an porth dos ha tedna in mes ow crenwredh, ha'ga bryjy avell onyon rag aga theyluyow—kepar dell wrussons y godros y dhe wil traweythyow, pàn glôwsons me dhe be dew cans pò try hans gylder rag udn grenwredhen. Determys yw ytho, me a vydna ry an cans mil gylder a wober Haarlem dhe'n vohosityon. Saw whath—"

I'n eur-na Cornêlyùs a cessyas ha hanaja. "Saw whath," ev a bêsyas, "y fia fest spladn spêna an cans mil gylder wâr efanheans ow blejyowegow, pò wâr viaj dhe'n Ýst kyn, dhe bow an flourys teg. Saw ellâs! nyns yw an re-na prederow rag an present termyn pàn yw oll an cows a vùskettys, a vanerow, a dheclaracyons, hag a dabours gweskys."

Van Baerle a dherevys y lagasow dhe'n nev arta ha hanaja arta. Ena ow trailya tro ha'y grenwredhyow—taclow moy a bris dhodho ès oll an mùskettys, banerow, tabours ha declaracyons-na, nag ow gwyw, yth esa ev ow cresy, ma's dhe ancrêsy an golon a dus onest—ev a levery:—

"In gwir an re-na yw crenwredhyow teg. Ass yns y smoth, ass yns dê-formys; yma tristans ow pertainya dhodhans hag yma hedna ow promysya provia flour a lyw an eben. Ny ylta jy gans dha lagasow heb gweder decernya an gwythy wâr aga crohen. In gwir ny wra spot vÿth gwydn dyfelebya an vlejen tûlyfant creatys genef. Ha pana hanow a wren ny ry dhe'n issew-ma a'm nosow dygùsk, a'm lavur hag a'm prederow? *Tulipa nigra Baerlensis*?

"Eâ, *Baerlensis*: hanow spladn. Oll arbenygoryon a vlejjow tûlyfant—hèn yw dhe styrya, oll tus skentyl Ewrop—a wra clôwes inhans frobmans a blesour pàn wrella an whedhel lêsa dhe bùb qwartron a'n norvÿs. 'Kefys re beu an vlejen tûlyfant dhu!'—'Pandr'yw hy hanow?' a vydn govyn an arbenygoryon.—'*Tulipa nigra Baerlensis*!'—'Prag *Baerlensis*?'—'Warlergh y wonesyas, van Baerle,' a vÿdh an gorthyp.—'Ha pyw yw an van Baerle-ma?'—'Ev yw an keth den neb a wrug darbary solabrÿs pypm blejen tûlyfant nowyth: an Jane, an Jowan de Witt, an Cornêlyùs de Witt, h.e.' Hèn yw ow uhelwhans vy. Ny wra den vÿth ola dre rêson anodha. Ha pelha martesen pobel a wra còwsel a'm *Tulipa nigra Baerlensis*, pàn na vÿdh aswonys ow thas bejyth, an polytygor nôbyl, ma's der an vlejen tûlyfant usy ow ton y hanow.

"Ô! an crenwredhyow meurgerys-ma!

"Warlergh dhe'm blejen tûlyfant dhe vlejjowa," Baerle a bêsyas ow còwsel orto y honen, "ha pàn vo cres ha cosoleth restôrys dhe'n Iseldiryow, me a vydn ry dhe'n vohosogyon hanter-cans mil gylder yn udnyk. Hèn yw sùmen lowr rag nebonen nag eus devar vÿth dhodho dhe ry tra vÿth. Ena, gans an hanter-cans gylder a vÿdh ow remainya, me a vydn gwil prevyansow. Der an re-na me a vydn soweny dhe ry sawor dhe'n vlejen tûlyfant. Â, mar teffen ha spêdya dhe ry dhedhy odour an rosen pò an jylofer, pò—tra a via gwell whath—mar callen ry dhedhy odour nowyth yn tien; mar teffen ha restorya dhe vyternes-ma a'n flourys, y sawor naturek, neb yw kellys gensy ha hy ow passya dhyworth hy thron Âsyan bys in hy thron Ewropean! Rag res yw fatell esa dhedhy odour in Eynda—in Gôa, Bombay ha Madras, ha spessly i'n enys-na o aswonys i'n termyn eus passys avell paradÿs wâr an nor hag yw gelwys Ceylon. Ô, assa via glôryùs hedna! I'n eur-na gwell via genef bos Cornêlyùs van Baerle ès Alexander, Cesar pò Maxymylyan.

"Ass yw meurgerys dhybm an crenwredhyow!"

Indelha yth esa Cornêlyùs owth ombredery yn lowen, hag ev hudys der y hunrosow wheg. Yn sodyn clehyk y weythva a veu senys liesgweyth creffa ès dell o ûsys.

Cornêlyùs a veu sowthenys, ha'y dhêwla wâr y grenwredhyow, ev a drailyas adro.

"Pyw eus obma?" ev a wovydnas.

"Sera," an servont a worthebys, "Messejer yw dhyworth an Hâg."

"Messejer dhyworth an Hâg! Pandra garsa ev?"

"Sera, Craeke ywa."

"Craeke! Servont pryveth Mynheer Jowan de Witt? Dâ, gwrêns ev gortos."

"Ny allama gortos," yn medh lev i'n dremenva.

Hag i'n very prÿs-na, Craeke a herdhyas y fordh ajy ha fystena i'n rom.

An entrans-na o torrva mar vrâs a rêwllys y jy, may whrug Cornêlyùs, pàn welas ev Craeke, gwaya y dhorn esa ow cudha an crenwredhedhow, mar sodyn may whrussons y aga dew codha wâr an leur, an eyl ow rollya in dadn vord bian, ha'y gela aberth i'n olas.

"Re Vab an Syns!" yn medh Cornêlyùs, ow cùntell y grenwredhyow precyùs, "pandr'yw an mater?"

"An mater, a sera!" yn medh Craeke, in udn settya paper wâr an bord ledan, esa an tressa crenwredhen ow crowedha warnodho,— "an mater yw why dhe vos reqwÿrys dhe redya an paper-ma heb let vÿth."

Ha Craeke, neb a brederys ev dhe glôwes wâr strêtyas Dort tôknys a dervans haval dhe'n sowndys a glôwas ev i'n Hâg kyns ès ev dhe dhyberth alena, a bonyas in kerdh heb meras wâr y lergh.

“Dâ lowr! da lowr! a Craeke whег,” yn medh Cornêlyùs, hag ev a istynas y dhorn in dadn an bord rag cafos an grenwredhen; “me a vydn redya agas paper, in gwiryoneth.”

Ena, wosa examnnya an grenwredhen sensys in torr y dhorn, ev a leverys, “Wèl, otta onen anodhans heb bos pystygys. An Craeke melegys-na! Ow fystena aberth i’m rom deseha. Now, gesowgh ny dhe veras orth an grenwredhen aral.”

Heb settya wàr nans an grenwredhen esa in y dhorn, ev êth dhe’n olas, mos wàr y dhêwlin ha styrrya an lusow gans bleyn y vës. I’n gwelha prÿs y o yêyn yn tien.

Heb let ev a dùchyas an grenwredhen aral.

“Wèl, otta hy,” yn medh ev; hag ow meras orty gans gans kerensa tas rag flogh ogasty, ev a grias, “Dybystyk kepar ha’n kensa crenwredhen!”

An very prÿs-na, pàn esa Cornêlyùs whath wàr y dhêwlin owth examnnya y grenwredhyow meurgers, y feu daras an rom deseha shakys yn whyls hag egerys mar sodyn, may clôwas Cornêlyùs ow terevel in y vohow hag in y scovarnow an drog-emôcyon henwys sorr.

“Now, pandr’ywa arta?” ev a wovydnas; “eus pobel ow muskegy obma?”

“Ogh, a sera, a sera,” an servont a elwys, in udn fystena aberth i’n rom ha’y fâss moy gwydn ha moy ownek ès an fâss dysqwedhys bythqwerth gans Craeke.

“Wèl!” Cornêlyùs a wovydnas, ow targana neb myshef dhyworth an dorrva dhôbyl a rêwllys doth y jy.

“Ogh, a sera! Fiowgh yn uskys!” an servont a elwys.

“Fia! Praga?”

“A sera, yth yw an chy leun a wethysy cres an Stâtys.”

“Pandr’usons y ow tesîrya?”

“Ymowns y worth agas desîrya why.”

“Praga?”

“May hallens agas dalhedna.”

“Ow dalhedna? Ow dalhedna, a leverta?”

“Êâ, a sera. Ymowns y lêdys gans jûstys.”

“Pandr’usy hebma oll ow styrya?” yn medh van Baerle, hag ev ow sensy an dhyw grenwredhen in y dhêwla hag ow trailya y wolok ownek tro ha’n stairys.

“Ymowns y ow tos in bàn! Ymowns y ow tos in bàn!” an servont a grias.

“Ogh, a flogh whег, ow mêster wordhy!” a grias an wethyades chy goth, neb a omdhysqwedhas i’n rom deseha, “kebmer dha owr, dha jewelys ha fy! Fy!”

“Saw, a vageres, fatl’allama scappya?” van Baerle a wovydnas.

“Labm in mes a’n fenester.”

“Pymp troos’hës wàrn ugans a-ugh an dor!”

“Saw te a wra codha wàr whe troos’hës a weras medhel!”

“Êâ, saw me a vynsa codha wàr ow blejyowegow.”

“Na fors, labm in mes.”

Cornêlyùs a gemeras an tressa crenwredhen, dos nes dhe’n fenester ha’y eger, saw pàn welas ev an arnew a vynsa ev gwil dh’y vlejyowegow, ha pelha pana uhelder a godhvia dhodho codha, ev a grias, “Nefra!” ha kildedna udn stap.

An very prÿs-na y a welas dres balûster an stairys an poyntys a bîkys an soudoryon esa ow tos in bàn.

An wethyades chy a dherevys hy dêwla dhe’n nev.

Ow tùchya Cornêlyùs van Baerle, res yw compla rag y onour, avell gonesyas kyns ès den, nag o preder vÿth in y bedn marnas sawment y grenwredhyow precyùs.

Ev a veras adro rag cafos darn paper rag aga mailya, hag a verkyas an folen in mes a’n Beybel, gorrys gans Craeke wàr an bord. Heb perthy cov in y ancombrynsy ple teuth an paper dhyworto, ev a blêgyas an teyr crenwredhen ino, y geles in y asgra ha gortos.

I’n eur-na an soudoryon, hùmbrynkys gans jûstys, a entras i’n rom.

“Owgh why an Doctour Cornêlyùs van Baerle?” a wovydnas an jûstys (kynth o an den yonk aswonys dâ dhodho; saw ev a wovydnas an qwestyon dhe ry moy a dhynyta dhe’n proces).

"Me yw an den-na, a Vêster van Spenen," Cornêlyûs a worthebys, yn cortes dhe'n brusyas, "ha why a wor hedna yn tâ."

"I'n câss-na gwrewgh hepcor dhyn an paperyow traitus, yw kelys genowgh in agas chy."

"An paperyow traitus!" Cornêlyûs a leverys wâr y lergh, hag ev sowthenys fest gans an acûsacyon.

"Now, na fâcyowgh why dhe vos sowthenys, mar plêk dhywgh."

"Yth esoma ow tia dhywgh, a Vêster van Spenen," Cornêlyûs a worthebys, "na worama poynt pandr'esowgh why ow tesîrya dhyworthyf."

"I'n câss-na, a Dhocour," yn medh an jùstys, "me a vydn gwil dhywgh hepcor an paperyow traitus, fydhy dhywgh gans an traitour, Cornêlyûs de Witt, mis Genver tremenys."

Golow sodyn a entras in brÿs Cornêlyûs.

"Dar!" yn medh Van Spenen, "yth esowgh why ow tallath remembra lebmyn, a nyns esowgh?"

"Esof in gwir, saw why a gôwsas a baperyow traitus, ha nyns eus dhybm paper vÿth a'n par-na.:

"Yth esowgh why ytho worth y dhenaha?"

"Esof yn gwir."

An jùstys a drailyas adro hag a veras orth oll an rom.

"Ple ma an chambour gelwys agas rom deseha?" ev a wovydnas.

"Hèn yw an rom mayth esowgh why i'n tor'-ma, a Vêster van Spenen."

An jùstys a veras orth an nôtyans bian a-ugh y baperyow.

"Dâ lowr," yn medh ev, kepar ha den yw certan a'y stauns.

I'n eur-na ev a drailyas tro ha Cornêlyûs ha leverel, "A wrewgh why hepcor an paperyow-na dhybm?"

"Saw ny allama, a Vêster van Spenen; nyns usy an paperyow-na ow longya dhybm; y re beu fydhy dhybm avell trest, ha sacrys yw trest."

"A Dhocour Cornêlyûs," yn medh an jùstys, "in hanow an Stâtys, yth esoma worth agas comondya dhe egery an trog tedna-ma ha dhe ry dhybm an paperyow usy ino."

Ow leverel hedna an jùstys a boyntyas gans y vës tro ha'n tressa trog tedna a'n gyst ryb an olas.

I'n very trog tedna-na in gwir yth esa an paperys rÿs dhodho gans Warden an Bankednow dh'y vab bejyth. Prov o hedna fatell recêvas an gwithlu enwedhow pòr gompes.

"Â! Ny wrewgh why," yn medh van Spenen, pàn welas ev Cornêlyûs a'y sav heb gwaya saw ancombrys. "I'n câss-na me a wra egery an trog tedna ow honen."

An jùstys a dednas an trog tedna in mes yn tien ha wostallath ev gafas adro dhe ugans crenwredhen, arayes gans meur rach ha gans tôknys ortans. Hag ena ev a welas an fardel a baper, esa i'n keth stât esa hy, pàn wrug Cornêlyûs de Witt hy ry dh'y vab bejyth.

An jùstys a dorras an sêlys, meras yn tywysyk wâr an kensa folednow, ha cria in mes, uthyk y lev,—

"Wèl, jùstys re recêvas an skians ewn warlergh pùptral!"

"Fatla," yn medh Cornêlyûs, "fatl'yw hebma?"

"Nâ facyowgh na wodhowgh why tra vÿth, Mynheer van Baerle," an jùstys a worthebys. "Sewyowgh vy."

"Pywa? Agas sewya?" an Doctour a grias.

"Eâ, a sera, rag in hanow an Stâtys yth esoma worth agas dalhedna."

Ny vedha tus dalhednys in hanow Wella Orenj whath; nyns o va Stâthôlder pell lowr rag hedna.

"Ow dalhedna!" Cornêlyûs a elwys; "saw pandr'yw gwrÿs genef?"

"Nyns usy hedna ow pertainya dhybm vy, a Dhocour. Why a wra styrya oll hedna dhyrag agas jùjys.

"Ple?"

"I'n Hâg."

Cornêlyùs, sowthenys hag omlavar, a strothas y vageres coth, neb o clamderys, shakya dêwla gans y servysy, esa owth ola yn wherow ha sewya an jùstys. Ev a'n settyas in caryach avell prysner a'n Stât ha gwil dhodho bos drîvys scaffa ylly bos bys i'n Hâg.

Chaptra 8. Goreskynans

Dell wrug an redyor desmygy kyns lebmyn, an wharvedhyans derivys namnygen a veu ober dyowlak Mynheer Isak Boxtel.

Ny a wra perthy cov na wrug poynt vÿth oll i'n metyans a Cornêlyüs de Witt gans van Baerle scappya dhyworth dewlagas Boxtel dre rêson a'y weder meras. In gwir ny glôwas ev tra vÿth. saw ev a welas pùptra. Hag ev a dhesmygyas yn ewn fatell o a bris brâs an paperyow delyfrys gans an Warden dhe'n Doctour. Rag ev a welas van Baerle ow keles an fardel i'n trog tedna, le mayth esa ev ow sensy y grenwredhyow moyha precyüs.

Y wharva ytho, pàn glôwas Boxtel, neb a wre sewya negyssyow polytyk moy dywysyk ès y gentrevak, an nowodhow fatell veu dalhednys an vreder de Witt wâr an charj a draiturey wârbydn an Stâtys, ev a ombrederys na ve res dhodho ma's leverel udn ger, ha'n mab bejyth a via dalhednys kepar ha'n tas bejyth.

Saw kynth o leun colon Boxtel ow tûchya an chauns-na, wostallath poos o genef dyskevra den, a pe an keth den awos an enwedhow-na drÿs dhe'n crogprednyer.

Saw yma tra uthyk ow pertainya dhe debel-brederow: fatell vÿdh tebel-vrysyow ow tevos'he aga honen dhodhans yn uskys.

Ha wâr neb cor Mynheer Isak Boxtel a wre kenertha y honen der an tûllrêsnans-ma:

"Drog-cytysan yw Cornêlyüs de Witt, rag yth ywa acûsys a draiturey warbydn an stât hag ev re beu dalhednys.

"Me, wâr an tenewen aral, yw cytysan wordhy, rag ny veuma acûsys a dra vÿth i'n bÿs ha me yw mar frank avell air an ebron.

"Mars yw drog-cytysan Cornêlyüs de Witt—ha nyns eus dowt vÿth ow tûchya hedna, rag ev a veu acûsys a draiturey hag ev re beu dalhednys,—res yw y weresor, Cornêlyüs van Baerle dhe vos drog-cytysan kepar hag ev.

"Ha drefen me dhe vos cytysan dâ, yth yw ow devar vy dyskevra Cornêlyüs van Baerle."

Kynth yw fâls yn tien an sort-ma a rêsnans, martesen ny wrussa ev sêsyâ brÿs Boxtel mar stroth, na ve an whans a venjans dyowlak kelmys in y golon gans coveytys.

Boxtel a wodhya yn tâ pana avauncys o van Baerle i'n fordh dhe brovia vlejen tûlyfant du ha spladn.

Doctour Cornêlyüs o den fest uvel, saw ny ylly ev keles dhyworth y gothmans nessa fatell o certan ogasty ev i'n vledhen Agan Arlûth 1673 dhe wainya an gober a gans mil gylder offrys gans Cowethas Lowarthorieth Haarlem.

Yth o certuster Cornêlyüs van Baerle a sordyas an fevyr esa ow conery in colon Isak Boxtel.

A pe Cornêlyüs dalhednys, y fia tervans brâs in y jy, hag i'n nos warlergh ev dhe vos dalhednys ny wrussa den vÿth predery a wardya an blejyow tûlyfant in y lowarth.

Now i'n nos-na Boxtel a vynsa crambla dres an fos, ha drefen ev dhe wodhvos tyller an grenwredhen a wrella provia an vlejen tûlyfant dhu, ev a vynsa hy ladra; hag ytho in le a vlejyowa rag Cornêlyüs, an grenwredhen a wrussa blejyowa ragtho ev, Isak; hag inwedh, ev y honen in tyller van Baerle a vynsa cafos an gober a udn cans mil gylder; heb còwsel a'n onour uhel a henwel an vlejen nowyth *Tulipa nigra Buxtellensis*—wharvedhyans a vynsa contentya y whans rag venjans hag inwedh y goveytys ha'y uhelwhans.

Pàn vedha ev adhyfuna, ny wre va preder a dra vÿth kens ès an vlejen tûlyfant dhu; pelha ev a wre hunrosow anedhy hag ev in cùsk.

Wâr an dyweth an 19es Est, adro dhe dhyw eur dohajëdh, an temptacyon a veu mar grev, na ylly Mynheer Isak sevel warnodho na felha.

Rag hedna ev a screfas derivas dyhanow, mayth esa y vanylyon munys owth aqwytya an lack a wiryoneth ino, hag ev a worras an lyther i'n post.

Bythqweth ny wrug paper venemys, slyppys aberth in ganow an lions a vrons in Venys provia sewyans moy uskys ha moy uthyk.

An keth gordhuwher-na an lyther a dhrehedhas an chif-jüstys. Heb lettya ev a somonas y gowetha rag ternos vyttyn. Y a dheuth warbarth an myttyn-na ha determyas may fe dalhednys

van Baerle. Y a erviras dhe gollenwel an ordyr in dêwla Mêster van Spenen. Dell welsyn ny ev a wrug y dhevar kepar hag Iselalman gwiryon rag ev a dhalhednaa an Doctour in very termyn poran, pan esa an party Oren ow rostya an skethednow gosek a gig sqwerdys dhywar gorfow Cornêlyùs de Witt ha Jowan de Witt.

Drefen ev dhe omglôwes meth pò awos cowardy, ny vedhas Boxtel poyntya y weder meras orth an lowarth, orth an weythva nag orth an rom deseha.

Ev a wodhya fest dâ pandra wre wharvos in chy an doctour truan hag ytho ny garsa ev gweles an dra. Ny wrug ev sevel in mes a'y wely pàn entras y udn servant in y jambour. An gwas-na a berth y avy mar wherow a servysy Cornêlyùs dell esa Boxtel ow perthy avy a'ga mêster. Boxtel a leverys dh'y servant—

“Ny wrama sevel hedhyw; clâv oma.”

Adro dhe naw eur ev a glôwas tervans brâs i'n strêth ha hedna a wrug dhodho crena. I'n eur-na yth o va gwydnha ès gwir-glâv, hag yth esa ev ow trembla moy gwyls ès den in uhelboynt an fevyr.

Y servant a entras i'n chambour. Boxtel a gudhas y honen in dadn an hudhes.

“Ogh, a syra!” an servont a grias, hag ev a welas fatell esa ev ow teclarya nowodhow dâ dh'y vèster, kynth esa y vèster ow terivas y drueth rag van Baerle—“ogh a syra, a ny wodhowgh why ytho pandr'usy ow wharvos i'n tor'-ma?”

“Fatl'alsen vy y wodhvov?” Boxtel a worthebys, ha namnag o anheglew y lev.

“Wèl, Mynheer Boxtel, i'n tor'-ma yma agas kentrevak dalhednys rag traitury warbydn an stât.”

“Flows!” yn medh Boxtel in dadn y anal; “ùnpossybyl yw an dra.”

“Wâr ow fay, a syra, yma pobel ow leverel hedna; ha pelha me a welas an Jüstys Van Spenen owth entra i'n chy gans an soudoryon.”

“Wèl, mar crusta y weles gans dha dhewlagas dha honen, hèn yw mater dyffrans yn tien.”

“Wâr neb cor,” yn medh an servont, “me a vydn mos rag govyn arta. Why a yll powes obma, a syra. Me a vydn styrya pùptra dhywgh.”

Boxtel a veu contenty dhe dhysqwedhes y servont dh'y blêsy gans môcyon a'y dhorn.

An den êth in mes ha dewheles warlergh hanter-our.

“Ogh, a syra, gwir yw kennyver tra a leverys vy dhywgh.”

“Fatla?”

“Mynheer van Baerle a veu dalhednys, ha ev re beu gorrys in caryach hag ymowns y worth y dhrîvya dhe'n Hâg.”

“Dhe'n Hâg!”

“Eâ, dhe'n Hâg; ha mars yw gwir cows an bobel dhe vjdh hedna dh'y les.”

“Ha pandr'usy pobel ow leverel?” Boxtel a wovydnas.

“Wâr ow fay, a syra, y a lever—saw nyny yw sur yn tien—fatell usy an vùrjysy warbydn lebmyon ow ladha Mynheer Cornêlyùs de Witt ha Mynheer Jowan de Witt.”

“Ogh,” leverys Boxtel gans gromyal, hag ev ow tegea y lagasow worth an pyctour scruthus esa owth apperya dhyrag y imajynacyon.

“Wèl, sur yw,” yn medh an servont dhodho y honen hag ev ow casa an chambour, “res yw Mynheer dhe vos pòr glâv, pàn na wrug ev lebmel in mes a'y wely ow clôwes nowodhow mar dhâ.”

Hag in gwiryoneth Isak Boxtel o clâv dres ehen, kepar ha den neb a wrug ladha den aral.

Saw an denladh a'n jeva dew dowl. An kensa o kefys; an secùnd o dhe attainya whath.

An nos a godhas. Yth esa Boxtel ow meras in rag dhe'n nos.

Kettel veu tewl, ev a savas in bàn.

Ena ev a gramblas aberth in y wedhen sycamor.

Boxtel a wrug reckna yn ewn; nyny esa den vjth ow predery a gemeres with a'n lowarth. Yth esa an chy ha'n servysy in stât a dervans brâs.

Ev a glôwas an clock ow qweskel deg eur, udnek eur, hanter-nos.

Orth hanter-nos, ha'y golon ow crena, y dhêwla ow trembla ha lyw loos wâr y fâss, ev a skydnyas dhywar an wedhen, kemeres skeul, hy settya warbydn an fos, ascendya bys i'n stap dewetha marnas onen ha goslowes.

Yth o pùptra tawesek yn tien, ny dorras sownd vÿth cosoleth an nos; nyns esa ma's udn golow ow lesky i'n chy, in chambour an wethyades chy.

An cosoleth-na ha'n tewolgow-na a wrug colonekhe Boxtel. Ev a esedhas wâr an fos, y arrow ahês, stoppya rag tecken, ha wosa surhe nag esa peryl vÿth dhyragtho, ev a worras y skeul dhyworth y lowarth y honen in lowarth Cornêlyùs ha skydnyas.

Ev a wodhya yn kewar pleth esa an crenwredhyow, a wre provia an vlejen tûlyfant dhu. Ev a bonyas tro ha'n tyller, in udn sewya an trûlerhow growyn, ma na wrella y dhyskevra olow y dreys. Pàn dhrehedhas ev an spot ewn, ev êth in rag mar dhywysyk avell tîger dhe sedhy y dhorn i'n gweras medhel.

Ny gafas ev tra vÿth hag a brederys ev dhe vos camgemerys.

I'n mêntermyn yth esa whes yêyn ow sevel wâr y dâl.

Ev a das adro dhe'n tyller,—tra vÿth.

Ev a das adhyhow hag aglêdh,—tra vÿth.

Ev a das arâg ha wâr dhelergh,—tra vÿth.

Namnag o va muscok, pàn assuryas ev y honen fatell veu troblys an dor an very myttyn-na.

In gwiryoneth, pàn esa Boxtel a'y wroweth wâr y wely, Cornêlyùs o gyllys dhe'n dor dh'y lowarth, kemeres in bàn an vabm-grenwredhen, ha dell welsyn ny, hy radna inter teyr radn.

Ny ylly Boxtel constrîna y honen dhe asa an tyller. Gans y dhêwla ev a wrug palas in bàn moy ès deg troos'hes pedrak a dhor.

Wâr an dyweth nyns o gesys dowt vÿth a'y veschauns. Muskegys dre sorr, ev a dhewhelys dh'y skeul, ascendya an fos, tedna an skeul in bàn, hy thôwlel aberth in y lowarth y honen ha lebmel wâr hy lergh.

Yn sodyn an dewyn dewetha a wovenek a bresentyas y honen dh'y vrÿs: an crenwredhyow a ylly bos i'n rom deseha; nyns o res ytho ma's entra aberth ino, kepar dell wrug ev entra i'n lowarth.

Ena ev a vynsa aga throuvya. Pelha ny via cales poynt, rag qwarels an rom deseha a ylly bos derevys kepar ha fenestry losowjy. Cornêlyùs a's egoras an myttyn-na ha ny brederys den vÿth a'ga degea arta.

Rag hedna yth esa pùptra ow powes wâr y allos dhe brovia skeul a via hir lowr,—pymp troos'hës warn ugans kyns ès deg.

Boxtel a verkyas i'n strêth mayth o va tregys, fatell esa chy in dadn êwnans, hag settys wâr an chy-na yth esa skeul fest hir.

An skeul-na a vynsa servya yn perfeth, mar nyns o hy kemerys in kerdh gans an wonesyjy.

Ev a bonyas bys i'n chy; yth esa an skeul i'n tyller. Boxtel a's kemeras, hy don gans caletter brâs bys in y lowarth y honen, ha gans caletter brâssa whath hy derevel warbydn fos chy van Baerle. Scant ny wrug an skeul drehedhes an fenester.

Boxtel a worras lantern tewl anowys in y bocket, ascendya an skeul, ha slynkya aberth i'n rom deseha.

Pàn dhrehedhas ev sentry an blejednor ev a savas, ow scodhya y honen warbydn an bord. Yth esa y arrow ow fyllel in dadno, yth esa y golon ow qweskel kepar ha pàn vynsa hy y daga. Lacka o hebma ès i'n lowarth. Ena nyns o Boxtel ma's camdremenys; obma lader o va.

Ev a somonas y goraj dhodho y honen bytegyns. Nyns o va gyllys mar bell dhe dhewheles gwag y dhêwla.

Saw ev a sarchyas oll an rom in vain, ev a egoras ha degea oll an trogow tedna, an trog-na comprehendys, may feu gorrys an fardel o mar beryllys dhe Cornêlyùs. Ev a gafas gans tôknys ortans an "Jane", an "Jowan de Witt," an vlejen a lyw an gnofen, an vlejen a lyw coffy rôstys; saw nyns esa ol vÿth a'n vlejen tûlyfant dhu, pòken an crenwredhyow heb dysplêgya mayth esa an vlejen tûlyfant dhu ow cùsca whath inhans.

Saw whath pàn esa ev ow whythra an rol a hasednow hag a grenwredhyow, esa van Baerle ow sensy in dew gopy gans moy rach, mars o hedna possybyl, ès dell esa arhantiow Amsterdam ow sensy aga lyfryow acowntys, Boxtel a redyas an lînednow-ma:—

“Hedhyw, an 20 Est, 1672, me re gemeras in bàn mabm-grenwredhen an vlejen tûlyfant dhu ha me re wrug hy rydna inter try sùgnor.”

“Ogh, an crenwredhyow-ma, an crenwredhyow-ma!” Boxtel a ujas, ow trailya kenyer tra i’n rom deseha an pÿth awartha dhe woless, “ple wrug ev aga heles?”

Ena, yn sodyn ev a weskeys y dâl dre gonar hag a grias in mes, “Ogh, ass ov anfusyk! Boxtel, te yw idyot pur! A via den vÿth separâtys dhyworth y grenwredhyow? Prag y fynsa ev aga gasa in Dort, hag ev ow mos dhe’n Hag? A alsa ev bêwa heb y grenwredhyow, pàn usy an vlejen tûlyfant dhu kelys inhans? Ev a gafas termyn dh’aga dhalhedna. An tebelwas, yma an crenwredhyow ganso; ev re wrug aga don ganso dhe’n Hâg!”

Y feu kepar ha luhesen, neb a dhysqwedhas dhodho an islonk a hager-ober comyttys in vain.

Boxtel a wrug sedhy kepar ha nebonen paljies wâr an very bord-na, hag i’n very spot may whrug van Baerle truan nans o nebes ourys examnya yn lent ha gans kebmys joy y grenwredhyow meurgerys.

“Wèl, dhana, wosa pùptra,” yn medh Boxtel gorvydnek,—hag ev ow terevel y vejeth loos dhywar y dhêwla, esa worth y gudha—“mars usons y ganso, ny yll ev aga sensy ma’s hadre vo va yn few, ha—”

Remnant an preder casadow-na a veu dhysqwedhys dre hager-vinwharth.

“Yma an crenwredhyow i’n Hâg,” yn medh ev, “rag hedna ny allama bos tregys in Dort na felha. In kerdh ytho ragthans, dhe’n Hâg! Dhe’n Hâg!”

Ha Boxtel, heb merkya onen vÿth a’n tresours adro dhodho, rag yth o y brederow fastys yn tien wâr gen tresour dres pris, ev êth in mes der an fenester, slynkya an skeul wâr nans, don an skeul wâr dhelergh dhe’n tyller may whrug ev hy hafos, ha kepar ha best a brey gans lies gromyal dewheles dh’y jy.

Chaptra 9. Bagh an Teylu

Yth o adro dhe hanter-nos pàn veu Van Baere degës in dadn naw alwheth in pryson Buytenhof.

An pÿth ragwelys gans Rôsa o wharvedhys. Pàn wrussons y cafos gwag bagh Cornêlyüs de Witt, conar an bobel a encressyas yn frâs. Mar teffa Gryfÿs ha codha aberth in dêwla an vuscogyon-na, certan yw fatell via res dhodho pe gans y vêwnans rag an prysner.

Saw an gonar-na a veu spênys dhe'n moyha wâr an dhew vroder, pàn vowns y kechys gans an denledhysy, grassow dhe ragpreder Wella—den an ragpredrow—pàn wrug ev dhe yettys an cyta bos degës.

Y feu taw cot ytho pàn o gwag an pryson, ha Rôsa a wrug devnyth a'n prÿs faverÿs-na dhe dhos in mes a'y thyller cudh. Ha hy a inias hy thas dhe dhos in mes kefrÿs.

Rag hedna yth o an pryson forsâkys yn tien. Prag y fynsa pobel remainya i'n pryson, pàn esa denladh ow pos gwrÿs orth an Tol Hek?

Gryfÿs a dheuth in mes in udn grena adhelergh dhe Rôsa golodnek. Y êth dhe dhegea an yet brâs, dhe'n lyha mar dhâ dell ylly bos degës, rag yth o hanter-dystrôwys. Êsy o gweles fatell wrug corwyns a gonar uthyk herdhya y honen warnodho.

Adro dhe beder eur y feu clôwys an tros arta, saw ny hevelly hedna bos godros dhe Gryfÿs ha'y vyrgh. Nyns esa an bobel ma's ow tedna an dhew gorf gansans, rag aga cregy orth an crog ûsys.

Rôsa a wrug keles hy honen i'n termyn-na, saw yn udnyk ma na alla hy gweles an wolok uthyk.

Orth hanter-nos pobel a wrug knoukya arta orth daras an jail, poken orth an barryas esa ow servya in le an darras dystrôwys. Yth esens y ow try gansan Cornêlyüs van Baerle.

"Pàn recêvas an jailer an prysner nowyth-na, ha gweles dhyworth an warrant y hanow ha'y roweth, ev a wrug stlevy gans minwharth,—

"Mab bejyth Cornêlyüs de Witt! Wel, a dhen yonk, yma obma bagh an teylu ragos, ha ny a wra y ry dhis."

Ha plêsys brâs gans an ges, an Orenjyas gwyls a gemeras y lugarn ha'y alwhedhow rag hùmbrank Cornêlyüs dhe'n bagh, neb a veu gesys an very myttyn-na gans Cornêlyüs de Witt, hag ev ow mos in exîlyans. Saw dell lever an fylosofers uhel-na: "Nyns yw ma's an re marow nag usy ow tewheles."

Pàn esa an lowarthor trist ow kerdhes bys i'n bagh-na, ny glôwas ev ma's ky owth hartha, ha ny welas ev tra vÿth ma's fâss mowes yonk.

An ky a fystenas amach mes a gilvagh i'n fos ow shakya y jain poos hag ow frigwhetha oll adro dhe Cornêlyüs, may halla ev dhe well y aswon, mar pedha res dhodho y sêsy neb termyn.

Pàn esa an prysner owth ascendya an stairys, an voves yonk a apperya orth daras cul hy chambour, esa owth eger y wâr an stairys-na. Yth esa lantern in hy dêwla, esa ow colowy hy fâss fresk teg, esa rycheth a vlew owrek crÿllys adro dhodho, hag yth esa hy ow sensy hy fows nos gwydn yn stroth dh'y brêst, rag hy a veu dyfunys dhywar hy kensa cÿsk der an devedhyans heb y wetyas a van Baerle.

Hedna a via pyctour spladn, wordhy a Rembrandt: an stairys gwiÿs tewl golowys der lugarn rudhyk Gryfÿs, gans y vejeth anwhék avàn, fygÿr trist Cornêlyüs, ow posa dres an balÿster rag meras orth fâss whég Rôsa, ha hy ow sevel in fram glew daras hy chambour, ha hy methék hy dhe vos gwelys indelha gans stranjer.

Hag awoles, i'n goskes, ple ma an manylyon kemyskys gans an tewolgow, yma an gwylter, spladn y lagasow kepar ha carbÿnclys, ow shakya y jain, usy golow dhyworth lantern Rôsa ha lugarn ow colowy.

Ny alsa an paintyor goruhel bytegyns rendra an tristans in bejeth Rôsa, ha hy ow qweles an den yonk gwydnyk sêmly-na owth ascendya an stairys, ha hy ow predery a styr an geryow leverys gans hy thas namnygen, "Te a wra cafos bagh dha deylu."

Ny dhuryas an vesyon-na ma's tecken, termyn liesgweyth cottha ès an prÿs a gemersyn ny rag y dhescrefa. I'n eur-na Gryfÿs a brocêdyas wâr y fordh, hag y feu Cornêlyüs constrÿns dh'y

sewya. Pymp mynysen warlergh hedna ev a entras in y bryson, nag yw otham genen dhe leverel moy anodho, rag aswonys ywa dhe'n redyor solabrÿs.

Gryfÿs a boyntyas gans y vës dhe'n gwely, may whrug an martyr sùffra kebmys warnodho, an martyr neb a offras y enef dhe Dhuw an very jorna-na. Ena an jailer a gemeras in bàn y lugarn ha dyberth.

Gesys y honen oll Cornêlyÿs a dowlas y honen wâr y wely, saw ny gÿscas ev. Ev a sensas y lagas fastys wâr an fenester idn, barrys gans horn, esa ow meras in mes wâr an Buytenhof. Indelha ev a welas adhelergh dhe'n gwêdh an kensa golowydnaw a'n dëdhtardh kepar ha mantel gwydn.

Traweythyow dres nos ev a ylly clôwes an mergh ow ponya dres an Buytenhof, an soudoryon ow stankya wâr an cauns, ha tros lent an arblastow ow setha, ow tywyny i'n gwyns dhyworth an Yst dhia dermyn dhe dermyn bys i'n qwarels y fenestry.

Saw pàn dhalathas an howl gorowra meyn cornel tâl an chy, Cornêlyÿs, whensys dhe wodhvos esa nebonen bew adro dhodho, a nessas dhe'n fenester ha meras yn trist wâr an clos rônd dhyragtho.

Cornêlyÿs a aswonas an crog.

Cregys warnodho yth esa dew gorf dyfurf, hag in gwir nyns êns y ma's corfow eskern gosek.

Pobel wordhy an Hâg a drohas an kig dhywar aga vyctyms, saw yn lel y a dhros an remnant dhe'n crog prednyer, may hallens y cafos ascÿs rag inscrypcyon dewblek wâr astell pasbord hÿjes brâs, ha war hedna Cornêlyÿs, sherp y wolok avell den yonk êth warn ugans bloodh, a ylly redya an lînednow a sew, screfys gans scubylen arow a baintyor arwedhyow:—

“Ottobma cregys yma an knava brâs gelwys Jowan de Witt, ha'n knava bian Cornêlyÿs de Witt, y vroder, dew escar dhe'n bobel, sew cothmans brâs dhe vytern Frynk.”

Cornêlyÿs a ùttras cry a euth, hag in torment y scruth ev a gnoukyas gans y dhêwla ha'y dreys mar ownek ha heb hedhy, may whrug Gryfÿs ponya in bàn yn whyls ha tos brâs a alwhedhow in y dhorn.

An jailer a egoras an daras hag ev ow molethy an prysner yn uthyk, neb a wrug y ania orth prÿs nag o va ùsys dhe vos dyfunys.

“Wêl, lebmyn, wâr ow fay, ev yw muscok, an de Witt nowyth-ma,” ev a grias, “saw yma an jowl in pùbonen anodhans.

“A vêster, a vêster,” Cornêlyÿs a grias, ow sêsyas an jailer er an vregh hag orth y dedna tro ha'n fenester, —“a vêster, pandr' yw redys genef ena awoles?”

“Pleth awoles?”

“Ena wâr an astell pasbord-na.”

Hag ev gwydnyk hag ow tiena ev a boyntyas dhe'n crog wâr an tu pelha a'n clos ha'n inscrypcyon cynycus a-ughto.

Gryfÿs a godhas in wharth.

“Hê, hê!” ev a worthebys, “te re wrug y redya ytho. Wêl, a syra dê, hèn yw an reward usy pobel ow cafos dre geschaunja lytherow gans eskerens y Vrâstereth Pensevyk Orenj.”

“Y feu denledhys an vreder de Witt!” yn medh Cornêlyÿs dhodho y honen, hag yth esa whes yêyn wâr y dêl. Ev a wrug sedhy wâr y wely, y dhywvregh ow cregy ryb y denewen ha'y lagasow degës.

“An vreder de Witt a veu jÿjys gans an bobel,” yn medh Gryfÿs; “Yth esta ow kelwel hedna denladh, esta? Wêl, me a'n gelow excÿtys.”

Ha pàn welas ev fatell o an prysner cosel, isel y grîben hag in clamder, ev a fystenas in mes a'n bagh, hag a dhegeas an daras gans tros brâs ha tedna an boltys yn crev.

Cornêlyÿs a dheuth dhodho y honen ha cafos fatell o va y honen oll. Ev a aswonas an chambour mayth esa—“bagh an teylu”—dell wrug Gryfÿs y elwel,—an tyller dewetha esa ow lêdya dhe vernans methek.

Ha drefen ev dhe vos fylosofer, ha pelha, drefen y vos Cristyon, ev a dhalathas pesy gans enef y das bejyth, hag ena gans enef an Pencyonary Meur, ha wâr an dyweth ev a omros y honen dhe oll an sùffrans ordnys gans Duw ragtho.

I'n eur-na, ow trailya dhe daclow a'n bÿs-ma, ha wosa contentya y honen nag esa den vÿth ganso i'n chambour, ev a dednas in mes a'y bocket teyr crenwredhen an vlejen tûlyfant dhu. Ev a's cudhas adhelergh dhe ven esa an podyk dowr a'y sav warnodho i'n gornel moyha tewl i'n y vagh.

Ober euver a mar lies bledhen! Govenek mar wheg dystrowys! An pÿth a veu dyscudhys ganso, ny vydna lêdya dhe dra vÿth. Hag y fedha y vêwnans cot'hës. Obma in y bryson nyns esa ola vÿth a losowen, na greunen vÿth a weras na golowyn vÿth a'n howl.

Pàn brederys Cornêlyùs a hedna, ev a godhas in dyspêr dyglon. Ny veu va lyftys in mes a'n dyspêr-na ma's dre wharvedhyans coynt.

Pandra veu an wharvedhyans-na?

Chaptra 10. Myrgh an Jailer

An keth gordhuwher-na Gryfùs, pàn esa ev ow try y voos dhe'n prysner, a slynkyas in udn eger y daras an bagh, wàr an leghveyen glêb. Ev a whelas kesposa y honen saw ev a godhas wàr y dhorn, saw drefen hedna dhe vos trailys yn cabm, ev y vreggh a dorras nebes a-ugh codna an dorn.

Cornêlyùs a fystenas in rag tro ha'n jailyer, saw Gryfùs, na wodhya whath pana sevir o y bystyk, a elwys dhodho,—

"Nyns ywa tra vÿth; na wrewgh gwaya."

Ev a whelas i'n eur-na posa y honen wàr y vreggh saw an an ascorn a blêgyas; ena ev a glôwas an pain ha cria in mes.

Pàn gonvedhas ev fatell o terrys y vreggh, an den-na, mar anwhek dhe bobel erel, a glamderas wàr an troosow, hag a remainyas heb gwaya ha yêyn, kepar ha pàn o va marow.

Dres oll an termyn-na daras an bagh o egerys ha Cornêlyùs a gafas y honen frank ogasty. Saw ny entras bythqweth in y vrÿs an preder a gemeres prow a'n droglabm. Ev a welas dhyworth an fordh may feu cabmys an vreggh ha dhyworth an tros gwrÿs gensy pàn wrug hy cabma, fatell o res an jailer dhe vos in painys brâs. Hag i'n eur-na ny brederys ev a dra vÿth marnas a brovia confort dhe'n den clâv, na fors pana ahas o an den y honen in aga hescows cot.

Orth tros coodh Gryfùs ha'n cry a ros ev, y feu stap uskys clôwys wàr an stairys, ha dystowgh vesyon hegar a omdhysqwedhas dhe lagasow Cornêlyùs.

Yth o an Frysyanes teg yonk. Pàn welas hy thas istynys wàr an leur ha'n prysner a'y sav a-ughto, hy a ùttras cry faint, rag in hy kensa own hy a brederys fatell godhas Gryfùs, rag aswonys dhedhy ow y viluster, in omlath gans an prysner.

Cornêlyùs a ùnderstondyas pandr'esa an vowes ow tyby, i'n very prÿs poran pàn sordyas an skeus in hy holon.

Saw pàn wrug ev styrya an gwiryoneth dhedhy, hy a gemeras meth a'y frederow wostallath, ha hy a dowlas hy lagasow teg, glÿb dell êns a dhagrow, orth an den yonk ha leverel dhodho,—

"Gavowgh dhybm, a syra, ow kensa tybyans ha gromercy dhywgh rag an dra esowgh why ow qwil."

Cornêlyùs a rudhyas ha leverel, "Nyns esoma ma's ow qwil ow devar avell Cristyon tro ha'm kentrevak."

"Ea, ha pàn esowgh why ow qwil gweres dhodho haneth, why re ancovas an despît a wrug ev crugya warnowgh myttyn hedhyw. Ogh, a syra! Hêm yw moy es denseth—hêm yw cheryta Cristyon!"

Cornêlyùs a veras orth an vowes teg, hag ev sowthenys dhe glôwes dhyworth ganow nebonen mar uvel cows mar nôbyl ha mar dhown.

Saw ny gafas ev termyn dhe gompla y sowthan. Gryfùs a dhyfunas in mes a'y glamder, eger y lagasow hag yth esa y viluster ow tewheles dhodho gans y sencys. Ev a wrug gromyal: "Otta va. Yma nebonen ow fystena dhe dhy y soper dhe brysner hag ev a goodh ha terry y vreggh. Ev yw gesys a'y wroweth wàr an leur.

"Whyst, a das," yn medh Rôsa, "te yw camhensek dhe'n den jentyl-ma, rag me a'n cafas ow wheles gwil gweres dhis."

"Y weres?" Gryfùs a worthebys hag ev nebes dowtys.

"Gwir yw, a vêser! Me yw parys dh'agas gweres moy whath."

"Te!" yn medh Gryfùs. "Osta medhek?"

"Hên o ow galow kyns lebmyn."

"Hag ytho te a alsa êwna ow breggh?"

"Yn perfeth."

"Ha pandra via res dhis rag wil? Gas vy dhe glôwes."

"Dyw skethren a bredn ha nebes lyn rag lysten."

"Esta ow clôwes, a Rôsa?" yn medh Gryfùs, "an prysner a wra êwna ow breggh; hên yw sawment. Deus, gweres vy ow sevel. Yth esoma owth omglôwes mar boos avell plobm."

Ena Rôsa a ros hy scoodh dh'y thas. Ev a worras y vreggh yagh adro dh'y hodna, hag ow strîvya a savas wâr y dreys, pân wrug Cornêlyûs sparya dhodho an otham a gerdhes hag a herdhyas chair bys dhodho.

I'n eur-na Gryfûs a esedhas. Ena ev a drailyas tro ha'y vyrgh ha leverel,—

“Wêl, a ny wrusta clôwes? Kê ha kergh an taclow eus res anodhans.”

Rôsa a skydnyas ha dewhels dystowgh ha gensy dyw asen a valyer bian ha rol brâs a lien lyn.

I'n mêntermyn Cornêlyûs a gemeras y gôta dhywar an den ha dhe trùssa y vrehel in bàn.

“Yw an re-na an taclow esowgh why ow rewqwîrya, a syra?” Rôsa a wovydnas.

“Yns, a vêtresyk,” Cornêlyûs a worfednys ow meras orth an taclow drÿs gensy,—“yns, an re-na yw êwn. Lebmyn, gwrewgh herdhyas an bord-ma, hadre vyma ow scodhya breggh agas tas.”

Rôsa a herdhyas an bord, ha Cornêlyûs a settyas an vreggh dorrys warnodho rag hy gwil leven, ha gans codnek perfeth ev a êwnas an ascorn, restry an asow ha kelmy an lystednow.

Orth an tûch dewetha, an jailer a glamderas rag an secûnd treveth.

“Kêwgh ha kerdhowgh aysel, a vêtresyk,” yn medh Cornêlyûs. “Ny a wra golhy tenwednow y bedn hag ev a wra omwelhe.”

Saw in le a wil herwyth arhadow an medhek, Rôsa, wosa assurya hy honen fatell o hy thas whath clamderys, a nessas dhe Cornêlyûs ha leverel,—

“Servys rag servys, a syra.”

“Pandr'esta ow mênya, a flogh wheg?” yn medh Cornêlyûs.

“Me a garsa leverel, a syra, fatell wrug an jûj neb a wra clôwes agas câss avorow, govyn hedhyw ow tûchya an chambour mayth owgh why carharys. Ha pân dhescas ev why dhe vos in bagh Mynheer Cornêlyûs de Witt, ev a wharthas in fordh goynt ha casadow, ha rag hedna yma own dhybm nag eus dâ vÿth orth agas gortos.”

“Saw,” Cornêlyûs, “pana dhrog a yllons y gwil dhybm?”

“Merowgh orth an clogh prednyer-na.”

“Saw nyns oma cablus,” yn medh Cornêlyûs.

“A vowns an dhew-na cablus a welowgh why a woless, cregys, hackys ha sqwerdys dhe dybmyn?”

“Gwir yw hedna,” yn medh Cornêlyûs, dywharth y lev.

“Ha pelha,” Rôsa a bêsyas, “an bobel a garsa agas cafos cablus. Saw mars owgh why cablus, pò mar nyns owgh, agas trial a wra dallath avorow, ha'n jêdh wosa hedna why a vÿdh dampnys. Yma negyssyow determyns pòr usys i'n dedhyow-ma.”

“Wêl, pandr'esowgh why ow conclûdya dhyworth oll hebma?”

“Me a wel fatell oma ow honen oll, fatell oma gwadn, ha fatell usy ow thas a'y wroweth clamderys, fatell eus pednfrodnow wâr an ky, ha rag hedna nag eus tra vÿth dh'agas lettya dhyworth scappya. Gwrewgh fia ytho, hên yw an dra esoma ow styrya.”

“Pandr'esowgh why ow leverel?”

“Me a lever na yllyn selwel naneyl Mynheer Cornêlyûs nâ Mynheer Jowan de Witt, ha fatell via dâ genef agas selwel why. Saw bedhowgh uskys; otta, yma ow thas ow tascafes y anal. Udn vynysen moy hag ev a wra egery y lagasow, hag y fydh re holergh. Esowgh why owth hockya?”

In gwiryoneth Cornêlyûs a remainyas heb gwaya hag ow meras orth Rôsa, saw meras orty heb hy clôwes.

“A nyns esowgh why worth ow ûnderstondya?” yn medh an voves yonk, nebes cot hy ferthyans.

“Esof,” yn medh Cornêlyûs, “saw—”

“Saw?”

“Ny wrama. Y a vynsa agas acûsya.”

“Ny amownt hedna,” yn medh Rôsa ow rudhya; “ny amownt hedna.”

“Why yw fest dâ, a flogh wheg,” Cornêlyûs, “saw me a vydn gortos.”

"Why a wra remainya. Ogh, a syra, a syra! A nys esowgh why owth ùnderstondya fatell vedhowgh why dampnys dhe'n mernans, executys wàr vynk, martesen sqwerdys dhe dybmyn poran kepar ha Mynheer Jowan ha Mynheer Cornêlyùs. Rag kerensa Duw, na wrewgh predery ahanaf vy, saw fiowgh alebma. Kemerowgh with, anfusyk yw an tyller-ma dhe deylu de Witt!"

"Hallô!" an jailer a grias hag ev ow tascafos y skians, "pyw usy ow côwsel adro dhe'n debeles-na, an bloswesyon-na, an sherewys-na, an dhew de Witt?"

"Na wrewgh serry, a syra dê," yn medh Cornêlyùs, gans y vinwharth hegar, "an dra lack oll rag ascorn terrys yw frobmans, rag yma va ow tobma an goos."

I'n eur-na ev a leverys isel y lev dhe Rôsa—

"Ow flogh, me yw inocent, hag yth esoma ow qwetyas ow thrial cosel ow brÿs."

"Whyst," yn medh Rôsa.

"Prag an whyst?"

"Res yw na wra ow thas soposya fatell esen ny ow kestalkya."

"Pana dhrog a vynsa hedna gwil?"

"Pana dhrog? Ny vynsa nefra namoy alowa dhybm dos obma," yn medh Rôsa.

Cornêlyùs a recêvas an fydhyans inocent-na gans minwharth; rag ev a omsensas kepar ha pàn esa fortyn dê ow colowy y fordh dhyragtho.

"Now, dhana, pandr'esowgh why ow tebâtya warbarth?" Gryfùs a wovydnas ow sevel hag ow scodhya y vregh dhyhow gans y vregh gledh.

"Tra vÿth," yn medh Rôsa. "Yma an medhek ow styrya dhybm an rêwl boos compes ragos."

"Rêwl boos, rêwl boos ragof vy? Wèl, ow mowes fin, me a vydn dha worra wàr rêwl boos kefrÿs."

"Pana rêwl boos, a das?"

"Heb mos nefra dhe vahow an prysners, ha mar teuta ha mos dy, dh'aga gasa scaffa gyllyth. Deus, in kerdh genef vy. Kê dhyragof ha bydh uskys."

Rôsa ha Cornêlyùs a veras an eyl orth y gela.

Golok Rôsa a whelas leverel,—

"Otta jy?"

Golok Cornêlyùs a leverys,—

"Bedhens an dra herwyth bolunjeth Duw."

Chaptra 11. Lyther Kemyn Cornêlyùs Van Baerle

Ny veu Rôsa camgemerys; an jùjys a dheuth ternos dhe'n Buytenhof, ha procêdya gans trial Cornêlyùs van Baerle. Ny dhuryas an examynacyon re bell, rag y feu dysqwedhys avell dùstuny Cornêlyùs dhe wetha in y jy an keschaunj lytherow marwyl-na inter an vreder de Witt ha'n Frynk.

Ny wrug ev y naha.

An udn poynt esa caletter vÿth adro dhodho o mar peu fydhs dhodho an lytherow-na gans y das bejyth, Cornêlyùs de Witt.

Drefen an dhew vartyr-na dhe vos marow, ny'n jeva van Baerle rêson vÿth dhe dewel adro dhe'n gwiryoneth. In gwir ny wrug ev naha fatell veu an fardel fydhs dhodho gans Cornêlyùs de Witt y honen, saw ev a dheclaryas kefrÿs an cyrcùmstancys may wharva hedna.

Y whrug an confessyon-na kemysky an mab bejyth in hager-ober an tas bejyth; kevrednans apert a veu determyns dhe vos certan inter Cornêlyùs de Witt ha Cornêlyùs van Baerle.

Ny wrug an medhek gwiryon lymytia y honen dhe'n menegyans-na. Ev a dherivas an oll an gwiryoneth ow tûchya y breferyansow, y ûsadow, ha'y vêwnans kenyer jorna. Ev a dhescrefas nag o polytygieth a les vÿth dodho; ev dhe gara studhya, an artys uhel, sciens ha flourys. Ev a dherivas, dhia bàn wrug Cornêlyùs de Witt settya an fardel inter y dhêwla in Dort, na wrug ev y honen y dava na'y verkya kyn fe.

Y feu complys warbydn hedna na ylly ev bos ow leverel an gwiryoneth, drefen an paperyow dhe vos gorrys in trog tedna esa y lagasow ha'y dhêwla ow mellya ganso pùb jorna.

Cornêlyùs a worthebys fatell o taclow indelha; saw na worras ev y dhorn aberth i'n trog marnas rag dyscudha o sêgh y grenwredhyow, ha na wrug ev bythqweth meras aberth ino marnas dhe weles esens y ow tallath egydna.

Y feu leverys warbydn hedna arta, fatell na ylly bos cresys y fowt fâcys a les i'n fardel, rag ny alsa ev recêva an paperyow dhyworth dorn y das bejyth heb desky dhyworto y dhe vos a bris brâs.

Ev a wortheby fatell esa Cornêlyùs y das bejyth orth y gara re vrâs, ha dres pùb tra fatell o va re vrederus dhe egery dhodho tra vÿth a sensas an fardel, rag ev dhe wodhvos hedna dhe ancrêsy a den esa worth y recêva.

Warbydn hedna y feu rêsnys fatell wrussa de Witt addya dhe'n fardel testscrif dhe dheclarya y vab bejyth dhe vos stranjer yn tien dhe natur an lytherow, a pe va whensys dhe omdhon indelha ganso, pò dhe'n lyha pàn esa de Witt dhyrag an gort, y fynsa ev screfa lyther dhe van Baerle, a alsa van Baerle provia avell jùstyfians.

Cornêlyùs a worthebys na vydna y das bejyth cresy bos peryl vÿth dhe sawder an fardel, kelys dell o in amary consydrys avell tabernakyl an sentry gans oll mêny chy van Baerle; ha dre rêson a hedna ev a bredery an testscrif dhe vos euver yn tien. Ow tûchya lyther, yth esa ev ow perthy cov termyn cot kyns ès y vos dalhednys, pàn esa ev ow whythra remnant y grenwredhyow, servont Jowan de Witt dhe entra i'n rom ha ry paper inter y dhêwla, saw nyns o pùb tra dhodho ma's hunros dyscler; an servont a dhepartyas, hag ow tûchya an lyther, y fia dyscudhys martesen, a pe whelas ewn gwrÿs ragtho.

Ow tûchya Craeke, ny ylly ev bos kefys, rag ev o departys dhyworth an Iseldiryow.

Ny hevelly y fydna an paper bos kefys, ha ny wrug den vÿth trobla y honen dh'y whelas.

Ny wrug Cornêlyùs poosleva an poynt-na, rag a pe an paper kefys, ny alsa bos kelmys gans an lytherow mater a'n present trespas.

An jùjys a fâcyas fatell ens y whensys Cornêlyùs dhe dhyffres y honen dhe well; y a dhysqwedhas an hirberthyans caradow-na —usy ow mênya an prysner dhe vos a les dhodhans, poken an den dhe vos mar bell fethys gans y escar nag eus otham crev na felha dh'y shyndya.

Ny wrug Cornêlyùs degemeris an dyffres ipocrytek-ma, hag in y worthyp dewetha, neb a settyas ev in mes gans omdhegyans nôbyl an martyr fast, ev a leverys,—

“Yth esowgh why ow covyn orthyf, a syras dâ, taclow na allama gorthyby ma's gans an gwiryoneth pur. Y feu an fardel gorrys i'm dêwla i'n fordth may whrug vy derivas dhywgh. Yth esoma ow tia dhyrag Duw, na wodhyen ha na worama whath pandr'esa inhy, ha na dheskys vy

erna veuma dalhednys, fatell o hy an keschaunj a lytherow inter an Pencyonary Meur gans an Marqwys de Louvois. Ha wâr an dyweth, yth esoma ow tia hag ow teclarya na worama poynt in pana vana a wodhya den vÿth fatell esa an fardel-ma i'm chy; ha dres pùptra, me a wovyn fatell allama bos consydrys felon rag recêva neptra a veu drÿs aberth i'm chy gans ow thas bejyth wordhy hag anfusyk?"

Hèn o oll defens van Baerle; wâr y lergh an jùjys a dhalathas ombredery adro dhe'n brusyans.

Yth esens ow predery fatell o pùb sewyans a strif dynasek dhe vos dregynus, rag yma va ow sordya an strîf, ha hèn yw an chif-mater dhe vos sùppressys.

Onen a'n jùjys, a hevelly bos whythror down, a ùttras y opynyon fatell o res dhe'n den yonk-ma, mar vygyl y semlant, dhe vos fest peryllys, rag in dadn an semlant yêyn-na yth esa ewl dobm dhe venjya y gothmans, an vreder de Witt.

Jùj aral a leverys fatell esa kerensa rag blejyow tûlyfant owth acordya yn perfeth gans an bolytygieth; pelha fatell veu prevys in istory yth o lies den peryllys bysy in lowarthorieth, kepar ha pàn o hedna aga galwans, saw in gwiryoneth y fedhens y ow spêna aga thermyn ow qwil taclow erel yn tien; rag ensampyl Tarqwyn Cotha, neb a devy myllas in Gabbii, ha'n Condé Meur, neb a wre dowra y jylofers in y vagh in Vincennes, pàn esa an kensa a'n re-na ow predery a dhewheles dhe Rom, ha pàn esa an secùnd ow plottya y dhiank in mes a bryson.

An jùj a recknyas an mater gans an ancombrynjy-ma:—

"Poken Cornêlyùs van Baerle yw caror brâs a vlejyow tûlyfant pò caror polytygieth; in onen a'n dhew gâss, ev re leverys falsury dhyn; kyns oll drefen y vos ow mellya gans polytygieth yw prevys der an lytherow kefys in y jy; secùnd, ev dhe vos bysy gans blejyow tûlyfant yw prevys heb dowt vÿth der an crenwredhyow. Hag ot obma yw uthycter an câss. Drefen Cornêlyùs dhe vos bysy ow tevy blejyow tûlyfant hag ow mellya gans polytygieth i'n keth prÿs, apert yw an prysner dhe vos a natur dewblek, ow conys gans kescowethyans dewelvednek, owth ober mar dhywysyk gans polytygieth avell gans blejyow tûlyfant. Yma hedna ow tysqwedhes ev dhe longya dhe'n sort a bobel moyha peryllys dhe gosoleth an stât; hag yth yw hedna ow showya ev dhe vos haval yn tien dhe'n persons complys obma solabrÿs: Tarqwyn Cotha ha'n Condé Meur.

Sewyans oll an rêsons-na a veu y whre y Vrâstereth an Pensevyk, Stâthôlder an Iseldiryow, aswon meur râss dhe jùstyssyow an Hâg mar teffens ha sempelhe ragtho governans an Seyth Provyns dre dhystrôwy an egyn lyha a gesplottians warbydn y arlottes ev.

Y feu an argûment-na creffa ès oll an re erel, ha rag dystrowy dhe well an egyn a gesplottians, sentens a vernans a veu declarys kescolon warbydn Cornêlyùs van Baerle, rag ev a veu acûsys ha dampnys, in dadn an semlant inocent a garor blejyow tûlyfant, a vos kemyskys in bras casadow ha kesplottians scruthus a'n vreder de Witt warbydn nacyon an Iselalmans hag in aga howethyans cudh gans an escar Frynkek.

Y feu kemel addys dhe'n sentens, esa ow comondya: "An Cornêlyùs van Baerle ragleverys a vÿdh ledys in mes a bryson an Buytenhof bys i'n scaffot clos an keth pryson, hag ena an dybednor poblek a wra trehy y bedn dhywarnodho."

Drefen an debâtyans-na dhe vos mater fest solemn, an cows a dhuryas hanter-our hag i'n termyn-na yth o an prysner gwehys in y vagh.

Recordyor an Stâtys a dheuth dy rag redya an sentens dhodho.

Yth o Mêster Gryfùs gwehys in y wely der an fevyr causys dre dorrva y vregh. Y alwhedhow a veu rÿs inter dêwla onen a'y weresoryon. Adhelergh dhe'n gweresor-na, neb a bresentyas an Recordyor, Rôsa, an Frysyanes teg, a slynkyas aberth in kilva an daras, hag yth esa lien dorn dres hy ganow rag taga hy olva.

Cornêlyùs a woslowas orth an sentens hag ev a apperyas moy sowthenys ès trist.

Warlergh an sentens dhe vos redys, an Recordyor a'n govydnas mars y'n jeva ev tra vÿth dhe wortheby.

"Na'm beus in gwir," ev a worthebys. "Saw res yw dhybm meneges na wrussen vy bythqweth desmygy an dra-na dhe vos in mes an rêsons rag mernans y tal dhe dhen fur gwetha y honen ragthans."

Pàn wrug ev gortheby hedna, an Recordyor a ros dhe van Baerle an worshyp usy offycers sodhogyl ow ry dhe felons brâs a bûb sort.

Saw pàn esa ev ow mos dhe omdedna, Cornêlyùs a wovydna orto, “Wàr neb cor, a Vêster Recordyor, pana dhêdh a wra an dra—why a wor pandr’esoma ow mênya—wharvos?”

“Dar, hedhyw,” an Recordyor a worthebys, hag ev nebes sowthenys dre omfydhyans an den dampnys.

Y feu olva clôwys adhelegh dhe’n daras, ha Cornêlyùs a drailyas dhe weles pyw a olas; saw Rôsa, neb a dharganas hedna, o kildednys.

“Ha,” Cornêlyùs a bêsyas, “pana our re beu appoyntys?”

“Dewdhek eur, a syra.”

“In gwir,” yn medh Cornêlyùs, “me a grÿs fatell wrug vy clôwes an clock ow qweskel deg eur adro dhe ugans mynysen alebma. Nyns eus meur a dermyn dhe sparya genef.”

“Nyns eus in gwir, mars owgh why whensys dhe wil agas cres gans Duw,” an Recordyor a leverys, ow plêgya dhe’n dor. “Why a yll demondya mab lien vÿth.”

Pàn leverys ev an geryow-na, ev êth in mes warlergh y geyn, hag yth o an jailer gweresek parys dh’y sewya, ha dhe alwhedha daras bagh Cornêlyùs, pàn dheuth breggh wydn dhiegrys inter ev ha’n daras poos.

Ny welas Cornêlyùs tra vÿth ma’s an capa a baly owrek, ha lâss warnodho, kepar dell usy an Frysyanesow ow qwysca; ny glôwas ev tra vÿth ma’s nebonen ow whystra aberth in scovarn an jailer gweresek. Saw an den a settyas y alwhedhow poos aberth i’n dorn gwydn neb o istynys tro hag ev, hag ow skydyna nebes stapys, ev a esedhas wàr an stairys, neb o gwethys indelha ganso ev hag awoles gans an ky. An cappa a drailyas adro, ha Cornêlyùs a welas fâss Rôs, gwydnyk gans tristans, ha dagrow ow tewraga dhywar hy lagasow teg.

Hy êth in bàn dhe Cornêlyùs, ow crowsegy hy dywvregh dres hy brêst ownek.

“Ogh, a syra, a syra!” yn medh hy, saw dagrow a dagas hy geryow.

“A vowes ker,” Cornêlyùs a worthebys yn amôvys, “pandr’yw dha dhesîr? Res yw dhybm leverel dhis nag eus ma’s termyn cot dhybm i’n bÿs-ma.”

“Me re dheuth dhe besy bedneth orthowgh,” yn medh Rôsa ha hy owth istyna hy dywvregh dhe’n nev in radn hag in radn dhodho ev.

“Nâ wra ola indelha, Rôsa,” yn medh an prysner, “rag yma dha dhagrow ow pystyga ow holon liesgweydh moy ès an destnans usy ogas dhybm. Ha te a wor, dhe le gylty a vo an prysner, dhe voy yw res dhodho gwil y dhevar yn cosel ha gans joy kyn fe, rag yma va ow merwel avell martyr. Deus, a whegen, na wra ola na felha, ha lavar dhybm pandr’esta ow tesîrya, a Rôsa deg.”

Hy a godhas wàr hy dêwlin. “Gevowgh dhe’m tas,” yn medh hy.

“Dha das, dha das!” yn medh Cornêlyùs yn sowthenys.

“Eâ, ev re beu mar anwhek dhywgh; saw y natur yw dhe vos indelha dhe genyver onen, ha nyns owgh why an udn person may whrug ev mêstry dhodho.”

“Ev yw pûnyshys, a Rôsa wheg, moy ès pûnyshys der an droglabm a wrug ev sùffra. Ha me re avas dhodho.”

“Yth esoma ow codhvos grâss dhywgh, a syra,” yn medh Rôsa. “Ha lebmyñ leverowgh dhybm—leverowgh dhybm—a allama gwil tra vÿth ragowgh?”

“Te a yll deseha dha dhewlagas bryntyn, a flogh teg,” Cornêlyùs a worthebys ow minwherthyn yn hegar.

“Saw pandr’allama gwil ragowgh why, —ragowgh why, yth esoma ow mênya?”

“Den nag eus dhodho ma’s udn our moy dhe vêwa dhodho, res yw dhodho bos hedonyth brâs, ma’s usy ev whath ow whansa neb tra, a Rôsa wheg.”

“An mab lien a wrussons y comendya dhywgh?”

“Me re wordhyas Duw oll ow bêwnans, me re’n gordhyas in y oberow ha’y braisya in y comondmentys. Yth esoma in cres ganso ha ny’m beus otham a vab lien. An preder dewetha, bytegyns, a’m beus, yma va ow pertainya dhe wordhyans Duw Ollgalosek, hag in gwir me a garsa dha besy jy dhe’m gweres ow collenwel an preder dewetha-ma.”

"Ogh, Mynheer Cornêlyùs, cowsowgh, cowsowgh!" Rôsa a grias ha hy whath glÿb gans dagrow.

"Ro dhybm dha dhorn, ha gwra promyssya dhybm na wrêta wherthyn, a flogh wheg."

"Wherthyn," Rôsa a elwys, muskegys dre dristans, "wherthyn i'n tor'-ma! A ny welowgh why me dhe ola?"

"Rôsa, nyns osta stranjer vÿth dhybm. Ny wrug vy dha weles ma's bohes, saw lowr yw an bohes-na dhe wil dhybm convedhes dha natur. Bythqweth ny welys vy benyn tecca agesos na purha agesos, ha mar ny wrama alena rag kemeres with moy ahanas, gwra ow fardona. Nyns yw ma's ow bosama whensys na wrama gasa an bÿs-ma gans moy edrek."

Rôsa a glôwas scruth ow passya der hy horf, rag yth esa clock an Buytenhof ow qweskel udnek eur pàn wrug an prysner leverel an geryow-na.

Yth esa Cornêlyùs worth hy ùnderstondya. "Eâ, eâ, gwren ny fystena," yn medh ev, "yma an gwir genes, a Rôsa."

Ena ev a gemeras an paper mayth esa an teyr crenwredhen ino, in mes a'y bocket, rag nyns esa ev ow perthy own na felha a vos sarchys. Ev a leverys: "A vowes wheg, me re garas blejow yn frâs. Hèn o pàn na wodhyen vy fatell esa ken tra i'n bÿs wordhy dhe vos kerys. Na wra rudhya, a Rôsa, na trailya dhyworthyf. Hag a pen vy ow teclarya dhis ow herensa ragos, a guv colon, ellâs, ny vynsa hedna acowntya poynt. Ena awoles i'n clos yma daffar dur, hag orth pedn try ugans mynysen hedna a wra gorfedna ow bolder. Wèl a Rôsa, me a garas blejow yn frâs ha me re dhyscudhas an sêcret a'n vlejen tûlyfant dhu. Ha hedna re beu consydrys ùnpossybyl dhe devy. Ha gober a try hans mil gylder re beu offrys gans Cowethas Lowarthoryon Haarlem rygthy. An try hans mil gylder-na—ha Duw a wor nag oma edrygys adro dhodhans—ymowns y genef obma i'n paper-ma, rag an gylders yw dendyls gans an teyr crenwredhen mailys ino. Ha te a yll aga hemeres rag yth esoma worth aga ry dhis, a Rôsa."

"Mynheer Cornêlyùs!"

"Eâ, eâ, a Rôsa, te a yll aga hemeres; nyns esta owth hûrtya den vÿth, a flogh. Me yw ow honen oll i'n bÿs-ma; ow thas ha'm mabm yw marow; bythqweth ny gefys vy broder na whor. Ny wrug vy bythqweth predery a gara den vÿth gans an dra gelwys kerensa; ha mar qwrug nebonen ow hara vy bythqweth, ny'n godhyen. Te a wel, bytegyens, a Rôsa, fatell oma forsâkys gans kenyer onen, rag yth esta i'n prÿs trist-ma genef vy i'm prysen, orth ow honfortya hag orth ow gweres."

"Saw, a syra, cans mil gylder!"

"Wèl, gesowgh ny dhe gôwsel yn sad, a flogh wheg. An cans mil gylder-na a vÿdh argovrow spladn, gans dha vejeth teg. Te a's cav, a Rôsa, a Rôsa wheg, ha nyns esoma ow pesy tra vÿth dhyworthys avell weryson marnas dha bromys y whrêta demedhy den brâv yonk, a vedhys in kerensa ganso, ha neb a wra dha gara jy, mar veur dell esoma ow cara ow blejow. Na wra goderry ow geryow, a Rôsa wheg; ny'm beus ma's nebes mynys whath.

Namnag esa an vowes anfusyk ow taga gans hy dagrow.

Cornêlyùs a's kemeras er an dorn.

"Goslow orthyf," ev a bêsyas: "Me a vydn leverel dhis an fordh dhe restry taclow. Kê dhe Dort rag pesy gweras dhyworth ow blejowek nùmber whe orth Butruysheim, ow lowarthor. Gwra lenwel kysten dhown ganso ha plansa ino an teyr crenwredhen-ma. Y a wra blejow na nessa Mê, hèn yw dhe styrya orth pedn seyth mis; ha pàn wylly an blejow ow formya wâr an arren, kebmer rach dh'aga gwetha rag an gwyns dres nos. Y a wra blejow na avell blejow du. Me yw certan anodho. Ena res vÿdh dhis derivas an mater dhe Presydent Cowethas Haarlem. Ev a wra gwil lyw an vlejen dhe vos prevys dhyrag an kessedhek ha'n try hans gylder a vÿdh pÿs dhis."

Rôsa a hanajas yn town.

"Ha lebmyr," Cornêlyùs a bêsyas,—ow teseha dagren esa ow terlentry in y lagas, a veu deverys moy rag an vlejen tulyfant dhu-na na vydna ev gweles ès rag an bêwnans esa ev parys dhe gelly. "Ny'm beus bolùnjeth vÿth gesys, marnas may fo an vlejen tulyfant henwys *Rosa Baerlensis*, hèn yw dhe styrya may fo hy hanow ow consystya a'm hanow vy hag a'th hanow jy. Ha heb mar nyns esta ow convedhes Latyn, ha martesen te a wra ytho ankevy an hanow-na. Whela dhe gafos dhybm pluven blobm ha paper, may hallen y screfa in mes ragos."

Rôsa a olas arta, hag istyna lyver dhodho, cudhlen a sharksyn adro dhodho, ha'n lytherow C.W. warnodho.

"Pÿth yw hebma?" an prysner a wovydnas.

"Ellâs!" Rôsa a worthebys, "yth ywa Beybel dha das bejyth, Cornêlyûs de Witt. Ev a gefy dhyworto an nerth dhe berthy an torment, ha dhe berthy y sentens heb plynchya. Me a'n cafas i'n bagh-ma, wosa mernans an martyr, ha me re wrug y sensy avell crer. Hedhyw me a'n dros dhywgh, rag yth hevelly dhybm bos res gallos nevek dhe vos i'n lyver-ma. Screfowgh inowgh an pêth yw res dhywgh dhe screfa. I'n gwetha prÿs ny allama redya, saw me a vydn kemeres with may fe collenwys an dra a wrellowgh why screfa."

Cornêlyûs a gemeras an Beybel hag abma dhodho gans meur worshyp.

"Pandra a wrama screfa ganso?" yn medh Cornêlyûs.

"Yma pluven blobm i'n Beybel," yn medh Rôsa.

Hòn o an bluven blobm a wrug Jowan de Witt lendya dh'y vroder, ha a ancovas hy hemeres dhyworto arta.

Cornêlyûs a'n kemeras ha wâr an secùnd folen wag (y fydh remembrys fatell veu an kensa folen wag sqwerdys in mes), hag ev parys dhe verwel kepar ha'y das bejyth, ev a screfas, mar grev y dhorn avell de Witt:—

"An jëdh-ma, an 23 Est 1672, ha me parys dhe rendra wâr an scaffot ow enef dhe Dhuw, kynth oma inocent, yth esoma ow kemyna dhe Rôsa Gryfÿs an remnant a'n perhenogeth gesys dhybm i'n bijs-ma, rag pùb tra aral re beu kemerys dhyworthyf, hèn yw dhe styrya teyr crenwredhen, rag me yw certan fatell wrowns y dry in rag mis Mê nessa bledhen an Vlejen Tùlyfant Dhu Veur. Gober a gans mil gylder re beu offrys rag an vlejen tùlyfant-na gans Cowethas Haarlem, hag yth esoma ow pesy may fe grauntys dhedhy hy avell ow udn êres an keth sùmen a vona, in dadn an udn condycyon may whrella hy demedhy den yonk wordhy adro dhe'm bloodh vy, a vjdh orth hy hara, ha hy worth y gara ev, ha may whrella hy ry avell hanow dhe'n vlejen tùlyfant dhu, a vjdh ow qwil ehen nowyth, Rosa Baerlensis, hèn yw dhe styrya hy hanow hy ha'm hanow vy kelmys warbarth.

"Re rollo Duw mercy dhybm, ha dhedhy hy yêhes ha bêwnans hir!

"Cornêlyûs van Baerle."

I'n eur-na an prysner a ros an Beybel dhe Rôsa hag a leverys,—

"Gwra redya."

"Ellâs!" hy a worthebys, "me re leverys dhywgh solabrÿs na allama redya."

Cornêlyûs i'n eur-na a redyas dhe Rôsa an kemyndlyther namnygen screfys ganso.

Namna wrug painys an vowes truan hy overcùmya yn tien.

"Esta ow tegemeris ow hondycyons?" an prysner a wovydnas, trist y vinwharth, hag ev owth abma dhe dhêwla an vowes anfusyk.

"Ogh, a syra, ny worama," yn medh hy in udn stlevy.

"Ny wodhesta, a flogh, saw prag na wodhes?"

"Rag yma udn condycyon hag yma own dhybm na allama y sensy."

"Pana gondycyon? Me a vynsa cresy fatell o pùb tra acordys intredhon."

"Yth esowgh why ow ry dhybm an cans mil gylder avell argovrow, a nyns esowgh?"

"Esof."

"Ha wâr an condycyon me dhe dhemedhy gans den a vyma ow cara?"

"In gwir."

"Wêl dhana, a syra, ny yll an mona-ma longya dhybm. Ny wrama nefra cara den vÿth, na ny vanaf vy demedhy gans den vÿth."

Ha wosa ùttra an geryow-na gans caletter brâs, namna wrug Rôsa codha dhe'n dor gans poster hy thormens.

Cornêlyùs a gemeras own orth hy gweles mar gwydn hag ow fyllel, hag ev o parys dh'y dalhedna in y dhywvreg, pàn glôwas ev stap poos wâr an stairys, warbarth gans hardh dydheweth an ky.

"Ymowns y ow tos rag agas kerhes. Ogh, a Dhuw! Ogh a Dhuw!" Rôsa a grias, ow qwrydnya hy dêwla. "A nyns eus tra vÿth ken dhe leverel dhybm?"

Hy a wrug sedhy wâr hy dhêwlin hag a gudhas hy fâss in hy dêwla. Namna wrug hy clamdera yn tien.

"Ny vanaf vy leverel ma's hebma: me a garsa te dhe wetha an crenwredhyow-ma avell tresour fest precyùs, ha dh'aga dyghtya warlergh an arhadow rÿs agam dhis. Gwra hedna rag ow herensa vy, ha lebmyñ farwèl, a Rôsa."

"Eâ, eâ," yn medh hy heb derevel hy fedn. "Me a vydn gwil pynag oll dra a vewgh why ow tesîrya, marnas demedhy," hy a addyas, isel hy lev, "rag hedna, ogh, yw ûnpossybyl ragof."

Ena hy a worras an tresour drûth ryb hy holon amôvys.

An tros clôwys gans Cornêlyùs ha gans Rôsa a veu gwriys gans an Recordyor. Yth esa ev ow tos rag kerhes an prysner. Ev a veu sewys gans an dybednor, gans an soudoryon a vydna gwil an gwithlu adro dhe'n scaffot, ha gans nebes tus, meur aga ewl dhe wodhvos, in mes a'n pryson.

Cornêlyùs, heb dysqwedhes gwander vÿth, saw i'n kettermyn heb dysqwedhes fug-bodler vÿth, a's wolcùbmas avell cothmans kysn ès tormentours, hag ev a omros y honen yn uvel dhe oll an preparacyons o res dhe'n dus-na gwil rag collenwel aga devar.

I'n eur-na ev a veras in mes orth an clos der an fenester varrys cul in y rom, hag ev a welas an scaffot, hag ugans troos'hës dhyworto an crogprednyer. Wâr ordyr an Stâthôlder corfow defolys an vreder de Witt a veu kemerys dhe'n dor dhywar hedna.

Pàn dheuth an prÿs dhe skydnya ha rag sewya an wethysy, Cornêlyùs a whelas semblant nevek Rôsa, saw ny welas ev adhelergh dhe'n cledhydhyow ha'n pîkys, ma's form a'y groweth istynys wâr an dor ahës ryb mynk a bredn ha fâss ogas marow cudhys gans blew hir owrek.

Saw Rôsa, kyn whrug hy codha in clamder, hy a obeyas dh'y hothman whath hag a wascas hy dorn wâr hy crispows a velvet. Hy a ancovas pùb tra ken es an tresour drûth a wrug Cornêlyùs fydhy dh'y gwith hy.

Pàn esa ev ow tos in mes a'n bagh, an den yonk a ylly whath gweles besias Rôsa, degës gans shôra, hag inhans an folen velenyk in mes a'n Beybel, may whrug Cornêlyùs de Witt screfa an nebes lînednow-na gans kebmys caletter ha kebmys painys. Ha mar teffa van Baerle aga redya, heb dowt vÿth y a vynsa selwel den ha blejen tûlyfant.

Chaptra 12. An Execûcyon

Ny veu res dhe Cornêlyûs kerdhes ma's try hans stap in mes a'n prysn rag drehedhes goles an scaffot. Orth goles an stairys, an ky a veras orto yn cosel hag ev ow passya dresto. Cornêlyûs a dhesmygyas ev dhe weles in lagasow an best semlant a gescodhevyans.

An ky a wodhya martesen pyw o an prysners dampnys ha ny wre va brathy ma's an re a wrella gasa avell tus frank.

Dhe gottha an fordh dhyworth daras an prysn bys in goles an scaffot, dhe leunha heb mar o hy a bobel frigus.

Y o an keth tus, nag o contentys gans an goos o scûllys gansans try dëdh alena, hag i'n eur-na yth êns y whensys dhe gafos vyctym nowyth.

Ha scant ny wrug Cornêlyûs omdhysqwedhes, pàn bonyas uj gwyls der oll an strêth, ow lêsa dres an clos, hag ow dasseny dhyworth an strêthys esa ow ledya dhe'n cloghprednyer, rag an strêthys inwedh o lenwys a aspiysy.

Yth hevelly an scaffot kepar hag enys vian orth kemper a nebes ryvers.

In mesk oll an braggyans, ujow ha criow-ma, Cornêlyûs, dre lycklod ma na wrella aga clôwes, o encledhys in y brederow y honen.

Ha pandra wrug ev predery wâr y viaj trist dewetha?

Ny brederys vy naneyl a'y eskerens, nag a'y jûjys nag a'y dormentours.

Ev a brederys a'y vlejyow tûlyfant teg, neb a vydna ev gweles dhyworth nev avàn, in Ceylon pò in Bengâl, pò in neb tyller aral, pan vedha ev abyly dhe veras gans pyteth orth an bÿs-ma may feu ledhys Jowan ha Cornêlyûs de Witt, drefen y dhe dyby re a bolytygieth, ha le mayth o Cornêlyûs van Baerle ow mos dhy vernans drefen ev dhe dyby re a vlejyow tûlyfant.

"Nyns ywa ma's udn stocas a'n vool," yn medh an fylosofer dhodho y honen, "ha me a vydn cafos ow hunros teg."

Saw martesen, y fedha an dra kepar dell wharva kyns lebmyn dhe M. de Chalais pò dhe M. de Thou ha dhe dus erel executys yn lows, pàn o res dhe'n dybednor ry moy ès udn stocas, hèn yw dhe styrya, moy ès udn mertherynsy dhen caror truan a vlejyow tûlyfant.

Saw awos oll hedna, van Baerle a ascendyas an scaffot mar golodnek, hag ev prowte a vos cothman dhe Jowan de Witt, meur y hanow, hag a vos mab bejyeth dhe'n Cornêlyûs de Witt. Rag an re-na aga dew a veu sqwerdys dhe dybmyn ha leskys dew jorna alena, gans an very sherewys esa owth hêsy lebmyn dhe weles y ancow ev.

Ev êth dhe'n dor wâr y dhêwlin ha leverel y bejadow, ha pàn settyas ev y bedn wâr an block, ev a welas y hylly ev gweles in y vynysen dhewetha fenester varrys an Buytenhof.

Wâr an dyweth y teuth an vynysen denysek, ha Cornêlyûs a settyas y elgeth wâr an block yêyn ha glÿb. Saw i'n tecken-na ev a dhegeas y lagasow oll a'y anveth, may halla ev recêva gans moy corach an stocas uthyk esa parys dhe godha warnodha ha dhe dhalhedna y vêwnans.

Dewyn kepar ha luhsen a bassyas dres an scaffot: yth o an dybednor ow terevel y gledha.

Van Baerle a leverys farwêl dhe'n vlejen tûlfant dhu meur, hag ev certan a dhyfuna in bÿs aral leun a wolow hag a lywyow gloryûs.

Ev a glôwas tergweyth yn tiegrys wheth yêyn an gollan ryb y godna, saw ass o marthys! Ny gafas ev naneyl pain na jag.

Ny welas ev chaunjyans vÿth in colour an ebron nag a'n bÿs adro dhodho.

I'n eur-na yn sodyn van Baerle a glôwas dêwla clor orth y dherevel, hag yn scon yth esa ev ow sevel wâr y dreys arta, kynth esa ev ow kerna nebes.

Ev a veras adro dhodho. Yth esa nebonen ryphtho, hag ev ow redya parchemyn brâs, sêlys dre sêl brâs a gor.

Hag yth esa an keth howl ow spladna melen ha gwadn i'n ebron, dell dhegoth dhe'n howl i'n Iseldiryow,; hag yth esa an keth fenester varrys ow meras dhe'n dor orto dhywar an Buytenof; hag yth esa an keth rascayl, nag esa owth uja na felha, ow meras stark orto yn sowthenys dhywar an strêthys in dadno.

Van Baerle a dhalathas convedhes pandr'esa ow wharvos adro dhodho.

Y Vrâstereth, Wella Pensevyk Orenj, dre lycklod ow perthy own y whre goos van Baerle trailya montol an brusyans wâr y bydn, a wrug consydra carактер dâ vn Baerle ha'n provow hewel a'y inocens.

Rag hedna y Vrâstereth a wrug grauntya dhodho y vêwnans.

Wostallath Cornêlyûs a'n jeva govenek ev dhe vos pardonys yn tien, ha cowl-franchys dhe vos restôrys dhodho may halla va dewheles dh'y vlejewegow in Dort.

Saw myskemerys o Cornêlyûs. Yth esa stagellscrif dhe'n lyther, hag yth esa i'n scrif-na an radn moyha a bris a'n lyther.

I'n stagellscrif, Wella Orenj, Stâthôlder an Iselldiryow, a dhampnyas Cornêlûs van Baerle dhe brysonyans rag remnant y vêwnans. Nyns o va gylty lowr dhe sùffra mernans, saw ev o re beryllys dhe vos fries.

Cornêlyûs a glôwas an lavar-na, saw pân o gyllys an kensa brusyans a anians ha tùll, ev a leverys dhodho y honen,—

"Na fors, na fors, nyns yw pùptra kellys whath; yma neb dâ i'n prysonyans perpetùal-ma. Yma Rôsa a vÿdh ena, hag yma crenwredhnygow a'm blejow tùlyfant dhu ena kefrÿs."

Saw Cornêlyûs a ancovas fatell esa seyth pryson i'n Seyth Provyns, onen in kenyer provyns, ha pelha fatell o le costly gwith ha boos prysoner in tyller vÿth avêd dhe'n Hâg, neb yw pencyta.

Y Vrâstereth, na'n jeva an pÿth, dell hevelly, dhe vaga van Baerle i'n Hâg, hag yth ev a'n danvonas dhe sùffra y brysonyans dydheweth in ker Loewestein, pòr ogas dhe Dort, saw ellâs, fest pell dhyworto kefrÿs. Rag Loewestein, dell usy an dhorydhyon ow terivas dhyn, yw byldys wâr gornel an enys vian gwrÿs gans an kendeveryon a Dowr Waal ha Dowr Maas, adâl Gorcùm.

Van Baerle a wodhya lowr a istory y bow genesek dhe remembra fatell veu Grôtyûs, meur y hanow, prysonys i'n castel-na wosa mernans Barneveldt, ha fatell wrug an Stâtys in aga larjes grauntya dhe'n screfor, rethor, istoryan, prydyth ha dyvîn spladn y hanow rag y alowans pùb jorna an sùm a peswar styver wâr ugens.

"Liesgweyth le," yn medh van Baerle dhodho y honen, "yw dendyls genef vy ès gans Grotiûs. Scant ny wrowns y ry dewdhek styver dhym, ha'm bêwnans a vÿdh truedhek, saw na fors, dhe'n lyha me a wra bêwa."

Ena preder uthyk a entras in y bedn.

"Ogh!" ev a grias. "Ass yw glÿb ha nywlek an radn-na a'n ow, ha'n dor yw fest dâ rag blejow tùlyfant! Ha pelha, ny vÿdh Rôsa in Loewestein!"

Chaptra 13. An Prederow a Onen a'n Aspiysy

Pàn esa Cornêlyùs ow predery y brederow y honen, caryach a dhrîvyas in bàn dhe'n scaffot. Yth o an côcha-na intendys rag a prysner. Ev a elwys dhe entra ino hag ev a obeyas.

Y kensa golok a veu tro ha'n Buytenhof. Y feu dhodho govenek a weles fâss Rôsa orth an fenester, ow lowenhe arta.

Saw yth esa mergh dhâ ow tedna an caryach hag y a dhros van Baerle in kerdh arta, pell dhyworth uja an rascayl in onour an Stât'hôlder, brâs y golon, kemyskys gans despîtyans warbydn an vreder de Witt, ha warbydn mab bejyth Cornêlyùs, o nowyth selwys dhyworth mernans.

An dregereth-na a gomendyans dhe'n aspiysy wordhy lavarow kepar ha'n re-ma:—

“Ass yw fortydnys ny dhe ûsya kebmys toth ow collenwel jüstys warbydn Jowan, an sherewa brâs-na, ha warbydn an harlot bian-na Cornêlyùs, poken y Vrâstereth a alsa aga hibia dhyworthyn, kepar dell wrug ev namnygen gans an pollat-ma.”

I'n mesk an aspiysy tednys dhe'n Buytenhof der executyon van Baerle, ha sowthenys yn hegas der an wharvedhyansow nag o gwaitys, an person moyha tüllys o neb bürjes wordhy. Dhyworth terry an jêdh ev a wrug kebmys devnyth a'y dreys hag a'y dhewelyn nag o va seperâtys dhyworth an scaffot ma's der an rew a soudoryon adro dhodho.

Lies huny a apperyas bos whensys dhe weles scüllys goos Cornêlyùs gylty, saw ny wrug den vÿth dysqwedhes whans mar lybm avell an den complys namnygen.

An bobel moyha serrys o devedhys dhe'n Buytenhof orth an dêhtardh may hallens y cafos an gwelha tyleryow; saw ev a's passyas y, rag ev a spênas an nos dhyrag daras an pryson. Hag alena ev a avauncyas dhe'n kensa rew, *unguibus et rostro*—hèn yw dhe styrya, ow tynya re, hag ow pôtya re erel.

Ha pàn wrug an dybednor lêdya an prysner dhe'n scaffot, an bürjes, neb o gyllys in bàn wâr ven an pûmp may whrella ev gweles dhe well ha bos gwelys dhe well, a ros arweth dhe'n dybednor rag sygnfyia,—

“Ambos ywa, nag yw?”

An dybednor a worthebys dre gen arweth, o intendys dhe leverel,—

“Gwrewgh tewel. Yth yw pùptr a cordys.”

Nyns o an bürjes-na den vÿth ken ès Mynheer Isak Boxtel. Warlergh Cornêlyùs dhe vos dalhednys, ev o devedhys dhe'n Hâg dhe whelas obtainya teyr crenwredhnyk an vlejen tûlyfant dhu.

Kyns oll Boxtel a whelas dhe berswâdya Gryfûs dhe wil gweres dhodho, saw nyns o an jailer fest anwhék yn udnyk, gwyls y asperyta, saw ev o mar lel avell ky. Rag hedna cas Boxtel a wrug dhodho serry wâr y bydn, rag yth esa ev ow trogdyby Boxtel dhe vos cothman dâ dhe'n prysner; Gryfûs a bredery fatell esa Boxtel ow covyn qwestyons euer ow tûchya van Baerle, may halla ev desmygy dhe surha neb fordh rag an prysner dhe dhiank.

Indelha pàn wrug Boxtel comendya dhe Gryfûs may whrella ev ladra an crenwredhyow o kelys, dre lycklod gans van Baerle in neb le, in y bocket martesén, pò dhe'n lyha in neb cornel in y vagh, ny wrug an jailer crowsek ma's y herdha in mes ha kentrydna an ky warnodho.

Ny wrug an darn sqwerdys gans an gavelgy dhyworth y hosan gwil dhe Boxtel kelly y golon. Ev a dhewhelys dhe'n vatel, saw an prÿs-na yth esa Gryfûs in y wely, ow sùffra fevyr awos an vreggh terrys. Ny ylly ev ytho gasa dhe'n pejador entra i'n pryson. Rag hedna Gryfûs a gowsas orth Rôsa, hag ev a offras dhedhy dhe berna dhedhy cappa teg a owr pur, mar qwrella hy cafos an crenwredhyow dhodho. Ytho an voves larj, kyn na wodhya hy whath valew an crenwredhyow, a wrug gedya an temptyor dhe'n dybednor avell er an prysner.

I'n mêntermyn y feu declarys an sentens. Indelha ny'n jeva Isak termyn vÿth dhe vrîbya den vÿth. Ev a wrug glena ytho orth an tybyans comendys gans Rôsa; ev êth dhe'n dybednor.

Nyns o dowt vÿth dhe Isak na wre Cornêlyùs merwel ha'n crenwredhyow ogas dh'y golon.

Saw yth esa dew dra na wrug Boxtel reckna gansans:—

Rôsa, hèn yw dhe styrya, kerensa.

Wella Orenj, hèn yw dhe styrya, tregereth.

Na ve Rôsa ha Wella, recknans an kentrevak envies a via compes yn tien.

Na ve Wella, Cornélyùs a vynsa merwel.

Na ve Rôsa, Cornélyùs a vynsa merwel gans an crenwredhyow ogas dh'y golon.

Mynheer Boxell êth dhe'n dybednor, hag ev a fâcyas dhodho ev dhe vos cothman brâs a'n den dampnys; hag ev a besys dhyworth an tormentour dyllas an den marow, rag an prÿs a udn cans gylder. Sùmen uhel lowr, rag ev a acordyas gans an dybednor ev dhe asa dhodho oll y owr hag arhans dhodho.

Saw pandr'o an sùmen a cans gylder dhe dhen o certan ogasty dhe berna gensy an gober dhyworth Cowethas Haarlem?

Y fia mona lendys wâr wain mil an cans, ha pùbonen a vynsa avowa hedna dhe vos kevarhow spladn.

Scant ny via res dhe'n dybednor gwil tra vÿth rag dendyl y an cas gylder. Ny via res dhodho, mas gasa dhe Mynherr Boxel, ascendya wâr an scaffot gans y servysy, ha kemeres in kerdh dhywar y gothman y daclow dyvew.

Pelha, an dra o fest ûsys in mesk an "vreder len," pàn wrella onen a'ga mêstryjy merwel dhyrag an bobel in clos an Buytenhof.

Den pendobm kepar ha Cornélyùs a alsa cafos fanatyk aral neb a vynsa ry cans gylder rag y gorf.

An dybednor a agrias dhe'n towl, saw ny'n jeva ev ma's udn condycyon—ev dhe recêva an mona dhyrag dorn.

Boxtel, kepar ha pobel owth entra in show i'n fer, a ylly bos tûllys ha sconya dhe bê hag ev ow tyberth.

Boxtel a wrug pê dhyrag dorn, ha gortos.

Wosa hedna, an redyor a yll desmygy pana amôvys o Boxel; ass o brâs y fienasow hag ev ow meras orth an wethysy, an Recordyor ha'n dybednor; ha pana dhywysyk a wrug ev whythra gwayow van Baerle. Pana stauns a vedha dhodho wâr an block? Fatla wre va codha? A ny wre va gwrydnyha an crenwredhyow precyùs-na? A ny wrug ev dhe'n lyha aga enclôsyha in box owrek,—rag yth owr calessa ès ken olcan vÿth?

Kenyver dylâtians munys a wrug dhodho serry. Prag y whrug an dybednor gocky-ma wastya termyn in udn swaysya y vooldres pedn Cornélyùs, in le a drehy y bedn dhywarnodho?

Saw pàn welas ev an Recordyor ow dalhedna dorn an den dampnys hag orth y dherevel, in udn gemeres an parchemyn in mes a'y bocket,—pàn glôwas ev pardon an Stât'hôlder redys yn uhel dhyrag an rûth,—i'n eur-na nyns o Boxel na felha kepar ha den; yth esa conar hag atty an tîger, an usvil ha'n sarf ow lentry in y lagasow, hag ow tardha in mes in y ujoy hag in y wayow. Mar calla ev dos nes dhe van Baerle, ev a vynsa lebmel warnodho ha'y daga.

Hag ytho, Cornélyùs a vydna bêwa ha mos dhe Loewestein; hag ev a vydna ry ganso dh'y bryson y grenwredhyow; ha martesen ev a vydna cafos lowarth may whre an vlejen tûlyfant dhu blejyowa ragtho.

Boxtel, overcùmys yn tien der y gonar, a godhas dhywar an men orth nebes tus a barty Orenj. Y a veu serrys brâs kepar hag ev gans an fordh may wharva taclow. Y a brederys ujoy diegrys Mynheer Isak dhe vos dysqwedyans a lowender, hag y dhalathas y bôtia ha'y gronkya, in maner na alsa bos tremenys gans boxesor in Pow an Sowson.

Ny veu tra vÿth dhodho an strocows, bytegyns. Ev a garsa ponya warlergh an caryach esa ow carya Cornélyùs ha'y grenwredhyow dhyworto. Saw in y hast ev a fyllys dhe verkya leghven, ev a drebuchyas, kelly y gespos, rollyha nebes lathow, ha ny wrug es dassevel, brêwys ha mostys, kyns ès oll rascayl an Hâg, lisak aga threys, dhe drettya dresto.

Nebonen a vynsa predery hedna dhe vos lowr rag an udn jêdh, saw nyns esa Mynheer Boxel ow tyby indelha; ytho warbarth wosa cafos y dhyllas sqwerdys dhyworto, y geyn brêwys ha'y dhêwdorn dyruskys, ev a ros dhodho y honen an pûnyshment addys a sqwerdya in mes a'y bedn dornesow a'y vlew, kepar ha pàn ve ev ow ry offryn dhe dhuwes-na an envy, yw gwyskys, dell lever dhyn an vythologieth, in pednwyk a serpons.

Chaptra 14. Kelemy Dort

Yth o onour brâs rag Cornêlyûs van Baerle ev dhe vos carharys i'n keth pryson neb a recêvas kyns Grôtyûs, an mêster deskys.

Saw pàn dhrehedhas ev an pryson, ev a veu metys der onour brâssa whath. Dell wharva, an vagh ocûpys kyns gans Barneveldt meur y hanow o gwag, pàn wrug tregereth an Pensevyk Orenj danvon dy an caror a vleiyow tûlyfant.

Yth o an vagh drog-gerys fest i'n castel dhyworth an jêdh may whrug Grôtyûs der injyn y wreg, scappya in mes anodho i'n gysten lyfryow famos-na, a ancovas an jailers dhe whythra.

Wâr an tenewen aral, yth hevelly dhe van Baerle dargan fortydnys an very bagh-na dhe vos appoyntys dhodho y honen; rag ev a bredery, na dalvia jailer nefra carhara an secûnd colom in bagh may whrug an kensa colom neyja mar êsy in mes anedhy.

An vagh a's teva hanow istorek. Ny vedhyn ny obma compla ma's an gwiryoneth-ma: avêd dhe'n gilvagh a veu gwrÿs ena rag ûsyans Mêstres Grôtyûs, nyns o hy dyhaval dhyworth oll bahow erel an pryson; saw yth o hy martesen nebes uhelha, hag yth o dhedhy golok spladn dre varrys hy fenester.

Nyns o bern dhe Cornêlyûs poynt an tyller may fedha res dhodho spêna y vêwnans (nag o moy dhodho ages bêwnans losowen). Nyns o a les dhodho i'n eur-na ma's dew dra, ha'n posessyon anodhans o lowena in y vrÿs yn udnyk.

Flouren ha benyn; y aga dyw, dell esa ev ow cresy, o kellys ganso rag nefra.

I'n gwelha prÿs, an medhek dâ o myskemerys. In y vagh yth esa worth y wortos an vêwnans moyha pigus bythqweth a wharva dhe garor bleiyow tûlfyant.

Udn myttyn, pàn esa ev orth y fenester owth anella an air fresk esa ow tos dhywar an ryver, hag ow meras orth melynnyow dowr y cyta goth meurgerys, ev a ylly gweles i'n pellder adhelergh dhe forest a jymblys, hes a gelemy ow terneyja alena rag esedha wâr dohow treven Loewestein.

Yma an kelemy-ma, yn medh van Baerle dhodho y honen, ow tos dhyworth Dort, hag ytho dre lycklod y a wra dewheles dy. Mar teuma ha kelmy nôten vunys dhe askell onen a'n kelemy-ma, y fydh chauns dhybm dhe dhanvon messach dy. Ena, warlergh ombredery tecken, ev a grias,

—
“Me a vydn y wil.”

Mars yw den eth warn ugans bloodh hag ev dampnys dhe brysonyans bêwnans, yma y hirberthyans ow tevy yn frâs, — rag ev a vÿdh dew vil warn ugans pò teyr mil warn ugans dêdh in captyvyta.

Van Baerle, nag esa prederow a'n teyr crenwredhen pell dhyworth y vrÿs bythqweth, a wrug maglen rag cachya kelemy. Avell boos ev a wrug devnyth a pynag oll dra esa in y gegyn, kepar dell o hy rag eth styver i'n jêdh (hên yw whednar in mona Sowsnek); ha wosa fyller dres an spâss a vis, wâr an dyweth ev a gachyas edhen benow. Wosa dew vis pelha ev a gachyas edhen gorow; ena ev a's degeas warbarth, ha warbydn dallath an vledhen 1673 ev a gafas nebes oyow dhywortans ha relêssya an edhen benow. Ha hy a neyjas yn lowen dhe Dort ow casa an edhen gorow wâr hy lergh dhe govia an oyow, hag yth esa an nôten in dadn hy askell.

Hy a dhewhels gordhuwher. Yth esa an nôten gensy whath.

Hedna a wharva pymthek jorna wosa y gela, kyns oll er dûll van Baerle hag ena dh'y dristans brâs.

An whêtegves dêdh, wâr an dyweth, hy a dhewhels heptho.

Van Baerle a wrug screfa wâr an nôten hanow y vageres, an Frysyans coth; hag ev a besys nebonen caradow a vydna y gafos, dhe dhry an messach dhe'n Frysyans mar salow ha mar uskys avell possybyl.

I'n lyther-na yth esa nôten vian rag Rôsa.

Mageres van Baerle a recêvas an lyther indelma.

Pàn wrug Mynheer Isak Boxtel gasa Dort, ev a forsâkyas y jy, y servysy, y weythva, y weder aspia ha'y gelemy kefrÿs.

An servont, warlergh bos gesys heb wajys, a vêwas kyns oll wâr y erbysyon, ha warlergh hedna wâr gelem y vêster.

Pàn welas an kelem y a jaunyas trigva dhyworth tô Isak Boxtel dhe dô Cornêlyûs van Baerle.

An vageres o benyn hegar, ha ny ylly hy bêwa heb tra vÿth dhe gara. Hy a dhysplêgyas kerensa rag an kelem, neb a dôwlas aga honen wâr hy larjes. Ha pàn wrug servont Boxtel whelas aga dascafes rag an gegyn, drefen debrys o ganso an kensa pymthek solabrÿs, hag ev o whensys i'n eur-na dhe dhebry an pymthek erel, hy a offras aga ferna dhyworto a'n pris a whe styver kenyer onen.

Drefen hedna dhe vos dywweyth aga valew, an den o lowen dhe agria dhe'n bagen, hag indelha an vageres a gafas hy honen avell perheneges udnyk a gelem kentrevak envies hy mêster.

Pàn esens y ow qwandra, an kelem gans kelem erel a vysytyas an Hâg, Loewestein ha Rotterdam, ow wheles saworyow dyffrans in aga gwaneth pò aga has kewargh.

Chauns, pò gwell Duw, rag ny a yll gweles dorn Duw in kenyer tra, a dhetermyas fatell wrella Cornêlyûs van Baerle hapnya wâr an very kelem-na.

Ytho, na ve an casadow dhe forsâkyâ Dort kyns oll dhe sewya y gestrÿvory dhe'n Hâg, hag ena dhe Gorcûm pò dhe Loewestein—rag nyns yw an dhew dyller separâtys ma's der kendeveryon a Dhowr Waal ha Dowr Maas,—y fynsa lyther van Baerle codha inter y dhêwla y honen, kyns ès inter dêwla an vageres; i'n câss-na an golom a vynsa wastya hy thermyn ha'y throbél (poran kepar ha bran an keryor Roman); hag in le agan acownt a'n rew a wharvedhyansow pigus neb yw parys dhe resek dhywar agan pluven kepar ha'n colorys dyvers a vrosweyth lieslyw, ny'gan bia tra vÿth dhe dherivas saw wastyans sqwÿthus a dhedhyow, trist hag aflenter ha mar druesy avell mantel dewl an nos.

An nôten, dell wrussyn ny leverel, a dheuth bys in mageres van Baerle.

Hag inwedh y wharva udn gordhuwher orth dallath mis Whevrel, pàn esa an ster ow tallath terlentry, Cornêlyûs a glôwas wâr stairys an touryk lev a wrug y wevra.

Ev a settyas y dhorn wâr y golon, ha goslowes.

Y feu hedna lev whég melodyûs Rôsa.

Gesowgh ny dh'y veneges, ny via Cornêlyûs mar sowthenys na mar leun a joy a via ev, na ve an golom dhe dhry govenek dhodho in dadn hy askell wag; ha drefen ev dhe aswon Rôsa, yth esa ev ow predery, mar teffa an nôten hy drehedhes nefra, ev a vynsa clôwes anedhy hy mayth esa ev in kerensa gensy hag inwedh a'n crenwredhyow meurgerys-na.

Ev a savas, goslowes unweyth arta, ha posa in rag tro ha'n daras.

Eâ, an re-na o an sonyow a wre codha mar whég wâr y golon i'n Hâg.

An qwestyon i'n eur-na o hebma: mar qwre Rôsa, neb a viajyas dhyworth an Hâg bys in Loewestein, ha neb a spêdyas dhe entra i'n pryson kyn fe, ny wodhya Cornêlyûs in pana fordh, hy a spêdyas dhe dhos bys i'n prysner y honen.

Pàn esa Cornêlyûs whath ow tebâtya an qwestion-na ganso y honen, yth esa ev ow terevel pùb sort a gastel i'n air hag ow strÿvya inter govenek hag own, keas maglen an daras a egoras, ha Rôsa, whath ow spladna gans lowena, ha teg in hy dyllas sêmly tradycyonal—saw tecka whath dre rêson a'n anken neb a wrug gwydnhe hy bohaw an pyp mis passys, a wascas hy fâss bian warbydn gwyvrow an vaglen, hag a leverys dhodho,—

Ô, a syra, a syra! Otta vy!"

Cornêlyûs a istynas y dhywvreg in mes, hag ow meras tro ha'n nev, ev a ùttras cry a joy,—

"Ô, a Rôsa, a Rôsa!"

"Whyst! Gesowgh ny dhe gôwsel yn isel; yma ow thas orth ow sewya yn stroth," yn medh an voves.

"Agas tas."

"Eâ, yma va i'n clos orth goles an stairys, hag yma va ow kemeres kevarwedhyans dhyworth an Governour; ev a wra ascendya yn scon."

"Kevarwedhyans an Governour?"

"Goslowowgh orthyf vy, me a wra assaya leverel dhywgh wàr verr lavarow. An Stât'hôlder a'n jeves kenkyth, teyr mildir dhyworth Leyden, rag leverel an gwiryoneth, neb sort a lêty brâs, hag yma ow modryp, neb o y vageres, orth y venystry. Kettel wrug vy recêva agas lyther, na yllyn redya, ellâs!, saw agas gwethyades chy a'n redyas dhybm. Me a fystenas dhe'm modryp; ena me a remainyas erna wrella an Pensevyk dos dhe'n lêty; ha pàn dheuth, me a besys avell favour orto may whrella ev alowa dhe'm tas chaunjya y soodh in pryson an Hâg gans jailer ker Loewestein. Ny ylly an Pensevyk kemeres skeus a'm towl; a pe va war anodho, ev a vynsa sonya ow fejadow, saw dell o taclow, ev a'n grauntyas.

"Hag ytho yth esowgh why obma?"

"Kepar dell esowgh ow qweles,"

"Hag ytho me a vydn dha weles kenyer jorna."

"Mar venowgh dell allama."

"Ô, a Rôsa, ow Rôsa deg, esta worth ow hara nebes?"

"Nebes?" yn medh hy, "nyns esowgh why ow temondya nameur, Mynheer Cornêlyùs."

Cornêlyùs a istynas y dhêwla in mes tro ha hy, saw ny yllens y tùchya y gela ma's gans bleynow aga bêcias der an gwyvrow.

"Ot obma ow thas," yn medh hy.

Ena Rôsa yn sodyn a omdednas dhyworth an daras ha ponya dhe vetya Gryfùs coth, neb a apperyas orth top an stairys.

Chaptra 15. An Fenester Varrys Bian

Gryfùs a veu sewys gans an gwylter.

An jailer a hùnbrancas an best adro dhe'n prysn may halla va, a pe otham, aswon an prysners.

"A das," yn medh Rôsa, "ot obma an vagh a bris, may whrug Mynheer Grôtyùs diank in mes anedhy. Aswonys yw dhis Mynheer Grôtyùs?"

"Eâ, an sherewa-na, Grôtyùs, cothman dhe'n casadow, Barneveldt. Me a'n gwelas executys pàn en vy maw. Ogh! Grôtùs, hòn yw an vagh may whrug ev diank in mes anedhy. Wèl me a vydn gwystla na wra den vÿth diank wàr y lergh ev i'm termyn vy."

Hag ev a egoras an daras hag a dhalathas còwsel orth an prysner.

An ky, rag y bart ev, êth in bàn dhe'n prysner, ha gans gromyal a wrug frigwhetha ardo dh'y arrow, kepar ha pan esa ev pana wir a'n jeva ev dhe vos whath yn few, warlergh gasa an prysn in company an Recordyor ha'n dybednor.

Saw Rôsa deg a'n gelwys dh'y thenewen.

"Wèl, a vèster," yn medh Gryfùs, ow terevel y lantern rag golowy ader dro, "why a wel inof vy agas jailer nowyth. My yw an chîf-jailer, hag yma oll an bahow-ma in dadn ow gwith vy. Nyns oma asper, saw res yw heb trufla genef, ow tûchya rêwlyans."

"A Vèster Gryfùs dâ, why yw aswonys dhybm yn perfeth," yn medh an prysner owth entra i'n kelgh a wolow tôwlys gans an lantern."

"Hô! Why yw hedna, Mynheer van Baerle," yn medh Gryfùs. "Why yw hedna; dar me a lever, marthys yw fatell usy pobel ow metya."

"Eâ, in gwir; ha plesour brâs yw dhybm, a Vèster Gryfùs dâ, gweles fatell usy agas breggh ow qwellhe, rag why a yll sensy agas lantern gensy."

Gryfùs a blêgyas y dâl. "Now hèn yw an gwiryoneth," yn medh ev. "Y fydh pobel ow qwil errors pùb termyn in polytygieth. Y Vrâstereth re rauntys agas bêwnans dhywgh. Certan oma na vynsen vy bythqweth y wil."

"Na leverowgh hedna," Cornêlyùs a worthebys; "prag nâ?"

Drefen why dhe vos an very den dhe gesplottya arta. Y fydh negys pùb termyn dhywgh why, tus deskys, gans an jowl."

"Flows, a Vèster Gryfùs. Owgh why dysconfortys gans an fordh may whrug vy yaghhe agas breggh, pò gans an pris a wrug vy pesy orthowgh?" yn medh Cornêlyùs gans wharth.

"I'n contrary part," an jailer a roncás, "why re'n sawyas re dhâ. Yma neb pystry in hebma. Warlergh whe seythen, me a ylly gwil devnyth anedhy kepar ha pàn na veu hy terry bythqweth. In gwir, medhek an Buytenhof, a wor y negys yn tâ, a garsa hy therry arta, may halla ev hy settya i'n fordh úsys, hag ev a bromysyas dhybm me dhe gafos ow thry mis benegys rag ow mona, kyns es me dhe allos hy gwaya."

"Ha ny garsewgh why hedna?"

"Me a levery, 'Nâ, mar bell dell allama gwil sin an grows gans an vreggh-na (Catholyk Roman o gryfùs), "me a wharth orth an jowl."

"Saw mar tewgh why ha wherthyn orth an jowl, a Vèster Gryfùs, why a dalvia oll dhe voy wherthyn orth tus deskys."

"Â, tus deskys, tus deskys! Dar! gwell via genef gwardya deg soudour ès udn scolor. Yma an soudoryon ow meggy, owth eva hag ow medhowy; hag y yw mar dhov avell en, mar ny wrêta ma's ry dowr tobm pò gwin Frynkek dhodhans, saw an scoloryon, ymowns y owth eva hag ow meggy. Saw y yw dyffrans yn tien. Ymown y ow remainya dyvedhow, ny wrowns y spêna tra vÿth hag y fydh aga fednow glân rag kesplottya. Saw kyns oll me a vydn leverel dhywgh, ny vÿdh êsy dhywgh kesplottya. Wostallath, ny vÿdh dhywgh lyfryow na paper na lyver nygromons. Lyfryow a wrug gweres Mynheer Grôtyùs ow scappya."

"Me a wra agas assûrya, a Vèster Gryfùs," van Baerle a worthebys, "mara'm be tybyans vÿth a scappya, in very gwiryoneth, nyns yw hedna dhybm na felha."

“Wèl, wèl,” yn medh Gryfùs, “waryowgh: rag me a vydn warya inwedh. Saw warlergh pùptr, me a grÿs fatell wrug y Vrâstereth errour brâs.”

“Heb trehy ow fedn dhywarnof? Gromercy dhywgh, a Vêster Gryfùs.”

“Eâ, eâ poran. Merowgh lebmyn mar nys usy an dhew Mynheer de Witt ow remainya fest cosel.”

“Diegrys oma der agas geryow lebmyn, a Vêster Gryfùs,” van Baerle a grias ow trailya y bedn in kergh rag keles y dhyflassys. “Yth esowgh why owth ankevy fatell o onen a’n dus anfusyk-na cothman dhybm, ha’y gela ow ow secùnd sîra.”

“Eâ, saw perthowgh cov kefrÿs, fatell o kesplottyor an eyl ha’y gela. Ha pelha yth esoma ow còwsel dhyworth an savla a jeryta Cristyon.”

“Dar, in gwir! Gwrewgh styrya hedna dhybm, a Vêster Gryfùs dâ. Ny worama agas ùnderstondya.”

“Wèl, dhana, mar teffowgh why ha gortos wâr vlock Mêster Harbrück—”

“Pandra?”

“Ny wrussowgh why sùffra na felha ragtho; saw—na wrama y geles dhyworthowgh—me a vydn gwil agas bêwnans fest trist.”

“Gromercy dhywgh a’n promys, a Vêster Gryfùs.”

Ha pàn esa an prysner ow minwherthyn gans geseth orth an jaier coth, Rôsa wâr ves, a wrug gortheby gans minwharth spladn, ha hèn o confort brâs dhe golon van Baerle.

Gryfùs a gerdhas tro ha’n fenester.

Yth o an jêdh golow lowr whath dhe weles, yn tyscler kyn fe, dre nywl loos an gordhuwher efander ledan an gorwel.

“Pana wolok eus alena?” Gryfùs a wovydnas.

“Golok deg ha spladn,” yn medh Cornêlyùs, ow meras orth Rôsa.

“Eâ, eâ, re yw an wolok, re yw hy.”

Hag i’n very prÿs-na dyw golom, ownekhës der an syght ha spessly der an lev a’n stranjer, a asas aga neyth hag êth mes a wel in nywl an gordhuwher.

“Hô, hô! Pandr’yw hebma?” Gryfùs a elwys.

“Ow helemy,” Cornêlyùs a worthebys.

“Agas kelemy,” an jaier a grias, “agas kelemy! Eus tra vÿth personek dhe brysner vÿth?”

“Dar, dhana,” yn medh Cornêlyus, “an kelemy lendys dhybm gans an Tas truedhek in nev.”

“Ytho, otta dhyn torrva an rêwllys solabrÿs,” Gryfùs a worthebys. “Kelemy! Â, a dhen yonk, a dhen yonk. Me a vydn leverel dhywgh udn dra. Kyns ès an jêdh avorow dhe vos passys, agas kelemy a wra bryjyon i’m pot vy.”

“Kyns oll res yw dhywgh aga hachya, a Vêster Gryfùs. Ny wrewgh why alowa dhe’n kelemy-na dhe longya dhybmo vy! Wèl, ow gaja dhywgh, nys yn y dhywgh why byth moy ès dhybmo vy.”

“Nys usy hedna worth agas jùstifia,” yn medh an jaier gans gromyal, “hag yn certan me a vydn tedna aga hodna kyns pedn peswar our warn ugans. Why a yll bos sur a hedna.”

“Orth naw eur haneth.”

Ny welas ha ny glôwas Gryfùs, lenwys yn tien dell o ev a’n ewl dhe gachya an kelemy ternos, kepar dell wrug ev promysya, tra vÿth a’n kescows cot-na; ha wosa degea an fenester, ev a gemeras breggh y vyrgh, gasa an vagh, trailya an alwheth dywweyth, ha dyberth rag gwil an keth sort a bromys dhe’n prysners erel.

Scant nys o va departys, pàn êth Cornêlyùs dhe’n daras dhe woslowes orth sownd y dreys, ha mar scon dell êns y gyllys, ev a bonyas bys i’n fenester ha dystrôwy yn tien neyth an kelemy.

Gwell o ganso drÿvya in kerdh an messejers clor-na ès aga egery dhe fowt mercy an jaier anwhek, rag y a ros dhodho an lowender a weles Rôsa arta.

An vysyt-ma a'n jailer, y vragyans asper ha'n profusans anfusyk a'n fordh anwhek, dell brovas Cornêlyùs solabrys, may whre Gryfùs gwardya y brysner,—ny ylly oll an re-na dyfudhy an prederow melys ha spessly an govenek whég sordys arta in y golon dre bresens Rôsa.

Ev a wortas yn freth may halla ev clôwes clock tour Loewestein ow qweskel naw eur.

Yth esa an stocas dewetha ow tascrena whath i'n air, pàn glôwas Cornêlyas stap scav ha rùstlans pows lows an Frysyans teg, hag yn scon warlergh hedna golow a omdhysqwedhas orth an fenester varrys bian i'n daras, ha'n prysner a fastyas hy dhewlagas dywysyk warnodho.

An keas a egoras wàr an tenewen wàr ves.

"Otta vy," yn medh Rôsa, cot hy anal dhyworth ponya an stairys in bàn, "otta vy."

"Ô, a Rôsa whég. I

"Te yw lowen dhe'm gweles dhana?"

"A ylta govyn? Saw fatla wrusta dos obma? Lavar dhybm."

"Goslow orthyf. Yma ow thas ow cùska pùb gordhuwher wosa y gydnyow. Ena me a wra dhodho growedha, hag ev nebes medhow gans y jenevra. Na lavar tra vÿth adro dhodho, rag dre rêson a'n cùsk-na, me a yllvyth dos kenyer gordhuwher rag kestalkya genes dres udn our."

"Ô, gromercy dhis, a Rôsa, a Rôsa whég."

Pànleveryys ev an geryow-na, Cornêlyùs a worras y fâss mar ogas dhe'n fenester vian, may whrug Rôsa omdedna hy fâss hy.

"Me re dhros dhis dha grenwredhyow wàr dhelergh dhis."

Colon Cornêlyùs a labmas rag ewn joy. Ny vedhas ev bys i'n eur-na govyn orth Rôsa pandr'o gwrÿs gensa gans an tresour precyùs a wrug ev fydhya dhedhy.

"Te re wrug aga gwetha ytho?"

"A ny wrusta aga ry dhybm avell neb tra a valew brâs dhis?"

"Gwrug, saw drefen me dh'aga ry dhis, yth hevel dhybm y dhe longya dhyso jy."

"Y a vynsa longya dhybm wosa dha vernans, saw i'n gwelha prÿs yth esta ow pêwa i'n tor'-ma. Ô, fatl'esoma ow ry ow bedneth dh'y Vrâstereth i'm colon! Mar teu Duw ha grauntya dhodho oll an lowena a wrug vy whansa ragtho, heb dowt vÿth Pensevyk Wella a vÿdh an lowenha den in oll an bÿs. Pàn wrug vy meras orth Beybel dha das bejyth Cornêlyùs, me o determys dhe dhry dha grenwredhyow wàr dhelergh dhis, saw ny wodhyen vy an fordh rag y gollenwel. Saw pàn dhros dha wethyades chy dha lyther dhybm, formys genef solabrÿs o an towl dhe vos dhe'n Stât'hôlder, dhe besy dhyworto an soodh avell jailer Loewestein rag ow thas. Assa wrussyn ny ola warbarth! Saw ny wrug dha lyther ma's crefhe ow ervirans. Me a dhepartyas ena ha mos dhe Leyden, ha te a wor an remnant."

"Pywa, a Rôsa whég, te a brederys, kys ès recêva ow lyther, a dhos dhe'm gweles arta?"

"Me a brederys a hedna," yn medh Rôsa, owth alowa hy herensa dhe overcùmya hy methecter, "ny brederys vy a gen tra vÿth."

Pàn leveryys hy an geryow-na, yth esa Rôsa owth hevelly mar deg, may whrug Cornêlyùs settya y dâl ha'y wessyow warbydn wyvrow an vaglen rag an secùnd prÿs; heb mar, res yw dhyn ny soposya fatell esa ev whensys dhe aswon grâss wordhy dhe'n venyn yonk.

Rôsa, bytegyns, a gildednas kepar dell wrug hy kys.

"In gwiryoneth," yn medh hy, gans an vaner dhynyek, usy in colon kenyer mowes yonk, "me re beu trist yn fenowgh na yllyn vy redya, saw ny veuma bythqweth mar vorethek pàn dhros dha wethyades chy dha lyther dhybm. Me a sensas an paper i'm dêwla, esa ow còwsel orth pobel erel, saw o omlavar dhybmo vy."

"Te re gemeras edrek yn fenowgh na yllysta redya," yn medh Cornêlyùs. "Me a garsa godhvos pana dermyn a wres kemeres edrek."

"In gwiryoneth," yn medh hy gans wharth, "pàn na yllyn redya oll an lytherow a veu screfys dhybm"

"Ogh, te a recêvas lytherow, a Rôsa?"

"An cansow anodhans."

"Saw pyw a's screfas dhis?"

“Hô! Wostallath oll an studhyoryon neb a wre passya dres an Buytenhof, oll an offycers neb êth dhe blâss an kerdh soudoryon, oll an scrifwesyon ha’n verchons kyn fe neb a’m gwelas orth ow fenester vian.”

“Ha pandra wrusta gans oll an nôtednow-na, a Rôsa wheg?”

“Kyns lebmyñ,” hy a worthebys, “me a gefy neb cowethes rag aga redya dhybm, ha hèn o sport dydhanus—saw dhyworth term arbednyk—wèl, fatl’usy oll an flows-na ow servya—dhyworth certan termyn me re’s loscas.”

“Dhyworth termyn arbednyk!” Cornêlyùs a grias, hag yth esa kerensa ha lowena ow spladna wâr y vejeth.

Rôsa a dôwlas hy lagasow dhe’n dor in udn rudhya. In hy ancombrynsy wheg, ny welas hy gwessyow Cornêlyùs, na vetyas, ellâs, ma’s an vaglen yêyn a wyvrow horn. Saw awos an lestans, y a gomplas dhe wessyow an vowes yonk anal dobm an bay moyha tender.

Warlergh an medhelder-na dhe dardha in mes, Rôsa a veu fest gwydnyk—moy gwydn martesen ès dell o hy dëdh an execûcyon. Hy a ùttras hanajen drist, degea hy lagasow spladn, ha fia, ow whelas heb spêda dhe goselhe gweskel hy holon.

Hag indelha y feu Cornêlyùs y honen oll unweyth moy.

Rôsa a fias mar sodyn, may whrug hy ankevy yn tien dhe ry dhe Cornêlys teyr crenwredhen an vlejen tûlyfant dhu.

Chaptra 16. Mèster ha Dyscypyl

Nyns o Mèster Gryfùs wordhy kepar ha'y vyrgh, dell welas an redyor solabrÿs, rag ev o pell dhyworth cara mab bejyth Cornêlyùs de Witt.

Dre rêson nag esa ma's pypm prysner in Loewestein, nyns o re boos ober an jailer i'n pryson. Nâ, yth o soodh dygur, rÿs dhe dhen wosa servys a lies bledhen.

Saw an jailer wordhy a wrug moghe pris y soodh dre nerth y dhesmygyans. Dhodho ev Cornêlyùs o tevys dres ehen dhe felon a'n gwetha sort. Ev a wre meras orto avell an person moyha peryllys a oll y brysners. Ev a wre whythra oll y wayow, hag a gôwsy yn serrys orto pùb termyn; ev a wre y bûnyshya rag y rebellyans uthyk warbydn pensevyk mar dregeredhek avell an Stât'hôlder.

Ev a entra in bagh van Baerle tergweyth kenyer jorna, hag ev ow qwetyas dh'y gafos ow cabmwil; saw Cornêlyùs a cessayas screfa lytheryow, rag yth o y gescrefores present i'n pryson. Mar teffa Cornêlyùs ha gwainya y leunfranchys, ha'n cubmyas dhe viajya dhe bynag oll dyller i'n bÿs, dre lycklod ev a vynsa preferrya an pryson gans Rôsa ha'y grenwredhyow dhe gen trigva vÿth heb Rôsa ha'y grenwredhyow.

In gwir Rôsa a bromysyas dos dh'y weles pùb gordhuwher, ha dhyworth an kensa gordhuwher hy a sensas hy fromys.

An nessa gordhuwher hy êth in bàn, dell o ûsys, gans an keth mystery hag ow kemeres rach kepar. Saw an prÿs-na hy a dhetermyas na wre hy dos re ogas dhe'n vaglen. May halla hy bytegyns gwetha van Baerle ow kestalkya gensy dhyworth an dallath ha sensy y attendyans, hy a istynas dhodho der an vaglen an teyr crenwredhen, o mailys whath i'n keth paper.

Saw er sowthan Rôsa, van Baerle gans y vesias a herdhyas wâr dhelergh hy dorn gwydn gans y vesias.

Prederys o gans an den yonk adro dhe'n negys.

"Goslow orthyf," yn medh ev. "Me a grÿs y fedhyn ny ow peryllya re mar teun ny ha gorra oll agan fortyn i'n udn gorhal. Preder yn udn yk, a Rôsa wheg, fatell yw an negys dhe gollenwel towl re beu consydrys ûnpossybyl bys i'n tor'-ma, hèn yw dhe styrya gwil dhe vlejen tùlyfant dhu blejyowa. Gesowgh ny ytho dhe gemeres pùb rach, ma na vo res dhyn blâmya agan honen, mar qwren ny fyllel. Me a vydn styrya dhis lebmyn an fordh yw towlednys genef ragon."

Yth esa Rôsa whensys dhe glôwes pandra vydna ev leverel, liesgweyth moy drefen an negys dhe vos a les dhe'n caror blejyow tùlyfant truan ages awos hy les hy honen ino.

"Me a vydn styrya dhis an dra, Rôsa," yn medh ev. "Dre lycklod yma dhywgh i'n pryson-ma lowarth bian pò plain pò dhe'n lyha neb terras."

"Yma dhyn lowarth fest spladn," yn medh Rôsa. "Yma va ow resek dres amal Dowr Waal, ha leun yw a wêdh coth bryntyn."

"A alsesta dry dhybm dornas a weras in mes a'n lowarth, may hallen vy y jùjya?"

"Me a vydn gwil indelha avorow."

"Kebmer nebes dhyworth spot howlek ha nebes dhyworth tyller skeusek, may hallen brusy natur an gweras in stât sêgh hag in stât glêb."

"Bÿdh certan fatell wrama indelha."

"Wosa dôwys an gweras, ha, mar pÿdh res y jaunja, ny a wra radna agan teyr crenwredhen; te a vydn kemeres onen anodhans ha'y flansa an jêdh a wrama leverel dhis, i'n gweras dôwysys genef. Sur yw hy dhe vlejyowa, mar teuta ha'y dyghtya warlergh ow dyscans."

"Ny wra hy scappya in mes a'm golok nefra."

"Te a wra ry onen aral dhybm, ha me a whela y devy obma i'm bagh, ha hedna a vydn ow gweres ow passya an ourys sqwith-na, pàn na allama dha weles jy. Yth esoma ow meneges dhis na'm beus mas bohes govenek ow tùchya an secùnd crenwredhen, hag yth esoma ow meras dhyrag dorn orth an secùnd crenwredhen anfusyk-ma avell tra sacryfies dhe'm honenuster. Yma an howl bytegyns orth ow vysytia traweythyow. Pelha me a whela trailya pùb tra dhe weres creftus, gwres ha lusow ow fib comprehendys. Ha wâr an dyweth, ny, poken gwelha, te a vydn

sensy avell tra wethys agan tressa crenwredhen, in câss may whra agan kensa dew brevyans fyllel. Indelma, a Rôsa wheg, ûnpossybyl yw na wren ny spêdya dhe wainya an cans mil gylder rag dha argovrow; hag assa vÿdh an joy uhelha dhyn dhe weles agan ober ow soweny!"

"Me a wor pùptra lebmyn," yn medh Rôsa. "Me a dhoro dhis gweras avorow, ha te a vydn y dhôwys rag dha grenwredhen jy ha'm crenwredhen vy. Ow tùchya an stoff may whra dha grenwredhen tevy ino, me a res gwil nebes viajys, rag ny allama dry nameur orth an udn prÿs."

"Nyns eus hast vÿth rag an dra, a Rôsa wheg; nyns yw res plansa agan blejyow tùlyfant bys pedn mis dhe'n lyha. Ytho ty a wel fatell yma lowr a dermyn dhyn. Saw yma dhybm govenek, pàn wrelles plansa dha grenwredhen jy, te dhe sewya ow dyscans yn stroth."

"Yth esof ow promysya me dhe wil indelha."

"Ha pàn vo hy plynsys genes, te wra compla dhybm oll an cyrcùmstancys a yll vos a brow dh'agan plans yonk; rag ensampyl chaunj i'n gewar, olow treys wàr an kerdhow pò olow treys i'n emlow. Te a wra goslowes dres nos mar pÿdh cathas ow menowhy agan lowarth. Nebes a'n bestas anfusyk-na a wrug wastya emlow dyw a'm blejyowegow in Dort."

"Me a vydn goslowes."

"Pàn vo an loor ow spladna, a wrusta bythqweth meras ort agas lowarth, a flogh ker?"

"Yma fenester ow chambour ow meras orth an lowarth."

"Wèl, dres nos loorgan te welvyth mar qwra logosen vrâs vÿth dos in mes a'n tell i'n fos. Yma an logos brâs ow qwil meur a dhregyn, rag ymowns y ow knias kenyer tra; me re glôwas a garoryon anfusy blejyow tùlyfant ow croffolas yn wherow, fatell worras Noy dyw logosen vrâs bythqweth in y lester."

"Me a vydn meras, ha mar pÿdh cathas pò logos brâs—"

"Te a vydn y dherivas dhybm,—hèn yw ewn. Ha pelha," van Baerle, neb a veu gwrÿs mystrestys in y gapytyta, a bêsyas, "yma best yw liesgweyth moy dhe vystrestya ès an gath pò an logosen vrâs."

"Pana vest?"

"Mab den. Yth esta ow convedhes, a Rôsa wheg, fatell yll den ladra gylder ha bos in peryl a'n pryson rag dêda mar drufyl, ha rag hedna liesgweyth moy lyckly ywa fatell wra nebonen ladra cans mil gylder."

"Nyns usy den vÿth nefra owth entra i'n lowarth marnas me ow honen."

"Gromercy dhis, gromercy dhis, a Rôsa wheg. Y whra oll lowena ow bêwnans tos dhyworthys jy whath."

Kepar dell wrug gwessyow van Baerle nessa dhe'n vaglen gans an keth gwres avell an jêdh kyns, ha kepar dell weskys an our rag omdedna, Rôsa a gildednas hy fedn, hag istyna in mes hy dorn.

I'n dorn bian teg-ma, mayth o an vowes dynyak pòr browt anodho, yth esa an grenwredhen.

Cornêlyùs a abmas fest tedner dhe vleynew hy besias. A wrug ev indelha drefen onen a grenwredhyow a'n vlejen tùlyfant dhe vos i'n dorn, pò drefen an dorn-na dhe vos dorn Rôsa? Ny a vydna gasa an poynt-ma dhe dhetermyans a bobel furha ageson ny.

Rôsa a dhepartyas gans an dhyw crenwredhen erel, ha hy worth aga gwasca dh'y holon.

A wrug hy aga gwasca dh'y holon drefen y dhe vos crenwredhyow an vlejen tùlyfant dhu, poken drefen hy dh'aga hafos dhyworth Cornêlyùs?

An poynt-na, ny a grÿs, yw moy êsy dhe ervira ès an poynt aral.

Na fors adro dhe hedna, dhyworth an very mynysen-na an bêwnans a veu wheg, hag arta leun a les rag an prysner.

Rôsa, dell welsyn ny, a ros onen a'n crenwredhyow wàr dhelergh dhodho.

Kynyver gordhuwher hy a dhre dhodho, dornas wosa dornas, nebes a'n gweras dhyworth an radn-na a'n lowarth a dhetermyas ev dhe vos an radn welha; hag in gwir, pòr dhâ o.

Yth esa podyk brâs, terrys yn codnek gans Cornêlyùs, ow servya avell pot flourys. Ev a'n hanter-lenwys ha kemesky gweras an lowarth gans nebes a lis sêgh in mes a'n ryver. Yth dor bryntyn rag tevy flourys an kebmysk-na.

Ena orth dallath Ebrel ev a blansas y kensa crenwredhen i'n podyk-na.

Ny bassyas dëdh vÿth na dheuth Rôsa dhe gestalkya gans Cornêlyùs.

An blejyow tùlyfant, may whrug Rôsa desky oll kevrînyow adro dh'aga gonys, a veu chif-negys aga hescows; saw kynth ywa kebmys a les, ny yll pobel côwsel a vlejyow tùlyfant pùb termyn.

Rag hedna y a dhalathas kescôwsel adro dhe gen negyssyow, ha caror an blejyow tùlyfant a dhyscudhas bos efander brâs a vaters a yllens y kestalkya adro dhodhans.

Saw Rôsa a vedha certan pùb termyn dhe sensy hy fâss teg whe mêsva dhyworth an vaglen, martesen drefen na ylly hy trestya hy honen.

Yth o udn dra spessly a vedha ow vexya Cornêlyùs mar venowgh avell y grenwredhyow—negys a wre va dewheles dhodho pùpprys—Rôsa dhe vos ow scodhya wâr hy thas.

In gwir, yth esa lowender van Baerle ow scodhya wâr sians an den-na. Martesen udn jëdh ev a vynsa predery Loewestein dhe vos dyfreth, pò an air dhe vos anyagh, pò an jenevra dhe vos drog, hag indelha gasa an dynas ha kemeres y vyrgh ganso. Ena Cornêlyùs ha Rôsa a via separâtys.

"Pana brow a via kelemys messach dhyn i'n câss-na?" yn medh Cornêlyùs dhe Rôsa, "rag te, a voves wheg, ny alsesta redya an pÿth screfys genef dhis, ha ny alsesta screfa gorthyp dhybm naneyl."

"Wël," yn medh Rôsa, esa ow perthy own a vos separâtys kebmys ha Cornêlyùs y honen, "y fydh udn our dhyn pùb gordhuwher. Gesowgh ny dhe wil devnyth dâ anodho."

"Ny gresaf ny dhe wil drog-ûsyans anodho kepar dell yw taclow."

"Gesowgh ny dhe wil devnyth gwell anodho whath," yn medh Rôsa gans minwharth. "Dysk dhybm dhe redya ha dhe screfa. Me a vydn gwil an devnyth gwelha a'th lessons, crÿs dhybm; indelha ny vedhyn ny separâtys nefra arta, marnas der agan bolünjeth agan honen."

"Ô, rag hedna yma termyn dydhyweth dhyragon," yn medh Cornêlyùs.

Rôsa a vinwharthas, hag yn cosel hy a dherevys hy scodhow.

"A wrêta remainya in pryson rag nefra?" yn medh hy, "ha wosa grauntya dha vëwnans dhis, a ny wra y Vrâstereth grauntya dha franchys dhis kefrÿs? Hag ena a ny wrêta dascafes dhe fortyn, ha bos den rych, hag ena pan vy ow trîvya dha garyach dha honen, ow marhogeth dha vargh dha honen, a wrêta meras orth Rôsa druan, myrgh jailer, scant nag yw gwell ès cregor?"

Cornêlyùs a whelas hy hontradia, hag yn certan ev a vynsa gwil indelha a leungolon, ha gans oll an gwiryoneth a enef fest kerenjedhek.

Hy bytegyns, a dorras y eryow gans minwharth hag a wovydnas, "Fatl'usy dha vlejen tùlyfant ow procêdya?"

Côwsel orth Cornêlyùs a'y vlejen tùlyfant o cast ûsys gans Rôsa dhe wil dhodho ankevys pùptra marnas Rôsa hy honen.

"Fest dâ in gwir," yn medh ev. "Yma an côta ow tevy du, an egydnans yw dalethys, yma gwythty an grenwredhen ow moghe; orth pedn eth dëdh alebma pò sconha whath martesen, ny a wra decernya an dêlyow owth egydna wostallath. Ha fatl'yw dha vlejen jy, a Rôsa."

"Dar, me re wrug taclow yn efan, ha warlergh dha dhyscans."

"Gas vy dhe glôwes, a Rôsa wheg, pandr'yw gwrÿs genes," yn medh Cornêlyùs gans fienasow mar dender dell wrug ev dysqwedhes dhedhy.

"Wël," yn medh hy in udn vinwherthyn, rag in hy holon hy honen ny ylly hy heb bos war a gerensa dhobyl a'n prysner rygthy hy honen ha rag an vlejen tùlyfant dhu. "Me re wrug taclow yn efan. Rag me re barusas blejowek kepar dell wrusta y dherivas dhybm, in tyller cler, pell dhyworth gwëdh ha fosow, in gweras kemyskys gans nebes tewas, nebes glÿb kys ès sëgh, heb darn vÿth a ven nag a vùlien."

"Gwrÿs yn tâ, a Rôsa, gwrÿs yn tâ."

"Nyns esoma i'n tor'-ma ma's ow cortos dha arhadow dhe worra an grenwredhen ino; te a wor ow bosama wâr dha lergh, rag yma i'm favour oll an fortyn dâ a air dâ, a'n howl ha lowr a wlëbor."

"Hèn yw gwir yn tien;" Cornêlyùs a grias in udn dackya dêwla gans lowender, "te yw dycypyl spladn, a Rôsa, ha certan osta dhe wainya dha udn cans myl gylder."

"Na wra ankevy," yn medh Rôsa gans minwharth, "fatell eus taclow erel dhe dhesky gans dha dhycypyl, dell esta worth ow gelwel vy, avêd dhe wonys blejow tûlyfant."

"Eâ, eâ, ha me yw mar whensys avelos, a Rôsa, may whrylly desky dhe redya."

"Pana dermyn a wren ny dallath?"

"Dystowgh."

"Nâ, avorow."

"Prag avorow?"

"Drefen bos agan our tremenys, ha res yw dhybm dha asa."

"Solabrÿs? Saw pandra wren ny redya?"

"Dar," yn medh Rôsa, "yma dhybm lyver—lyver esoma ow qwetya y whra dry lùck dâ dhyn."

"Avorow ytho."

"Eâ, avorow."

Gordhuwher ternos Rôsa a dhewhelys ha gensy Beybel Cornêlyùs de Witt.

Chaptra 17. An Kensa Crenwredhen

An nessa gordhuwher, dell leversyn ny, Rôsa a dhewhelys ha Beybel Cornêlyûs de Witt gensy.

Ena y talathas onen a'n gologvaow wheg-na yw plesour dhe'n noveltyth dhe dhescrafa.

Maglen an fenester, an udn toll may hylly an dhew garor kemenessa dredho, o re uhel rag redya lyver yn êsy, kynth o hy uhel lowr ragthans dhe redya fâss y gela.

Rag hedna res o dhe Rôsa sensy an lyver er y amal warbydn an vaglen ha'n lantern in hy dorn dyhow. Saw i'n gwelha prÿs Cornêlyûs a brederys a fastya an lantern dhe'n vaglen hag ytho Rôsa a ylly sewya gans hy besias an lytherednow ha'n sylabednow, o res dhedhy spellya rag Cornêlyûs, hag ev dre gala a wre poyntya dhe'n lytherednow dh'y dhyscypyl dywysyk dre dell an vaglen.

Golow an lantern a wre golowy lyw rych fâss Rôsa, hy lagasow berus blou, ha'y blew owrek in dadn hy happa a owrllyn. Hy besias sensys in bàn a wre dysqwedhes an goos ow resek dhe'n dor i'n rudhwydn usy ow spladna dhyrag an golow dre rêson a vollder lyw an kig.

Skentoleth Rôsa a dhysplêgyas yn uskys in dadn dhyscans bewek Cornêlyûs, ha pàn wrella an caleterow apperya re vrâs, kescodhevyans an dhyw golon a hevelly aga levna in kerdh.

Ha Rôsa, wosa dewheles dh'y chambour, a wre daswil hy lessons in redya, hag i'n keth termyn hy a remembra oll an plesour a glôwa hy worth aga recêva.

Udn gordhuwher hy a dheuth hanter-our moy holergh ès dell o ûsys. Hèn o wharvedhyans mar goynt may feu res dhe Cornêlyûs prag na veu adermyn.

"Ogh! Na wra serry genef," yn medh hy. "Nyns oma dhe vlâmya. Ow thas re wrug dasnowedhy cowethyans gans colîta coth neb a wre y vysytya i'n Hâg, hag ev a'n pesys dhe dhysqwedhes an pryson dhodho. Ev yw gwas dâ, usy ow cara y vottel, yma va ow terivas whedhlow wharthus, ha pelha ev yw pòr larj gans y vona, hag ev a vÿdh parys pùpprÿs dhe berna dewas dhe'm tas."

"Na wodhesta ken tra vÿth adro dhodho?" Cornêlyûs a wovydnas yn sowthenys.

"Na worama," hy a worthebys; "Ny dhalathas ow thas cowethya yn caradow gans an cothman-ma ma's dyw seythen alebma, saw ev yw fest whensy dh'y vysytya."

"Â, dhana," yn medh Cornêlyûs, ow shakya y bedn yn anês, rag yth esa kenyer wharvedhyans ow hevelly dhodho dhe vos ow try dhodho neb myshef moy; "dre lycklod yth ywa neb aspior, onen a'n re-na yw danvenys dhe brysons dhe whythra an prysners ha'n jailers."

"Nyns esoma ow cresy hedna," yn medh Rôsa, "mars yw an den wordhy-na ow whythra den vÿth, nyns usy ev ow whythra ow thas vy."

"Pyw ytho?"

"Me, rag ensampyl."

"Te?"

"Prag nâ?" yn medh Rôsa gans minwharth.

"Â, hèn yw gwir," yn medh Cornêlyûs gans hanajen. "Ny vÿdh cog oll dha dantoryon. An den-ma martesen a vÿdh dha wour ty."

"Ny lavaraf tra vÿth dhe'n contrary."

"Pana rêson eus dhis rag an govenek lowen-na?"

"Lavar kyns, a Vynheer Cornêlyûs, porth own a hedna."

"Gromercy dhis, a Rôsa, yma an gwir dhis. A vanaf vy leverel, porth own a hedna?"

"Ny'm beus ma's an rêson-ma—"

"Lavar dhybm; me a garsa y glôwes."

"An den-ma a dheuth moy ès udn treveth dhe'n Buytenhof i'n Hâg. Yth esoma ow perthy cov lebmy, yth o hedna adro dhe'n termyn mayth esta prysonys ena. Pàn wrug vy gasa an pryson, ev a'n gasas inwedh. Pàn wrug vy dos obma, ev a dheuth wâr ow lergh. I'n Hâg y ascûs o pùppres ev dhe vos whensys a'th weles jy."

"Ow gweles vy?"

“Eâ, res yw na veu ma’s ascûs, rag lebmyn pàn yll ev ry an keth rêson, rag te yw prysner ow thas vy arta, nyns o va whensys dhe’th weles jy na felha; i’n contrary part,—me a’n clôwas ow leverel dhe’ m tas de, nag esta aswonys dhodho.”

“Kê in rag, a Rôsa, me a’th pÿs, may hyllyf desmygy pyw yw an den-na, ha pandra garsa ev.”

“Owgh why certan, a Vynheer Cornêlyûs nag eus onen vÿth a’gas cothmans ow tysqwedhes les inowgh?”

“Nyns eus cothman vÿth dhybm, a Rôsa. Ny’ m beus ma’s ow mageres coth, yw aswonys dhis, hag usy worth dha aswon jy. Ellâs, Sûsana druan! Hy a vynsa dos obma, ha ny wrussa hy gwil devnyth a fordh adro. Hy a vynsa leverel dystowgh dhe’th tas pò dhyso jy, ‘A syra dâ, pò a vêtresyk dhâ, yma ow flogh vy obma; a welowgh why pana drist oma; gesowgh vy dh’y weles dres udn our, ha me a wra pesy genowgh mar bell dell vyma ow pêwa.’ Nâ, nâ,” Cornêlyûs a bêsyas, “avêd dhe Sûsana druan, nyns eus cothman vÿth dhybm in oll an bÿs.”

“Ena otta vy ow tewheles dhe’n tybyans a’ m beu kyns; hag oll dhe voy dhe’n gordhuwher de orth an howlsedhas, pàn esen vy ow restry an vlejyowek may whrellen plansa dha grenwredhen. Me a welas skeus ow slynkya inter an gwern ha’n edhel. Ny apperys vy dh’y weles, saw yth o va an den-na. Ev a gelas y honen hag a’ m gwelas ow palas i’n dor, ha sur yw ev dhe sewya, ha me o an person a wrug ev whytrhra. Ny yllyn môvya ow rastel na settya dorn dyjyn a weras heb ev dh’y verkya.”

“Ogh, eâ, yma va in kerensa genes,” yn medh Cornêlyûs. “Ywa yonk? Ywa sêmly?”

Gans an geryow-na ev a veras gans fienasow orth Rôsa, hag ev whensys brâs dhe glôwes hy gorthyp.

“Yonk? Sêmly?” Rôsa a grias hag a skydnyas in wharth. “Fest hager yw y semlant, cabm yw ev ha hanter-cans bloodh ogasty; ny wra va bedha dhe gôwsel orthyf ma’s in dadn y anal.”

“Ha’y hanow?”

“Jacob Gisels.”

“Nyns ywa aswonys dhybm.”

“Ena te a wel, wâr neb cor nag usy ev orth dha sewya jy.”

“Wêl, mars usy ev orth dha gara jy, a Rôsa, ha hèn yw fest gwirhaval, rag yth yw dha weles jy an keth tra avell dha gara, dhe’n lyha nyns esta worth y gara ev.”

“Nag esof in gwir.”

“Ena te a garsa me dhe sensy ow brÿs sewâjys?”

“In gwir me a vynsa dha besy dhe wil indelha.”

“Wêl, dhana, lebmyn drefen te dhe dhallath desky redya, te a vydn ûnderstondya pùptr a wryllyf screfa dhis a’n painys a envy hag a’th vos dhyworthyf, a ny vydnys?”

“Me a vydn y redya in gwir mar teuta ha’y screfa in lytherow brâs dâ.”

Ena kepar dell esa an kescows ow provia dysconfort dhe Rôsa, hy a wovydnas,—

“Ha wâr neb cor, fatell usy dha grenwredhen ow tos in rag?”

“Ô, Rôsa, te a yll desmygy ow lowena hedhyw myttyn pàn wrug vy meras orty in golow an howl, ha warlergh môvya an dor adenewen esa ow cudha an grenwredhen, me a welas an dêlyow dhe egydna rag an kensa prÿs. An egyn bian-na re sordyas moy a emôcyon inof ès ordyr y Vrâstereth neb a drailyas in kerdh an cledha derevys solabrÿs orth an Buytenhof.”

“Yma govenek dhis, ytho?” yn medh Rôsa gans minwharth.

“Eus, eus, yma govenek dhybm.”

“Ha me orth ow thro vy, pana dermyn a wrama plansa ow crenwredhen?”

“An kensa dëdh faverus a lavaraf dhis; saw pynag oll dra a wrylly, na as dhe dhen vÿth dha weres, ha na wra radna dha sêcret gans den vÿth. Te a wel, arbenygor mar ny wre va ma’s meras orth an grenwredhen, ev a alsa determya y valew; rag hedna, a Rôsa wheg, kebmer with dhe dhegea in bàn an tressa crenwredhen a’th eus.”

“Yma hy whath mailys i’n keth paper a wrusta y ry dhybm ino. Me re wrug y settya orth goles ow hysten in dadn ow lâss, rag yma hedna worth y sensy yn sêgh, heb gwasca warnedy. Saw nos dâ, a dhen jentyl truan in dha gapytyta.”

"Dar! Solabrÿs?"

"Res yw dhybm dyberth."

"Ow tos mar holergh hag ow tepartya mar scon."

"Martesen perthyans ow thas a vÿdh cot, mar ny wra va ow gweles ow tewheles, ha'n caror precyÿs-na a alas kemeres skeus a gescaror,"

I'n eur-na hy a woslowas yn anês.

"Pandr'yw an mater?" van Baerle a wovydnas. "Me a grÿs me dhe glôwes neb tra."

"Pandra veu, ytho?"

"Neb tra kepar ha stap, ow qwihal wâr an stairys."

"Surly," yn medh an prysner, "ny yll hedna bos Mêster Gryfÿs, rag ev a yll bos clôwys a bell."

"Nâ, nyns ywa ow thas, me yw certan, saw—"

"Yth ywa Mynheer Jacob, martesen."

Rôsa a fystenas tro ha'n stairys, hag y feu daras clôwys ow tegea yn uskys, kyns ès an vowes yonk dhe skydnys an kensa deg stap.

Cornêlyÿs a veu fest anês ow tûchya an mater, saw ny veu ma's an dallath a fienasow liesgweyth moy

An nessa dëdh a bassyas heb wharvedhyans a bris. Gryfÿs a wrug vysytya tergweyth heb dyscudha tra vÿth. Ny wre va bythqweth dos orth an keth ourys, rag whensys o va dhe dhyscudha sêcretys an prysner. Rag hedna van Baerle, a wrug settya in bàn neb jyn, sort a wyns, ha dredhy hy ev a ylly derevel pò iselhe y bodyk in dadn an estyllen a lehow hag a veyn dhyrag an fenester. Ev a wrug cudha kerdyn an jyn der an kewny esa ow tevy wâr an lehow hag in sernow an fos.

Ny gemeras Gryfÿs skeus a dra vvÿth, hag an jyn a spêdyas rag an spâss a eth jorna. Udn myttyn bytegyms, pàn esa brÿs Cornêlyÿs cûntellys wâr whythra y grenwredhen, esa nebes dêlyow bian ow herdhya aga honen in mes anedhy, ny wrug ev clôwes Gryfÿs coth owth ascendya an stairys; pelha yth esa gwyns galosek ow whetha esa ow shakya oll an tour. An daras a egoras yn sodyn.

Gryfÿs a welas tra ùncooth ha rag hedna forbyddys in dêwla y brysner; ev a'n sêsyas mar uskys avell hôk ow talhedna y bray.

Saw y wharva yn anfusyk fatell sêsyas y dhorn garow ha cales (an keth dorn neb a veu yaghhës mar dhâ gans Cornêlyÿs van Baerle) cres an podyk, le mayth esa an grenwredhen ow crowedha i'n dor.

"Pandr'eus dhis obma?" ev a ujas. "Hô, a wrug vy dha gachya?" ha gans hedna ev a sêsyas an gweras.

"Me, nyns ywa tra vÿth," Cornêlyÿs a grias in udn drembla.

"Dar, me re wrug dha gachya! Podyk ha dor ino. Yma neb sêcret camhensek kemyskys gans hebma."

"Ogh, a Vêster Gryfÿs dê," yn medh van Baerle gans pejadow in y lev hag ev mar ownek avell grugyar robbys a'y re yonk gans an mejwas.

In gwir, yth esa Gryfÿs ow tallath palas an dor gans y besias cabm.

"Kemerowgh with, a syra, kemerowgh with," yn medh Cornêlyÿs ha'y fâss ow trailya gwydn.

"Kemerowgh with a bana dra? Re gorf Crist! With a bandra?" an jailer a ujas.

"Kemerowgh with, me a lever, poken why a wra hy gwasca, a Vêster Gryfÿs."

Ha gans sqwych uskys hag ownek ev a gibyas an podyk in mes a dhêwla Gryfÿs, ha'y gudha kepar ha tresour in dadn y vrehow.

Saw Gryfÿs, mar gales y bedn avell pedn cothwas, ha moy ha moy perswâdys fatell esa ev i'n eur-na ow tyscudha plottians warbydn Pensevyk Orenj, a fystenas tro ha'y brysner, hag a dherevas y welen; pàn welas ev bytegyms fatell esa an prysner yn fast ow tyffres y flour, ev e veu certan yth esa Cornêlyÿs ow kerna le rag y bedn ès rag y bodyk.

Rag hedna ev a whelas y wrestya dhyworto dre nerth.

"Dar!" yn medh an jailer serrys brâs, "Otta, yth esta ow rebellya."

"Gesowgh ow blejen tûlyfant," van Baerle a elwys.

"Eâ, blejen tûlyfant," an cothwas a worthebys, "ny oll a wor castys an prysners."

"Saw yth esoma ow tias dhywgh—"

"Gesowgh e," Gryfûs, ow stankya y droos, "gesowgh e, pò me a vydn somona a gwethyas."

"Gelwowgh pyw pynag a vo dâ genowgh, saw ny wrewgh why cafos an flour-ma marnas gans ow bêwnans vy."

Gryfûs, kellys y berthians, a herdhyas y vës aberth i'n gweras an secùnd treveth, ha lebmyn ev a dednas in mes an grenwredhen, esa owth apperya fest du, ha kynth o van Baerle lowen fatell veu selwys an vessel, ny brederys ev fatell o an sensas precyûs kefys gans y escar. Gryfûs a dôwlas an grenwredhen medhel wâr lehow an leur, hag ena dystowgh ogasty, y feu hy sqwerdys dhe dybmyn in dadn y eskys poos.

Van Baerle a welas an ober a dhestrûcsyon, ev a bercêvyas an remnant sùgnek a'y grenwredhen veurgerys, hag ow tesmygy an rêson rag lowena anwhek Gryfûs, ev a ùttras cry a bain, a vynsa tedha colon an jailer dydrueh-na neb a ladhas kevnysen Pelysson nebes bledhydnyow alena.

An preder a bassyas avell luhes der empydnyon caror an blejyow tûlyfant a weskel dhe'n dor an smat asper-ma. An goos a fystenas bys in y dâl, hag a apperyas avell tan in y lagasow, ha hedna a'n dallhas; ev a dhervys in y dhêwla an podyk poos esa an dor euver ow remainya ino. Udn vynyssen moy hag ev a vynsa y dôwlel wâr bedn blogh Gryfûs coth.

Saw cry a'n stoppyas; cry a bain, ùttrys gans Rôsa druan. Hy a omdhysqwedhas, ow kerna ha gwydn, hy dywvreghe derevys dhe'n nev, adhelegh dhe'n fenester varrys, hag indelha hy a worras hy honen inter hy thas ha'y gothman.

I'n eur-na Gryfûs a gonvedhas an peryl a wrug y wodros, hag ev a dhalathas cowas a dhespîtyans uthyk.

"In gwîr," yn medh Cornêlyûs dhodho, "res yw agas bos cawghwas spîtyas rag robbya prysner truan a'y udn confort, crenwredhen blejen tûlyfant."

"Fy dhis, a das," Rôsa a addyas; "cabmweyth yw gwrÿs genes obma."

"Dar, osta jy hodna, ow thavasoges vian?" an den coth a grias, hag ev ow conery hag ow trailya tro ha hy; "na wra mellya gans taclow nag usy ow pertainya dhis, saw gwra skydnya dystowgh."

"Ass oma truan," Cornêlyûs a bêsyas, hag ev overcûmys gans anken.

"Warlergh pûptra nyns yw ma's blejen tûlyfant," Gryfûs a leverys, rag yth esa ev ow tallath kemeres meth. "Te a yll cafos mar lowr a vlejyow tûlyfant dell garses. Yma try hans anodhans i'm tâlyk."

"Dhe'n jowl gans dha vlejyow tûlyfant jy!" Cornêlyûs a elwys; "te ha'th vlejyow tûlyfant jy yw wordhy an eyl a'y gela. A pe cans mil vylyon anodhans, me a vynsa aga ry yn lowen rag an vlejen a wrussowgh why dystrowy namnygen."

"Ô, indelha ywa!" yn medh Gryfûs yn vycoryûs; "otta va lebmyn. Nyns es troblys adro dhe'th vlejen tûlyfant. Yth esa i'n fâls-grenwredhen-na neb pystry, neb fordh dhe gemenessa gans kesplottyoryon warbydn y Vrâstereth, neb a wrug grauntya dha vêwnans dhis. Me a levery bythqweth y dhe vos camdybys, pân na wrussons y trehy dha bedn dhywarnas."

"A das, a das!" Rôsa a elwys.

"Eâ, eâ! Gwell yw hy lebmyn," yn medh Gryfûs ow tobma. "Destrôwys yw hy genama; ha me a vydn gwil an keth tra arta, mar venowgh dell wrelles daswil an cast. Na wrug avy leverel dhis, te was teg, me dhe wil pòr gales dha vêwnans?"

"Mollath warnas!" Cornêlyûs a grias, muskegys gans dyspêr, hag ev ow cùntell gans besias ow kerna, remnant an grenwredhen a wrug ev settya kebmys lowena ha kebmys govenek warnedhy.

"Ny a vydn plansa an grenwredhen aral avorow, a Vynheer Cornêlyûs wheg," yn medh Rôsa, isel hy lev. Rag hy a ylly convedhes anken lybm an caror blejyow anfusyk. Ha der an gerensa

bur ha sans a'y holon inocent hy a dheveras an geryow hegar-na, kepar ha triakel, wàr woliow gosek Cornêlyùs.

Chaptra 18. Caror Rôsa

Scant ny wrug Rôsa ùttra an geryow-na a gonfort, pàn veu clôwys lev dhyworth an stairys ow covyn orth Gryfùs fatl'esa taclow ow procêdya.

"Esta ow clôwes, a das?" yn medh Rôsa.

"Pandra?"

"Yma Mêster Jacob orth dha elwel. Ancrêsys ywa."

"Y feu tros fest brâs," yn medh Gryfùs, "a ny vynes predery ev dhe'm ladha, an medhek-ma? Y yw treus pùpprys an scoloryon-ma."

Ena ow poyntya gans y vës dhe'n stairys, ev a leverys dhe Rôsa: "Gwra lêdya an fordh, a Vêstresyk."

Wosa hedna ev a dhegeas an daras in dadn alwheth ha gelwel in mes, "Me a vÿdh genes dystowgh, a Jacob, a goweth."

Cornêlyùs truan, gesys indelha y honen oll gans y anken, a leverys in dadn y anal dhodho y honen,—

"Ogh, te gregor coth! Te re'm trettayas in dadn dreys; te re'm ladhas; ny wrama bêwa dredho."

Ha sur yw an prysner truan dhe godha clâv, na ve an remedy rag y dristans provies dhodho gans an Ragwelesygeth, ha'n remedy-na o gelwys Rôsa.

Hy a dhewhels an gordhuwher-na. Hy kensa geryow dhe Cornêlyùs o na wre hy thas settya warbydn an prysner dhe wonys flourys.

"Ha fatla wodhesta hedna?" Cornêlyùs a wovydna, morethek y vejeth.

"Me a'n gor drefen ev dh'y leverel."

"Rag ow thùlla martesen."

"Nâ; yma va ow kemeres edrek."

"Eâ! Saw re holergh ywa."

"Ny dheuth an edrek-ma dhyworto y honen."

"Ha pyw ytho a'n gorras ino?"

"Gojy na wodhesta fatla wrug y gothman y dheraylya!"

"Dar, Mêster Jacob. Nyns usy ev worth agas gasa dhana, an Mêster Jacob-na?"

"Wâr neb cor, ny wra va agan gasa ny agan honen ma's mar anvenowgh dell yll bos."

Pàn leverys hy hedna, hy a vinwharthas in fordh may whrug departya an cloud bian a envy esa ow tuhe bejeth Cornêlyùs.

"Fatla wharva an dra?" an prysner a wovydna.

"Wêl, pàn veu govydnys gans y gothman, ow thas a dherivas dodho orth an gon oll whedhel an vlejen tûlyfant, poken kys a'n grenwredhen, hag a'y dhêda spladn pàn wrug ev hy dystôwy."

Cornêlyùs a hanajas, an hanajen-na a alsa bos gelwys cry a bain.

"Gojy na wrusta gweles Mêster Jacob i'n eur-na!" Rôsa a bêsyas. "Yth esen ow cresy ev dhe gorra tan i'n dynas. Y dhewlagas o kepar ha dyw fakil, yth esa y vlew ow sevel yn serth, hag ev a dhegeas y dhorn ha rag tecken me a brederys ev dhe daga ow thas."

"Te re wrug hedna,' ev a armas, 'te re dhystrôwas an grenwredhen?'"

"In gwir gwrug."

"Uthyk ywa,' yn medh Mêster Jacob, 'hegas yw! Te re wrug camhenseth brâs!'"

"Ow thas a veu sowthenys. 'Osta muscok inwedh?' ev a wovydna orth y gothman."

"Ogh, ass yw wordhy an den-ma, Mêster Jacob! yn medh Cornêlyùs,—"nef onest, colon spladn dell ywa."

"An gwiryoneth yw, na alsa den vÿth dyghtya den moy dyscortes ès dell wrug ev dyghtya ow thas vy. Yth esa ev in dyspêr in gwir, hag a leverys arta hag arta,—

'Ev a dhystrôwas an grenwredhen, ev a dhystrôwas an grenwredhen! A Dhuw, ev a's dhystrôwas!'

"Ena ev a drailyas tro ha me ha govyn, 'Saw a nyns o hy an udn grenwredhen a'n jeva?'"

"A wrug ev govyn hedna?" Cornêlyùs a wovydnas, meur y fienasow.

"Yth esta ow tyby nag o hy an udn grenwredhen?" a wovydnas ow thas. 'Dâ lowr, ny a vydn sarchya ha cafos crenwredhyow erel.'

"Te a wra whelas an re erel?" Jacob a grias, in udn gemeres ow thas er y vongaren; saw dystowgh ev a'n relêssyas. Ena, in udn drailya tro ha me, ev a bêsyas ow covyn, 'Ha pandra leveryas an den yonk truan-na?'

"Ny wodhyen vy an dra dhe wortheby, rag te a erhys dhybm strait na wrellen gasa den vÿth dhe dhesmygy les dhe vos dhybm i'n grenwredhen. I'n gwelha prÿs, ow thas a'm selwys dhyworth an caletter rag ev a jûnyas,—

"Pandra leveryas ev? A ny wrug ev frobma ha fysla?"

"Me a dorras y eryow hag a leveryas, 'A nyns o va naturek ev dhe serry, pàn veusta mar anewn ha mar anwhek, a das?'

"Wêl, lebmyn osta jy muscok?" ow thas a grias; 'Pana sort myshef ywa dystrôwy crenwredhen blejen tûlyfant? Te a yll perna cans anodhans in marhas Gorcùm.'

"Martesen crenwredhen nag o mar breçyùs avell an grenwredhen-na!" me a leveryas heb kemeres with a'm geryow.

"Ha pandra wrug Jacob leverel, pàn glôwas ev an geryow-na?" Cornêlyùs a wovydnas.

"Orth an geryow-na, res yw dhybm leverel, fatell apperyas y lagasow dhe spladna avell luhes."

"Saw," yn medh Cornêlyùs, "ny veu hedna pùptras. Me yw sur fatell ùttras ev neb tra wàr y dro."

"Rag hedna, a Rôsa deg,' yn medh ev, hag yth o y lev mar wheg avell mel,—'yth esta ow predery fatell o an grenwredhen-na onen breçyùs?'

"Me a welas fatell o errour gwrÿs genef."

"Pandr' yw godhvedhys genef vy?" me a leveryas yn logh. 'Esoma owth ùnderstondya tra vÿth ow tûchya blejyow tûlyfant? Ny worama—rag i'n gwetha prÿs res yw dhyn ny bos tregys gans prysners—ma's hebma: fatell yw solas vÿth a valew dhedhans. An Mynheer van Baerle truan-ma a wrug dydhana y honen gans an grenwredhen-ma. Wêl, me a grÿs fatell ywa pòr gruel kemeres dhyworto an udn dra a ylly ev confortya y honen ganso.'

"Saw kyns oll,' yn medh ow thas, 'res yw dhyn dyscudha fatla wrug ev spêdya dhe gafos an grenwredhen-ma.'

"Me a drailyas ow lagasow in kerdh rag goheles golok ow thas, saw me a vetyas lagasow Jacob.

"Y feu kepar ha pàn o ow frederow in cres ow holon redys ganso.

"Yma nebes sorr ow sparya gorthyp traweythyow. Me a dherevys ow dywscoth, trailya ow heyn ha kerdhes tro ha'n daras.

"Saw me a veu sensys gans neb tra a glôwys vy, kyn feu va ùttrys in lev isel yn udnyk.

"Jacob a leveryas dhe'm tas,—

"Ny via re gales dyscudha hedna.'

"Fatla?"

"Nyns yw res dhis ma's sarchya y berson: ha mar pÿdh dhodho an crenwredhyow erel, ny a wra aga throuvya, rag dell yw ûsys y fÿdh teyr crenwredhen!"

"Teyr crenwredhen!" Cornêlyùs a grias. "A leversys ev dhe dhesmygy teyr crenwredhen dhe vos dhybm?"

"An ger a'm gweskys mar grev dell wrug ev dha elwel jy. Me a drailyas adro. Yth esens y mar dhown ow kestalkya warbarth na wrussons merkya ow gway.

"Saw,' yn medh ow thas, 'martesen nag usy y grenwredhyow wàr y berson?'

"Ena gwra y gemeres dhe'n dor wàr neb ascûs hag i'n mêntermyn me a wra sarchya y vagh."

"Hallô, hallô!" yn medh Cornêlyùs. "Saw an Mêster Jacob complys genes, ev yw drogwas, dell hevel."

"Yth yw, yma own dhybm."

"Lavar dhybm, a Rôsa," Cornêlyùs a bêsyas, gylls down in prederow.

"Pandra?"

"A ny leversys dhybm, an jêdh may whrusta preparya an vlejoyowek, an den-na dhe'th sewya?"

"Indelha ev a wrug."

"Fatell wrug ev slynkya kepar ha skeus adhelerghe dhe'n gwêdh scaw?"

"In gwir."

"Fatell wrug ev percêvy a oll dha wayow?"

"Y oll in gwir."

"Rôsa," yn medh Cornêlyùs ha'y fâss ow tevy fest gwydn.

"Wêl?"

"Nyns esa ev worth dha sewya jy."

"Pyw aral, dhana?"

"Ny usy ev in kerensa genes jy!"

"Saw gans pyw aral?"

"Yth esa ev ow whelas ow crenwredhen hag yma va in kerensa gans ow blejen tûlyfant!"

"Nag yw hedna gwir! Saw yth ywa fest possybyl," yn medh Rôsa.

"A wrêta y surhe?"

"In pana vaner?"

"Ô, hedna a vjdh pòr êsy!"

"Lavar dhybm."

"Kê avorow aberth i'n lowarth; gwra restry taclow may whrello Jacob godhvos, kepar dell wodhya ev an kensa treveth, te dhe vos dy, ha may whrello ev dha sewya. Gwra fâcy te dhe worra an grenwredhen i'n dor; gwra dyberth in mes a'n lowarth, saw mir dre doll alwheth an daras rag y whythra."

"Wêl, ha pandra wren ny wosa hedna?"

"Pandra? Ny a vydn gwil kepar dell wrello ev."

"Ô!" yn medh Rôsa gans hanajen, "dha grenwredhyow yw meurghys genes."

"Rag leverel an gwiryoneth," yn medh an prysner ow ry hanajen kefrys, "dhia bàn wrug dha das dystrowy an grenwredhen an fusyk-na, yth esoma owth omglôwes kepar ha pàn veu paljies neb radn ahanaf ow honen."

"Now goslow orthyf," yn medh Rôsa, "a vynta whelas neb tra ken?"

"Pandra?"

"A vynta degemerer comendians ow thas?"

"Pana gomendians?"

"A ny wrug ev offra dhis dhe berna dhis cansow a grenwredhyow?"

"Gwir in gwir."

"Degebmer dew pò try anodhans, ha warbarth gansans y, te a yll tevy an tressa crenwredhen."

"Êa, hedna a via dâ lowr," yn medh Cornêlyùs, ow plêgya tâl; "a pe dha das y honen oll, saw yma an Mester Jacob-na obma, hag yma va ow whythra oll agan dêdys."

"Wêl, hedna yw gwir; saw na wra ma's predery! Yth esta ow qwetha dhyworthys, dell welaf yn tâ, plesour brâs."

Hy a leverys an geryow-na gans minwharth, esa nebes geseth ino.

Cornêlyùs a ombrederys tecken; dell hevelly, yth esa ev ow strîvy warbydn neb bolunjeth crev.

"Nâ!" ev a grias wâr an dyweth, gans stôgyieth an Romans coth, "y fia gwander, y fia folneth, y fia crefny! Mar teffen ha hepcor an udn possybylta dewetha a'gan beus dhe jauncya an drog-passyons a sorr hag a envy, ny vynsen nefra dendyl dhe gafos gyvyans. Nâ, a Rôsa, nâ; avorow ny a wra determya ow tûchya an tyller a dal bos dôwysys rag dha vlejen tûlyfant jy. Te a wra hy flansa herwyth ow dyscans; hag ow tûchya an tressa crenwredhen,"—obma Cornêlyùs a ros hanajen dhown—"gwra hy gwardya kepar ha sensyas ow qwardya y kensa bath a owr pò y

dhewetha bath a owr; kepar ha mabm ow tendya hy flogh; kepar ha'n den golies ow qwardya an badna dewetha a woos in y wythy; gwra hy gwardya, a Rôsa! Yma neb lev inof vy ow leverel y fydh hy agan salvacyon, y fydh hy penfenten a dhâ ragon."

"Kêwgh wâr agas cabm, a Vynheer Cornêlyûs," yn medh Rôsa, gans kebmysk wheg a voreth hag a boster, "kêwgh wâr agas cabm; agas bolùnjeth yw arhadow dhybm."

"Ha pelha," van Baerle a bêsyas, ow tesy dhe voy ha dhe voy dh'y negys, "mar teuta ha percêvya fatell vÿdh dha stappys whythrÿs, ha fatell wrug dha gows sordya skeus in dha das hag in Mêster Jacob casadow—na wra hockya udn vynysen dhe'm sacryfia vy, nag esoma ma's ow pêwa dredhos jy—me, na'm beus ken den vÿth i'n bÿs ma's te, gwra ow sacryfia vy—na wra dos dhe'm vysytia pelha."

Rôsa a glôwas hy holon ow codha inhy, hag yth esa hy lagasow ow lenwel a dhagrow.

"Ellâs!" yn medh hy.

"Pandryw an mater?" Cornêlyûs a wovydnas.

"Me a wel udn dra."

"Pandr'esta ow qweles?"

"Me a wel," yn medh hy in udn godha in olva, "me a wel fatell esta ow cara dha vlejyow tûlyfant gans kebmÿs kerensa nag eus spâss vÿth gesys i'th colon rag kerensa aral."

Pàn leverys hy hedna, hy a fias dhyworto.

Wosa hedna, Cornêlyûs a bassyas onen a'n nosow lacka a sùffras ev in oll y dhedhyow.

Rôsa a veu vexys ganso hag hy a's teva rêson dâ. Martesen ny vynsa hy nefra dewheles dhe weles an prysner, hag i'n eur-na ny vynsa ev nefra cafos nowodhow na felha, nag a Rôsa nag a'y vlejyow tûlyfant.

Res yw dhyn meneges, rag sham agan gorour hag a wonesygeth flourys, yth esa ev dhe greffa inclynys dhe berthy edrek a'n goll a Rôsa nag a'n vlejen tûlyfant. Ha pàn godhas ev in cùsk adro dhe deyr eur i'n myttyn, overcùmÿs gans sqwîthter ha consùmÿs gans y gonscyans, an vlejen tûlyfant dhu a gemeras an kensa tyller in y hunrosow dhyrag lagasow wheg blou an Frysyans teg yonk.

Chaptra 19. An Vowes ha'n Flour

Saw Rôsa druan, dygoweth in hy chambour, ny wodhya hy pandr'esa Cornêlyùs ow qwil hunros anodho.

Dhyworth y eryow ev hy o dhe voy parys dhe gresy ev dhe wil hunros a'n vlejen tûlyfant dhu ès anedhy hy honen. Saw Rôsa ow myskemerys.

Drefen nag esa den vÿth a ylly derivas hedna dhedhy, ha dre rêson cows dybreder Cornêlyùs dhe godha wâr hy holon avell dagrow a boyson, ny wrug hy hunros, saw hy a olas.

An gwiryoneth o, drefen Rôsa dhe vos mowes colodnek, lybm hy fercepcyon ha nôbyl hy holon, yth esa hy ow jûjya hy stauns cowethasek yn skentyl, hag a'y theythy moral ha corforek kefrÿs.

Cornêlyùs o scolor, hag ev o rych—dhe'n lyha ev o rych kyns ès y berhenogeth dhe vos sêsys dhyworto; yth esa Cornêlyùs ow longya dhe vùrjesieth an verchons; hag y o moy prow't a arwedhyow completh aga shoppys ès an vryntynyon a'ga hôta arvow. Rag hedna, kynth hylly ev trouvya in Rôsa cowethes blesont rag ourys sqwîthus y gapytyta, pàn vedha negys a vosawya y golon, namnag o certan ev dh'y grauntya dhe vlejen tûlyfant,—hèn yw dhe styrya dhe'n moyha nôbyl ha dhe'n moyha wordhy in mesk an flourys kyns ès dhe Rôsa, myrgh uvel an jailer.

Indelha Rôsa a gonvedhas prag yth esa Cornêlyùs ow preferrya an vlejen tûlyfant dhedhy hy honen, hag yth o hy dhe drist'ha rag hedna.

Dres oll an nos uthyk-na ny wrug an an vowes truan degea lagas vÿth, ha kyns ès hy dhe sevel ternos, determys o gensy heb omdhysqwedhes na felha orth fenester an vaglen i'n daras.

Saw drefen hy dhe wodhvós pana wresek o desîr Cornêlyùs hag ev ow cortos nowodhow adro dh'y vlejen tûlyfant; ha drefen na garsa hy y dhrîvya dhe gemeres dyglon, awos hy thregereth anodho dhe vos ow trailya dhe gerensa, hy a dhetermys hy honen oll dhe bêsyas gans an lessons a redya hag a screfa. I'n gwelha prÿs hy o avauncys lowr nag o otham dhedhy na felha a dhescador, mar ny ylly Cornêlyùs bos hy mêster.

Rag hedna Rôsa a settyas hy honen yn tywysyk dhe redya Beybel Cornêlyùs de Witt, mayth o screfys wâr an secûnd folen wag anodho kemynlyther Cornêlyùs van Baerle.

"Ellâs!" hy a leverys in dadn hy anal, pàn esa hy ow redya an scrîven-na, ha ny wrug hy nefra gorfedna an redyans heb devera dagren, perl a gerensa ow rollya dhywar hy lagasow cler wâr hy bohaw gwydn—"ellâs! i'n termyn-na yth esen ow cresy rag tecken fatell esa ev orth ow hara."

Rôsa druan o camgemerys. Bythqweth ny veu kerensa an prysner moy gwiryon ès orth an prÿs-ma, pàn o an vlejen tûlyfant dhu i'n kestrif gensy hy, res o dhe'n vlejen rendra dhedhy an kensa tyller ha'n tyller brâssa in colon Cornêlyùs.

Saw ny wodhya Rôsa hedna.

Wosa gorfedna hy lesson a redya, hy a gemeras hy fluven ha dallath gans dywysycter comendabyl an ober cales a screfa.

Drefen Rôsa dhe allos screfa yn lenus pàn wrug Cornêlyùs egery y golon in maner mar anfur, ny wrug hy kelly govenek a avauncya uskys lowr dhe screfa wosa eth dëdh dhe'n moyha dhe'n prysner derivadow ow tûchya y vlejen tûlyfant.

Nyns o ankevys gensy udn ger a'n dyscans rÿs dhedhy gans Cornêlyùs, rag hy a sensy in hy holon avell tresour oll y gows, pàn nag o va kevarwedhyans kyn fe.

Ev wâr y denewen y honen a dhyfunas downha i kerensa ès bythqweth. Yth o an vlejen tûlyfant tra golow hag a bris in y vrÿs whath; saw ny wre va na felha meras orty avell neb tra o res sacryfia oll an bÿs dhedhy, Rôsa comprehendys, dhodho,. Nyns o an vlejen tûlyfant ma's kebmysk marthys a natur hag a sciens hag ev a via lowen dh'y ûsya avell afinans rag ascra y geresyges.

Saw dres oll an jëdh-na ev a veu sewys der anê's ancetus, hag yth esa adhelegh dhe hedna an own na wre Rôsa dos gordhuwher rag y vysytya dell o ûsys. An preder-na a'n dalhedna dhe voy ha dhe voy, ha warbydn gordhuwher yth o y bedn leun anodho.

Assa vedha y golon ow qweskel pàn godhas an tewolgow! An geryow leverys ganso dhe Rôsa gordhuwher newher, neb a wrug hy ankenya mar dhown, yth esens y ow tewheles dhodho

moy bewek ès bythqweth, hag ev a wovydnas orto y honen fatl'yly ev leverel dh'y gonfortyores clor y rêsa dhedhy y sacryfia ev dh'y vlejen tûlyfant—hèn yw dhe styrya dhe cessya dh'y weles, a pe otham—kynth o an wolok a Rôsa dhodho y honen condycyon a'y vêwnans.

In bagh Cornêlyùs y hylly bos clôwys clock an pryson. Yth esa ev ow qweskel seyth eur, eth eur, naw eur. Bythqweth ny wrug an lev a olcan dascrena crefha ès dell wrug an stocas dewetha dre golon Cornêlyùs.

Y feu taw arta. Cornêlyùs a worras y dhorn wâr y golon, rag lettya an frobmans gwylys, hag ev a woslowas.

Sownd hy stap, rustlans hy fows wâr an stairys o aswonys mar dhâ dhodho, kettel wre hy ascendya udn stap, y whre va leverel dhodho y honen,—

“Ot obma Rôsa ow tos.”

An gordhuwher-na ny dorras onen vÿth a'n sowndys bian-na taw an portal, an clock a weskys naw eur, ha qwarter; ha hanter-eur, ena qwarter dhe dheg eur ha wâr an dyweth y don down a dheclaryas dhe anedhysy an dynas ha dhe oll tregoryon Loewestein, y feu devedhys deg eur.

Hèm o an prÿs may whre Rôsa gasa Cornêlyùs, dell o ûsys. An our-na o gweskys ha nys o devedhys Rôsa.

Rag hedna apert o na wrug y skeus y dûlla; Rôsa o vexys hag a wrug degea hy honen in hy chambour ha'y asa y honen oll.

“Ellâs!” ev a brederys, “Me re dhendyls oll hebma. Ny wra hy dos na felha, hag yma an gwir dhedhy dhe remainya dhyworthyf. A pen vy in hy thyller hy, me a vynsa gwil an keth tra.”

Awos oll hedna, Cornêlyùs a woslowas, a wortas gans govenek bys hanter-nos. Ena ev a dôwlas y honen wâr an gwely, heb kemeres y dhyllas dywarnodho.

Nos hir ha trist o hy dhodho, ha ny dhros an jêdh govenek vÿth dhe'n prysner.

Orth eth eur ternos myttyn, daras y vagh a egoras; saw ny wrug Cornêlyùs trailya y bedn; ev a glôwas stapys poos Gryfùs i'n portal, ha'n stap-na a wrug dhe'n prysner convedhes fatell esa y jailer ow tos y honen oll.

Indelha ny wrug Cornêlyùs meras orth Gryfùs kyn fe.

Saw ev a via lowen dhe dedna cows in mes anodho rag govyn adro dhe Rôsa. Namna wrug ev gwil an govynadow, kyn whrusa hedna aperya coynt dh'y thas. Rag leverel an gwiryoneth, yth esa in oll hedna neb govenek honenus dhe glôwes dhyworth Gryfùs fatell o clâv y vyrgh.

A vês dhe nebes ocasyons traweythys, ny dheuth Rôsa bythqweth dhodho dres an an jêdh. Rag hedna nys esa Cornêlyùs orth hy gortos by dyweth an jêdh. Saw y blynchys sodyn, ev dhe woslowes ryb an daras, y vir scav orth pùb tros tro ha fenester an vaglen, y oll a dhysqwedhas fatell esa an prysner ow perthy govenek y whre Rôsa in neb fordh terry hy rêwl.

Pàn wrug Gryfùs y vysytya an secùnd treveth, Cornêlyùs, warbydn y ûsadow, a wovydnas gans y lev moyha plesont orth an jailer coth, adro dhe yêhes Rôsa; saw Gryfùs a gontentyas y honen dhe ry an gorthyp cot,—

“Yth yw pùptra yn tâ.”

Orth tressa vysyt an jêdh, Cornêlyùs a jaunjyas y wovynadow moy avarr:—

“Yma govenek dhybm nag yw den vÿth clâv in Loewestein?”

“Den vÿth,” an jailer a worthebys cott'ha whath, in udn dhegea an daras dhyrag frigow an prysner.

Gryfùs, drefen nag o va ûsys dhe'n sort-ma a gortesy dhyworth Cornêlyùs, a dhalathas owna fatell o y brysner parys dh'y vrîbya.

Cornêlyùs o y honen oll unweyth arta. Seyth eur gordhuwher o an termyn ha fienasow an jêdh de a dhewhelys dhodho creffa whath.

Saw arta an ourys a dremenys heb dry an vesyon wheg esa ow colowy bagh Cornêlyùs truan dre vaglen an daras, ha pàn wrella hy dyberth, a wre gasa lowr a wolow in y golon erna dheffa hy arta.

Van Baerle a bassyas an nos in torment a dhyspêr. Ternos Gryfûs a omdhysqwedhas dhodho haccra whath, ha moy bylen ha casadow ès dell o ûsys. In y vrÿs ev, pò gwelha in y golon, yth esa neb govenek fatell esa an cothwas ow lettya y vyrgh dhyworth y vysytya.

In y sorr ev a vynsa taga Gryfûs, saw a ny wrussa hedna y gescar dhyworth Rôsa rag nefra?

Pàn esa an tewolgow ow codha, y dhyspêr a jaunjyas dhe voreth, ha hèn o dhe drist'ha, rag oll a'y anvoth, yth esa van Baerle ow kemysky y anken gans prederow a'y vlejen tûlyfant druan. Yth o an sêson an prÿs-na in mis Ebrel, pàn vo an lowarthoryon moyha skenty ow comendya may fo plynsys an blejyow tûlyfant. Leverys o ganso dhe Rôsa,—

“Me a vydn leverel dhis pana dermyn a vo res dhis gorra an grenwredhen i'n dor.”

Porposys ova, orth an kescows gwaitys in vain, henwel an nessa jorna avell an prÿs ewn rag an negys a bris. Faverus o an gewar; an air, kynth o va whath nebes gwleëb, a vedha temprys dre wolowydnnow gwadn an Howl. Fatla ylly an grenwredhen bos plynsys, mar teffa Rôsa hag alowa dhe'n prÿs ewn passya heb y wil? Ytho warbarth gans an tristans a gelly an syght anedhy, otham via dhodho lamentya na wrug y vlejen tûlyfant soweny, dre rêson na veu hy gorrys i'n dor orth an prÿs compes, pò dre rêson na veu hy plynsys màn!

An dhew bonvotter-na warbarth a vynsa martesen gwil dhodho cessya dhe dhebry ha dhe eva.

Hèn o an câss an peswora jorna.

Ass o truedhek gweles Cornêlyûs, omlavar der anken ha gwydn dre sqwîthter, owth istyna y bedn dre varrys horn y fenester, gans an peryl a heb bos abyly dh'y dedna a'y arta, rag whelas cafos golok a'n lowarth aglêdh complys gans Rôsa. Leverys o gensy dhodho fatell esa y grenel ow meras dres an ryver. Govenek a'n jeva ev dhe weles martesen in howl mis Erel Rôsa pò an vlejen tûlyfant, an dhew objeta kellys a'y gerensa.

Gordhuwher an jêdh-na Gryfûs a gemeras in kerdh hawnsel ha kydneyow Cornêlyûs rag scant ny wrug ev aga thùchya.

An nessa jorna ny wrug ev aga thùchya poynt, ha Gryfûs a dhros in kerdh an sandys poran kepar dell wrug ev aga dry dhodho.

Cornêlyûs a remainyas in y wely dres oll an jêdh.

“Wêl,” yn medh Gryfûs, hag ev ow skydynya dhywar y vysyt dewetha, “me a grÿs fatell vedhyn ny ryddys yn scon a'gan scolor.”

Rôsa a veu sowthenys.

“Flows!” yn medh Jacob. “Pandr'esta ow styrya?”

“Nyns usy ev owth eva nag ow tebry; nyns usy ev ow terevel y honen in mes a'y wely. Ev a wra sevel anodho kepar ha Mynheer Grôtyûs, in kysten. Saw in y gâss ev an gysten a vÿdh geler.”

Rôsa êth mar wydn avell an mernans.

“Â!” yn medh hy dhedhy hy honen, “ancrêsys ywa ow tûchya y vlejen tûlyfant.”

Hy a savas in bàn, poos hy holon, hag a dhewhelys dh'y chambour. Ena hy a gemeras pluven ha paper ha dres oll an nos-na hy o bysy ow screfa lytherednnow.

Ternos vyttyn, pàn wrug Cornêlyûs sevel rag draylya y honen bys i'n fenester, ev a welas darn paper, a veu slyppys in dadn an daras.

Ev a labmas warnodho, y eger y ha redya an geryow usy ow sewya in dornscrefa na ylly ev scant aswon avell dorn Rôsa. Rag hy screfa a wrug amendya kebmys a'y dhe'n spâss cot a seyth jorna.

“Bÿdh êsy; yma dha vledhen tûlyfant owth avauncya yn tâ.”

Kyn whrug an nebes geryow-ma dhyworth Rôsa sewajya y anken tabm, ev a gonvedhas an geseth inhans. Nyns o Rôsa clâv ytho, saw hy o offendys; ny veu hy lettys dre nerth dhyworth dos dh'y weles, saw hy a remainyas dhyworto oll a'y bodh hy honen. Ytho, Rôsa, drefen hy dhe vos frank, a gafas inhy hy honen dhe sevel orth y vysytya, neb esa ow merwel orth tristans, awos na ylly ev hy gweles.

Cornêlyùs a'n jeva paper ha pluven plobm, drÿs dhodho gans Rôsa. Ev a dhesmygyas fatell esa hy ow qwetyas gorthyp, saw na wrella hy dos rag y gafos bys i'n gordhuwher. Rag hedna ev a screfas wâr dharn paper kepar ha'n darn recêvys ganso,—

“Ny veu ow anken ow tùchya an vlejen tùlyfant neb a'n gwrug clâv, saw an anken a vos heb dha weles jy.”

Wosa dhe Gryfùs dhe wil y vysyt dewetha an jëdh-na, ha wosa an tewolgow dhe dos, ev a slyppyas an paper in dadn an daras, hag a woslowas yn tywysyk, saw ny glôwas ev naneyl stapys Rôsa na rùstlans hy fows.

Ny glôwas ev ma's lev mar feynt avell anal, ha mar glor avell palvas, neb a whystras dre vaglen an fenester i'n daras an ger,—

“Avorow!”

Lebmyn avor a vedha an êthves dëdh. Dres eth dëdh ny wrug Cornêlyùs ha Rôsa gweles an eyl y gela.

Chaptra 20. An Taclow neb a Wharva dres an Eth Dëdh-na

Ternos gordhuwher orth an our ûsys van Baerle a glôwas nebonen ow cravas orth an fenester vian i'n daras, poran kepar dell wre Rôsa in dedhyow lowen aga howethyans.

Drefen nag o Cornêlyùs, dell yll bos desmygys, pell dhyworth an daras, ev a welas Rôsa, esa worth y gortos ha'y lantern in hy dorn.

Pàn y'n welas mar drist ha mar wydn, hy a veu sowthenys, hag a leverys,—

"Why yw clâv, Mynheer Cornêlyùs?"

"Ov, yth oma clâv," ev a worthebys, rag in gwir yth esa ev ow codhevel in brÿs hag in corf.

"Me a welas na wrussowgh why debry," yn medh Rôsa; "ow thas a dherivas dhybm fatell wrussowgh why gortos wâr an gwely dres oll an jëdh. Me a screfas dhywgh ena rag confortya agas ances, ow tûchya destnans an dra breçyùs neb yw skyla agas anken.

"Ha me," yn medh Cornêlyùs, "re wrug dhawortheby. Ow qwelas te dhe dhewheles, a Rôsa wheg, me a brederys te dhe recêva ow lyther."

"Gwir yw; me re'n recêvas."

"An prÿs-ma ny ylta jy ascûsya dha honen ow leverel na ylta jy redya. Te a yll redya heb hockya ha pelha te re wrug avauncya marthys ow screfa."

"In gwir, me a recêvas dha nôtyans, ha me a'n redyas kefrÿs. Hag ytho devedhys oma obma dhe weles mars eus remedy vÿth rag restorya dha yêhes dhis."

"Restorya ow yêhes?" Cornêlyùs a grias; "saw eus nowodhow dâ dhis dhe dherivas dhybm?"

Pàn leverys an prysner hedna, ev a veras orth Rôsa hag yth esa govenek ow spladna in y lagasow.

Mar qwrug hy ûnderstondya y wolok pò na wrug, Rôsa a worthebys heb minwharth,—

"Ny'm beus ma's dhe gôwsel orthys ow tûchya dha vlejen tûlyfant yn udnyk, rag dell worama yn tâ, hèn yw an negys moyha a bris dhis."

Rôsa a leverys an bohes geryow-na in lev fest yêyn, tra a drohas colon Cornêlyùs yn town. Ny wodhya ev poynt pandr'o kelys in dadn an mygylder fâcys-na may whelas an vowes truan còwsel orto a'y hestrifores, an vlejen tûlyfant dhu.

"Ogh!" yn medh Cornêlyùs in dadn y anal, "arta! arta! A ny wrug vy leverel dhis, a Rôsa, na wrug vy predery ma's ahanas jy yn udnyk. Edrygys en vy adro dhyso jy yn udnyk. Me o hirethek wâr dha lergh jy, ha lacka o dhybm te dhe vos separâtys dhyworthyf ès me dhe gelly ow franchys pò me dhe gelly ow bêwnans y honen."

Rôsa a vinwharthas in maner vorethek.

"Ogh," yn medh hy, "dha vlejen tûlyfant re beu in kebmys peryl."

Cornêlyas a gernas oll a'y anveth, hag a dhysqwedhas y honen dhe vos kechys in antel, mars o hy geryow intendys indelha.

"Peryl!" ev a grias, ancesys brâs, "pana beryl?"

Rôsa a veras orto gans tregereth glori; yth esa hy ow cresy na ylly an den-na provia an pëth a garsa hy, hag ytho res o dhedhy y dhegemeres gans y wander bian.

"Eâ," yn medh hy, "te re dhesmygyas an gwiryoneth; Jacob, an tantor-na, an gwas kerenjedhek, ny dheuth ev ragof vy."

"Ha prag y teuth ev?" Cornêlyùs a wovydnas meur y ances.

"Ev a dheuth rag kerensa an vlejen tûlyfant."

"Ellâs," yn medh Cornêlyùs ha pàn glôwas ev hedna, y fâss a veu gwydnha ès dyw seythen alena, pàn leverys Rôsa dhodho, y fydnha Jacob dos rag hy herensa hy.

Rôsa a verkyas an ances-na, ha Cornêlyùs a dhesmygyas dhyworth hy fâss, pandr'esa hy ow predery.

"Ogh, gav dhybm, a Rôsa!" yn medh ev, "Aswonys osta dhybm ha me a wor caradôwder ha lendury dha golon. Duw re ros dhis an prederow ha'n crefter dhe dhyffres dha honen; saw ow blejen tûlyfant druan, pàn vo hy in peryl, ny's teves hy ro vÿth kepar dhyworth Duw."

Rôsa, heb gortheby dhe ascûs an prysner, a bêsyas,—

"Kettel wrug vy convedhes te dhe vos ancrêsys ow tùchya an den neb a'm sewyas, ha may whrug vy aswon Jacob ino, me a veu dhe voy anêš ow honen. An jêdh-na ytho warlergh me dhe'th weles an prÿs dewetha, pàn leversys—"

Cornêlyùs a wrug goderry hy geryow.

"Gwra ow fardona, unweyth arta, a Rôsa!" ev a grias. "Me a gabmwruk pàn leversys vy dhis an pÿth a leversys vy. Me re besys gyvyans rag an cows anfusyk-na kyns lebmyñ. Yth esoma worth y besy arta. A wrama y besy yn euver pùpprÿs?"

"Ternos," Rôsa a bêsyas, "ow perthy cov a'th eryow ow tùchya an towl a vydnyn vy ùsya rag determya esa an den casadow-na ow sewya an vlejen tùlyfant pò worth ow sewya vy—"

"Eâ, eâ, casadow. Lavar dhybm," yn medh ev, "yw an den-na cas genes?"

"Cas ywa genef in gwir," yn medh Rôsa, "rag ev yw an caus rag oll an tristans a sùffrys vy an eth jorna dewetha-ma."

"Te inwedh re beu morethek, a Rôsa? Gromercy dhis milweyth rag an confessyon-na."

"Wêl, an jêdh wosa an jêdh anfusyk-na, me êth wâr nans dhe'n lowarth hag a brocêdyas dhe'n vlejyowek mayth o res dhybm plansa dha vlejen tùlyfant. Yth esen ow meras adro oll an termyn rag gweles esa nebonen orth ow sewya, kepar dell esa an prÿs dewetha."

"Hag ena?" Cornêlyùs a wovydna.

"Hag ena an keth skeus a slynkyas inter an yet ha'n fos, hag ev êth mes a wel unweyth arta adhelergh dhe'n gwêdh scaw."

"Te a fâcyas na wrusta y weles, nâ?" Cornêlyùs a wovydna, ow perthy cov a oll manylyon a'n dycans rÿs ganso dhe Rôsa.

"Gwrug, ha me a bosas dres an vlejyowek, may whrug vy palas gans pal, kepar ha pàn esen vy ow mos dhe blansa an grenwredhen inhy."

"Hag ev,—pandr'esa ev ow qwil oll an termyn-ma?"

"Me a welas y lagasow ow lentry dre scorednow an wedhen kepar ha lagasow tîger."

"Otta, te a wel, te a wel!" Cornêlyùs a grias.

"Hag ena warlergh dewedha ow whel fâcys, me a omdedna."

"Saw ny wrusta omdedna ma's adhelergh dhe dharas an lowarth, me a vynsa desmygy, may halles gweles dre doll an alwheth pandra vydna ev gwil, wosa te dhe dhyberth?"

"Ev a wortas pols, dre lycklod rag assurya y honen na vydnen vy dewheles; wosa hedna ev a slyppyas in mes a'y govva, hag a dheuth nes dhe'n vlejyowek in fordh wiùs. Wâr an dyweth warlergh drehedhes an tyller tôwllys, hèn yw dhe styrya, an spot mayth o nowyth-trailys an dor, ev a stoppyas yn tybreder, hag ev ow meras bys in pùb qwarton, ow whythra pùb cornel a'n lowarth, pùb fenester a'n chy, pùb fenester a dreven an gentrevogyon, ha'n ebron hy honen. Wosa hedna, yth esa ev ow cresy ev dhe vos y honen oll yn tien, dygoweth ha heb den vÿth ow meras orto. Ev a labmas orth an vlejyowek, herdhya y dhêwla aberth i'n dor medhel, kemeres dornas a'n gweras, ha'y frudha yn clor inter y vesias rag gweles mars esa an grenwredhyow ino. Ev a wrug an keth tra dywweyth pò tergweyth, erna wrug ev convedhes fatell veu va decêvys. Ena, ow sùppressya an sorr esa ow conery in y golon, ev a gemeras in bàn an rastel, levenhe an dor, may fe va in keth shâp, pàn esa ev ow tyberth, dell esa pàn wrug y dhrehedhes. Hag ena medhek hag edrygys lowr ev a gerdhas bys i'n daras delergh, hag ev ow fâcyas nag o va ma's vysytyor ùsys dhe'n lowarth."

"Ogh, an ploswas!" yn medh Cornêlyùs in dadn y anal, hag ev ow teseha an whës yêyn dhywar y dâl. "Ogh an ploswas! Me a dhesmygyas y dowl. Saw an grenwredhen, a Rôsa; pandr'a veu gwrÿs gensy? Yth yw an termyn nebes re holergh solabrÿs rag y flansa?"

"An grenwredhen? Hy re beu i'n dor nans yw whe dêdh."

"Ple? Ha fatla?" Cornêlyùs a elwys. "Re Dhuw, ass yw hedna anfur! Pandr'ywa? In pana sort gweras usy hy? Tro ha pana gwartron? Dâ pò drog? Eus peryl vÿth hy dhe vos ledrys gans Jacob plos?"

"Nyns eus peryl vÿth a'y bos ledrys," yn medh Rôsa, "mar ny wra Jacob forcyas daras ow chambour vy."

"Ô! Yma hy genes jy i'th chambour?" yn medh Cornêlyùs, hag ev nebes confortys. "Saw in pana weras? In pana lester? Yma govenek dhybm nag esta owth alowa dhedhy tevy in dowr kepar

ha'n benenes jentyl-na in Haarlem hag in Dort, usy ow tesmygy fatell yll dower kemeres an tyller a'n dor?"

"Te a yll cosolhe dha honen wâr an poynt-na," yn medh Rôsa gan minwharth. "Nyns usy dha grenwredhen ow tevy in dower."

"Yma hy in pot dâ fym a vên, adro dhe'n keth myns avell an pot may whrusta plansa dha grenwredhen dha honen ino. Yma an gweras ow concystya a deyr radn a dhowr kebmyn, kemerys dhyworth an spot gwelha i'n lowarth, hag onen a scubyon an fordh. Me re wrug dha glôwas jy ha clôwes an Jacob casadow-na, dell esta worth y henwel, ow cōwsel mar venowgh adro dhe'n gwelha gweras rag tevy blejow tûlyfant, mayth esoma worth y godhvos mar dhâ avell an welha lowarthoryon in Haarlem."

"Ha lebmyn pana gwarton usy an pot ow meras orto, a Rôsa."

"T'n present termyn yma va ow cafos an howl dres oll an jêdh—hên yw dhe styrya pân vo an howl ow spladna. Saw kettel wrella an vlejen tûlyfant gîky in mes a'n dor, me a vydn gwil kepar dell wrusta jy, a Vynheer Cornêlyûs wheg. Me a vydn y worra in mes a'm fenester wâr an tenewen dhe'n jst dhyworth eth eur myttyn bys in udnek eur hag i'm fenester tro ha'n west dhia deyr eur dhe bymp eur dohajêdh."

"Otta va! Otta va!" Cornêlyûs a elwys; "ha te yw lowarthor perfeth, a Rôsa deg. Saw yma own dhybm y whra gwith ow blejen tûlyfant lenwel oll dha dermyn."

"Y whra in gwir," yn medh Rôsa, "saw na fors. Dha vlejen tûlyfant jy yw ow myrgh vy. Me a vydn sacra dhedhy kebmyn termyn avell dhe flogh dhybm, a pen vy mabm. Ny allama cessa dhe vos hy hestrîvyores," yn medh Rôsa gans minwharth, "marnas me dhe vos hy mabm."

"Ow Rôsa garadow ha teg!" yn medh Cornêlyûs yn isel ow meras orty gans golok esa moy a'n caror inhy ès a'n lowarthor—ha hedna a ros nebes confort dhe Rôsa.

Ena warlergh taw a neb termyn, pân wrug Cornêlyûs dalhedna dre dell an vaglen dorn Rôsa, esa owth omdedna, ev a leverys,—

"Esta ow leverel fatell usy an grenwredhen i'n dor nans yw whe jorna?"

"Usy, whe jorna, a Vynheer Cornêlyûs," hy a worthebys.

"Hag a nyns usy hy whath ow tysqwedhes dêlyow?"

"Nag usy, saw me a grÿs y whra hy avorow."

"Wêl, dhana, avorow te a wra dry nowodhow dhybm anedhy, hag ahanas dha honen, a ny wrêta, a Rôsa? Yth yw bern dhybm an vyrgh, dell esta worth hy gelwel, saw moy a bris dhybm yw an vabm."

"Avorow?" yn medh Rôsa ow meras orth Cornêlyûs yn cabm. "Ny worama mar pedhama aby l dhe dhos avorow."

"Re Dhuw a'm ros!" yn medh Cornêlyûs, "prag na ylta jy dos avorow?"

"A Vynheer Cornêlyûs, yma lies tra dhe wil genef."

"Ha ny'm beus vy ma's onen," yn medh Cornêlyûs yn isel.

"Eâ," yn medh Rôsa, "dhe gara dha vlejen tûlyfant."

"Dhe'th cara jy, a Rôsa."

Rôsa a shakys hy fedn, ha warlergh hedna y feu taw.

"Wêl,"—Cornêlyûs a dorras an taw wâr an dyweth,— "wêl, a Rôsa, in gwlasor an bÿs naturek y fÿdh pùptra ow chaunjya; yma ken flourys ow sewya flourys an gwaynten; ha'n gwenyn, esa ow chersya yn kerenjedhek an melyon ha'n blejow fosow, a wra terneyja gans kebmyn kerensa adro dhe'n wyfosen, an rôsen, an jasmyn ha'n jylofer."

"Pandrusy oll hebma ow styrya?" Rôsa a wovydna.

"Te re wrug ow forsâkya, a Vêstresyk Rôsa, rag whelas dha blesour in ken tyller. Te re wrug yn tâ ha ny wrama croffolas. Pana wir a'm beus vy dhe'th lendury?"

"Ow lendury!" Rôsa a elwys, hy lagasow gwleëb gans dagrow, ha nyns o bern dhedhy na felha keles dhyworth Cornêlyûs an perlys esa ow codha wâr hy bohov, "ow lendury! A ny veuma lel dhis?"

"Esta worth y elwel lendury ow forsâkya ha'm gasa obma dhe verwel?"

"Saw, a Vynheer Cornêlyùs," yn medh Rôsa, "a nyns esoma ow qwil pùptra ragos a halsa ry plesour dhis? A ny wrug vy sacra ow honen dhe'th vlejen tùlyfant?"

"Te yw wherow, a Rôsa; yth esta worth ow rebukya gans an udn plesour perfeth a gefys vy bythqweth i'n bÿs-ma."

"Nyns esoma worth dha rebukya poynt, a Vynheer Cornêlyùs, marnas martesen gans an painyith uthyk a wrug vy sùffra, pàn dheuth tus dhybm rag derivas te dhe vos gorrys dhe'n mernans."

"Te yw serrys, a Rôsa, a vowes wheg, drefen me dhe gara ow flourys."

"Nyns oma serrys te dhe gara dha vlejow tùlyfant, a Vynheer Cornêlyùs, saw me yw trist'hës pàn wryllyf predery te dh'aga hara y moy ès te dhe'm cara vy."

"Ogh, a Rôsa, a guv colon! Mir fatl'usy ow trempla ow dêwla; mir orth ow bogh wydn, clôw kepar dell usy ow holon ow qweskel. Yth yw oll hedna ragos jy, a velder, kyns ès rag an vlejen tùlyfant dhu. Gwra dystrowy an grenwredhen, gwra destrôwy egin an flour-na, gwra dyfudhy golow clor a'n hunros inocent ha teg-na, may whrug vy devos'he ow honen dhodho; saw gwra ow hara vy, a Rôsa, gwra ow hara; rag me a omglôw inof nag esoma in kerensa ma's genes jy yn udnyk."

"Eâ, wosa an vlejen tùlyfant dhu," yn medh Rôsa gans hanajen, na wrug na felha omdedna hy dorn methek dhyworth an vaglen, pàn wrug Cornêlyùs abma dhodho yn kerenjedhek.

"A-ugh ha dhyrag ken tra vÿth i'n bÿs-ma, a Rôsa."

"A allama dha gresy?"

"Kepar dell esta ow cresy in dha vêwnans dha honen."

"Wêl dhana, re bo indelha; saw nyns osta kelmys na meur dre dha gerensa ragof."

"I'n lacka prÿs, nyns oma kelmys dredhy moy ès dell oma kelmys solabrÿs; saw te yw kelmys dredhy, a Rôsa?"

"In pana vaner?"

"Kyns oll kelmys osta na wrêta demedhy."

Hy a vinwharthas.

"Hòn yw dha fordhy jy," yn medh hy; "why oll yw turons. Yth esowgh why ow cordhya tecter arbednyk, nyns esowgh why ow predery ma's anedhy hy. Ena yth owgh why dampnys dhe'n mernans, ha pàn vewgh why ow kerdhes dhe'n scaffot, yth esowgh why ow sacra dhedhy agas hanajen dheweth; ha lebmyñ yth esta jy ow qwetyas me dhe sacryfia dhywgh oll ow hunrosow ha'm lowender."

"Saw pyw yw an tecter esta ow còwsel anedhy, a Rôsa?" yn medh Cornêlyùs, ow whelas perthy cov a venyn vèth a ylly Rôsa possybly bos ow referrya dhedhy.

"An tecter tewl, cul hy wast, bian hy threys, ha nôbyl hy fedn. Wâr verr lavarow, yth esoma ow còwsel a'th flour."

Cornêlyùs a vinwharthas.

"Hòn yw carores desmygys, wâr neb cor; saw, heb reckna Jacob an gerensa, herwyth dha eryow dha honen, yma lies sort den yonk adro dhis, hag y oll whensys dhe'th tanta. Esta ow perthy cov, a Rôsa, an pÿth a leversys dhybm adro dhe'n studhyoryon, dhe'n offycers ha'n scryfwesyon i'n Hâg. A nyns eus scryfwesyon, offycers pò studhyoryon in Loewestein?"

Eus in gwir, meur anodhans."

"Usons y ow screfa lytherow."

"Usons."

"Ha lebmyñ, dre rêson te dhe wodhvos redya—"

I'n eur-na Cornêlyùs a dhyllas hanajen orth an preder-na—an prysner truan-na dell o va, dhodho ev yn udnyk Rôsa a della hy gallos dhe redya an lytherow kerensa a wre hy recêva.

"Hag ow tûchya hedna," yn medh Rôsa, "me a grÿs wosa redya an nôtyansow danvenys dhybm, hag ow tasqweles an tus yonk dyvers usy worth aga danvon dhybm, nag esoma ma's ow sewya agas dyscans why."

"Ow dyscans vy? Fatla?"

“Agas dyscans why, a syra,” yn medh Rôsa, ha hy owth hanaja wâr hy thro; “a wrussowgh why ankevy an kemynlyther screfys gans agas dorn wâr Veybel Cornêlyûs de Witt? Ny wrug vy y ankevy; rag lebmyn, awos me dhe wodhvos redya, yth esoma worth y redya kenyer jorna. I’n kemynlyther-na yth esowgh why worth ow fesy dhe gara ha dhe dhemedhy den yonk a whe pò eth bledhen warn ugans. Me a vÿdh ow sarchya rag an den yonk-na, ha dre rêson oll ow dedhyow dhe vos lenwys a’gas blejen tûlyfant why, res yw dhywgh gasa dhybm an gorthuwherow rag y drouvya.”

“Saw, a Rôsa, y feu an kemynlyther screfys ha me ow qwetyas bos ledhys, saw meur râs dhe Dhuw, yth esoma whath ow pêwa.”

“Wêl, dhana, ny vedhama ow whelas an den yonk sêmy, ha me a vydn dos rag dha vysytia.†

“Hên yw an dra, a Rôsa. Deus! deus!”

“In dadn udn condycyon.”

“Grauntys dhyrag dorn!”

“Ny vÿdh an vlejen tûlyfant complys dres an nessa try dëdh.”

“Ny vÿdh hy nefra complys arta, mar mynta, a Rôsa.”

“Nâ, nâ,” yn medh an vowes gans wharth, “ny wrama pesy merclys.”

Ha pân leverys hy hedna, hy a dhros hy bogh fresk, heb predery, mar ogas dhe’n vaglen a horn, may hallas Cornêlyûs hy dava gans hy wessyow.

Rôsa a ùttras cry bian, leun a gerensa bytegyns, ha mos mes a wel.

Chaptra 21. An Secùnd Crenwredhen

An nos a veu lowen, ha'n jèdh ternos o lowenha whath.

Dres an dewetha dedhyow-na, an prysen o poos, tewl ha leun godros, kepar ha pàn esa ev ow herdhya oll y boster wàr nans orth an prysner anfusyk. Du o fosow an dynas, yêyn an air ino, ha'n barrys a horn a hevelly degea in mes keniver dywyn a wolow.

Saw pàn wrug Cornêlyùs dyfuna an nessa dèdh, yth esa golowyn a howl an myttyn ow qwary adro dhe'n barrys-na; yth esa kelemy ow terneyja adro, aga eskelly alês, hag yth esa kelemy erel ow cûyal wàr an tô pò ogas dhe'n fenester degës whath.

Cornêlyas a bonyas dhe'n fenester-na ha'y egery. Yth hevelly dhodho kepar ha pàn esa bêwnans, joy ha franchys owth entra gans an golowyn-na aberth in y vagh. An vagh, neb o mar drist agensow, a veu lowenhës ha anowys der an golow a gerensa.

Pàn dheuth Gryfùs ytho rag gweles y brysner an myttyn-na, ny wrug ev y gafos ow crowedha yn trist wàr y wely, adar ow sevel ryb an fenester hag ev ow cana cânyk vian.

"Hô!" an jailer a grias.

"Fatl'owgh why myttyn hedhyw?" Cornêlyùs a wovydnas.

Gryfùs a veras orto, plêgys y dâl.

"Ha fatl'ow an ky, ha Mêster Jacob, ha'gan Rôsa deg?"

Gryfùs a scrynkyas, hag a leverys—

"Ot obma dha hawnsel."

"Gromercy dhywgh, a Cerberùs, a goweth," yn medh an prysner, "why re dheuth adermyn poran. Ass oma gwag."

"Dar! Te yw gwag, osta?" yn medh Gryfùs.

"Ha prag na vien gwag?" van Baerle a wovydnas.

"Yth hevel fatell usy an kesplottians ow soweny," yn medh Gryfùs.

"Pana gesplottians?"

"Pòr dhâ, me a wor an pèth yw godhvedhys genef, a Vêster Scolor. Kebmer with hadre vydny. Na wrâ ma's tewel. Ny a wra kemeres with."

"Kemerowgh with, kemerowgh with kebmys dell vydnowgh. Yth yw ow hesplottians, warbarth gans ow ferson, parys dh'agas servya."

"Ny a vydna gweles hedna orth hanter-dèdh."

Pàn leverys ev hedna, Gryfùs a dhepartyas.

"Orth hanter-dèdh?" Cornêlyùs a leverys wàr y lergh, "Pandr'usy hedna ow sygnyfia? Wèl, gesowgh ny dhe wortos erna wrella an clock gweskel dewdhek eur, ha ny a welvyth."

Pòr êsy o rag Cornêlyùs gortos bys dewdhek eur hanter-dèdh, rag yth esa ev ow cortos naw eur gordhuwher solabrÿs.

Dewdhek eur a weskeys, hag y feu clôwys stapys Gryfùs wàr an stairys, hag inwedh an stapys a nebes soudoryon esa ow tos ganso.

An daras a egoras. Gryfùs a entras, a hùmbrancas y dus ayy ha degea an daras wàr aga lergh.

"Otta why, lebmyn sarchyowgh!"

Y a sarchyas pockettys Cornêlyùs ha'y gorf kefrÿs; saw ny gafsons tra vÿth.

Ena y a sarchyas an lienyow gwely, an golhes, ha'n golhes cala; arta ny gafsons tra vÿth.

I'n eur-na Cornêlyùs a lowenhas na wrussons kemeres an dressa crenwredhen in dadn y with y honen. Sur via Gryfùs dh'y dyscudha i'n whythrans, hag ev a vynsa y dyghtya kepar dell wrug ev dyghtya an grenwredhen kensa.

Ha certan yw na wrug prysner bythqweth apperya moy plêsys ès Cornêlùs ow tûchya whythrans in y vagh.

Gryfùs a gildednas gans an bluen blobm ha'n dhyw folen pò teyr folen a baper gwyns rÿs gans Rôsa dhe van Baerle. Hedna o an udn pewas drÿs tre dhyworth an caskergh.

Orth whe eur Gryfùs a dhewhellys, saw y honen oll; Cornêlyas a whelas y gosolhe, saw Gryfùs a wrug gromyal, dysqwedhes dans brâs kepar ha dans olyfans in cornel y anow ha mos in mes warlergh y geyn, kepar ha den usy ow perthy own a vos assaultys wâr dhelergh.

Cornêlyùs a godhas in wharth, ha Gryfùs a worthebys dhe hedna der an vaglen,—

“Gwrêns wherthyn a wrello gwainya.”

An gwainyor an jêdh-na a veu Cornêlyùs. Rôsa a dheuth orth naw eur.

Hy o heb lantern. Nyns o otham dhedhy na felha a wolow, rag hy a wodhya redya i’n termyn-na. Pelha an golow a alsa hy dyskevra, rag yth esa Jacob orth hy sewya moy ès bythqweth. Ha wâr an dyweth an golow a vynsa dysqwedhes hy dhe rudhya.

Pandra wrug an bobel yonk debâtya an gordhuwher-na? Y a gowsas a’n taclow-na usy caroryon ow leverel orth an darasow in Frynk, dhywar an balcon bys i’n strêth in Spayn, pò dhywar terras bys in lowarth in powyow an Yst.

Y a gowsas a oll an taclow-na usy ow gwil dhe’n termyn neyja in kerdh; y a gowsas a bûptre marnas an vlejen tûlyfant dhu.

Wâr an dyweth pàn wrug an clock gweskel deg eur, y a gescaaras dell o ûsys.

Cornêlyùs o lowen, mar lowen yn tien dell via caror blejyow tûlyfant na wrug den vÿth còwsel dhodho a’y vlejen tûlyfant.

Ev a gafas Rôsa dhe vos teg, dê, grassyùs ha dynyak.

Saw prag nag o Rôsa plêsys may fe complys an vlejen tûlyfant.

Hèn o in gwir defowt brâs in Rôsa.

Cornêlyùs a gonfessyas dhodho y honen gans hanajen nag o perfeth an venyn-na.

Dres radn a’n nos ev a bredery a’n dyfyk-na; hèn yw dhe styrya, hadre veu va yn tyfun, yth esa ev ow prederly a Rôsa.

Wosa codha in cùsk, ev a wrug hunros anedhy.

Saw an Rôsa a’y hunrosow o liesgweyth moy perfeth ès Rôsa an gwirvÿs. Ny wrug an Rôsa a’y hunrosow còwsel a’n vlejen tûlyfant yn udnik, saw hy a dhros onen dhodho in lester pry gwydn.

Cornêlyùs a dhyfunas, ow trembla gans joy hag ow stlevy,—

“A Rôsa, a Rôsa, me a’t’h car.”

Drefen an jêdh dhe vos devedhys solabrÿs, ev a brederys na vedha ewn cùska arta, hag ev a bêsys ow sewya an prederow esa in y vrÿs pàn wrug ev dyfuna.

“Â! Mar teffa Rôsa unweyth còwsel a’n vlejen tûlyfant, Cornêlyùs a vynsa hy freferrya dhe Semyrâmys Myternes, dhe Cleôpatra Myternes, dhe Elysabet Myternes, dhe Ana Austrya, Myternes; hèn yw dhe leverel dhe’n myternesow brâssa ha tecka a veu gwelys bythqweth i’n bÿs.

Saw Rôsa a wrug y dhyfedna wâr bain a’y heb dewheles nefra; forbyddys o gans Rôsa compla ger vÿth a’n vlejen tûlyfant bys pedn try dêdh. Yth esa hedna ow mêya dewdhek our ha try ugans rÿs dhe’n caror, in gwir; saw yth êns y dewdhek our ha try ugans ledrys dhyworth an lowarthor.

Yth o udn confort: in mes a’n dhewdhek our ha try ugans, yth o whêtek warn ugans passys solabrÿs; ha’n dhewhek our ha try ugans esa ow remainya a vydna tremena uskys lowr; êtek our ow cortos kescows an gordhuwher, hag êtek our ow rejoicya worth y remembra.

Rôsa a dheuth orth an keth our, ha Cornêlyùs a omros y honen avell gorour colodnek dhe’n painys rÿs dhodho gans an taw constrîns dhodho ow tûchya an vlejen tûlyfant.

Y vytytyores teg bytegyms a wodhya yn tâ, may halla hy comondya wâr an eyl poynt, y talvia dhedhy omry wâr y gela. Rag hedna ny wre hy na felha omdedna hy dêwla dhyworth an vaglen, ha hy a alowas Cornêlyùs dhe abma kyn fe dh’y blew gloryùs a owr.

An voves druan! Ny wodhya hy màn fatell o liesgweyth moy peryllys an castys jolyf bian a’n garores ès kescows adro dhe’n vlejen tûlyfant; saw hy a dhescas an negys-na, pàn dhewhellys hy, ha’y holon ow qweskel, hy bohaw ow spladna, hy gwessyow sêgh ha’y lagasow mostys.

Ha’n nessa gordhuwher, wosa y dhe dhynerhy y gela, hy a gildednas stap, hag a veras orto gans golok, a vynsa lowenhe y golon, a pe va abyl dh’y gweles.

“Wêl,” yn medh hy, “derevys yw hy.”

"Derevys yw hy? Pyw? Pandra?" Cornêlyùs a wovydnas, rag ny vedhas ev soposya hy dhe got'he termyn y brevyans.

"Hy? Wèl, ow myrgh vy, an vlejen tùlyfant," yn medh Rôsa.

"Pandra!" Cornêlyùs a grias, "yth esta ow ry dhybm cubmyas ytho?"

"Esof," yn medh Rôsa, hag y feu ton hy lev an ton a vabm gerenjedhek, usy ow crauntya plesour dh'y flogh.

"Á, a Rôsa!" yn medh Cornêlyùs, ow corra y wessyow dhe'n vaglen ha govenek dhodho a dùchya bogh, dorn, tâl,—wàr verr lavarow, tra vÿth a'n sort.

Ev a dùchyas neb tra fest gwell,—dyw welv dobm ha hanter-egerys.

Rôsa a ùttras cry bian.

Cornêlyùs a gonvedhas fatell o res dhodho fystena dhe bêsyas gans an kescows. Ev a dhesmygyas fatell wrug an abm heb yw wetyas ownekhe Rôsa.

"Usy hy ow tevy yn serth in bàn?"

"Mar serth avell rocket," yn medh Rôsa.

"Pana uhel?"

"Dyw vêsva dhe'n lyha."

"A Rôsa, kebmer with dê anedhy, ha ny a vydn hy gweles ow tevy yn uskys."

"A allama kemeres gwith gwell anedhy?" yn medh hy. "In gwir nyns esoma ow predery a dra vÿth ken ès an vlejen tùlyfant."

"A dra vÿth ken, a Rôsa. Dar me a vÿdh gorvydnek wàr ow thro."

"Ô, te a wor lebmyn fatell yw preder a'n vlejen tùlyfant yw preder ahanas jy. Nyns esoma nefra ow kelly syght anedhy. Me a's gwel dhywar ow gwely. Pàn wryllyf dyfuna, yth yw hy an kensa tra a vo ow metya ow dewlagas, ha pàn wryllyf codha in cùsk hy yw an kensa tra dh'aga metya. Dres an jêdh otta vy owth esedha rypthy, rag ny wrug vy gasa ow chambour dhia bàn wrug y hy settya ena."

"Yma an gwir genes, a Rôsa. Yth yw hy dha argovrow, te a wor."

"Yw, ha gensy hy me a yll demedhy den yonk a whe bledhen pò eth bledhen warn ugans, a vedhama in kerensa ganso."

"Na gows indelha, te voves, drog dha omdhegyans."

An gordhuwher-na yth o Cornêlyùs onen a'n dus lowenha in oll an bÿs. Rôsa a allowas dhodho gwasca hy dorn in y dhorn ev, ha'y sensy ena mar bell dell o va whensys. Pelha ev a ylly còwsel a'y vlejen tùlyfant mar bell dell dell garsa.

Dhyworth an prÿs-na kenyer jorna a dhysqwedhas neb avauncyans in tevy an vlejen tùlyfant hag in kerensa an dhew berson yonk rag y gela.

Par termyn yth o an dêlyow a wrug ledanhe, par termyn aral yth o formys an flouren hy honen.

Bràs o joy Cornêlyùs ow clôwes an nowodhow-na, ha'y gwestyons a wre sewya an eyl y gela gans toth esa ow prevy fatell êns y a bris dhodho.

"Formys!" Cornêlyùs a grias, "yw hy formys in gwiryoneth?"

"Yw," yn medh Rôsa.

Cornêlyùs a gernas gans joy, kebmys may feu res dhodho scodhya y honen wàr an vaglen.

"Re Dhuw a'm ros!" ev a grias.

Ena, ow trailya dhe Rôsa, ev a gontynewas gans y gwestyons.

"Yw an hirgren rêwllys? Yw leun an cylynder? Hag yw fest gwer an poyntys?"

"Yth yw an hirgren udn vêsva ahës ogasty, hag yma va ow tenowhe kepar ha najeth; yma an cylynder ow ledanhe orth an dhew denewen, hag yth yw an poyntys parys dhe egery."

Dew dhêdh wosa hedna Rôsa a dherivas fatell êns y egerys.

"Egerys, a Rôsa!" Cornêlyùs a grias. "Yw egerys an bract? Saw y hyller gweles ha determya —"

Ena an prysner a cessyas ha kemeres anal ownek.

"Eâ," Rôsa a worthebys, "y hyll bos decernys neudhen a lyw dyffrans, mar danow avell blewen."

"Ha'y lyw?" Cornêlyùs a wovydnas hag ev ow trembla.

"Ô," Rôsa a worthebys, "fest tewl ywa!"

"Gell?"

"Tewlha ès hedna."

"Tewlha, a Rôsa wheg, tewlha? Gromercy dhis. Mar dewl avell—"

"Mar dewl avell an ink a wrug vy screfa dhis ganso."

Cornêlyùs a ùttras cry a joy muscok.

Ena, ow powes yn sodyn hag ow kelmy y junya y dhêwla, ev a leverys,—

"Ô, nyns eus el vÿth in nev a yll bos comparys genes, a Rôsa!"

"In gwir!" yn medh Rôsa ow minwherthyn orth tan y golon.

"Rôsa, te re lavuryas mar grev,—te re wrug kebmys ragof! Rôsa, yma ow blejen tùlyfant vy parys dhe vlejyowa, ha hy a wra blejyowa du! A Rôsa, a Rôsa, te yw an dra moyha perfeth i'n norvÿs!"

"Warlergh an vleven tùlyfant, heb mar."

"Â! Taw tavas, te voves vian envies, taw tavas! Rag sham! Na wra shyndya ow flesour vy. Saw lavar dhybm, a Rôsa,—drefen an vleven tùlyfant dhe vos mar bell avauncys, a wra hy blejyowa kyns pedn dew dhêdh pò try dèdh dhe'n moyha?"

"Avorow, pò trenja."

"Â! ha ny wrama hy gweles," Cornêlyùs a grias, ow kemeres stap wàr dhelergh. "Ny wrama abma dhedhy avell ober marthys Duw Ollgalosek, kepar dell esoma owth abma dhe'th torn jy ha dhe'th vogh jy, a Rôsa, pàn vy dre jauns ogas dhe'n vaglen."

Rôsa a nessas dhodho, dre dowl adar dre wall, ha Cornêlyùs a abmas dhedhy yn kerenjedhek.

"Ren ow fêdh, me a wra hy hùntell, mar mynta."

"Nâ, nâ, nâ, a Rôsa! Pàn vo hy egerys, gwra hy settya gans meur rach i'n skeus ha heb let danvon messach dhe Haarlem, dhe Bresydynt Cowethas an Lowarthoryon, ha lavar dhodho fatell usy ow plejyowa an vleven tùlyfant dhu. Me a wor fatell yw Haarlem pell ahanan, saw gans mona te a gav messejer. Eus mona dhis, a Rôsa?"

Rôsa a vinwharthas.

"Eus, eâ!" yn medh hy.

"Ywa lowr?" Cornêlyùs a wovydnas

"Yma dhybm try hans gylder."

"Mars eus dhis try hans gylder, ny res dhis danvon messach, a Rôsa, saw te a res viajya dhe Haarlem dha honen."

"Saw i'n mêntermyn pandra vydn wharvos dhe'n vleven?"

"Ogh, an flouren! Res yw dhis hy hemeres genes. Yth esta ow convedhes yma res dhis heb bos keskerys dhyworty udn vynysen kyn fe."

"Saw pàn na vedhama keskerys dhyworty, me a vÿdh separatys dhyworthys jy, a Vynheer Cornêlyùs."

"Ogh, hèn yw gwir, a Rôsa wheg. A Dhuw, ass yw camhensek an dus! Pandra wrug avy rag aga offendya? Ha prag y whrussons kemeres ow franchys dhyworthyf? Yma an gwir genes, a Rôsa. Ny allama bêwa hebos. Wèl, te a wra danvon nebonen dhe Haarlem—hèn yw determys. In gwiryoneth an negys yw marthys lowr rag an Presydynt dhe drobla y honen. Ev a vydn dos dhe Loewestein rag gweles an vleven tùlyfant.

Ena, ow lettya y honen yn sodyn, ev a leverys, gwadn y lev,—

"A Rôsa, a Rôsa, mar ny wra hy blejyowa du warlergh pùptr!"

"Surly hy a wra blejyowa du avorow pò trenja."

"Ha rag gortos bys i'n gordhuwher dhe wodhvos, a Rôsa. Me a vydn merwel a berthyans cot. A ny yllyn ny acordya ow tùchya arweth?"

"Me a vydn gwil gwell ès hedna."

"Pandra wrêta?"

“Mar teu hy hag egery i’n nos, me a vydn dos ow honen rag leverel dhis. Mar qwra hy blejyowa i’n jëdh, me a vydn passaya dha dharas ha slyppya nôtyans in dadn an daras pò der an vaglen, i’n termyn inter kensa whythrans ow thas ha’y secùnd whythrans.”

“Eâ, a Rôsa, bedhens indelha. Udn ger dhyworthys rag declarya an nowodhow-na dhybm a vÿdh lowena dhewblek.”

“Otta, yma deg eur ow qweskel,” yn medh Rôsa, “res yw dhybm dha asa lebmyn.”

“Eâ, eâ,” yn medh Cornêlyùs. “Kê, a Rôsa, kê?”

Rôsa a omdednas, morethek ogasty, rag namna wrug Cornêlyùs hy danvon dhyworto.

Gwir yw ev dhe wil indelha may halla hy kemeres with a’y vlejen tûlyfant dhu.

Chaptra 22. An Flouren owth Egeri

An nos a bassyas fest whег rag Cornêlyùs, kynth o va frobmys brâs. Kenyver mynysen y whre va desmygy ev dhe glôwes lev clor Rôsa worth y elwel. Ena ev a wre lebmел in bàn, mos dhe'n daras ha meras der an vaglen, saw ny vedha den vÿth wâr an tenewen aral, ha gwag o an dremenva.

Dre lycklod y fedha Rôsa ow meras inwedh, saw hy, lowenha agesso, yth esa hy ow kemeres with a'n vlejen tûlyfant; yth esa dhyrygthy an flouren nôbyl-na, an marthus wondrys, nag o aswonys ha pelha neb o cresys dhe vos ûnpossybyl bys i'n eur-na.

Pandra vynsa pobel an bÿs leverel, pàn wrellens clôwes an vlejen tûlyfant dhu dhe vos kefys, fatell esa hy i'n bÿs ha fatell veu van Baerle, prysner, ev neb a's cafas?

Assa vynsa Cornêlyùs sonya dhe vos fries in keschaunj rag y vlejen tûlyfant.

An dëdhtardh a dheuth heb nowodhow vÿth; nyns esa an vlejen whath ow plejyowa.

An jëdh a bassyas avell an nos. An nos a dheuth, ha gensy Rôsa, mar very avell hôk.

"Wêl?" Cornêlyùs a wovydnas.

Wêl, ym puptra ow mos in rag yn tâ. Haneth heb dowt vÿth, y fydh agan blejen tûlyfant ow plejyowa."

"Hag a vÿdh du an flouren hy honen?"

"Mar dhu avell an glow."

"Heb spot vÿth a neb lyw aral."

"Heb spot vÿth."

"Re Dhuw a'm ros! A Rôsa whег, me re beu ow qwil hunros dres oll an nos, kyns oll ahanas," (Rôsa a wrug arweth nag esa hy ow cresy hedna), "hag ena a'n pÿth a res dhyn ny gwil."

"Wêl?"

"Wêl, me a vydn leverel dhis an dra ervirys genama. Kettel vÿdh an vlejen tûlyfant, ha pàn ven ny sur hy dhe vos du yn tien, res vÿdh dhis cafos messejer."

"Mar nyns ywa tra vÿth moy ès hedna, yma dhybm messejer solabrÿs.

"Ywa dhe drestya?"

"Ev yw nebonen a vynsa mos ragtho,—ev yw onen a'm caroryon."

"Yma govenek dhybm nag yw Jacob dha vessejer."

"Nag yw; na gows, yth ywa trethor Loewestein, den yonk sotel a bymp warn ugans bloodh."

"Re Dhuw a'm ros!"

"Taw," yn medh Rôsa yn udn vinwherthyn, "ev yw whath in dadn an oos êwn, rag te dha honen re dhetermyas hedna dhe vos inter whe warn ugans hag eth warn ugans."

"Wâr neb cor, esta ow cresy y hyllyth trestya dhe'n den yonk ma?"

"Kepar ha dhybmo ow honen. Mar teffen hag erhy dhodho, ev a vynsa tôwlel y honen aberth in Dowr Waal pò Dowr Maas."

"Wêl, a Rôsa, an gwas-ma a yll bos in Haarlem ajy dhe dheg our; te a wra dry dhybm paper ha pluven blobm, pò gwell whath, pluven hag ink, ha me a vydn screfa, pò gwell whath, te a vydn screfa, rag mar teffen vy ha'y screfa, drefen me dhe vos prysner, pobel a vynsa martesen, kepar ha'th sîra jy, gweles kesplottyans i'n negys. Te a wra screfa dhe Bresydent an Gowethas Lowarthorieth, ha me yw certan fatell wra va dos."

"Saw mar teu va ha strechya?"

"Wêl, gesowgh ny dhe soposya ev dhe strechya udn jorna, pò dew jorna kyn fe," yn medh Cornêlyùs ow pêsyas, "saw nyns yw possybyl hedna. Caror a vlejednow tûlyfant kepar hag ev, ny wra va udnweyth strechya udn our, udn vynysen, udn secùnd, heb dallath wâr y fordh rag gweles an êthves marthus a'n bÿs. Saw kepar dell leverys vy, mar teffa ev ha strechya udn jëdh pò dew dhëdh, y fia an vlejen tûlyfant whath in lanwes hy glory. Pàn vo an vlejen gwelys unweyth gans an Presydent ha'n prôtôcol ow pos screfys, yma kenyver tra in ordyr; ny wrêta dha honen ma's sensy udn copy a'n prôtôcol, ha gorra an vlejen tûlyfant inter y dhêwla ev. Ogh, mar callen ny hy don agan honen, a Rôsa, ny vynsa an vlejen bythqweth dyberth dhyworthyf marnas rag hy gorra i'th têwla jy. Saw hunros yw hedna, na goodh dhyn predery anodho." Cornêlyùs a hanajas, "lagasow

stranjers a wra hy gweles ow plejyowa wàr an dyweth. Ha moy ès pùptra, a Rôsa, kyns ès an Presydynt dh'y gweles, na as dhe gen den vÿth hy gweles. Ellâs! Mar teffa ken den vÿth hy gweles, hy a via ledrys."

"Ô!"

"A ny leversys dhybm pandra wrusta desky dhyworth Jacob, dha garor? Hedna a vynsa ladra udn gyllder, a vydn cans mil."

"Me a vydn meras; ha tewel."

"Saw mar teu an vlejen egery ha te whath obma?"

"Ny alsa an maw bian gocky gwary prat a'n par-na."

"Ha mar teuta dewheles ha'y hafos yn egery?"

"Wèl?"

"A Rôsa, pynag oll dyller a wra hy egery, porth cov na godhvia kelly prÿs vÿth heb derivas dhe'n Presydynt."

"Ha derivas dhyso jy. Eâ, yth esoma ow convedhes."

Rôsa a hanajas, saw heb wherowder vÿth. Hy a veu moy cosel dhe venyn usy ow tallath convedhes coyntys nebonen, hag ow tevy ûsys dhodhol

"Yth esoma ow tewheles dhe'th vlejen tûlyfant jy, Meynheer van Baerle, ha peskytter may whrella egery me a vydn ry dhis an nowodhow, ha pàn vo hedna gwrÿs an messejer a wra dallath wàr y fordh,"

"a Rôsa, a Rôsa, ny worama pana varthus in dadn nev a allama dha hevelly dhodho."

"Gwra ow hevelly dhe'n vlejen tûlyfant dhu, hag yth esoma ow promysys dhis me dhe omglôwes gormolys yn frâs. Nos dâ, dhywgh, erna wrellen ny metya arta, Mynheer Cornêlyùs."

"Nâ, lavar 'Nos dâ, a goweth'."

"Nos dâ, a goweth," yn medh Rôsa, nebes confortys."

"Lavar, 'A goweth meurgerys'."

"Â, a goweth—"

"A goweth meurgerys, me a'th pÿs, a Rôsa veurgerys—meurgerys."

"Meurgerysk, eâ, meurgerys," yn medh Rôsa, hag yth esa hy holon ow qweskel, dresty hy honen der ewnlowender.

Dres radn a'n nos, Cornêlyùs, ha'y golon luen joy ha lowena, a wortas orth an fenester, ow meras orth an ster hag ow coslowes orth kenyver son.

Ena, ow meras dhia dermyn dhe dermyn tro ha'n portal—

"Ena yn nans," yn medh ev, "yma Rôsa, ow meras kepar ha me ow honen hag ow cortos dhia vynysen dhe vynysen; yn nans ena in dadn lagasow Rôsa yma an flowr kevrînek, usy ow pêwa, usy owth encressya, usy owth egery. Martesen i'n very mynysen-ma yma Rôsa ow sensy garren an vlejen tûlyfant inter hy besîas tanow. Gwry hy thûchya yn whar, a Rôsa. Martesen yth esa hy ow tûchya gans hy gwelvow kelegel an vlejen, usy owth encressya. Gwra hy thûchya gans rach, a Rôsa; yma dha welvow ow lesky. Eâ, i'n very mynysen-ma yma an dhew dra moyha kerys genef ow chersya y gela in dadn lagasow Nev.

I'n very mynysen-na steren a spladnas i'n nev dhe'n soth; ha seth dres oll an gorwel, ow codha, dell alser leverel, wàr dhynas Loewestein.

Cornêlyùs a sensys shora joy ow resek dredho.

"Â!" yn medh ev, "Otta yma Nev ow tanvon enef dhe'm flowr."

Ha poran dell veu desmygys yn compes ganso, i'n very mynysen-na an prysner a glôwas i'n portal stap scav kepar hag a nymf, ha pows ow rûstla, ha voys aswonys dâ ow leverel dhodho,

—

"A Gornêlyùs, a gothman, a gothman meurgerys, hag a gothman pòr lowen, deus, deus dystowgh."

Cornêlyùs a wrug fysky gans udn labm dhyworth an fenester bys i'n daras, ha'y welvow a vetyas ganow Rôsa, hag owth abma dhodho hy a leverys dhodho,—

"Egerys yw hy; hy yw du; otta hy."

"How! Ott hy?" Cornêlyùs a grias.

“Eâ, eâ, ny a godhvia in gwir perthy peryl rag cafos joy brâs. Otta hy, otta hy; kebmer hy.”

Ha gans udn dor hy a dhervys bys in uhelder an vaglen lantern tewal, o anowys gensy i’n mêntermyn ha gans an dorn aral hy a dhervys bys i’n keth uhelder an vlejen varthusek.

Cornêlyùs a grias, ha namnag esa ev ow clamdera.

“Ogh!” yn medh ev, “a Dhuw, a Dhuw, yth esta worth ow rewardya rag ow gwiryonsys ha’m captyvyta, rag Te re asas flowrys a’n par-ma dhe devy orth maglen ow fenester!”

An vlejen tûlyfant o teg, spladn, gloryùs; hy garren o moy ès êtek mêsva in uhelder; yth esa hy ow terevel in mes a beder dêlen wer, hag y o mar smoth ha mar gompes avell pednow guw a horn; yth o oll an flowren mar dewal ha mar spladn avell men du.

“Rôsa,” yn medh Cornêlyùs, in udn dhiena ogasty, “Rôsa, res yw dhyn heb kelly mynysen vÿth rag screfa an lyther.”

“Screfys yw an lyther solabrÿs, a Gornêlyùs wheg,” yn medh Rôsa.

“Ywa, in gwir?”

“Pàn esa an vlejen tûlyfant owth eger, me a’n screfas ow honen, rag ny garsen kelly mynysen. Otobma an lyther, ha lavar dhybm mars osta plêsys ganso.”

Cornêlyùs a gemeras an lyther ha’y redya. Screfys o in dornscrafa liesgweyth gwell ès an nôten dhewetha a gafas ev dhyworth Rôsa. Ot obma geryow an lyther:—

“Mynheer Presydent,

—Yma an vlejen tûlyfant dhu parys dhe eger, martesen kyns pedn deg mynysen. Peskytter may fo hy egerys, me a vydn danvon messach dhis, gans an pejadow why dhe dhos ha kerhes an vlejen tûlyfant dha honen dhyworth Ker Loewestein. Me yw myrgh Gryfÿs, jailer, ha me mar geth ogasty avell onen vÿth a brysners ow sîra. Rag hedna ny allama dry dhis an flower marthys-ma. Hèn yw an rêson me dhe’t’h pejy dhe dhos rag hy herhes dha honen.

Dâ via genef may fo an vlejen tûlyfant dhe vos henzwys Rosa barlaensis.

Egerys yw hy ha hy yw du yn tien. Deus, Mynheer Presydent; deus.

Onorys oma dhe vos dha vowes uvel,

Rôsa Gryfÿs.”

“Hèn ywa, a Rôsa ger, hèn yw. Dha lyther yw perfeth. Ny alsen ow honen y screfa mar deg ha mar simpel. Te a vydn ry dhe’n kessedhek oll an skians a vÿth reqwîrys. Y a wra godhvos ena fatla wrug an vlejen tûlyfant tevy, pygebmys trobel hag anken, pyseul nos dygÿsk re beu spênys warnedhy. Saw rag an present termyn, res yw heb kelly tecken vÿth. An messejer, an messejer!”

“Ro dhybm an lyther, me a wra screfa an drigva warnodho. Ev yw aswonys pòr dhâ: y drigva yw Mynheer van Systems, Borghvêster ha Presydent Cowethas Lowarthoryon Haarlem.”

“Ha lebmy, a Rôsa, kê, kê, ha gesowgh ny pejy gweres Duw, rag ev re’gan gwethas mar guv bys i’n eur-ma.”

Chaptra 23. An Kesstrîvyor

Hag in gwir yth o otham brâs a dhyffres rag an bobel druan yonk. Bythqweth nyns esens yn mar ogas dhe dhystrûcsyon aga govenek dell esens i'n prÿs-na, pàn esens y ow predery fatell o certan aga govenek dhe vos collenwys.

Scant ny yll an redyor bos heb aswon in Jacob agan cothman coth, poken agan escar coth, Isak Boxtel. Ha'n redyor heb dowt re dhesmygyas fatell wrug an den wordhy-madhe sewya dhyworth an Buytenhof bys in Loewestein towl y gerensa ha costen y envy—an vlejen tûlyfant dhu ha Cornêlyûs van Baerle.

An pêth na alsa den vÿth marnas caror blejow tûlyfant, ha caror blejow tûlyfant envies dyscudha—an crenwredhyow dhe vos i'n bÿs hag attentys an prysner—gorvyn a alowas dhe Boxtel dhe dhyscudha, pò dhe'n lyha desmygy.

Ny re'n gwelas, moy sowyn in dadn an hanow Jacob ès in dadn Isak, gwainya kerensa Gryfûs, ha hodna a wrug ev avauncy der an gwelha jenevra bythqweth gwrÿs i'n Iseldiryow. Pelha ev a goselhas dowtys an jailer skeusek dre offra dhodho an govenek plesont ev dhe vos whensys dhe dhemedhy Rôsa.

Warbarth indelha owth offra trustrum dhe whansow an tas, ev a spêdyas i'n kettermyn, dhe biga y dhywysycter avell jailer, in udn baintya in mes dhodho i'n colorys du dres ehen an prysner neb o carharys gans Gryfûs. Prysner, dell leverys an fug-Jacob, o jûnys gans an Jowl rag afles y Vrâstereth Pensevyk Orenj,

Kyns oll ev a wrug avauncya nebes gans Rôsa; nyns o gwainys hy herensa poynt, saw kepar dell wre va còwsel orty a dhemedhyans hag a gerensa, ev a wrug goheles oll an skeus a alsa bos sordys ganso.

Ny re welas fatell dhyskevrans ev y honen dhe Rôsa, pàn wrug ev sewya an vowes yonk aberth i'n lowarth; ha pelha fatell wrug dowtys naturek Cornêlyûs dhe'n garoryon yonk bos war anodo.

An redyor a wra perthy cov fatell veu an kensa rêson rag anêr rÿs dhe'n prysner dre gonar Jacob pàn wrug Gryfûs gwasca an kensa crenwredhen. I'n very prÿs-na sorr Boxtel o dhe voy gwyls, rag ev dhe dyby fatell y'n jeva Cornêlyûs an secùnd crenwredhen, saw nag o va certan anodho.

Dhyworth an termyn-na ev a dhalathas sewya stappys Rôsa, orth hy folya aberth i'n lowarth, hag i'n tremenvaow kefrÿs.

I'n eur-na ev a's sewya dres nos ha troosnoth hag ytho ny veu na neyl gwelys na clôwys ma's unwyth, pàn gresys Rôsa hy dhe weles neb tra kepar ha skeus wàr an stairys.

Hy a dhyscudhas hedna re avarr bytegyns, rag Boxtel a glôwas dyworth an prysner y honen fatell esa an secùnd crenwredhen i'n bÿs.

Tùllys dre gastys Rôsa, neb a omwruk hy honen dh'y settya i'n dor, hag ev certan fatell veu an wrynych bian-me gwrÿs may halla ev omry y honen, ev a encressyas y ragpreder, hag ûsya kenyer fordh dysqwedhys dhodho der y natur sotel dhe whythra an re-erel heb bos whythrÿs y honen.

Ev a welas Rôsa ow ton pot flour brâs a bry gwydn in mes a gegyn hy thas bys in hy chambour. Ev a welas Rôsa ow colhy hy dêwla bian teg in kelornow a dhowr, rag y o mostys gans an dor a wrug hy handla, may halla hy ry dh'y blejen tûlyfant hy an gweras gwelha a ylly bos.

Ha wàr an dyweth ev a rentyas tâl chy bian dhyrag fenester Rôsa poran, saw pell lowr dhyworty na vedha ev aswonys gans an lagas noth, saw ogas lowr dhe alowa dhodho dhe weles der y weder aspia pùptra esa ow wharvos in chambour Rôsa in Loewestein, poran kepar dell wrug ev whythra rom sêgh Cornêlyûs.

Nyns o va tregys try dèdh in tâl an chy kyns ès oll y dhowtys dhe vos remôvys.

Dhyworth myttyn dhe howlsedhas yth esa an pot ryb an fenester, ha kepar ha fygûrs delyciûs Mieris ha Metsys yth esa Rôsa owth omdhysqwedhes kepar hag in fram gwrÿs a'n kensa bùddys a'n winwedhen wyls hag a'n gwyfos adro dh'y fenester.

Yth esa Rôsa ow whythra an pot flourys mar dhywysyk may whrug Boxtel aswon gwirvalew a'n dra degës ino.

Ny ylly an dra-na bos ken ès an secùnd crenwredhen, hèn yw dhe styrya an very essens a bùb govenek a'n prysner.

Pàn wre an nosow degensewa bos re yêyn, Rôsa a wre kemeres an pot aberth in hy chambour.

Wèl, apert o i'n eur-na fatell esa hy ow sewya arhadow Cornêlyùs, rag yth o own dhodho y whre an rew dhe ladha an grenwredhen.

Pàn vedha an howl re dobm, in kepar maner Rôsa a wre kemeres an pot ajy dhyworth udnek eur myttyn bys dew eur dohajëdh.

Ken prov Cornêlyùs dhe berthy own y fedha an gweras re sêgh.

Saw pàn apperyas in mes a'n dor, Boxtel o leundiogel; ha'y weder meras a remôvyas y ancertuster kyns y dhe devy udn vêsva in uhelder.

Cornêlyùs a'n jeva dyw grenwredhen, ha'n secùnd o fydhs dhe gerensa ha dhe with Rôsa.

Rag y hyller bos sur na wrug sêcret tender an dhew garor scappya dhyworth whans Boxtel dhe wodhvos.

An qwestyon ytho o hebma: in pana vaner a alsa ev sêsya an secùnd crenwredhen in mes a dhêwla Rôsa.

In gwir nyns o hedna whel êsy.

Yth esa Rôsa ow meras orth hy blejen tûlyfant kepar ha mabm ow qwetha hy flogh pò colomen ow qwetha hy oyow.

Ny wre Rôsa bythqweth gasa hy chambour i'n jëdh, ha pelha, kynt yw tra vartys, ny wre hy y asa gordhuwher.

Dres seyth dëdh Boxtel a whythras Rôsa; yth esa hy orth hy ober heb hedhy.

Hedna a wharva in termyn an seyth jorna-na pàn o Cornêlyùs mar drist, hag ev heb nowodhow a Rôsa nag a'y vlejen tûlyfant.

A vynsa an yênder inter Rôsa ha Cornêlyùs pêsya rag nefra?

Hedna a vynsa gwil an ladrynsy liesgweyth calessa ès dell o gwaitys gans Mynheer Isak.

Ny a lever 'ladrynsy' rag ervirys o Isak dhe ladra an vlejen tûlyfant. Ha kepar dell esa hy ow tevy i'n keladow downha, ha pelha dre rêson y lavar ev avell caror blejyow tûlyfant dhe vos moy a valew ès lavar mowes ùncoth heb skians vÿth a lowarthorieth, pò ès lavar prysner dampnys a uhel-draiturey, yth esa ev ow qwetyas, wosa ev dhe gafos an grenwredhen, y fedha ev sur dhe wainya an gober; hag ena ny via an vlejen tûlyfant henwys *Tulipa nigra Barlaensis*, nâ, y fia aswonys rag nefra in dadn an hanow *Tulipa nigra Buxtellensis* pò F.

Nyns o Mynheer Isak ervirys whath pana hanow a'n dhew a vydna ev ry dhe'n vlejen tûlyfant, saw drefen an dhew dhe sygnyfia an keth tra, nyns o hedna a bris.

Res o dhe ladra an vlejen tûlyfant. Saw may halla Boxtel ladra an vlejen, y talvia dhe Rôsa gasa hy chambour.

Rag hedna brâs o y lowena pàn welas ev fatell esa an garoryon ow metya warbarth arta dell o ûsys.

Kyns oll ev a wrug prow a Rôsa dhe vos gyllys in mes a'y chambour. Ev a a dhescas oll an manylyon ow tûchya hy daras. An floren o onen dhôbyl hag in poynt dâ. Saw Rôsa a wre kemeres an alwheth in kerdh gensy.

Wostallath Boxtel a brederys y hylly ev ladra an alwheth, saw ev a gonvedhas heb let, y fedha fest cales dh'y dedna in mes a'y focket, ha pelha, warlergh dhedhy dhe verkya an coll, ny vynsa hy gasa hy chambour erna ve chaunjys an floren. Hag i'n eur-na na vynsa kensa ladrynsy Boxtel servya poynt.

Ev a dybys ytho fatell vedha gwell gwil prow a gen cast. Ev a gûntelles mar lies alwheth dell ylly, hag ev a wrug assaya kennyver onen anodhans, i'n termyn delycyùs-na pàn esa Rôsa ha Cornêlyùs ow kestalkya warbarth orth magel gogell an prysner.

Dew a'n alwhedhow êth aberth i'n floren, hag onen anodhans a drailyas adro unweyth, saw ny drailyas adro an secùnd treveth.

Rag hedna nyns o res ma's gwil ober bian gans an alwheth-na.

Boxtel a'n cudhas in dadn wyscas tanow a gor, ha pàn wrug ev an assay arta, an lestans a stoppyas an alwheth dhyworth trailya adro an secùnd treveth a asas y argraf wàr an cor.

Ny spênas Boxtel ma's dew dhëdh moy in udn berfethhe y alwheth, hag ev ow qwil devnyth a liv vian.

Indelha daras Rôsa a egoras heb son ha heb caletter, ha Boxtel a gafas y honen in hy chambour dygoweth saw gans an vlejen tûlyfant.

Kensa gwythres cablus gwrÿs gans Boxtel a veu pàn gramblas ev dres an fos dhe balas an vlejen tûlyfant in bàn; an secùnd o pàn slynkyas ev a berth in rom sêgh Cornêlyùs dre fenester egerys; an tressa a veu pàn entras ev in chambour Rôsa in udn ûsya alwheth fals.

Indelha envy a wrug inya Boxtel in rag, uskys y stappys, in resegra trespassor.

Dell leversyn, yth o Boxtel y honen oll gans an vlejen tûlyfant.

Lader kebmyr a vynsa kemeres an pot in dadn y gasel ha scappya ganso.

Saw nyns o Boxtel lader kebmyr hag ev a ombrederys.

Nyns o certan whath, kynth o va fest lyckly, fatell wre an vlejen tûlyfant blejyowa du; mar teffa ev ha'y ladra i'n eur-na, martesan a via ev ow qwil trespass dybris, ha pelha y halsa an ladrynsy bos dyscudhys i'n termyn o res erna wrella an flour eger.

Saw dre rêson an alwheth dhe vos in y bosessyon, ev a ylly entra in chambour Rôsa pàn vedha dâ ganso—ev a brederys ytho fatell vedha gwell ganso ha dhe gemeres an vlejen udn our kyns ès hy dhe blejyowa pò udn our warlergh hy dhe blejyowa, hag ena dhe dhallath heb let tro ha Harlem, hag i'n eur-na an vlejen a via dhyrag jùjys an kessedhek kyns ès den vÿth dhe allos gwil clem.

Mar teffa den vÿth anodhans gwil clem, Boxtel in y dro a vynsa y gùhudha a ladrynsy.

Towl down hag injy o ha fest wordhy a'y auctour.

Indelha kenyer gordhuwher pàn esa an dhew garor owth enjoya aga honen orth an vagel, y whre Boxtel entra in chambour Rôsa dhe whythra cors an vlejen tûlyfant dhu tro ha blejyowa.

An gordhuwher mayth on ny devedhys dhodho, yth o Boxtel parys dhe entra i'n chambour dell o ûsys; saw ny wrug an dhew garor, kepar dell welsyn ny, ma's keschaunja nebes geryow, kyns ès Cornêlyùs dhe dhanvon Rôsa wàr dhelergh dhe wardya an vlejen tûlyfant.

Pàn welas Boxtel Rôsa owth entra in hy chambour deg mynysen warlergh hy dh'y asa, ev a dhesmygyas fatell o egerys an vlejen, poken hy dhe vos parys dhe eger.

Dres an nos-na ytho, res o gweskel an bobm brâs. Boxtel a bresentyas y honen dhyrag Gryfùs dhe provians dewblek a jenevra, hèn yw gans botel a wyas merew in pùb pocket.

Pàn o Gryfùs medhow, namnag o Boxtel mêster an chy.

Orth udnek eur gordhuwher Gryfùs o medhow dall. Orth dew eur myttyn, Boxtel a welas Rôsa ow casa hy chambour, saw yth esa hy ow ton neb tra in hy dywvreghe esa y ow carya gans meur rach.

Ny dhowtyas Boxtel fatell o hedna an vlejen tûlyfant dhu neb esa ow plejyowa.

Saw pandra vydna hy gwil gensy? A vydna hy dallath wàr hy fordhe dhe Haarlem dystowgh gensy?

Nyns o possybyl fatell wre mowes yonk omgeres dhe wil viaj a'n par-na hy honen oll dres nos.

A nyns esa hy ma's ow mos dhe dhysqwedhes an vlejen tûlyfant dhe Cornêlyùs? Hèn o moy lyckly.

Ev a sewyas Rôsa in y hosanow, hag ev ow kerdhes wàr vleyen besîas.

Ev a's gwelas ow tos nes dhe'n vagel. Ev a's clôwas ow kelwel dhe Cornêlyùs. In golow an lantern tewl ev a welas an vlejen tûlyfant egerys, ha mar dhu avell an nos mayth o va cudhys inhy.

Ev a glôwas an towl gwrÿs inter Cornêlyùs ha Rôsa dhe dhanvon messajer dhe Haarlem. Ev a welas gwessyow an garoryon ow metya. Ena ev a glôwas Cornêlyùs ow tanvon Rôsa in kerdh.

Ev a welas Rôsa ow tyfudhy an lantern hag ow tewheles dh'y chambour. Deg mynysen warlergh hedna, ev a's gwelas ow casa an chambour arta ha worth y alwhedha dywweyth.

Boxtel a welas oll hedna hag ev ow keles y honen wàr bedn an stairys avàn, a skydnyas stap wosa stap kepar dell esa Rôsa ow skydnya wàr hy stairys hy; rag hedna, pàn wrug hy throos scav tùchya an stap iselha, Boxtel a dùchyas scaffa y dhorn an floren a jambour Rôsa.

I'n dorn-na yth esa ev ow sensy an fâls-alwheth, a ylly egery daras Rôsa mar êsy avell an gwir-alwheth.

Ha hèn yw an rêson, dell yw res convedhes, ny dhe leverel orth dallath an chaptra-ma, fatell o otham brâs dhen dus yonk a weres Duw.

Chaptra 24. Yma an Vlejen Tùlyfant ow Cafos Mêster Nowyth

Cornêlyùs a remainyas ow sevel stag ena le may whrug Rôsa y asa. Ev o overcùmys yn tien gans poster y lowender dewblek.

Hanter-our a bassyas. Yth esa kynsa golowydnnow owth entra der an vagel a horn, pàn veu Cornêlyùs sowthenys yn sodyn gans tros an stappys esa ow tos an stairys in bàn, ha gans criow esa ow nessa pùprÿs.

I'n keth mynysen ogasty ev a welas dhyragtho Rôsa, gwydn ha diegrys hy fâss.

Ev a veu amôvys ha tevy gwydn gans own.

"A Gornêlyùs, a Gornêlyùs!" hy a armas, ha hy dianal.

"Re Dhuw a'm ros! Pÿth yw an mater?"

Cornêlyùs, an vlejen tùlyfant—"

"Wêl?"

"Fat! allama y dherivas dhis?"

"Cows, cows, a Rôsa!"

"Nebonen re wrug hy hemeres—hy ladra dhyworthyn."

"Ladra—kemerer?" yn medh Cornêlyùs.

"Eâ," yn medh Rôsa, yn udn bosa orth an daras rag scodhya hy honen, 'eâ, kemerys veu, ledrys!"

Ha pàn leverys hy hedna hy a omsensys gwadn ha codha wâr hy dêwlin.

"Saw fatla? Lavar dhybm, gwra y styrya dhybm."

"Ogh, me nyns oma dhe vlâmya, a goweth."

Rôsa druan! Ny vedhas hy na felha y elwel "Cuv colon."

"Te a wrug hy gasa hy honen oll," yn medh Cornêlyùs yn trist.

"Udn vynyssen yn udnyk, may hallen desky agan messejer, yw tregys le ès hanter-cans lath abell wâr ladnow Dowr Waal."

"Hag i'n termyn-na, in spît a oll ow arhadow, te a asas an alwheth wâr dha lergh, a vyrgh druan!"

"Na wrug, na wrug! Hèn yw an dra na allama convedhes. Ny veu an alwheth in mes a'm dêwla bythqweth. Me a lenas orto kepar ha pàn esen vy ow towtya y whre va neyja dhyworthyf."

"Saw fatla wrug an dra wharvos ytho?"

"Hèn yw mater na allama convedhes. Me a ros an lyther dhe'm messejer; ev a dhalathas wâr y fordh kyns ès me dhe asa y jy. Me a dheuth tre hag yth o alwhedhys ow daras vy. Yth o kenyer tra i'm chambour kepar hag a veu gesys genef—marnas an vlejen tùlyfant—hodna o gyllys. Res yw fatell a'n jeva nebonen an alwheth rag daras ow chambour, poken ev dhe gafos fâls-alwheth contrefeytys dre dowl ragtho y honen."

Namnag esa an olva worth hy thaga, ha ny ylly hy contynewa.

Cornêlyùs, dyvuf ha leun fienasow, a's clôwas hy heb hy ùnderstondya yn tien. Ny wrug ev ma's stlevy,—

"Ledrys, ledrys, ha me yw dyswrës!"

"A Gornêlyùs, gav dhybm, gav dhybm, an negys-ma a wra ow ladha!"

Pàn welas Cornêlyùs anken Rôsa, ev a dhalhedna prednow horn an vaglen, ha worth aga shakya gans conar ev a elwys,—

"A Rôsa, a Rôsa, nebonen re wrug agan robbya; hèn yw gwir, saw a wren ny alowa agan honen dhe vos trist dre rêson a hedna? Na wren, nâ. Brâs yw an meschauns, saw dre lyckod y fydh amendys. A Rôsa, aswonys dhyn yw an lader!"

"Ellâs! Pandra allama leverel adro dhe'n mater?"

"Saw me a lever nag ywa den vÿth ken ès an Jacob melegys-na. A wren ny alowas dhodho dhe dhon dhe Haarlem an frût a'gan gonys, an flogh a'gan kerensa? A Rôsa, res yw dhyn y sewya, res yw dhyn y gachya!"

"Saw fatla yllyn gwil hedna heb gwil dhe'm tas godhvös ny dhe vos ow kestalkya? Fatl'alsen vy, mowes vohosak, nag eus ma's very nebes a skians an bÿs dhedhy, fatl'alsen vy spêdya i'n negys-ma, pàn na alses dha honen spêdya ino martesen?"

"A Rôsa, a Rôsa, gwra egery an daras-ma dhybm, ha te a welvyth mar qwrama cachya an lader—mar qwrama y gonstrîna dhe gonfessya y hager-ober ha dhe besy tregereth."

"Ellâs!" Rôsa a grias, in udn ôla, "a allama egery an daras dhis? Usy an alwhedhow dhybm. A pêns y dhybm, a ny vies frank termyn pell alebma?"

"Ymown y gans dha das—dha das bylen, ev neb re wascas solabrÿs kensa crenwredhen ow blejen tûlyfant vy. Ogh, an casadow! Ev yw gweresor Jacob!"

"Rag kerensa Duw, na gows mar uhel!"

"A Rôsa, mar ny wrêta egery an daras dhybm," Cornêlyüs a grias in y sorr, "me a vydn terry an prednow horn-ma, ha ladha kenyer tra a wrellen trouvya i'n pryson."

"Kebmer pyteth, kebmer pyteth, a gothman!"

"Me a lever dhis, a Rôsa, me a wra dysevel an pryson-ma men wosa men!" ha'n den truan, mayth o y nerth encressys degweyth der y sorr, a dhalathas shakya an daras gans tros brâs, ha scant ny wrug ev consydra fatell esa y lev ow dassenya dres an stairys troyllek.

Rôsa, ownekhês dell o hy, a assayas in vain dhe stoppya criow coneryak.

"Me a lever dhis me dhe ladha an Gryfûs casadow-na!" a armas Cornêlyüs brâs y sorr. "Me a lever dhis fatell wrama scûllya y woos ev, poran kepar dell wrug ev gans ow blejen tûlyfant dhu."

An prysner truan a dhalathas muskegy.

"Wêl, eâ, ytho," yn medh Rôsa, ha hy ow crena yn crev. "Eâ, eâ, saw taw tawas. Eâ, eâ, me a wra kemeres y alwhedhow, me a vydn egery an daras dhis! Saw yn udnyk taw tawas, a Gornêlyüs, a guv colon."

Ny wrug hy dewedha hy geryow rag gromyal lev ryphy a's goderrys.

"Ow thas!" Rôsa a grias.

"Te Gryfûs," van Baerle a leverel in udn uja, "As osta bylen pur!"

Gryfûs Coth, in mesk oll an tros, o skydnys wâr an stairys heb bos clôwys,

Ev a dhalhednas y vyrgh yn harow er an codna breggh.

"Te a wra kemeres ow alwhedhow, a wrêta?" yn medh ev, y lev tegys gans conar. "Ogh! an gwas casadow-ma, an euthvil-ma, an felon ha kesplottyor-ma, ev yw dha Gornêlyüs meurgerys, ywa? Ogh, yma Mêstresyk ow kesplottya gans prysners an stât, usy hy. Ogh, me a vydn dha dhesky, a ny wrav?"

Rôsa a jûnyas hy dêwla, brâs hy dyspêr.

"Ogh!" yn medh Gryfûs, ow passya dhyworth an muscogneth a sorr dhe geseth yêyn a'n den re wrug overcûmya y escar,— "Ogh, te devor inocent a vlejednow tûlyfant, te scolor whar, te a wra ow ladha vy hag eva ow goos! Dâ lowr! Dâ lowr! Ha'm myrgh vy yw dha weresores. Esoma in gwir in fow ladron—in cav robberyon? Esof, saw an Governour a wra clôwes anodho avorow, ha'y Vrâstereth an Stât'hôlder a'clôw trenja. Yth yw an laha godhvedhys dhyn—ny a vydn ry an secûnd dyllans a'n Buytenhof, a Vêster Scolor, ha dyllans dâ an prÿs-ma. Eâ, eâ, gwra knias dhe bawyow kepar ha ors in y vagh; ha te, ow arlodhes vian deg, ny'th fyth an lowena a gesplottya warbart termyn pell warbarth. Kê in kerdh, a vyrgh dhynatur! Hag adro dhyso jy, a Vêster Scolor, ny a vydn gweles an eyl y gela arta. Taw tawas—ny a wra hedna.

"Stolen! it has been stolen from me!"

Rôsa, avês dhedhy hy honen gans euth ha dyspêr, a abmas dh'y dêwla tro ha hy hothman; ena gweskys yn sodyn gans preder cler, hy a bonyas tro ha'n stairys, in udn leverel,—

"Nyns yw pûpträ kellys whath, a Gornêlyüs. Trest dhybm, a Gornêlyüs ker."

Hy thas a's sewyas hag ev ow cromyal.

Ow tûchya Cornêlyüs, nebes a nebes ev a relêssya y dhalhen a'n prednow horn, esa whath sensys yn whyls in y dhêwla. Poos o y bedn, ha namnag esa y dhêwlagas ow lebmel in mes a'ga crewow, hag ev a godhas gans tros brâs wâr leur y vagh hag ev ow stlevy,—

"Ledrys! Ledrys veu dhyworthyf!"

Dres oll an termyn-na Boxtel, wosa gasa an ger der an daras o egerys gans Rôsa honen, a wrug don an vlejen tûlyfant dhu mailys in mantel, ha tôlel y honen aberth in côcha, esa worth y wortos in Gorcùm. Ena ev a dhrivyas in kerdh, dell yllyr y dhesmygy, warlergh derivas dh'y gothman Gryfûs a'y dhybarth sodyn.

Saw lebmyr, dre rêson ny dh'y weles owth entra in y gôcha, ny a wra, gans acord an redyor, mos ganso bys in pedn y fordh.

Ev êth in rag lent lowr, rag ny vydna an vlejen tûlyfant dhu perthy viaj re uskys.

Saw yth esa Boxtel dowyts na wre va drehedhes Haarlem holergh lowr. Rag hedna ev a gavas box hag ispan ino a gewny fresk oll adro hag ev a worras an vlejen tûlyfant ino. An flour o mar scav gwaskys ajy a bûb tu hag yth esa an air owth entra avàn, may hylly an côcha ena viajya toth dâ heb peryl vÿth a bystyk dhe'n vlejen tûlyfant.

Ev a dhredhas Haarlem nessa myttyn, sqwith saw vycoryûs. May halla ev dystrôwy pûb ol a'n ladrynsy, ev a wrug treusplansa an vlejen tûlyfant, ha wosa terry an pot flour gwredhek, ev a dôwlas an dernygow aberth i'n dowrgledh. Warlergh hedna ev a screfas lyther dhe Bresyden a'n Gowethas Lowarthorieth. I'n lyther-na ev a dheclaryas ev y honen dhe vos nowyth drehedhys dhe Haarlem ha ganso blejen tûlyfant du yn tien; ena pàn o y flour fest diogel, ev êth dhe ôstya in ostel dâ i'n dre hag ena ev a wortas.

Chaptra 25. Van System, President an Gwethas

Rôsa, wosa gasa Cornêlyùs, a dhetermyas hy thowl, hèn yw dhe styrya, y whre hy restorya an vlejen tûlyfant ledrys dhe Cornêlyùs, poken na wre hy gweles Cornêlyùs nefra arta.

Hy a welas dyspêr an prysner, ha hy a wodhya an dyspêr-na dhe vos sordys dre dhew dra, ha'y vos heb remedy.

Wâr an eyl tu, kescar dhyworto o certan,—rag Gryfûs re wrug desmygy warbarth sêcret aga herensa ha'ga metyansow in dadn gel.

Wâr y gela, oll govenek Cornêlyùs van Baerle a gollenwel y whansow nans o seyth bledhen i'n eur-na o dystrowys.

Rôsa o benyn a ylly bos trist'hës der euvereth, saw i'n gorotham brâs hy a wre kemeres warnedhy hy honen dre boster an mater an nerth rag omlath wâr y bydn ha rag y amendya.

Hy a entras in hy chambour, ha wosa meras adro rag gweles martesen fatell veu hy tûllys, ha'n vlejen tûlyfant dhe vos settys in neb cornel gudhys hag indelha na wrug hy hy merkya. Saw hy a sarchyas in vain; an vlejen tûlyfant o gyllys; an vlejen tûlyfant o ledrys.

Rôsa a wrug fardel vian a daclow o otham anodhans rag hy viaj; hy a gemeras try hans gylder—hèn yw dhe styrya oll hy fortyn,—kerhes an tressa crenwredhen dhyworth hy thyller in cres hy lâss, an tyller mayth o hy settys adenewen gensy, ha hy a's kelas gans meur rach in hy asera. Warlergh hedna hy a alwhedhas hy daras dywweyth, rag may halla hy diant remainya cudhys mar bell dell ylly bos; ha hy a asas an pryson der an keth daras mayth êth Boxel in mes dredho udn our dhyrag hedna. Ena hy êth dhe wethyas stâbel may halla hy gobrena côcha.

Ny'n jeva an den-na ma's caryach dyw ros ha hèn o an very côcha gobrenys gans Boxel newher, ha mayth esa ev ow trîvya ino i'n fordh rag Delft; rag dre rêson a'n lies dowrgledh, ryvers ha goverow ow terry an pow in bân, an fordh dhyworth Loewestein dhe Haarlem o gwiûs dres ehen.

Pàn na ylly Rôsa gobrena côcha vÿth, constrîns veu dhe wobrena margh, ha gwethyas an stâbel a wrug gasa dhedhy y gemeres, rag ev a wodhya fatell o hy myrgh jailer an castel.

Rôsa a's teva govenek a gachya hy messejer, gwas gwiryon ha caradow, ha hy a vynsa y gemeres gensy, hag ev a ylly sevy avel gedyor ha dyffresyas.

Rag leverel an gwiryoneth, nyns o hy gyllys moy ès teyr mildir, pàn wrug hy y verkya ow fystena trûlergh ryb fordh pòr deg ryb an ryver. Hy a wrug dh'y margh ponya yn scav wâr y lergh, ha nyns o nep pell erna wrug hy cacha in bân ganso.

Ny wodhya an gwas gwiryon fatell o y vessach a brîs brâs; ev êth mar uskys bytegyns dell o mater an messach godhvedhys dhodho, ha wosa le ès udn our ev o gylly peder mildir ha hanter.

Rôsa a gemeras an nôta dhyworto, nag o otham vÿth anodho na felha, ha hy a styryas dhodho pandra poran a garsa hy ev dhe wil rygthy. An gwas cuv a leverys ev dhe vos parys dhe sewya pùb desîr a Rôsa; mar teffa hy hag alowa dhodho sensy frodn hy mergh hy a wre avauncya mar uskys avelly hy. Yth esa an dhew viajyor ow mos in rag dres pyp our, hag y o gyllys peder mildir wan ugans, saw whath ny'n jeva Gryfûs skeus vÿth fatell o y myrgh gyllys in kerdh dhyworth an castel.

Natur an jailer o fest spîtus ha cruel, hag ev a vinwharthas dhodho y honen pàn wre va predery fatell wrug ev grêvya hy holon gans kebmys euth.

Saw pàn esa ev ow keslowenhe y honen y fedha whedhol mar deg dhe dherivas dh'y gothman gwelha, Jacob, yth esa an den wordhy-na wâr y fordh bys in Delft; hag awos toth an mergh, yth o va gyllys dewdhek mildir pelha ès Rôsa ha'y howeth.

Ha pàn esa an tas keredhek ow rejoycya a'y myrgh dhe vos owth ôla in hy chambour, yth esa Rôsa hy honen ow viajya yn uskys tro ha Haarlem.

Indelha nyns esa person vÿth i'n tyller soposys ma's an prysner yn udnyk.

Rôsa a wre spêna mar nebes termyn gans hy thas, abân dhalathas hy kemeres with a'n vlejen tûlyfant, na wrug ev remember rag an kensa prÿs, dre rêson a'y vos gwag, orth hanter-dêdh, fatell esa y vyrgh ow lamentya re bell.

Ev a dhanvonas onen a'n wethysy rag hy gelwel; ha pàn dhewhelys an den dhe leverel dhodho fatell wrug ev hy gelwel ha whelas in vain, Gryfùs a dhetemyas mos rag hy gelwel y honen.

Kyns oll ev êth dh'yr om, saw kyn whrug ev knoukya gans tros brâs, ny wrug Rôsa gortheby.

Gov florednow an castel a veu somonys; ev a egoras an daras, saw ny wrug ev cafos Rôsa udn poynt moy ès Rôsa dhe drouvya an vlejen tûlyfant.

An very mynysen-na hy a entras in Rotterdam.

Nyn'jeva Gryfùs ytho moy chauns a'y throuvya i'n gegyn ès hy throuvya i'n lowarth.

An redyor a yll desmygy sorr an jailer, wosa govyn all adro, pàn dhescas ev y vyrgh dhe wobrena margh, ha kepar hag aventurores, dhe dhallath wâr viaj heb leverel pleth esa hy ow mos.

Gryfùs arta a ascendyas bys in van Baerle, y velega, y vraggya, ha knoukya oll adro oll mebyl truan y vagh, ha promysya dhodho pùb ehen a anken, dyvotter ha scorjyans comprehendys.

Heb clôwes an taclow esa y jailer ow leverel, Cornêlyùs a alowas y honen dhe vos drokhendlys, abûsys ha braggys, hag oll an termy ev a remainyas dywharth, dyvuf ha marow dhe bûb emôcyon ha dhe bûb own.

Wosa whelas Rôsa a bûb tu, Gryfùs êth dhe whelas Jacob; ha drefen na ylly ev y gafos naneyl, ev a dhalathas dowtya Jacob ha Rôsa dhe bonya in kerdh warbarth.

I'n mêntermyn an vowes, wosa stoppya dew our in Rotterdam, a dhalathas arta wâr hy fordh. Hy a gûscas in Delft an gordhewher-na, ha'n nessa myttyn hy a dhrehedhas Haarlem, peswar our wosa Jacob dhe dhrehedhes dy.

Kyns oll Rôsa a wrug dhedhy hy honen dhe vos presentys dhyrag Mynheer van Systems, Presydent Cowethas Lowarthorieth Haarlem.

Yth esa an Presydent ow screfa derivas dhe gessedhek an gowethas.

Yth o an derivas-na screfas wâr baper a vynes brâs in gwelha dornscrafa an Presydent.

Rôsa a veu declarys yn sempel avell Rôsa Gryfùs; saw dre rêson nag o hy hanow aswonys gans an Presydent, kynth esa va ow sowndya yn teg, y feu entrans sconys dhedhy.

Nyns o Rôsa abashys poynt, rag hy a bromysyas dhedhy hy honen na vedha hy stoppys gans sconyans, gans abûsyans na gans miluster kyn fe.

"Gwrewgh declarya dhe'n Presydent," yn medh hy dhe'n servont, "me dhe whansa còwsel orto ow tûchya an vlejen tûlyfant dhu."

An geryow-na a hevelly bos kepar hag alwheth hudol, rag yn scon hy a gafas hy honen in sodhva an Presydent, van Systems, hag ev a dhrevys yn cortes in mes a'y jair dhe vetya gensy.

Ev o den bian tanow, ev kepar ha garren flour, y bedn o an gelegel, ha'y dhywvreggh wadn o kepar ha dêlen dhôbyl a vlejen tûlyfant; an hevelepter o cowlwrës gans ramblans y gerdh, rag hedna a'n gwre whath moy haval dhe flour pàn vo va ow plêgya i'n gwyns.

"Wêl, a vêtresyk," yn medh ev, "yth esta ow tos, dell veu leverys dhybm, adro dhe negys an vlejen tûlyfant dhu."

Dhe Bresydent Cowethas an Lowarthorieth an *Tûlipa nigra* o power a'n brâssa, hag in hy ferson avell myternes an blejow tûlyfant, a ylly danvon canajow in mes.

"Esof, a syra," Rôsa a worthebas; "Dhe'n lyha devedhys ov dhe gòwsel anedhy."

"Usy hy, ytho, in poynt dâ?" van Systems a wovydnas ha minwharth a wordhyans caradow wâr y wessyow.

"Ellâs, a syra! Ny worama," yn medh Rôsa.

"Fatl'yw hedna? Yw meschauns vÿth wharvedhys dhedhy?"

"Meschauns fest brâs dhybmo, a syra; saw dhybmo vy, adar dhe'n vlejen."

"Pandra?"

"Ledrys veu dhyworthyf."

"Ledrys! An vlejen tûlyfant dhu?"

"Eâ, a syra."

"Yw an lader aswonys dhis?"

"Yma skeus dhybm, saw ny dêl dhybm acûsya den vÿth whath."

"Saw y hyll an negys bos assoyls heb caletter vÿth"

"In pana vaner?"

"Awos an vlejen dhe vos ledrys dhyworthys, res yw nag usy an lader abell."

"Prag na yll?"

"Drefen me dhe weles an vlejen tûlyfant dhu dew our alebma."

"Why re welas an tûlyfant dhu!" Rôsa a grias, in udn fystena bys in Mynheer van Systens."

"Kepar dell esoma worth dha weles jy, a vêtresyk."

"Saw pylê?"

"Gans dha vêster jy, heb mar."

"Gans ow mêster vy?"

"Eâ, a nysn osta servyades dhe Vêster Isak Boxtel?"

"Me?"

"Eâ, te."

"Saw, a syra, pyw esowgh why ow cresy me dhe vos?"

"Ha pyw esta jy ow cresy me dhe vos?"

"Yma dhybm govenek, a syra, me dhe gresy pyw owgh why—hên yw dhe styra Mynheer van Systens onourys, Borghvêster Haarlem, ha Presydent Cowethas an Lowarthorieth."

"Ha pandra wrusta derivas dhybm namnygen?"

"Me a leverys dhywgh, a syra, fatell veu ledrys ow blejen tûlyfant."

"Ena dha vlejen tûlyfant jy yw blejen Mynheer Boxtel. Wêl, a flogh, nysn esta ow styrya dha honen yn apert. An vlejen tûlyfant re beu ledrys, saw ny veu hy ledrys dhyworthys, adar dhyworth Mynheer Boxtel."

"Me a lever dhywgh arta, a syra, nag yw aswonys dhybm an Mynheer Boxtel-ma, ha me a glowas y hanow ev namnygen rag an kensa prÿs."

"Ny wodhesta pyw yw Mynheer Boxtel; ha te a'fe blejen tûlyfant dhu kefrÿs?"

"Saw eus ken blejen tûlyfant avêd dhe'm blejen vy?" Rôsa a wovydnas ha hy ow trembla.

"Eus—blejen Mynheer Boxtel."

"Pana sort blejen yw hy?"

"Du, heb mar."

"Heb spot vÿth?"

"Heb spot vÿth oll."

"Ha why a bew an vlejen tûlyfant,—yma hy gwethys obma?"

Nag usy, saw hy a vÿdh, rag res yw hy dysqwedhes dhyrag an kessedhek kyns ês an gober dhe vos grauntys.

"Ogh, a syra!" Rôsa a grias, "an Boxtel-ma—an Isak Boxtel-ma—usy worth y henwel y honen perhen an vlejen tûlyfant dhu—"

"Ha pyw y hy ferhen?"

"A nysn yw hy den pòr danow?"

"Blogh dyvlew y bedn?"

"Eâ"

"Sedhys y dhewlagas?"

"Eâ, me a grÿs."

"Dybowes, crobm ha garrgabm?"

"In gwiryoneth, yth esta ow tedna y hevelep, radn wosa radn."

"Ha'n vlejen tûlyfant, a syra? A nysn usy hy in pot a bry gwydn ha blou, gans flourys melen in basket a dry denewen?"

"Ogh ow tûchya hedna nysn oma sur; me a veras orth an flour dhe voy ês orth an pot."

"Ogh, a syra! Hôn yw ow blejen tûlyfant vy, neb re beu ledrys dhyworthyf. Me yw devedhys obma rag y clêmya dhyragowgh ha dhyworthowgh."

"Ogh! ogh!" yn medh van Systens, hag ev ow meras orth Rôsa. "Pandra! Esta obma rag clêmya blejen tûlyfant Mêster Boxtel? Wâr ow enef, te yw taunt lowr."

“A syra onourys,” yn medh hy, nebes vexys gans an derivas-na, “ny lavaraf me dhe vos devedhys dhe glêmya blejen tûlyfant Mêster Boxtel; nâm me re dheuth rag clêmya ow blejen ow honen.”

“Dha vlejen tûlyfant jy?”

“Eâ, an vlejen a wrug vy plansa ha kemeres with anedhy.”

“Wêl, ytho, kê rag trovya Mêster Boxtel in Ostel an Swàn Gwydn, ha te a yll boa aqwytys ganso; a’m part vy, drefen bos an câss mar gales dhe dhetermya avell an ken neb a veu drÿs dhyrag Salamon Mytern, ha nyns oma owth omwil mar skentyl avello ev, me a vydn contentya ow honen gans screfa ow derivadow, rag surhe bos an vlejen tûlyfant dhu i’n bÿs; hag ena dhe erhy bos an cans mil gylder pës dhe’n den neb a wru hy thevy. Duw genes, a flogh.”

“Ogh, a syra, a syra!” yn medh Rôsa gans pejadow in hy lev.

“Saw me a vydn leverel hebma dhis, a flogh,” van System a bêsyas, “dre rêson te dhe vos yonk ha teg, ha drefen bos nebes dê inos whath martesen, me a vydn ry nebes cùssul dhâ dhis. Bÿdh fur i’n mater-ma, rag yma cort a jùstys obma in Haarlem ha pryson; pelha ny yw tyckly dres ehen ow tûchya onour agan blejow tûlyfant. Kê, a flogh, ha porth cov: Mêster Isak Boxtel in Ostel an Swàn Gwydn.”

Ha Mynheer van System a gemeras in bàn y bluen spladn, ha dhalathas arta screfa y dherivadow, ober a veu goderrys gans vysyt Rôsa.

Chaptra 26. Esel a Gowethas an Lowarthorieth

Rôsa ogas muskegys gans lowena ha gans own ow tyby a dhascafes an vlejen tûlyfant dhu, êth dhe Ostel an Swàn Du ha sewys gans an gwas colodnek dhyworth Frysya, hag ev ow crev lowr dhe knoukya dhe'n dor dewdhek Boxtel heb gweres vÿth.

Pàn esa ev ha Rôsa ow viajya ev a dhescas oll an câss, ha ny wrella metyans vÿth y ownekhe, saw comondys o dhodho dhe sparya an vlejen tûlyfant.

Saw pàn wrussons drehedhes plain brâs an varhas, Rôsa a savas dystowgh, rag preder a wrug hy gweskel yn sodyn, poran dell wra Mynerva in bardhonek Hômhêr dalhedna Ahyllês er an blew, hag ev parys dhe gelly y rêson awos y sorr.

"Re Dhuw a'm ros!" a leverys hy dhedhy hy honen, "me re wrug errorr brâs; martesen yth yw Cornêlyûs ha'n vlejen tûlyfant ha me ow honen destries genef. Me re ros an gwarnyans, ha martesen indelha me re dhyfunas skeus. Nyns oma ma's benyn saw an dus-ma a wra omjûnya warbarth wâr ow fydn, hag ena me a vÿdh kellys. Mar pedhama kellys, ny vern,—saw Cornêlyûs ha'n vlejen tûlyfant!"

Hy a ombrederys tecken.

'Mar teuma ha metya an Boxtel-na, ha mar ny vëdh ev aswony dhybm; mar nyns yw an Boxtel-na ow Jacob vy, saw ken gonesyas, neb a wrug dyscudha an vlejen tûlyfant dhu kefrÿs; poken mars yw ledrys dhyworthyf gans nebonen ken, pò re bassyas intre dêwla an tressa person; —mar ny wrama aswon an den, an vlejen tûlyfant hy honen oll yn udnyk, fatl'allama me dhe vos an perhen anedhy? Wâr an tu aral, mar qwra aswon Boxtel avell Jacob, pyw a wor pandra whervyth? Pàn ven ny owth omlath an eyl gans y gela, an vlejen tûlyfant a wra merwel."

I'n mêntermyn, y feu clôwys tros brâs kepar hag uja an mor abell, orth pedn aral plain an varhas. Yth esa pobel ow ponya adro, yth esa darasow owth egery hag ow tegea. Rôsa yn udnyk o dyswar a oll an hùbbadrylsy-ma in mesk an rûth.

"Y tâl dhyn dewheles dhe'n Presydynt," yn medh hy yn cosel.

"I'n câss-na gesowgh ny dhe dhewheles," yn medh hy howeth.

Y a gemeras strêth bian, neb a's lêdyas strait dhe jy brâs Mynheer van Systens, hag ev esa ow pêsyas ow screfa y dherivadow gans y bluen spladn in y dhornscrefa gwelha.

In kennyver tyller wâr hy fordh Rôsa a glôwas pobel ow còwsel a'n vlejen tûlyfant dhu, hag a'n gober a udn cans mil gylder. An nowodhow o lêsys yn uskys dres ehen der oll an dre.

Rôsa a gafas nebes caletter owth entra in sodhva Mynheer van Systens rag an secùnd prÿs. Ev bytegyas a veu môvys pàn glôwas ev hanow an vlejen tûlyfant dhu.

Saw pàn aswonas ev Rôsa, ne a gonsydras ev dhe vos muscok pò lacka whath, ev a sorras hag a dhesiryas hy danvon in kerdh.

Saw Rôsa a jûnyas hy dêwla, hag a leverys i'n ton-na a wiryoneth onest, esa ow cafos y fordh aberth in colonow an dus.

"Rag kerensa Duw, a syra, na wrewgh ow thrailya in kerdh. Goslowowgh orth an pÿth a lavaraf dhywgh, ha mar ny yllowgh why gwil jùstys ragof, dhe'n lyhha ny vÿdh res dhywgh rebukya agas honen dhyrag Duw rag gwil ahanowgh agas honen an gweresor a dhrogober."

Van Systens a stankyas y droos, cot y berthians, rag hedna a veu an secùnd treveth may whrug Rôsa goderry y lavur in mesk assay esa ow sordya y vanyta avell borghvêster hag avell Presydynt Cowethas an Lowarthorieth.

"Saw ow derivadow!" ev a grias,— "ow derivadow ow tûchya an vlejen tûlyfant dhu!"

"Mynheer van Systens," Rôsa a besyas, gans an nerth a inocency ha gwiryoneth, "agas derivadow ow tûchya an vlejen tûlyfant dhu, a vÿdh growndys wâr drespas, mar ny wrewgh why goslowes orthyf. Yth esof orth agas pesy, a syra, gwrewgh dhe'n Mêster Boxtel-ma, ev neb a lavaraf vy dhe vos Mêster Jacob, gwrewgh dhodh bos drÿs dhyragowgh why ha dhyragof vy, hag yth esoma ow tias me dh'y asa ev in posessyon cosel a'n vlejen tûlyfant, mar ny'n aswonaf an flour ha'y ferhen."

"Wâr ow enef, hèn yw profyans," yn medh van Systens.

"Pandr'esowgh why ow styrya?"

"Yth esoma ow covyn orthys pÿth a yll bos prevys dre'th aswon Boxtel ha'n vleben tÿlyfant?"

"Wosa pÿptra," yn medh Rôsa in hy dyspêr, "why yw den gwiryon, a syra. Fatla via genowgh, mar teffowgh why ha dyscudha fatell wrussowgh why ry an gober dhe dhen na brovias an vleben, ha pelha hy dhe vos ledrys ganso?"

Geryow Rôsa a hevelly dry neb certuster aberth in colon van Systemens, hag porposys ova dhe wortheby in maer moy caradow, pàn veu tros brâs clôwys i'n strêth hag y whrug lies hùrrâ shâkya an chy.

"Pandr' yw heba?" an borghvêster a elwys; "pandr' yw hebma. Ywa possybyl? A glôwys vy yn ewn?"

Hag ev a fystenas bys in y bortal, heb consydra Rôsa na felha, saw ev a's gasas in y sodhva.

Scant ny wrug ev drehedhes y bortal pàn grias ev in mes yn uhel warlergh gweles fatell o y stairys leun a'n rûth, hag y oll ow cowethya, pò gwelha ow sewya den yonk, gwyskys yn sempel in velvet a lyw melyn ha brôsweyth arhans warnodho; yth esa ev owth ascendya yn lent kepar ha den nôbyl stappys men gwydn an chy.

Wâr y lerghe dew offyicer a dheuth, onen a'n morlu, ha'y gela a'n marghlu.

Van Systemens, wosa herdhya y fordhe der an servygy ownek, a dhalathas plêgya, dhe worra y honen wâr an dor ogasty dhyrag y vysytyr, rag hedna o an rêson rag oll an kedrydn.

"A Arlùth," ev a elwys, "A Arlùth, ass yw onour bryntyn rgrauntys gans agas Brâstereth wâr agan chy uvel gans agas vysyt."

"Mynheer van Systemens wheg," yn medh Wella Orenj gans cosoleth o eqwal dhodho dhe vinwharth gans tus ere, "me yw gwir Holondyas. Me a gar dowr, coref ha flourys, ha traweythyow me a gar an keus-na mayth yw y dast plesont dhe'n Frankyon. Heb mar an flour neb yw gwell genef vy ès pùb flour aral yw an vleben tÿlyfant. Me a glôwas in Leyden fatell esa blejen tÿlyfant dhu in cyta Haarlem, ha warlergh assurya ow honen a wiryoneth an nowodhow, neb a hevelly ùnpossybyl dhybm, me yw dedvedhys dhe wodhvos oll adro dhe'n negys dhyworth Presydynt Cowethas an Lowarthorieth."

"Ogh a Arlùth, a Arlùth!" yn medh van Systemens, "pana wordhyans dhe'n gowethas mars usy agan gwythres ow plêsia agas Brâstereth!"

"Usy an vleben tÿlyfant genowgh why obma?" an Pryns a wovydna, ha dre lycklod ev a'n jeva edrek a ry areth mar hir.

"Drog yw genef nag usy hy genen."

"Ha ple ma hy?"

"Gans hy ferhen."

"Pyw ywa?"

"Gonesyas flourys onest dhyworth Dort."

"Y hanow?"

"Boxtel,"

"Plema va tregys?"

"Dâ lowr, gwrewgh y gerhes dystowgh."

"Gwra, a Vrâstereth, saw—"

"Pandr' yw an mater?"

"Nyns yw tra vÿth, a Arlùth."

"Yma kenyer tra a vrîs, Mynheer van Systemens."

"Wêl, res yw a avowa a Arlùth fatell wrug caletter bian presentya y honen."

"Pana galetter?"

"In gwir?"

"Eâ, a Arlùth, gans camberhenas ha contrefeytyoryon."

"Hèn yw cabmweyth, Mynheer van Systemens."

"Yw in gwir, a Arlùth."

"Hag eus prov vÿth a'ga bos dhe vlâmya?"

"Nag eus, a Arlùth, an venyn gablus—"

“An venyn gablus, a syra?”

“Y talvia dhybm leverel, an venyn usy ow clêmya an vlejen tûlyfant, yma hy obma i’n nessa rom.”

“Ha pandr’esowgh why ow predery anedhy?”

“Me a grÿs, a Arlùth, fatell veu hy temptys martesen der an gober a udn cans mil gylder.”

“Hag indelha yma hy ow clêmya an vlejen tûlyfant?”

“In gwir?”

“Eâ, a Arlùth, gans camberhenas ha contrefeytyoryon.”

“Hèn yw cabmweyth, Mynheer van System.”

“Yw in gwir, a Arlùth.”

“Hag eus prov vÿth a’ga bos dhe vlâmya?”

“Nag eus, a Arlùth, an venyn gablus—”

“An venyn gablus, a syra?”

“Y talvia dhybm leverel, an venyn usy ow clêmya an vlejen tûlyfant, yma hy obma i’n nessa rom.”

“Ha pandr’esowgh why ow predery anedhy?”

“Me a grÿs, a Arlùth, fatell veu hy temptys martesen der an gober a udn cans mil gylder.”

“Hag indelha yma hy ow clêmya an vlejen tûlyfant?”

Y aga dew a entras i’n sodhva.

Yth esa Rôsa what ow sevel i’n keth tyller ha hy ow pôsa wâr an fenester, hag ow merad dredhy aberth i’n lowarth.

“Â! Mowes Frysek,” yn medh an Pryns pân welas ev fatell o hy gwyskys in cappa a owrwias hag in golesen rudh.

Pân glôwas hy tros aga stappys, hy a drailyas, saw scant ny welas hy an Pryns, neb a esedha i’n gornel moyha tewl a’n rom.

Dell yll bos desmygys oll hy brÿs ow settys wâr an den a bris o gelwys van System, ha dre rêson hedna ny gafas hy termyn dhe verkya an stranjer uvel a sewyas mêster an chy, rag mar bell dell wodhya hy, ev a yll bos nebonen a bris pò nebonen nebes y roweth.

An stranjer uvel a gemeras lyver dhe’n dor dhywâr estyllen ha gwil sîn dhe van System may whrella ev dallath an apposyans dystowgh.

van System ytho, orth an arweth-na dhyworth an den yonk i’n côta a lyw melyon, a esedhas, ha pòr lowen ha prowte a’n onour grauntys dhodho, a dhalathas,—

“A flogh, esta ow promysya dhe leverel dhybm an gwiryoneth ha’n cowl-wiryoneth ow tûchya an vlejen tûlyfant-ma?”

“Yth esoma ow promysya.”

“In eur-na cows in presens an den jentyl-ma; ev yw onen a esely a’n Gowethas Lowarthorieth.”

“An pÿth a wrama leverel dhywgh, a syra,” yn medh Rôsa, “moy ès a leverys dhywgh solabrÿs”

“Wèl, pÿth ywa?”

“Yth esoma ow tasleverel an pejadow a wrug vy dhyragowgh solabrÿs.”

“Pandra?”

“Why dhe gomondya dhe Mynheer Boxel may teffo ev obma ha’y vlejen tûlyfant ganso. Mar ny allama y aswon avell ow blejen tûlyfant ow honen, me a wra leverel hednya dhywgh in gwiryoneth; saw mar teuma ha’y aswon, me a vydn hy clêmya, eâ, mar teuma mos dhyrag y Vràstereth an Stât’hôlder y honen, ha’m prov i’m dêwla.”

“Yma dhis neb prov ytho, a flogh?”

“Duw a wor ow gwir dâ, hag ev a wra ow gweres.”

Van System ha’n Pryns a veras an eyl orth y gela. Ha’n Pryns dhyworth an kensa geryow còwsys gans Rôsa, yth hevelly bos ow whelas perthy cov esa an voys melys-ma ow seny in y scovarnow rag an kensa prÿs.

Udn offyicer êth dhe gerhes Boxtel, ha van Systens a bêsyas i'n mêntermyn gans y apposyans.

"Ha pandr'eus dhis rag scodhya dha glêm te dhe vos gwir-berhen an vlejen tûlyfant dhu?"

"An gwiryoneth sempel me dh'y flansa ha'y thevy in ow chambour ow honen."

"In dha jambour? Ple ma dha jambour?"

"In Loewestein."

"Te re dheuth dhyworth Loewestein?"

"Me yw myrgh jailer an pryson."

An Prynsa a wrug gwaya nebes, kepar ha pàn esa ev ow leverel, "Hèn ywa. Yth esoma ow perthy cov lebmyn."

Hag oll an termyn yth esa ev owth omwil ev dhe redya y lyver, saw ev a wrug whythra Rôsa gan moy rach ès kyns.

"Usy an flourys orth dha blesya?" yn medh Mynheer van Systens.

"Usy, syra."

"T'n eur-na te yw gonesyas practycys, me a breder?"

"Rôsa a hockyas tecken; hag ena gans ton lev a dheuth dhyworth downder hy holon, hy a leveryis,—

"A dus jentyl, esoma ow còwsel orth tus onourys?"

An Prynsa a wrug gwaya nebes, kepar ha pàn esa ev ow leverel, "Hèn ywa. Yth esoma ow perthy cov lebmyn."

Hag oll an termyn yth esa ev owth omwil ev dhe redya y lyver, saw ev a wrug whythra Rôsa gan moy rach ès kyns.

"Usy an flourys orth dha blesya?" yn medh Mynheer van Systens.

"Usy, syra."

"T'n eur-na te yw gonesyas practycys, me a breder?"

"Rôsa a hockyas tecken; hag ena gans ton lev a dheuth dhyworth downder hy holon, hy a leveryis,—

"A dus jentyl, esoma ow còwsel orth tus onourys

Ton y lev a sowthanas Rôsa, rag hy o sur fatell glôwas hy y lev solabrÿs.

"Gans prysner a'n stât ytho," yn medh an Pryns, "rag ena y oll yw prysners a'n stât."

Wosa leverel hedna, ev a dhalathas redya arta, dhe'n lyha dell hevelly.

"Eâ," yn medh Rôsa, ha hy voys a devys gwadn," eâ, gans prysner a'n stât"

Van Systens a grenas pàn glôwas ev hy dhe gonfessya indelha dhyrag dùstuny.

"Gwra contynewa," yn medh Wella yn sêgh dhe Bresydent Cowethas an Lowarthorieth.

"Ô, a syra," yn medh Rôsa ha hy ow còwsel orth an den esa hy ow predery dhe vos hy wir-jùj, "Me a vydn cùhudha ow honen yn trobm."

"Yn sur," yn medh van Systens, "prysners a'n stât a dâlvia bos gwethys in dadn naw alwheth in Loewestein."

"Ellâs! a syra."

"Ha dhyworth an taclow a wrusta derivas dhybm, te a gemeras prow a'th savla avell myrgh an jailer, dhe gowethya gans prysner a'n stât ow tûchya tevy flourys."

"Hèn yw an gwiryoneth," Rôsa, ownek a leveryis yn cosel.

"Mowes anfusyk!" van Systens a grias.

An Pryns a welas own Rôsa ha fâss gwydn an Presydent; ev a dhervys y dhorn, ha leverel in y lev apert ha determyn,—

"Ny yll hebma bos a les dhe esely an Gowethas Losowarthieth; res yw dhodhans jùjya ow tûchya negys an vlejen tûlyfant dhu; ny's teves y gwir vÿth dhe gonsydra hag-oberor polytyk. Kê in rag, a venyn yonk, kê in rag."

van Systens, gans golok leun styryans, a offras in hanow an vlejen tûlyfant, grassow dhe'n esel nowyth a'n Gowethas Lowarthorieth.

Rôsa, confortys der an vaner mayth esa an stranjer worth hy henertha, a dherivas dhodho kenyer tra o wharvedhys i'n try mîs dewetha; pùptra o gwrÿs gensy ha pùptra o sùffrys gensy.

He a gôwsas a gruelta Gryfûs; dystrûcsyon an kensa crenwredhen, anken an prysner; an ragpreder kemerys gansans rag assurya may whrella spêdya an secùnd crenwredhen; hirberthyans an prysner ha'y fienasow pàn êns y keskerys; fatell o va parys dhe verwel a nown dre rêson nag ylly ev clôwes namoy nowodhow a'y vlejen tûlyfant; y lowena pàn wrug hy y vysytia arta; ha wâr an dyweth aga dyspêr pàn wrussons desky fatell veu ledrys an vlejen tûlyfant udn our warlergh hy dhe vleiyowa.

"Oll an manylyon-na a veu derivys gan lev gwiryon ha kyn na veu golok yêyn an Pryns chaunjys poynt, fâss van System a veu nasys yn crev.

"Saw,' yn medh an Pryns, "res yw nag yw an prysner aswony dhis termyn hir."

Rôsa a egoras hy dewlagas brâs ha meras orth an stranjer, hag ev a omdednas aberth i'n gornel dewl, kepar ha pàn o va whensys dhe scappya dhyworth hy golok.

"Prag, a syra?"

"Drefen na veu Gryfûs ha'y vyrgh môvys dhe Loewestein ma's le ès peswar mis alebma."

"Hèn yw gwir, a syra."

Poken, te a wrug pesy may fe dha das remôvys dhyworth an Hâg bys in Loewestein."

"Syra," yn medh Rôsa ow rudhya.

"Gwra dewedha an pÿth a garses leverel," yn medh Wella.

"Yth esoma owth avowa fatell o an prysner aswonys dhybm i'n Hâg."

"Ass o lowen an prysner!" yn medh Wella gan minwharth.

An very prÿs-na an offycer neb a veu danvenys dhe dhry Boxtel a dhewhelys, ha declarya dhe'n Pryns an den a wrug ev kerhes dhe vos worth y sewya ha'y vlejen tûlyfant ganso.

Chaptra 27. An Tressa Crenwredhen

Scant ny veu dewhelyans Boxtel declarys, pàn entras ev in parleth Mynheer van System. Yth esa dew dhen orth y sewya ow ton box hag ino aga begh precyùs neb a wrussons settya wàr bord.

An Prynce, pàn dhescas ev a bresens Boxtel, a asas an sodhva ha passya aberth in parleth. Ev a veras gans plesour orth an vlejen, ha heb leverel gow a esedhas arta i'n gornel dewl, may feu settys ganso y jair.

Rôsa, in udn drembla, gwydn hy fâss rag ewn euth, a waityas hy dhe vos gelwys dhe weles an vlejen tûlyfant.

Ena hy a glôwas lev Boxtel.

"Hèn yw ev!" hy a grias.

An Pryns a wrug sin dhedhy dre dharas egerys aberth i'n parleth dhe vos rag meras.

"Hobma yw ow blejen tûlyfant vy," Rôsa a grias. "Yth esoma worth hy aswon. Ogh, Cornêlyùs truan!"

Ha gans an geryow-na hy a godhas in olva.

An Pryns a savas in bàn in mes a'y jair hag êth dhe'n daras hag ev a wortas ena prÿs hag yth esa oll golow an jêdh ow codha wàr y fygùr.

Pàn wrug lagajow Rôsa powes warnodho, hy a brederys moy certain whath nag o hedna an kensa termyn hy dhe weles an stranjer.

"Mêster Boxtel," yn medh an Pryns, "dêwgh obma, mar pleg."

"Boxtel a deuth nes, ha pàn gafas ev y honen fâss dhe fâss gans Wella Orenj, ev a blynchyas.

"Y Vrâstereth!" ev a elwys..

"Y Vrâstereth!" Rôsa a leverys meur hy anken.

Warlergh clôwes an geryow-na aglêdh dhodho, Boxtel a drailyas ha gweles Rôsa.

Orth an wolok-na oll corf an lader a grenas kepar ha pàn recêvas ev jag crev tredan.

"Â!" an Pryns a hanajas dhodho y honen, "ev yw ancombrys."

Saw Boxtel, ow whelas yn freth dhe gontroll y emôcyons, a gomposas y honen dystowgh.

"Mêster Boxtel," yn medh Wella, "yth hevel fatell wrussowgh dyscudha an sêcret a devy an vlejen tûlyfant dhu?"

"Eâ, gwrug, a Vrâstereth," Boxtel a worthebys, hag yth esa nebes ancombrynny in y lev whath.

Y ancombrynny a ylly bos ascrÿbys dhe'n emôcyon a glôwas ev ino y honen, pàn wrug ev aswon an Pryns mar sodyn.

"Saw," an Stât'hôlder a bêsyas, "yma mowes yonk obma hag yma hy inwedh ow clêmya hy dhe dhyscudha an fordh dh'y thevy."

Boxtel, gan minwharth hautin, a dherevys y dhywscoth.

Wella a veras orth oll y wayow gans meur a les ha whans dhe wodhvos.

"Ena, nys yw an vowel yonk-ma aswonys dhywgh?"

"Nag yw, a Vrâstereth."

"Ha te, a flogh, yw Mêster Boxtel aswonys dhis?"

"Nag yw, nys yw Mêster Boxtel aswonys dhybm saw yth yw Mêster Jacob aswonys dhybm."

"Pandr'esta ow styrya."

"Me a vynsa leverel fatell wre an den gelwys Isak Boxtel obma, fatell wre va cria y honen Mêster Jacob in Loewestein."

"Padr'yw agas gorthyp dhe hedna, a Vêster Boxtel?"

"Me a lever fatell usy an vowes-ma ow leverel gow, agas Brâstereth."

"Esowgh why ow naha why bythqweth dhe vos in Loewestein?"

Boxtel a hockyas; golok fym ha lybm an Pryns a'n gwethas orth gowlia.

/ "Ny allama naha me dhe vos bythqweth in Loewestein, agas Brâstereth, saw yth esof ow naha me dhe ladra an vlejen tûlyfant."

“Te re’s ledras, ha in mes a’m chambour vy,” Rôsa a grias in hy sorr.

“Me a nagh hedna.”

“Gosloworthowgh. Esta ow naha te dhe’ m sewya aberth i’n lowarth, an jëdh may whrug vy parusy an amal rag hy flansa inhy? Esta ow naha te dhe’ m sewya aberth i’n lowarth, pàn esen vy ow fâcy a me dh’y flansa. Esta ow naha, an gordhuwher-na, te dhe fysky dhe’n tyller mayth eses ow qwetyas cafos an grenwredhen? Esta ow naha te dhe balas i’n dor gans dha dhêwla—saw gromercy dhe Dhuw! in vain, rag yth o hedna cast rag dyscudha pandr’o dha borpos. Lavar, esta ow naha oll hebma?”

Dell hevelly, Boxtel a bredery nag o gwyw an acûsacyons-na dhe vos gorthebys, saw ev a drailyas tro ha’n Pryns hag ev a bêsyas,—

“Me re beu ow tevy blejow tûlyfant lebmyn in Dort nans yw ugans bledhen. Me re wainyas neb hanow dâ rag ow skians; onen a’m blejow kemyskys re beu entrys i’n catalog indadn hanow neb person a roweth. Me re’s sacras dhe Vytern Portyngal. Gwiryoneth an mater yw kepar dell wrama lebmyn derivas dh’agas Brâstereth. An vowes-ma a wodhya me dhe devy an vlejen tûlyfant dhu, hag warbarth gans hy haror in castel Loewestein, hy a formyas towl a’m destôwy dre sêsy a ryghty hy honen an gober a udn cans mil gylder; ha gans gweres jûstys agas Brâstereth yth esoma ow qwetyas gwainya an gober ow honen.”

“Yâh,” Rôsa a grias, avêš anedhy hy honen gans sorr.

“Taw!” yn medh an Pryns.

Ena ev a drailyas tro ha Boxtel ha leverel,—

“Ha pyw yw an prysner esowgh why ow compla avell caror an vowes yonk-ma?”

“Namna wrug Rôsa clamdera, rag Cornêlyûš o determys dhe vos prysner peryllys, ha comendys gans an Pryns rag gwith arbednyk a’n jailer.

Ny ylly tra vÿth moy wolcûm dhe Boxtel es an qwestyon-na.

“An prysner,” yn medh ev, “yw den may hyll y hanow yn udnyk prevy dh’agas Brâstereth pana drest a dal dhywgh gorra in y ewnhenseth. Ev yw prysner a’n stât, hag ev a veu unweyth dampnys dhe’n mernans.”

Ha’y hanow?”

Rôsa a gudhas hy fâss in hy dêwla gans dyspêr.

“Y hanow yw Cornêlyûš van Baerle,” yn medh Boxtel, “hag ev y mab bejyth an tebelwas-na, Cornêlyûš de Witt.”

An Pryns a blynchias, y lagas, cosel dre vrâs, a wrug dewynya, ha gwynder kepar ha gwynder an mernans a lêsas dres y vejeth dyvuf.

Ev a dheuth nes dhe Rôsa ha gans y vês ev a wrug sin dhedhy dhe gemeres hy dêwla dhywar hy fâss.

Rôsa a obeyas, kepar ha pàn o hy hunsonys ha na wrug hy gweles an sin.

“Ytho te a dheuth dhybm in Leyden rag pesy may fe remôvys dha das dhe Loewestein?”

Rôsa a grogas hy fedna ha namnag esa hy ow taga pàn leverys hy,—

“Deuth, a Vrâstereth.”

“Kê in rag,” yn medh an Pryns dhe Boxtel.

“Nyns eus tra vÿth moy dhybm dhe leverel,” Isak a bêsyas. “Agas Brâstereth a wor pûptra. Saw yma udn dra nag en vy porposys dhe leverel, rag ny garsen gwil dhe’n vowes-ma rudhya rag hy fowt aswon grâss. Me a dheuth dhe Loewestein rag yth esa negys ena dhybm. An ocasyon-na me a veu aswonys dhe Gryfûš coth, ha me a godhas in kerensa gans y vyrgh, hag a offras demedhyans dhedhy, ha drefen nag en vy rychy, me a gomyttyas an gockyneth a gompla dhodhans ow forpos a wainya udn cans mil gylder, hag avell prov me a dhysqwedhas dhodhans an vlejen tûlyfant dhu. Hy haror hy in Dort a wre fâcy a ev dhe devy blejow tûlyfant rag keles y gesplottyans polytyk. Ha lebmyn y a wrug plottya warbarth rag ow dystrowy. Gordhuwher an jëdh mayth o gwaitys an vlejen dhe egery, y feu an vlejen kemerys in kerdh gans an venyn yonk-ma. Hy a’s dug bys in hy chambour, ha me a’m be an fortyn dâ a’y dascafes, in very prÿs may tanvonas hy messejer rag declarya dhe esely an Gowethas Lowarthorieth fatell o an flour spladn, an vlejen tûlyfant dhu provies gensy. Saw ny wrug hy stoppya ena. Nyns eus dowt vÿth, pàn esa

an vleven tûlyfant in hy fosessyon, fatell wrug hy hy dysqwedhes dhe nebes persons, may halla hy aga gelwel lebmyn avell dûstuny. I'n gwelha prÿs agas Brâstereth re beu gwarnys warbydn an faitour-ma ha warbydn hy dustuny."

"A Dhuw, a Dhuw, a Dhuw, gowegneth dyveth!" yn medh Rôsa, ow codha in olva, hag orth hy thôwlel hy honen orth trey an Stât'hôlder. Ev, kynth esa va ow predery hy dhe vos cablus, a'n jeva pyteth a'y anken pyethus.

"Te re wrug camhenseth, a flogh," yn medh ev, "ha'th caror a vÿdh pûnyshys rag dha gùssulya mar gabm. Saw te yw mar yonk ha dha wolok yw mar onest, rag yth oma parys dhe gresy an badober dhe dhos dhyworto ev kyns ès dhyworthys jy."

"A Arlùth, a Arlùth!" Rôsa a grias, "Nyns yw cablus Cornêlyùs."

Wella a blynchyas.

"Nyns yw cablus a'th cùssulya? Hèn yw dha styryans, a nyns ywa?"

"Me a garsa leverel, a Vrâstereth, nag yw Cornêlyùs cablus a'n secùnd gwanober ascrîbys dhodho dell ywa mar inocent a'n kensa gwanober a veu va acûsys anodho."

"A'n kensa gwanober? A wodhesta pandr'o y kensa gwanober? A wodhesta pana wanober a veu va acûsys anodho ha dampnys ragtho? Ev dhe vos weresor a Gornêlyùs de Witt, ha ev dhe geles an lytherow pryveth a'n Pencyonary Meur gans an Marqwys de Louvois."

"Wèl, a syra, ny wodhya ev tra vÿth a'n lytherow dhe vos gesys in y with; tra vÿth in oll an bÿs. Me yw mar sur a hedna dell oma a'm bêwnans. Na ve an mater dhe vos indelha, ev a vynsa y dherivas dhybm. Fat'alsa brÿs mar lân sensy sêcret heb y dherivas dhybm, Nâ, nâ, a Vrâstereth, me a'n lever arta, mars esoma in peryl a'gas vexya kyn fe, nyns yw Cornêlyùs udn poynt moy cablus a'n kensa gwanober ès dell yw cablus a'n secùnd. Hag ev yw mar inocent a'n secùnd gwanober, dell ywa a'n kensa. Ass yw trueth nag yw ow Cornêlyùs vy aswonys dhywgh, a Arlùth!"

"Ev yw a deylu de Witt!" Boxtel a elwys. "Agas Brâstereth a wor re veur anodho, rag agas Brâstereth unweyth a wrug grauntia y vêwnans dhodho."

"Tawowgh!" yn medh an Pryns, "Oll an maters a'n stât, dell leverys vy kyns yw avêš yn tien a allos Coweth Haarlem an Lowarthorieth."

Ena an Pryns a blêgyas tâl hag ev a addyas,—

"Ow tûchya an vleven tûlyfant, confortyowgh agas honen, a Mêster Boxtel, y fÿdh jùstys gwrÿs ragowgh."

Boxtel a blêgyas, leun y golon a lowender, hag a recêvas keslowena an Presydynt.

"Te, a flogh," Wella Orenj a bêsyas, "namna wrussys comyttya gwanober. Ny wrama dha bûnyshya; saw an gwir-dresspassor a wra pe an kereth ragowgh agas dew. Den a'y hanow a yll bos kesplottyor, ha traitour kyn, saw ny godhvia dhodho bos lader."

"Lader!" Rôsa a grias. "Cornêlyùs lader? Praydha, a Vrâstereth, na lavar ger kepar ha hedna, rag ev a vynsa y ladha, a coffa anodho. Mars yw ladrynsy gwrÿs, yth esof ow tias dhywgh, a syra, ny wrug ken den vÿth ès hebma y gomyttya."

"Gwra y brevy," Boxtel a leverys yn clor.

"Me a wra y brevy gans gweres Duw."

Ena, ow trailya tro ha Boxtel, hy a wovydnas,—

"Why yw perhen a'n vleven tûlyfant?"

"Ov."

"Pyseul crenwredhen a's teva hy?"

Boxtel a hockyas tecken, saw wosa pols cot ev a gonsydras na vynsa hy govyn an qwestyon-na, na ve ma's dyw grenwredhen, a wodhya ev anodhans solabrÿs. Rag hedna ev a worthebys,—

"Teyr crenwredhen."

"Pandra a wharva dhe'n crenwredhyow-na?"

"Dar! Pandra wharva dhodhans? Wèl, onen anodhans re fyllys. An secùnd re ros dhyn an vleven tûlyfant dhu."

"Ha'n tressa crenwredhen?"

“An tressa!”

“An tressa crenwredhen,—ple ma hy?”

“Me a’s pew in tre,” yn medh Boxtel nebes ancombrys.

“T’n tre? Ple? In Loewestein pò in Dort?”

“In Dort,” yn medh Boxtel.

“Yth esowgh why ow leverel gow!” Rôsa a grias. “A Arlùth,” hy a bêsyas, ha hy ow trailya tro ha’n Pryns, “Me a vydn derivas dhywgh whedhel gwiryon an crenwredhyow-ma. An kensa a veu sqwattys gans ow thas in bagh an prysner, ha’n den-ma obma a wor hedna yn tâ, rag ev y honen o whensys dh’y hafos. Ha pàn gollas ev y jauns, namna wrug ev strîvya gans ow sîra vy, rag ev o an rêson rag y dûll. An secûnd crenwredhen, plynjys genef vy, re ros dhyn an vlejen tûlyfant dhu, ha’n tressa crenwredhen ha’n onen dhewetha”—in udn leverel hedna, hy a dednas in mes a’y ascra—“otta hy obma, in keth paper may feu hy mailys ino warbarth gans an crenwredhyow erel. Pàn esa Cornêlyûs van Baerle parys dhe vos ledys dhe’n crog, ev a ros oll an teyr crenwredhen dhybm. Kemerowgh hy, a Arlùth, kemerowgh hy.”

Ha Rôsa, a dhysplêtyas an paper hag offra an grenwredhen dhe’n Pryns. Ev a’s kemeras dhyworty ha’y examnya,

“Saw, a Arlùth, an venyn yonk a wrug ladra an grenwredhen martesen, poran kepar dell wrug hy ladra an vlejen tûlyfant,” Boxtel a leverys, ha’y lev ow hockya, rag apert o ev dhe vos brawehys der an attendyans mayth esa an Pryns ow whythra an grenwredhen gensy; ha moy whath der an gwayow a Rôsa, esa ow redya nebes lînednow wâr an paper a remainyas in hy dêwla.

Hy lagasow a dhewynyas yn sodyn. He a redyas arta hag arta gans fienasow dianal an paper kevrînek. Wâr an dyweth hy a grias hag istynas an paper in mes dhe’n Pryns ha leverel, “Redyowgh ev, a Arlùth, rag kerensa Duw, redyowgh!”

Wella a ros an tressa crenwredhen dhe van Systens, kemeres an paper ha’y redya.

Kettel wrug ev meras orto, ev a dhalathas trebuchya, y dhorn a dremblas, na namnag alowas ev dhe’n paper codha wâr an dor. Y fâss leun pain ha pyteth o uthyk dhe weles.

Yth o an paper an folen-na kemerys in mes an Beybel, neb a veu danvenys dhe Dort dre Craeke, servont y vroder Jowan, may whrella pesy van Baerle dhe lesky an lytherow inter an Pencyonary Meur gans an Marqwys de Louvois.

An pejadow, dell yll an redyor perthy cov, a veu leverys indelma:—

“A Vab Bejyth wheg,—

“Gwra lesky an fardel a wrug vy fydhya dhis. Gwra y lesky heb meras orty ha heb hy egery, may fo ùncoth dhis rag nefra an geryow screfys inhy. Yth yw sêcretys a’n par-ma yw mernans dhe’n re-na a wrella aga recêva dhe sensy. Gwra hy lesky, ha te a wra selwel Jowan ha Cornêlyûs de Witt.

“Farwêl ha kerensa.

“Cornêlyûs de Witt.

“20 Mis Est, 1672.”

An darn a baper a brovias an prov nag o van Baerle cablus hag inwedh ev dhe vos perhen ewn an vlejen tûlyfant.

Ny wrug Rôsa ha’n Stât’hôlder ma’s meras unweyth an eyl orth y gela.

Golok Rôsa a garsa leverel, “Otta, gwelowgh ev agas honen.”

Mir an Stât’hôlder a garsa leverel, “Na lavar ger saw gorta.”

An Pryns a dhesehas an whës yêyn dhywar y dâl, hag a blêgyas an paper, pàn esa y brederow ow qwandra i’n milhentall heb towl ha heb gedyor, neb yw gelwys edrek ha sham rag an termyn passys.

Yn scon, bytegyas, ev a dhervys y bedn gans caletter, ha leverel in y lev ûsys,—

“Kewgh, a Vêster Boxtel; jùstys a vÿdh gwrÿs, yth esoma ow promyssya dhywgh.”

Ena ev a drailyas tro ha’n Presydynt, ha leverel,—

“Why, a Mynheer van Systemen wheg, kemerowgh with a’n venyn yonk-ma hag a’n vlejen tûlyfant. Farwèl.”

Kenyver onen a blêgyas, ha’n Prynys a dhepartyas, hag adro dhodho criow a ‘yêhes dâ dhywgh!” dhyworth an rûth in mes i’n strêth.

Boxtel a dhewhelys dh’y ostel, ancombrys hag anêth, tormentys dell o gans skeus ow tûchya an paper-na a wrug Wella recêva dhyworth Rôsa, ha neb a redyas y Vràstereth, y blêgya ha’y worra in y bocket, meur y rach. Pandr’esa ow styrya oll hebma?

Rôsa êth in bàn bys i’n vlejen tûlyfant, leun hy holon a lowender hag a fydhyans in fordhow Duw. Hy a grias yn sodyn,—

“Te a wor yn tâb prag y whrusta dhe Gornêlyûs cuv desky redya dhybm.”

Chaptra 28. Hymna an Flourys

Pàn esa ow wharvos an taclow derivys genen in agan chaptra dewetha, van Baerle, ankevys in y vagh in ker Loewestein, a sùffras orth dêwla Gryfùs pùptra a yll sùffra pàn yw y jailer porposys dhe vos cregor.

Gryfùs, pàn na recêvas ev nowodhow vÿth dhyworth Rôsa pò Jacob, a wrug perwâdya y honen fatell o kenyer tra wharvedhys o ober an Jowl, ha fatell veu an Doctour Cornêlyùs van Baerle danvenys dhe'n norvÿs gans Satnas.

Dre rêson a hedna, udn myttyn teg, an tressa myttyn warlergh Jacob ha Rôsa dhe vos mes a wel, ev a ascendyas dhe vagh Cornêlyùs ha'y sorr brâssa ès dell o ùsys.

Yth esa Cornêlyùs ow posa y elydnaw wâr legh an fenester hag ow scodhya y bedn in y dhêwla, hag yth esa y lagasow ow qwandra dres an gorwel nywlek abell, mayth esa melynyow gwyns Dort ow trailya aga gwelyny hag yth esa an prysner ev owth anella an air fresk, may halla ev lettya y dhagrow ha crefhe y honen in y fylosofy.

Yth esa an kelemy whath ena, saw gyllys o govenek; yns o termyn devedhek dhe wetyas.

Ellâs! Rôsa kynth esa ev worth hy gortos, ny ylly hy dos na felha. A ny ylly hy screfa? Hag ena, fatl'alsa hy gwil dh'y lytherow dos dhodho?

Nâ, nâ. Ev re welas i'n dhew dhêdh dhyrag hedhyw re a gonar hag atty in lagasow Gryfùs dhe wetyas y whre y attendyans lowsya, udn tecken kyn fe. Ha pelha a ny wrug Rôsa sùffra tormens lacka ès cudh ha kescar? An ny wrug an qwallok medhow-ma, blasfêmùs y davas, gwil venjans wâr y vyrgh, kepar ha tasow cruel an drâma Grêk? Ha pan wrella an jenevra tobma y empydnyon, a ny wre hedna ry dh'y vregh (settys mar berfeth gans Cornêlyùs) nerth dewblek?

Namna veu Cornêlyùs drîvys dhe vuscogneth der an tybyans y hylly Rôsa bos tebelgyhtys.

Ena ev a veu war y lack a allos. Ev a omwovydna mars o Duw ewnhensek pàn esa ev ow tuwhanhe dew berson inocent gans kebmys trobel. Hag in gwir i'n ourys-na ev a dhalathas dowtya furneth ragwelesygeth Duw. Hèn yw onen a volothow an meschauns ev dhe vos ow sordya dowt.

Van Baerle o ervirys screfa dhe Rôsa, saw pleth esa hy?

Ev a garsa inwedh screfa dhe'n Hâg rag preventya Gryfùs; nyns esa ev ow towtya y whre Gryfùs y gably hag indelha gwil oll y ehen dhe dhry moy a bonvotter warnodho.

Saw in pana vaner a wre va screfa? Gryfùs a gemeras dhyworto an paper ha'n bluen blobm, hag a pêns y aga dew dhodho, scant ny alsa ev gwetyas Gryfùs dhe worra an lyther i'n post raghto.

Ena Cornêlyùs a ombrederys in y bedn a oll an castys ùsys gans prysners anfusyk.

Ev a dybyas a scappya, tra na wrug entra in y vrës bythqweth pàn ylly ev gweles Rôsa kenyer jorna; saw dhe voy a wre va predery anodho, dhe voy apert vedha dhodho ùnpossybylyta a'n attent. Ev o onen a'n spyryjyon pur-na usy owth hâtya kenyer tra gebmyn. Ymowns y yn fenowgh ow kelly ocasyon dâ dre sonya dhe gemeres fordh an bobel isel, an fordh uhel a'n gnofen wag usy ow ledya dhe buptra.

"In pana vaner a alsen vy," yn medh Cornêlyùs dhodho y honen, "diank in mes a Loewestein, kepar dell wrug Grôtyùs dhyragof? A ny veu pùb ragpreder collenwys warlergh hedna? A nyns eus barrys horn warbydn pùb fenester? A nyns yw nerth pùb daras encessys dywweyth pò tergweyth? A nyns yw an gwithwesyon moy hewol ès bythqweth. Ha pelha a nyns yw dhybm Argùs liesgweyth moy peryllys drefen y lagas sherp dhe vos leun envy? Wâr an dyweth a nyns yw udn gwiryoneth usy ow kemeres dhyworthyf oll ow spyrys, hèn yw dhe styrya, Rôsa dhe vos gyllys? Saw gesowgh ny dhe sopolys me dhe spêna deg bledhen a'm bêwnans ow qwil liv dhe livya an barrys horn in kerdh, poken ow plethya kerdyn rag iselhe ow honen dhywar an fenester, pò ow clena eskelly wâr ow dywscoth may hallen neyja kepar ha Daedalus! Saw lebmyth yth yw destnans wâr ow fyd. An liv a vynsa tevy sogh, pò ow eskelly a vynsa tedha i'n howl; heb dowt me a vynsa ladha ow honen, me a via kemerys in bàn evredhys ha mans; y fia tôkyn stegys warnaf, ha gorrys i'n hendrajy i'n Hâg inter jerkyn gosek Wella Tawesyk ha'n

vorvuwgh kechys in Stavesen. An udn sewyans a'n attent a via me dhe vos onen a goyntysyow an Iseldiryow

"Nâ; gwell yw indelha. Udn jêdh Gryfûs a wra comyttya neb outray. Yth esoma ow kelly ow ferthyans, drefen me dhe gelly ow joy ha cowethas Rôsa, ha spessly dre rêson me dhe gelly ow blejen tûlyfant. Heb dowt neb jorna Gryfûs a vydn ow assaultya escarus dhe'm dynyta, pò dhe'm kerensa poken dhe'm sawder personek. Ny worama fatl'yw saw warlergh bos prysonys yth esof owth omsensy omlathcar na allama styrya. Wèl, me a wra dalhedna briansen an tebelwas coth-na ha me a wra y daga."

Orth an geryow-na Cornêlyûs a wrug hedhy tecken, ow tynsel y welv hag ow meras dhyragtho; ena ow tewheles gans mâl dhe dybyans a hevelly dhodho bos meur y dhynya, ev a bêsyas,—

"Wèl, hag pàn vo va unweyth tegys genef, prag na alsen vy kemeres y alwhedhow dhyworto, skydnia an stairys kepar ha pàn veu gwrÿs genef an dêda a'n uhelha vertu, prag na alsen vy mos rag kerhes Rôsa in mes a'y chambour, prag na alsen vy derivas pùptra dhedhy, ha lebmel dhyworth hy fenester hy aberth in Dowr Waal? Me yw dâ lowr avell neygor rag agan selwel agan dew. Rôsa,—saw, a Dhuw, Gryfûs yw hy thas hy! Pynag oll a vo hy herensa dhybm, ny wra ny nefra agria dhybm ow taga hy thas, kynth o va milus ha spîtys.

"Res vÿdh dhybm argya gensy, ha in mesk ow lavarow, neb gwethyas i'n pryson a wra cafos Gryfûs ha'n ronk mernans in y vriansen, poken ev dhe vos marow in gwir, hag ev a vydn dos ha settya y dhorn wâr ow scoodh. Ena me a welvyth an Buytenhof arta, ha dewyn a'n cledha iffarnak-na, ha ny wra va hedhy hanter-fordh an secùnd treveth, saw a wra metya poll ow hil.

"Ny wra hedna servya, a Gornêlyûs, a bollat brav,—drog-towl ywa. Saw, ena pandra whervyth ahanaf, ha fatla wrama cafos Rôsa arta?"

An re-na o prederow Cornêlyûs try dëdh wasa an wolok drist a'y gescar dhyworth Rôsa hag ev i'n very tecken-na ow sevel ryb an fenester.

Hag i'n very tecken-na Gryfûs a entras.

Yth esa ev ow sensy lorgh brâs in y dhorn, hag yth esa prederow spîtys ow tewynya in y dhêwlagas, ha minwharth envies ow qwary adro dh'y wessyow, hag oll y gerdh ha'y wayow aga honen, yth esens ow profusa drog-ententys leun spît.

Cornêlyûs a'n clôwas owth entra, hag ow tesmygy ev dhe vos ena, ny wrug ev trailya, rag ev a wodhya yn tâ nag esa Rôsa worth y sewya.

Nyns yw tra vÿth moy casadow dhe bobel serryys nâ mygylder an re-na mayth yns y whensys dhe scùllya aga atty warnodhans.

An gendon unweyth gwrÿs, ny garsa den vÿth y gelly; sorr nebonen yw sordys, ha goos nebonen ow pryjyon, rag hedna y fia gwastyans ober bos heb kedrydn bian.

Gryfûs ytho, pàn welas ev na wrug Cornêlyûs gwaya, a whelas tedna y attendyans ow cria yn uhel

'Ûmf, ùmf!"

Yth esa Cornêlyûs ow sia inter y dhens "Hympna an Flourys,"—cân drist saw pòr wheg,—

*"Ny yw myrhes an tan kevrînek,
Tan usy ow resek dre wythy an dor;
Ny yw myrhes Aurôra ha'n glûth;
Ny yw myrhes an air,
Ny yw myrhes an dower,
Saw dres pùptra ny yw myrhes nev."*

An gân-ma, mayth esa hy thristans clor encressys what der hy melody cosel ha wheg, a vexyas Gryfûs.

Gans y lorgh ev a weskeys lehow men leur an vagh, ha garma,—

'Hallô! a dhen jentyl an gân, a nyns esta worth ow clôwes?"

Cornêlyûs a drailyas, ha leverel "Myttyn dâ dhywgh" ha dallath y gân arta.

*"Yma tus worth agan defolya ha worth agan cara.
Yth eson ny ow clena orth an dor gans neujen;
An neujen-ma yw agan gwredhen, hèn yw agan bêwnans,
Saw ny a dheref in bàn agan brehow tro ha'n nev."*

"Â, te hudor melegys, yth esta ow qwil ges ahanaf, me a grÿs," Gryfÿs a ujas.
Cornêlyÿs a bêsyas:—

*"Rag nev yw agan tre,
Agan gwir dre, rag alena yma agan enef ow tos,
Ha dy y whra agan enef dewheles, —
Agan nev, hèn yw agan odorys."*

Gryfÿs êth in bàn bys i'n prysner ha leverel,—

"Saw nys esta ow qweles me dhe gemeras main dhe'th overcÿmya, ha rag dha gonstrîna dhe gonfessya dha hager-oberow."

"Owgh why muscok, a Vêster Gryfÿs ker?" Cornêlyÿs a wovydnas.

Ha drefen ev dhe veras orth an bejeth coneryak an jailer coth, an lagasow ow tewynya, an ganow owth ewony, ev a levery, —

"Bedneth Duw wâr hebma, ev yw moy ès muscok, ev yw coneryak."

Gryfÿs a swaysyas y lorgh a-ugh pedn Gryfÿs, saw ny wrug hedna gwaya, saw ev wortas y dhywvreggh wâr y glunyow.

"Yth hevel dhybm why dhe borposya ow braggya vy, a Vêster Gryfÿs."

"Eâ, in gwir, yth esoma worth da vraggya," an jailer a elwys.

"Ha gans pandra?"

"Kyns oll, mir orth hebma usy i'm dorn"

"Me a grÿs hedna dhe vos lorgh," yn medh Cornêlyÿs yn clor, "saw nys yw lyckly why dhe'm braggya gans hedna."

"Nys yw lyckly! Prag nâ?"

"Rag jailer vÿth a wrella gweskel prysner yw cablus hag a wra cafus dew gessydhyans,— an kensa settys in mes in Artykyl 9 in rêwllys Loewestein:—

""Jailer, arolegyth pò gwethyas vÿth a wrello settya dêwla wâr brysner a'n stât a vÿdh gordhyllys.""

"Eâ, a wrello settya dêwla," yn medh Gryfÿs, muscok gans sorr, "saw nys eus ger vÿth i'n rêwllys ow tÿchya lorgh."

"Ha'n secund," Cornêlyÿs a bêsyas, "nag yw screfys i'n rêwllys, saw y kefys in ken tyller:—

""Pynagoll a wrello kemeres in bàn an lorgh, a vÿdh stewanys gans an lorgh.""

Yth esa Gryfÿs ow tevy dhe voy ha dhe voy vexys dre galmynsy ha dre don fur Cornêlyÿs, hag ev a swaysyas y lorgh, saw kettel wrug ev hy derevel, Cornêlyÿs a fysten as tro hag ev ha'y sêsyas in mes a'y dhêwla, ha'y gorra in dadn y gasel,

Gryfÿs a ujas gans conar.

"Whyst, a dhen dâ," yn medh Cornêlyÿs, "na wra tra vÿth rag kelly dha ober."

"Â, te bystrior! Me a vydndha bystyga lacka," Gryfÿs a ujas.

"Re wrylly indelha."

"A ny welyth bos ow dorn gwag?"

"Gwelaf, ha me yw lowen anodho."

"Te a wor nag yw negyssyow indelha dell yw ûsys, pân wrama ascendya obma i'n myttyn.

"Hèn yw gwir. Dell yw ûsys yth esa ow try dhybm an iskel lacka, ha'n sosten gwetha a yllyr desmygy. Saw nys yw hedna pÿnyshment dhybm; ny dhebraf ma's bara, ha dhe lacka a vo an bara dhe'th sawor jy, dhe well yw dhe'm sawor vy."

"Fatl'y hedna?"

"Ô, negys pòr sempel ywa."

"Wèl, derif dhybm ytho," yn medh Gryfùs.

"Yn lowen. Me a wor fatell esowgh why ow cresy why dhe'm hùrtya, pàn esowgh why ow ry drog-vara dhybm.

"Yn sur, nyns esoma worth y ry dhis rag dha blêsy, te vylen."

"Wèl, me dell oma pystrior, dell wodhowgh why, yth esoma ow chaunjya dha dhrogvara dhe vara spladn, ha hedna yth esoma worth y dhebry gans moy plesour ès an gâken welha; ha'n plesour yw dewblek, rag me a dheber neb tra usy caradow dhe'n tast, ha neb tra usy worth dha serry jy."

Gryfùs a wrug gromyal gans y worthyp,

"Ô! Yth esta ow confessya te dhe vos pystrior."

"Me yw pystrior in gwir. Ny'n lavaraf dhyrag pobel an bÿs, rag martesen y a vynsa ow lesky ragtho, saw drefen ny dhe vos agan honen oll, ny'm deur y dherivas dhywgh."

"Wèl, wèl, wèl," Gryfùs a worthebys. "Saw mar kyll pystrior chaunjya bara du dhe vara gwydn, ny wra va merwel a nown, mar ny gav ev bara vÿth?"

"Pandra?" yn medh Cornêlyùs.

"Rag hedna ny wrama dry dhis bara vÿth oll, ha ny a wel fatla vÿdh orth pedn eth dëdh."

Fâss Cornêlyùs a veu gwydn.

"Ha," Gryfùs a bêsyas, "ny a wra dallath hedhyw poran. Drefen te dhe vos hudor mar skentyl, gwell via dhis chaunjya mebyl dha rom dhe sosten; saw me, me a vydn sensy an êtek sous a vÿdh rÿs dhybm rag dha voos."

"Saw hèn yw denladh," Cornêlyùs a grias, ancombrys der an euth naturek a glôwas ev i'n dallath a'n mernans grysyl promyssys dhodho.

"Wèl," Gryfùs a bêsyas, ow qwil ges anodho, "dre rêson te dhe vos pystrior, te a wra bêwa bytegyns."

Cornêlyùs a fâcyas ev dhe vinwherthyn, hag a leverys,—

"A ny wrussowgh why ow gweles ow qwil dhe gelemy dos obma dhyworth Dort?"

"Wèl, colom yw tabm dainty, ha pynag oll a wrello debry onen kenyer jorna, ny vynsa ev merwel a nown, me a grÿs."

"Ha fatla wres cafos tan?" yn medh Gryfùs.

"Tan! Saw why a wor ow bosa coweth a'n Jowl. Esowgh why ow cresy y whra an Jowl ow forsâky heb tan vÿth? Dar, tan yw y element teythiak."

"Den, bytegyns, bedhens y ewl voos yagh dres ehen, ny vynsa ev debry colom pùb dëdh oll. Gajas re beu gwrÿs rag negys a'n par-na, ha'n re neb a's gwrug, res o dhodhans aga hepcor."

"Wèl dhana, pàn wrellen cafos gwalgh a'n kelemy, me a wra dhe bùscas Dowr Waal ha Dowr Maas dos in bàn tro ha me."

Gryfùs a egoras y lagasow opyn, hag ev sowthenys brâs.

"Yma pysk orth ow flêsy," Cornêlyùs a bêsyas, "saw nyns esowgh why ow ry pysk dhybm. Wèl me a vydn trailya dha attent dhe'm merwel a nown dhe'n les, ha presentya meur a bùscas dhybmo ow honen.

Namna wrug Gryfùs clamdera der ewn sorr ha der ewn own, saw ev a dheuth dhodho y honen yn scon, hag ow corra y dhorn in y bocket ev a leverys,—

"Wèl, awos te dhe'm constrîna," ha gans an geryow-na ev a dednas in mes collan plêgya ha'y egery.

"Hô, collan!" yn medh Cornêlyùs ow parusy y honen dhe omdhyffres gans y lorgh.

Chaptra 29. I'n Chaptra-ma yth yw van Baerle, Kyns ès Gasa Loewestein, Aqwytytys gans Gryfùs

Y aga dew a wortas heb leverel ger rag nebes mynys, Gryfùs owth assaultya ha van Baerle ow tyffres y honen.

Ena, drefen y hylly an negys contynewa bys vycken, Cornêlyùs, whensys dhe wodhvos nebes moy a'n rêsons mayth o mar serrys y jailer, a gôwsas kensa, dre wovyn,—

“Wèl, pandra garsowgh wosa pùpra?”

“Me a lever dhis pandra garsen,” Gryfùs a worthebys, “me a garsa te dhe restorya dhybm ow myrgh Rôsa.”

“Agas myrgh?” van Baerle a elwys.

“Eâ, ow myrgh, Rôsa, neb a wrusta kemeres dhyworthyf dre dha dhewlujy hudol. Now, a vynta leverel dhybm, ple ma hy?”

Ha stauns Gryfùs a devys dhe voy ha dhe voy leun a wodros.

“Nyns usy Rôsa in Loewestein?” Cornêlyùsna wovydnas.

“Te a wor yn tâ nag usy. Unweyth arta, a wrêta hy restorya dhybm?”

“Me a wel,” yn medh Cornêlyùs, “hêm yw antel esta ow settya ragof.”

“Now, rag an prÿs dewetha, a vynta leverel ple ma ow myrgh?”

“Gwra y dhesmygy, te gawghwas, mar ny'n godhesta.”

“Na wra ma's gortos,” yn medh Gryfùs gans gromyal, ha'y fâss gwydn rag ewn conar hag yth esa y wessyow ow crena, kepar dell esa y empydnyon ow trailya. “Â, ny wrêta leverel tra vÿth dhybm? Wèl, me a vydn egery dha dhens!”

Ev a gemeras stap nessa dhe Gornêlyùs ha leverel, in udn dhysqwedhes dhodo an arv esa in y dhêwla,—

“A welta jy an gollan-ma? Wèl, me re ladhas moy ès hantercans culyak gensy, hag yth esoma ow tias me dhe ladha aga mêster, an Jowl, warbarth gansans.”

“Te bedn pyst,” yn medh Cornêlyùs, “a vynta ow ladha in gwiryoneth?”

“Me a vydn egery dha golon rag gweles an tyller mayth esta ow keles ow myrgh.”

Gans an geryow-na Gryfùs in y gonar a wrug fysky tro ha Cornêlyùs, saw scant ny gafas ev an termyn dhe omdedna adhelegh dh'y vord, rag goheles an kensa herdhyans; saw kepar dell esa Gryfùs ow pêsia ow swaysya y gollan vrâs, uthyk y vraggyans, ha kynth o va mes a beryl an arv, mar bell del remainyas an gollan in dorn an muscok, ev a ylly hy thôwlel orto; ny gollas Cornêlyùs y jauns, hag a wrug ûsia an lorgh, neb esa yn saw in dadn y gasel, ha ry bobm crev dhe'n jailer, wâr godna y vreggh mayth esa an gollan sensy inhy.

An gollan a godhas wâr an leur, ha Cornêlyùs a settyas y droos warnedhy.

Drefen Gryfùs dhe omdhysqwedhes porposys dhe omlath in strÿvyans heb govenek, awos an pain in y dhorn ha'n sham a alowa y honen dhe vos dyervys, Cornêlyùs a gemeras udn stap determyns in rag, hag a dhalathas stewany y jailer gans omgontrolllyans gouryl; ev a wre dôwys an tyleryow poran rag pùb bobm a'n lorgh uthyk.

Ny veu pell erna wrug Gryfùs pesy tregareth. Saw kyns ès pesy, ev a ujas yn uhel rag gweres, ha'y griow a dhyfunas oll offycers an pryson. Dew servont, udn arolegyth ha try gwethyas pò peswar a apperyas oll warbarth, hag y a gafas Cornêlyùs ow qwil devnyth a'n lorgh, ha'n gollan whath in dadn y droos.

Pàn welas ev an dûstuniow-na, na ylly y godhvos oll manylyon an negys a alsa jùstyfia y wythres, Cornêlyùs a omsensas kellys yn tien.

Rag leverel an gwir yth o semlant an dra wâr y bydn.

Warlergh tecken got Cornêlyùs a veu diervys, hag y feu Gryfùs derevys ha scodhys; hag ev, owth uja gans conar ha gans pain, a ylly reckna wâr y geyn ha wâr y dhywcoth nùmber an brewyon neb esa ow tallath whethfy kepar ha menedhygow obma hag ena dres mùjovent meneth.

Derivadow a'n garowder assayesF gans an prysner warbydn y jailer a veu tednys in bàn dystowgh, ha drefen an derivadow dhe vos gwrÿs herwyth geryow Gryfùs, certan yw nag o va re glor. An prysner a veu acûsys gans attent dhe dhenladha porposys yn pell, ha gans rebellyans egerys.

Pàn esens ow screfa an cùhudhans warbydn Cornêlyùs, Gryfùs, nag o otham a'y bresens na felha, warlergh ry y dhùstuny, a veu kemeres wàr nans dh'y aneth, ev ow kyny ha cudhys gans brewyon.

I'n termyn-na, an wethysy, neb a wrug dalhedna Cornêlyùs, o bysy ow terivas dhe'n prysner adro dhe ùsadow ha practys Loewestein—taclow a wodhya ev mar dhâ dell wodhyens y aga honen. An rêwllys a veu redys dhodho kettel entra ev i'n pryson, ha certan re a'n artyclys a remainyas in y gov.

In mesk taclow erel y a dherivas dhodho fatell veu an rêwl-na collenwys yn leun in câss prysner henwys Mathias, rag ev i'n vledhen 1668, hèn yw dhe styrya pypm bledhen alebma, a wrug comyttya gwythres o le garow ès an ober mayth o Cornêlyùs cablus anodho. Ev a gafas y gowl re dobm, hag a'n tówlas orth pedn an chif servont, ha dre rêson a'n golgh-na an servont a sùffras an dhysconfort a'y grohen dhe lyftya pàn wrug ev deseha y fâss.

Ajy dhe dhewdek our Mathias a veu kemerys in mes a'y vagh, lédys dhe aneth an jailer, le may feu va covrestrys avell gylls dhyworth Loewestein, ena ev a veu kemerys dhe'n Rôsva ryb Dowr Waal, may ma golok pòr deg dres an pow. Ena y a golmas y dhêwla, cudha y dhêwlagas ha gasa dhodho leverel y bejadow.

Ena hy a veu gelwys dhe vos wàr nans wàr y dhêwlin, ha gwehysy Loewestein, dewdhek aga nùmber, orth sin dhyworth an serjont, y oll a sethas pellen mùsket in y gorf.

Dre rêson an wharvedhyans-na, Mathias lewd y fordhow, a verwys.

Cornêlyùs a woslowas gans attendyans lybm orth an narracyon plesont-na, hag ena ev a leverys,—

"Dar! Ajy dhe dhewdhek our, why a lever?"

"Eâ, nyns o an dewdhegves our gweskys whath, mars esoma ow remembra yn ewn," yn medh an gwehysas neb a ros dhodho an narracyon.

"Gromercy dhis," yn medh Cornêlyùs.

Yth esa an minwharth whath wàr fâss an gwehysas neb o lêsys dres y vejeth pàn dherivas ev an istory hag y hevelly crefhe an narracyon, pàn veu stappys ha clynkyl kentrydnow clôwys owth ascendya an stairys.

An wethysy a gildednas dhe alowa dhe offyicer passya, hag ev a entras in bagh Cornêlyùs pàn esa an scrifwas whath ow screfa y dherivadow.

"Yw hebma Nyver Udneg?" ev a wovydnas.

"Yw, a Gapten," a worthebys sodhak dygomyssyon.

"Ena hèm yw bagh an prysner Cornêlyùs van Baerle?"

"Yw, poran, a Gapten."

"Ple ma an prysner?"

"Otta vy obma, a syra," Cornêlyùs a worthebys, ow tevy nebes gwydn, in spît dh'y goraj.

"Why yw an Doctour Cornêlyùs van Baerle?" ev a wovydnas, an prÿs-na ow còwsel orth an prysner y honen.

"Ov," a syra.

"Ena, gwrewgh ow sewya."

"Ogh! Ogh!" yn medh Cornêlyùs, rag yth esa ev owth omglôwes oppressys der an kensa own a'n mernans. "Ass o uskys an ober a wrowns y obma in ker Loewestein. Ha'n tebelwas a gôwsas orthyf a dhewdhek our!"

"Dar! Pandra wrug avy leverel dhis?" a hanajas an gwehysas tavasak in scovarn an hageroberor.

"Gow."

"Fatla?"

"Te a wrug promyssya dhybm dewdhek our."

"Eâ, martesen, saw otta devedhys dhis gweresor y Vrâstereth, onen a'y gowetha nessa, van Deken. Re Dhuw a'm ros! Ny wrussons grauntya onour a'n par-na wàr Mathias truan."

“Deus, deus!” yn medh Cornêlyùs owth anella yn poos. “Deus, me a vydn dysqwedhes dhe’n dus-ma fatell yll bürjes onest, mab bejyth Cornêlyùs de Witt, recêva heb plynchya mar lies pellen mùsket avell an Mathias-na.”

Gans an geryow-na ev a bassyas yn prowyt dhyrag an scrifwas, he hedna goderrys in y dhevar, a vedhas leverel dhe’n offyicer,—

“Saw, a Capten van Deken, nyns yw gorfednys whath an derivadow.”

“Ny dâl bos gorfednys,” an offyicer a worthebys.

“Dâ lowr,” an scrifwas a worthebys, ha gans perthyans an fylosofer ev a worras y baper ha’y bluvén aberth in câss blonegek hag ûsys.

“Y feu screfys,” Cornêlyùs a brederys dhodho y honen, “na vydnen vy i’n bÿs-ma ry ow hanow pò dhe flogh pò dhe flour pò dhe lyver,—an try thra mayth yw hanow den remembrys dredhans.”

“Ow sùppressya y brederow trist, ev a sewyas an offyicer, crev y golon, hag ow sensy y bedn in bàn.

Cornêlyùs a recknas an stappys esa ow lêdya dhe’n Rôsva, hag edrygys na wrug ev govyn orth an gwethyas pana lies êns, rag hedna herwyth y dhevar sodhogyl a vynsa leverel dhodho heb dowt vÿth.

An dra esa owth ownekhe an prysner truan i’n kerdh-ma, esa ev ow consydra y gerdh dewetha in y vêwnans o ev dhe weles Gryfùs saw heb gweles Rôsa. Pan blesour gwyls a vynsa dewynya in lagasow an tas, ha pana dristans a vynsa ancombra lagasow an vyrgh.

Assa wrella Gryfùs exaltia i’n pûnyshment! Pûnyshment. Gwyls o an venjans rag gwythres ewnhensek, a wrug Cornêlyùs performya avell devar.

Saw Rôsa, an voves druan! A via res dhodho merwel heb hy gweles, heb cafos an chauns rag abma dhedhy rag an prÿs dewetha, heb bos alowys dhe leverel dhedhy an ger dewetha a farwèl?

Ha lacka oll, o res dhodho merwel heb nowodhow vÿth a’n vlejen tùlyfant dhu, ha bos war in nev heb godhvós poynt ple halsa ev clôwes anedhy?

In gwiryoneth rag sùppressya y dhagrow in gorotham a’n par-na res o fatell o y golon wrappys in moy a’n brest tryflek ès dell o grauntys dhe’n marnier a vysytyas kyns ès den vÿth menydhadow uthek Acroceraownya a’n tarennow.

In vain y whrug Cornêlyùs meras adhyhow hag aglêdh; ny welas ev arweth vÿth a Rôsa nag a Gryfùs.

Pàn wrussons y drehedhes an Rôsva, ev a veras adro rag gwelas an wethysy a via y ladhoryon, hag in gwir ev a welas adro dhe dhewdhek soudor cùntellys. Saw nyns esens y ow sevel in lînen, pò ow ton mùskettys, saw yth esens ow kestalkya yn lowen, may feu Cornêlyùs diegrys ogasty.

Ena dystowgh, Gryfùs a dheuth yn cloppek in mes a aneth an jailer, ow treburchya hag ow scodhya y honen wâr welen gabm; y dhewlagas coth, loos avell dewlagas cath, o golowys gans dewyn leun a’y atty. Ena ev a dhalathas ùttra fros a volothow hegas warbydn Cornêlyùs, may leverys Cornêlyùs dhe’n offyicer,—

“Me a grÿs, a syra, nag ywa sêmly me dhe vos despîtyas gans an den-ma, spessly i’n present termyn.”

“Wèl, goslowowgh orthyf,” yn medh an offyicer gans wharth, “pòr naturek yw rag an pollat wordhy-ma dhe vos envies orthowgh,—yth hevel fatell wrussowgh why ry rêson crev dhodho.”

“Saw, a syra, nyns esen vy ma’s ow tyffres ow honen.”

“Na fors,” yn medh an Capten, ow terevel y dhywscôth kepar ha gwir-fylosofer, “gesowgh dhodho còwsel; nyns yw bern dhywgh na felha.”

Y teuth whës yêyn wâr dâl Cornêlyùs pàn glôwas ev an gorthyp-na, rag ev a’n consydras neppÿth a geseth milus, spessly pàn dheuth ev dhyworth offyicer, o dell glôwas ev, kelmys gans person an Pryns.

An gonesyas blejyow tùlyfant a omglôwas i'n prÿs-na fatell na'n jeva ev asnodhow na cothmans na felha, hag ev a omros y honen dh'y dhestnans.

"Re bo gwrÿs bolùnjeth Duw," ev a wrug tlevy dhodho y honen hag iselhe y bedn. Ena ev a drailyas tro ha'n offyicer, neb a hevelly parys dhe wortos erna ve cowlwrës y brederow, hag ev a wovydnas,—

"Mar plêk, a syra, leverowgh dhybm pleth av vy lebmyn?"

An offyicer a wrug poyntya tro ha caryach tednys gans peswar margh, ha hedna a wrug dhodho remembra an negys a wrug, in cyrcùmstancys kepar, tedna y attendyans in Buytenhof.

"Entrowgh," yn medh an offyicer.

"Dar!" yn medh Cornêlyùs dhodho y honen, "yth hevel nag yns y parys dhe grauntya onour an Rôsva dhybm."

Ev a leverys an geryow-na uhel lowr rag an gwethyas tavasak, esa adhelergh dhodho, dh'aga clôwes.

An den caradow-ma dre lycklod a gresy y vos y dhevar dhe ry nowodhow moy dhodho; rag ev a nessas dhe dharas an caryach, pàn esa an offyicer, udn troos wâr an steppen, ow ry nebes ordrys, a whystras in scovarn van Baerle,—

"Traweythyow yma prysners dampnys kemerys dh'aga thre aga honen may halla exampyl bos gwrÿs anodhans, ha may hallens bos gorrys dhe'n mernans dhyrag aga chy aga honen. Pùptra a vÿdh gwrës herwyth an cyrcùmstancys."

Cornêlyùs a ros grassow dhodho dre arwedhyow, hag ena ev a leverys dhodho y honen,—

"Wèl, otta pollat na wra nefra kelly an chauns a gonfortya pynag oll dermyn a vo possybyl. I'n gwir, a goweth, me yw sensys brâs oma dhis. Farwèl."

An caryach a dhrîvyas in kerdh.

"Â! te vülen, te sherewa," Gryfùs a ujas, ow swaysya y dhornow orth an vyctym, esa ow scappya dhyworto. "A nyns ywa sham an pollat-ma dhe vos ow ponya dhyworthyf heb restorya ow myrgh dhybm?"

"Mar crowns y ow don vy dhe Dort," Cornêlyùs a brederys, "me a wra passya dres ow chy, ha me a wel mars yw ow emlow a flourys defolys yn frâs."

Chaptra 30. I'n Chaptra-ma yma an Redyor ow Tallath Desmygy pana Sort Mernans o Intendy rag van Baerle

An caryach a rolyas in rag dres oll an jëdh; ev a bassyas adhyhow dhe Dort, mos dre Rotterdam ha drehedhes Delft. Orth pypm our gordhuwher, gyllys o moy ès try ugans mildir.

Cornêlyùs a wovydnas nebes qwestyons orth an offyicer, neb o i'n kettermyn y wethyas ha'y goweth; saw kynth o war a'y wovynadow, Cornêlyùs a veu tüllys rag ny gafas ev gorthyp vÿth.

Edrygys o Cornêlyùs nag esa an soudor tavasak ryptho na felha, rag ev a gôwsy heb bos govydnys.

An den plegadow-na a vynsa ry dhodho heb dowt oll an manylyon plesont ha'n styryans compes a'n radn goynt a'y aventurs, poran kettel dell wrug ev gans an kensa dyw radn.

An viajyoryon a dremenys an nos i'n caryach. Ternos orth terry an jëdh Cornêlyùs a gafas y honen pelha ès Leyden, hag yth esa an Mor North aglëdh dhodho ha'n Zuyder Zee wâr y dhyhow.

Try our warlergh hedna ev a entras in Haarlem.

Ny wodhya Cornêlyùs pandr'o wharvedhys in Haarlem, ha ny a wra y asa dyskiant erna whrella apperya wharvedhyansow pelha rag derivas dhodho.

Saw yma gwir dhe'n redyor godhvos oll adro dhe'n negys kyns ès agan gorour, ha rag hedna ny res dhodho gortos.

Ny re welas fatell veu Rôsa ha'n vlejen tüllyfant, kepar ha dyw whor omdhevas, gesys gans Pryns Orenj in chy Presydynt van System.

Ny wrug Rôsa clôwes arta dhyworth an Stât'hôlder bys in gordhuwher an jëdh may whrug hy y weles fâss dhe fâss.

Tro ha gordhuwher offyicer a elwys dhe jy van System. Ev a dheuth dhyworth y Vràstereth, ow pesy Rôsa may whrella hy omdhysqwedhes orth Hel an Dre.

Ena in Chambour brâs an Güssul, may fe hy hùmbrynkys, hy a gafas an Pryns ow screfa.

Ev o y honen oll, hag yth esa greont brâs loos orth y dreys. Yth esa an ky ow meras orth an Pryns yn sad, kepar ha pàn esa an bêst lel whensys dhe wil tra na yll den vÿth gwil—redya prederow y vëster wâr y vejeth.

Wella a bêsyas ow screfa tecken; ena ev dhervys y dhewlagas, ha pàn welas ev Rôsa ow sevel ryb an daras, ev a leverys, heb settya dhe'n dor y bluen,—

“Deus obma, a flogh.”

Rôsa a avauncyas nebes stappys tro ha'n bord.

“Eseth,” yn medh ev.

Rôsa a obeyas, rag yth esa an Pryns ow meras orty, saw scant ny wrug ev trailya a dhewlagas arta dh'y baper pàn omdednas hy gans meth bys i'n daras.

A Pryns a dhewedhas y lyther.

In oll an termyn-na an greont êth in bàn bys in Rôsa, hy whythra ha dallath hy chersya.

“Dar!” yn medh Wella dh'y gy, “êsy yw gweles hy dhe vos kestrevesyges dhis ha te dh'y aswon.”

Ena ow trailya tro ha Rôsa, hag ow fastya y wolok warnedhy, golok na ylly bos styrys, ev a leverys,—

“Lebmyn, a flogh.”

Scant nys o an Pryns try warn ugans bloodh ha Rôsa êtek pò ugans. Gwell via ragtho ytho hy gelwel y whor.

“A flogh,” yn medh ev, gans an ton galosek-na a wre yêynhe pùbonen a wrella còwsel ganso, “ny yw agan honen oll; gesowgh ny dhe gestalkya.”

Rôsa a dhalathas crena, saw nys esa tra vÿth ma's caradôwder in fâss an Pryns.

“A Arlùth,” hy a leverys owth hockya.

“Yma tas dhis in Loewestein?”

“Eus, a Vràstereth.”

“Saw nys esta worth y gara?”

"Na esof. Dhe'n lyha, nag esof worth y gara kepar dell dâl dhe vyrgh, a Arlùth."

"Nyns yw compes heb cara dha das, saw compes yw heb leverel gow."

Rôsa a dôwlas hy dewlagas wâr an dor.

"Prag nag esta ow cara dha das?"

"Ev yw camhensek."

"In pana fordh usy ev ow tysqwedhes y gamhenseth?"

"Yma va ow tebel-dhyghtya an prysners."

"Y oll?"

"Y oll."

"Saw a nyns yw rêson rag y hâtya drefen ev dhe debel-dhyghtya nebonen arbednyk?"

"Yma ow thas ow tebel-dhyghtya Mynheer van Baerle, neb—"

"Neb yw dha garor jy?"

Rôsa a blynchys udn stap wâr dhelergh?"

"Neb esoma worth y gara, a Arlùth," hy a worthebys yn prowt.

"Dhyworth pana dermyn?"

"Dhyworth an kensa jorna may whrug vy y weles."

"Ha pana dermyn a veu hedna?"

"An jêdh may sùffras Jowan an Pencyonary Meur ha'y vroder Cornêlyùs aga mernans uthyk."

An Pryns a wascas y wessyow, plêgya tâl ha crehyn y dhêwlagas a godhas may fe y dhêwlagas kelys rag tecken. Warlergh taw cot, ev a dhalathas kestalkya arta.

"Saw pana dhevedhek a's teves an gerensa rag den yw dampnys dhe vêwa ha dhe verwel in pryson?"

"Me a gav an chauns dh'y weres in bêwnans hag in mernans."

"Hag a vynes degemeris an destnans a vos gwre'ty prysner?"

"Avell gwre'ty Mynheer van Baerle, na fors pana cyrcùmstancys, me a via an venyn moyha lowen ha moyha prowt in oll an bÿs; saw—"

"Saw pandra?"

"Yma neb tra kepar ha govenek in dha lev; pandr'esta ow qwetyas?"

Hy a dhervys hy dhewlagas gwleëb ha teg, ha meras orth Wella, leun hy golok a styryans, ha hèn o recknys dhe sordya in y golon an mercy, esa a'y gùsk ena."

"Â, yth esoma worth dha ùnderstandya," yn medh ev.

"Rôsa, minwharth orth hy fâss, a jûnyas hy dêwla."

"Yma govenek dhis inof?"

"Eus, a Arlùth."

"Ûmf!!"

"An Pryns a sêlyas an lyther o screfys ganso namnygen, ha somona onen a'y offycers, hag ev a leverys dhodho,—"

"A Gapten van Deken, degowgh an lyther-ma dhe Loewestein; why a wra redya an gorhemydnow a wrug vy ry dhe'n Governour, ha gwrewgh aga hollenwel mar bell dell yns y ow pertainya dhywgh."

An offycer a blêgyas ha nebes mynys wosa hedna y feu clôwys margh ow ponya in mes in dadn warek an chy."

"A flogh," an Pryns a bêsyas, "degol an vlejen tûlyfant a wra kemeres le nessa Sul, hèn yw dhe styrya trenja. Gwra afîna dha honen gans an pypm cans gylder-ma, rag dâ via genef may fo an jêdh-na dêdh spladn dhis."

"In pana vaner a garsa agas Brâstereth me dhe vos gwyskys?" a wovydnas Rôsa, gwadn hy lev.

"Kebmer gwysk a venyn vrias dhyworth Fryslond," yn medh Wella; "hedna a wra dhersedha fest dâ."

Chaptra 31. Haarlem

Haarlem, nans yw treddêth may whrusson ny hùmbrook agan redyor jentyl dy ha mayth on ny whensys ev unweyth arta dh'agan sewya dy, yw cyta blesont, hag yma hy thregoryon orth omvôstya hy dhe vos onen a'n cytas moyha goskesek in oll an Iseldiryow.

Pàn usy ken trevow ow pôstya ow tûchya meureth aga arvjiow ha'ga lestervaow, ha splander aga shoppys ha marhasow, yma hanow brâs Haarlem ow powes wâr stât uhel a'n tector hy elow ledan, hy edhel gracyûs ha dres pùptra a'n nùmbor a gerdhow plegadow in dadn gwaregow sêmlly a dherow riel, a owrwern hag a gesten.

Poran kepar dell veu Leyden hy hentrevoges aswonys avell an gresen a sciens, hag Amsterdam, myternes hy cytas, a veu an tyller ewn rag kenwerth, indelha Haarlem a veu gelwys an cyta vrâs a amêthyans, pò dhe vos nebes moy kewar, mamdre an lowarthorieth.

In gwir, dell o hy settys, hy o gwynsek hag egerys dhe wolowydnow tobm an howl, yth hevelly hy dhe offra dhe lowarthoryon moy certuster a spêda ès in ken tyleryow, gans aga airgelgh poos ha'ga fotvan dywodhaf.

Dre rêson a hedna, oll an persons whar a gara an dor ha'y frûtys a gùntellas nebes ha nebes in Haarlem, kepar dell wrug an spyryjyon frobmus, esa whensys a viajya hag a genwerth, a anedhas in Rotterdam hag in Amsteram, hag oll an polyturyon ha'n re byscar ha honenus o tregys i'n Hâg.

Ny re verkyas fatell o Leyden leun a scoloryon. In kepar maner Haarlem o sacrys dhe wythresow cres,—mûsyk, paintyans, lowarthow gwêdh, kellywygow ha parcow. Yth esa Haarlem ow muskegy rag flourys, ha blejyow tûlyfant a wre recêva lowr a wordhyans,

Haarlem a wre offra gobrow rag tevy blejyow tûlyfant; ha'n gwiryoneth-na a'n deg yn purra naturek dhe'n solempnyta intendys gans an cyta an 15es Mê in onour an vlejen tûlyfant dhu, perfeth ha dynam, a vynsa cafos rag hy thevor udn cans mil gylder.

Haarlem, warlergh dysqwedhes hy flour moyha kerys, warlergh argemydna hy herensa flourys dre vrâs hag a vlejyow tûlyfant yn arbednyk in dedhyow mayth esa enevow tus leun a werryans hag a draitury,—Haarlem wosa enjoya an plesour delycyûs a veras gans lowena orth an blejyow tûlyfant purra in aga flourys,—Haarlem, an cyta vunys-ma, leun gwêdh ha golow howl, golow ha skeus, o determys may fe hy solempnyta grauntyans an gober ocasyon a vydna bêwa bys vycken in cov an dus.

Yth o oll dhe voy rêson inwedh, in hy ervirans crev, drefen Hollond dhe vos pow an degolyow, na wrug naturs diek dysqwedhes moy dywysycter a gana hag a dhauncya na'n repùblycans dâ a'n Seyth Provyns pan vedha intertainment an dra o erhys.

Gwrewgh studhya pycetour an dhew Tenier.

Certain yw fatell vÿdh pobel syger moy sevir ès ken tus pàn vowns y ow qwary kyns ès ow lavurya,

Indelma yth o Haarlem rÿs dhe rejoycya, rag yth esa solempnyta tryflek parys dhe gemeras le.

Kyns oll, an vlejen tûlyfant dhu o provies; secùnd, Pryns Wella a Orenj, avell gwir-Holondyas, a bromysyas dhe vos present orth dalathvos an solempnyta; ha tressa mater a onour o wosa dyweth a'n gwerryans anfusyk a 1672 dhe dhysqwedhes, fatell o leur Repùblyk Batâvya dhe vos fym lowr rag an bobel dhe dhauncya warnodho, ha gans hedna an tros a gonys brâs aga morlu.

In gwir, de Sul fastys rag an solempnyta-ma, yth esa hùbbadùlly mar vrâs in mesk an bobel, ha kebmys tomder colon in mesk an drevesygyon, na alsa Frank kyn fe, usy ow wherthyn orth kenyer tra pùb termyn, na alsa ev heb praisya natur an Holondysy onest, rag y o mar barys dhe spêna aga mona may halla gorhal gwerria bos byldys—dell êns yw whensys rewardya an tevyans a vlejen nowyth, neb o destnys dhe vlejyowa ha dhe dhydhana an arlodhesow, an re deskys ha'n re govydnus.

Orth pedn an vrâsyon ha Kessedhek an Lowarthorieth yth esa Mynheer van System ow tewynya, ha'y dhyllas moyha rych adro dhodho.

An den wordhy-na a wrug oll y ehen dhe omwil haval dh'y vlejen moyha kerys, in finder tewl ha dywharth y wysk; ha res yw dhyn recordya fatell spêdyas yn perfeth in y attent.

Velvet tewl durudh, owrllyn pùrpur tewl ha padn du, gans lien a'n gwydn spladnha, o dyllas degol an Presydynt, esa ow kerdhes orth pedn y Gessedhek, hag in y dhorn tysk brâs flours, kepar ha'n tysk degys gans Monsier de Robespierre orth gool an "Spyrys Uhelha."

Yth esa bytegyns dyffrans bian intredhans; pòr dhyhaval dhyworth an trybûn Frynkek, mayth o y golon mar leun atty ha whansow dybyta, o an Presydynt gwiryon, neb a dhegy in y ascra colon mar innocent avell an flourys in y dhorn.

Adhelergh dhe'n Kessedhek, neb o mar lywys avell pras, ha mar wheg aga sawor, yth esa ow kerdhes cowethasow deskys an dre, an jùstysyow, an dus nôbyl ha'n chorlys.

Ny veu tyller restrys rag an bobel in keskerdh, cytsans wordhy an Seyth Provyns, kyn fe; ny wrêns y ma's sevel orth emlow an strêlys,

Hèn yw an tyller ewn rag an rûth, rag gans spyrys an gwir-fylosofer, ymowns y ow cortos erna vo an pajont vycoryûs tremenys drestans, hag ena y a wor an dra ewn dhe leverel anodho ha traweythyow an pÿth ewn dhe wil.

An prÿs-na bytegyns, nyns esa cows a vycory Pompey pò Cesar; naneyl fethans Mithridâtês na conqwest Gal. Yth o an keskerdh mar gosel avell flock en, pò mar dhydhrok avell hes edhnow ow scubya der an air.

Haarlem ny's teva ken conqwerrors ès hy lowarthoryon. Owth onoura flourys, Haarlem a wordhya an tevor flourys.

In cres an keskerdh cosel ha wheg y odor y hylly bos gwelys an vlejen tùlyfant dhu, degys wâr grava, neb o cudhys gans velvet gwydn, hag a owr hy fylednow.

Dornleow an grava o degys gans peswar den, ha dhia dermyn dhe dermyn an re-na a vedha relêvys gans tus fresk,—poran kepar dell wre degoryon Mabm Cybêlê eylya gans y gela in Rom i'n dedhyow coth, pân vedha hy drÿs dhyworth Etrûrya bys i'n Cyta Eternal, hag adro dhedhy trompys ow seny yn uhel ha gordhyans oll an nacyon.

An dysqwedhyans poblek-ma a'n vlejen tùlyfant o gwythres gordhyans offrys gans oll an nacyon, anlettrys ha heb afînans, dhe afînans ha dhe gùltur aga ledyoryon may whrug aga goos defolya cauns casadow an Buytenhof, ow qwetha an gwir neb jorna i'n termyn esa ow tos dhe gervya henwyn aga vycytms wâr an men uhelha a Pantheon an Iseldiryow.

Restrys veu y whre an Pryns Stât'hôlder y honen dhe ry an gober a udn cans mil gylder, negys o a les dhe'n bobel dre vrâs, hag yth esens ow whansa martesen y fydna ev ry areth a vedha a les dh'y gothmans ha dh'y eskerens.

Rag in geryow moyha dybris a dus a roweth polytyk y fydh aga hothmans ha'ga eskerens pùpprÿs ow whelas dyscudha neppÿth a'ga gwir-brederow, hag indelha ymowns y saposya y dhe allos aga styrya.

Kepar ha pân na via hot an gwir-bolytygor bùshel mayth usy ev pùb termyn ow keles y fâss!

Wâr an dyweth an jêdh brâs ha pell-gwaitys a dheuth—15es Mê, 1673, hag oll Haarlem, moghhês der hy gentrevogyon, o cùntellys i'n strêlys teg inter an gwêdh, ha pùbonen determyns an ocasyon-ma na wrellens wastya aga applaudyans wâr gorwer breselek, poken wâr an re-na a wrug gwainya vycorys a-bris in sciens, saw dhe wetha aga gormola rag an re-na a wrug overcùmmya an Bÿs Naturek—may whrug hy provia tra ùnpossybyl—blejen tùlyfant o du yn tien.

Saw nyns yw tra vÿth moy brottel ès ervirans an bobel. Pân vo rûth inclinys dhe gria 'hùrrâ', hèn yw an keth tra avell tythya. Ny wor an rûth nefra pân vo ewn hedhy.

Rag hedna an rûth a wrug applaudya van System ha'y dysk flourys, ena an consel, ena y teuth 'hùrrâ' rag an bobel, ha wâr an dyweth onen rag an mûsyk pòr deg, senys gans dewdhen a'n consel rag an rûth pân wrellens stoppya wâr an fordh.

Yth esa kenyer onen ow qwetyas goroures an degol,—hèn yw dhe styrya, an vlejen tùlyfant dhu, ha'y gorour, an den a wrug hy thevy.

Mar teffa an gorour-ma apperya warlergh areth van System, may whrug ev lavurya mar dhywysyk warnedhy, ny vynsa ev fyllel dhe ry progeth fest marthys ha sowthanas an rûth mar dhâ avell an Stât'hôlder y honen.

Saw nyns yw les an jorna dhe gafos in areth deskys agan cothman van System, beva byth mar helavar, nag i'n dus yonk sêmly in aga dyllas de Sul, hag y ow tebry câkys poos, nag i'n tiogow yonk bohosak ow tynsel sylas megys kepar ha pân vens y whegednow vanyla; nag i'n mowysy teg Iselalman, rudh aga bohov ha'ga ascra a lyw dans olyfans; nag in mynheers rônd tew, na wrug gasa aga thre bythqweth kyns, nag i'n stranjers melen dhyworth Ceylon pò Jâva; nag i'n rûthow, ow tebry cùcùmys pycklys rag sewajya aga sehes,—nâ, ragon ny, nyns eus les an ocasyon in onen vÿth a'n re-na. An les hudol ha dramatek a yll bos kefys in ken tyller yn tien.

Yma agan les ny in fâss spladn ha leun minwharth a ylly bos gwelys in mesk esely an Gowethas Lowarthorieth; in den esa flour in y wrugys, kempen ha gwyskys in rudh,—lyw esa ow contrastya gans y vlew du ha'y grohen velen.

An gorour-ma, y fâss ow tewynya gans lowender spladn, neb a'n jeva an onour arbednyk a wil dhe'n bobel ankevy areth van System, ha presens an Stât'hôlder y honen, o Isak Boxtel. Ev a wely adhyhow dhodho an vlejen tûlyfant dhu, y vyrgh pretendys; hag aglêdh dhodho ev a wely pors brâs hag ino an cans mil gylder in bathow lenter owr; hag yth esa ev ow camlagaja tro hag y, rag own ev dhe gelly golok anodhans.

Dhia dermyn dhe dermyn ev a wre uskys'he y stappys dhe vos elyn dhe elyn rag tecken gans van System. Ev a venthygyas nebes roweth dhyworth pûbonen rag gwil fâls-roweth dhodho y honen, kepar ha pân veu blejen tûlyfant Rôsa ledrys ganso rag gloryfia y honen hag indelha cafos y fortyn.

Quarter our whath ha'n Pryns a wra drehedhes ha'n keskerdh a wra hedhy rag an prÿs dewetha. Warlergh an vlejen tûlyfant dhe vos settys wâr hy thron, an Pryns, owth hepcor worshyp an bobel dhe'n kesstrîvyor-ma, a wra kemeres parchemyn lymnys yn spladn, ha warnodho screfys hanow an gonesyas; ha'y Vrâstereth in lev heglew uhel a wra y dheclarya ev dhe vos hedna a dhyscudhas marth; ha dredho ev fatell wrug an Iseldiryow provia flour du, neb a vÿdh gelwys alebma rag *Tûlipa nigra Boxtellea*.

Traweythyow, bytegyns, Boxtel a wre omdedna y dhewlagas dhyworth an vlejen tûlyfant ha dhyworth an pors, ow meras yn ownek dres an rûth, rag moy ès ken tra vÿth ev a dhowtya percevya ena fâss teg an voves Frysyan.

Hy a via drogspyrys ow tefolya lowender an degol ragtho, kepar dell wrug spyrys Banqwô shyndya an fest rag Macbeth.

Saw, rag leverel an gwiryoneth, an canjon uthyk-ma, neb a ladras balghter den hag argovrow benyn, nyns esa ev ow consydra y honen dhe vos lader. Ev re veras mar dhywysyk orth an vlejen tûlyfant-ma, hy sewya mar freth dhyworth an trok tedna in rom seha Cornêlyûs dhe scaffot Buytenhof, ha dhywort an scaffot in Dynas Loewestein; ev a wrug y weles owth egydna hag ow tevy in fenester Rôsa, hag ev wre dobmas an air adro der y anal, mayth esa ev owth omglôwes moy wordhy dhe vos gelwys y devor ès ken den vÿth; ha lebmyn mar teffa nebonen ha kemeres an vlejen tûlyfant dhu dhyworto, ev a vynsa predery an den-na dhe vos lader.

Saw ny wrug ev gweles Rôsa; ytho ny veu shyndys y joy.

In cres kelgh a wêdh spladn, y afîns gans garlontow ha gans covscrîfyow, an keskerdh a savas, in mesk an sonyow a vûsyk bewek; ha mowysy yonk Haarlem a omdhysqwedhas dhe vos gans an vlejen tûlyfant dhe'n esedhva uhel parusys dhedhy ryb chair owrek y Vrâstereth an Stât'hôlder.

Hag yn scon, yth esa an vlejen tûlyfant prow, derevys wâr hy thron, ow meras dres an rûth cuntellys, hag y ow tackya dêwla, hag ow qwil dhe dre goth Haarlem dasseny gans aga garmow crev.

Chaptra 32. Govynadow Dewetha

An prÿs solem-na, ha pàn esa garmow an rûth ow seny whath, yth esa caryach ow trîvya an fordh ahës wâr oryon an glesyn mayth esa an taclow-ma ow wharvos warnodho; an caryach a avauncyas yn lent, dre rêson a'n flockys a flehes, neb a vedh herdhys in mes a'n hens gans rûth an dus ha'n benenas.

An caryach-ma, cudhys gans dowst, hag ow qwihal wâr y êhelyow, awos viajya termyn pell, a sensy inoy honen van Baerle anfusyk, hag yth esa ev rag an kensa prÿs ow meras der an fenester egerys orth an gwel a wrussyn ny whelas—heb meur a sowena dre lycklod—presentya dhe lagasow an redyor.

An hùbbadùllyha ha'n dysqwedhyans ha'n splander naturek a wrug dallhe an prysner mar vrâs avell dewyn golow ow spladna yn sodyn aberth in y vagh.

Kyn na wrug y goweth dysqwedhes y vos parys dhe wortheby y gwestyons ow tùchia y dhestnans, van Baerle a whelas arta dhe wovyn adro dhe'n rêson rag oll an tros, neb a hevelly bos dyffrans yn tien dhyworth y negys y honen.

"Praydha, Mynheer Iscaptan, pandr' yw oll hebma?" ev a woydnas orth y hùmbrynkyas.

"Kepar dell yllowgh why gweles, a syra," an offyicer a worthebys, "degol ywa."

Â, degol," yn medh Cornêlyüs, in ton trist mygylder a dhen nag eus joy na felha ow remainya ragtho i'n bÿs-ma."

Ena wosa nebes mynys a daw, pàn esa an caryach ow procêdya nebes lathow, ev a wovydnas arta,—

"Degol sans tasek Haarlem? Rag me a wel mar lies flour."

"In gwir yth ywa degol mayth esens flourys ow kemeres an part brâssa ino."

"Ô, an odorys wheg! Ô, an colorys teg!" Cornêlyüs a elwys.

"Sevowgh, may halla an den jentyl gweles," yn medh an offyicer dhe'n postylyon gans an caradôwder egerys yw teythiak dhe soudoryon.

"Gromercy dhywgh, a syra, rag agas caradôwder," van Baerle a worthebys, trist y lev; "yma lowender pobel erel worth ow fystyga; mar plêk, gwrewgh sparya dhybm an pain-ma."

"Kepar dell vydnowgh why. Drîvyowgh in rag! Me a erhys dhe'n drîvyor may whrella stoppya, rag yth esen ow cresy y whre va aga plêsia, rag why a leverys why dhe gara flourys, ha spessly an degol yw solempnys hedhyw."

"Ha pana dhegol yw hedna?"

"Degol an vlejen tùlyfant."

"An vlejen tùlyfant!" van Baerle a grias, 'Yw hedhyw degol an bledhyow tùlyfant?"

"Eâ, a syra; saw drefen why dhe vos dysplêsys gans an wolok-ma, gesowgh ny dhe dhrîvya in rag."

An offyicer o parys dhe ry an ordyr dhe brocêdya, saw Cornêlyüs a'n lettyas, rag preder tydn a'n gweskys. Ev a wovydnas gwadn y lev,—

"A vÿdh an gober rÿs hedhyw, a syra?"

"Bÿdh, rag an vlejen tùlyfant dhu."

Bohow Cornêlyüs a rudhyas, oll y gorf a dremblas, hag yth esa whës yêyn ow sevel wâr y dâl.

"Ellâs! a syra," yn medh ev, "oll an bobel dhâ a vÿdh mar anfusyk avelof ow honen, rag ny wrowns y gweles an solempnyta, esens y ow qwetyas, poken ny wrowns y gweles ma's radn anodho."

"Pandr'esowgh why ow mênya?"

"Yth esof ow mênya," Cornêlyüs a worthebys, ow tôwlel y honen wâr dhelergh i'n caryach, "na vÿdh an vlejen tùlyfant dhu trovys ma's gans nebonen yw aswonys dhybm."

"I'n câs-ma," yn medh an offyicer, "an person aswonys dhywgh re's cafas, rag an dra usy oll cyta Haarlem ow meras orto i'n prÿs-ma yw an vlejen tùlyfant dhu poran."

"An vlejen tùlyfant dhu!" van Baerle a wovydnas, owth herdhya hanter y gorf in mes a fenester an caryach. "Ple ma hy? Ple ma hy?"

"Ena awoles, wâr an tron,—a nyns esowgh why worth hy gweles?"

"Me a's gwel."

"Dewgh in rag, a syra," yn medh an offyicer. "Lebmyn res yw dhyn drîvya in kerdh."

"Ogh, kemerowgh pyteth ahanaf, a syra!" yn medh van Baerle, "Na wrewgh ow hùmbrank in kerdh. Gesowgh vy dhe veras unweyth arta! Yw an pÿth a welaf awoles an vlejen tûlyfant dhu. Du yn tien. Ywa possybyl. Ogh, a syra, a wrussowgh why hy gweles? Res yw bos spottys orty. Â! A pen vy ena, me a vynsa y weles dystowgh. Gesowgh vy dhe skydnys, gesowgh vy dh'y whythra yn ogas, me a'gas pÿs."

"Owgh why muscok, a syra. Fatl'alsen vy alowa neb tra kepar?"

"Yth esof orth agas conjorya."

"Saw yth esowgh why owth ankevy agas bos prysner."

"Gwir yw me dhe vos prysner, saw me yw den wordhy, hag yth esoma ow ry dhywgh ow fromys na wrama ponya in kerdh, ny wrama whelas diank—saw gesowgh vy unweyth dhe weles an flour."

"Saw ow gorhemydnaw, a syra, ow gorhemydnaw." Ha'n officer a wrug arweth dhe'n drîvyor may whrella va procêdya.

Cornêlyûs a'n lettyas unweyth arta.

"Ô! Bedhowgh pytethus, bedhowgh hel! Yma oll ow bêwnans ow powes wâr agas tregereth. Ellâs! Martesen na vÿdh pell dhe wortos. Ny wodhowgh pandr'esoma ow sùffra. Ny wodhowgh why an strîf usy ow wharvos i'm colon hag i'm brës. Rag wosa pùptra," Cornêlyûs a grias in y dhyspêr, "a pe hodna ow blejen tûlyfant vy, a pe hy an blejen tûlyfant ledrys dhyworth Rôsa! Ogh, res yw dhybm skydnys, a syra. Res yw dhybm gweles an flour! Why a yll ow ladha warlergh hedna, mar mydnawgh why, saw me a wra hy gweles, me a res hy gweles."

"Bedhowgh cosel, a dhen anfusyk, ha deus wâr dhelergh aberth i'n caryach, rag ott obma yw cowetha y Vrâstereth an Stât'hôlder, ha mar qwra an Pryns gweles deray, pò mar qwra va clôwes tro, hedna a vynsa ow myshevyas."

Van Baerle, moy ownnek rag y goweth ès ragtho y honen, a dôwlas y honen arta i'n caryach, saw ny ylly ev tewel ma's pols cot, ha scant nyns o an kensa ugans marhak passys, pàn wrug ev posa in mes a fenester an caryach, ow qwil môcyons leun pejadow tro ha'n Stât'hôlder esa ow passya an very prÿs-na.

Yth esa Wella, heb emôcyon ha cosel dell o ûsys, ow mos tro ha'n glesyn may halla va collenwel y dhevar avell caderyor. Yth esa ev ow sensy in y dhorn an rolla parchemyn, neb a veu an jorna-na a'n degol y leuwwelen.

Pàn welas ev an den ow qwil môcyons, crev y bejadow, ha pàn aswonas martesen an offyicer esa ryptho, y Vrâstereth a gomondyas may whrella sevel y garyach.

Dystowgh an stêdys, poos aga anella, a savas, adro dhe whe lath dhyworth an caryach esa van Baerle prysonys ino.

"Pandr' yw hebma?" an Pryns a wovydnas orth an offyicer, neb a labmas in mes a'n caryach orth kensa arhadow an Stât'hôlder, hag esa ow nessa dhodho gans revrons meur.

"A Arlùth," ev a grias, "Hèm yw an prysner a'n stât a gerhys vy dhyworth Loewestein, hag a wrug vy dry dhe Haarlem herwyth comondment agas Brâstereth."

"Pandra usy ev ow tesîrya?"

"Yma va ow pesy dhe sevel obma rag tecken."

"Rag gweles an vlejen tûlyfant dhu, a Arlùth," yn medh van Baerle, ow jûnya y dhêwla, "ha pàn vo hy gwelys genef, pàn vo gwelys pùptra desîrys genef, me yw parys dhe verwel, mars yw res dhybm merwel; saw i'm mernans me a vydn benega mercy agas Brâstereth, rag why dhe asa dhybm gweles an gloryfians a'm ober vy."

I'n gwiryoneth coynt o an wolok: an dhew dhen orth fenestry an dhew garyach; an eyl anodhans ha'y wethysy oll adro dhodho; y gela prysner anfusyk; an eyl ow mos dhe ascendya tron, ha'y gela ow cresy y vos wâr y hens dhe'n scaffot.

Wella, ow meras gans y wolok yêyn wâr Cornêlyûs, a woslowas orth y wovynadow ownnek ha freth.

Ena ow trailya tro ha'n offyicer, ev a leveryis,—

“Yw hebma an prysner rebellyansus a whelas ladha y jailer in Loewestein?”

Cornêlyùs a hanajas ha cregy y bedn. Y fâss caradow gwiryon a rudhyas hag a devys gwydn i'n kettermyn. Geryow an Pryns ollgalsek, a wodhya adro dh'y drespas solabrÿs dre neb messejer sêcret nag o awonys dhe bobel erel, a hevelly dhodho dhe brofusa y dhestnans ha'n sconyans a'y bejadow dewetha.

Ny whelas ev omlath nag omwetha y honen; hag ev a bresentyas dhe'n Pryns golok a inocens hag a dhyspêr—kepar ha flogh—golok o convedhys der an brës brâs ha der an golon vrâs esa worth y whythra.

“Gesowgh dhe'n prysner skydnys, ha gesowgh dhodho gweles an vlejen tûlyfant du; wordhy yw hy dhe vos gwelys unweyth.”

“Gromercy dhywgh, a Arlùth, gromercy dhywgh,” yn medh Conêlyùs, ha namna wrug ev clamdera der ewn lowender, hag ow treburchya wâr steppyow y garyach, na ve an offyicer dh'y scodhya, agan cothman truan a vynsa aswon y rassow dh'y Vrâstereth ha'y dâl i'n dowst.

Warlergh grauntys an cubmyas-na an Pryns a brocêdyas wâr y fordh dres an glesyn hag oll adro dhodho garmow a joy.

Yn scon ev a dhrehedhas an soler, ha taran an godnys brâs a shakys an air.

Chaptra 33. Dyweth an Whedhel

Van Baerle, humbrynkys gans peswar gwehyas, esa owth herdhya aga fordh der an rûth, a gerdhas in bàn bys i'n vlejen tûlyfant dhu, ha dhe nessa ev dhe dhos dhedhy, dhe voy o y les inhy.

Ev a's gwelas wâr an dyweth, an flour udnyk-na, a ylly ev gweles unweyth ha na moy. Ev a's gwelas hag ev whe stap dhyworty, hag ev a bercêvyas gans delît hy dhe vos perfeth ha gracyûs; ev a's welas in mesk lies mowes yonk ha sêmly, hag y o, y hylly bos leverys, gwehyadesow onour rag a'n vyternes-ma a berfethter hag a bureth. Saw dhe voy a wre va gweles perfethter an flour gans y dhewlagas y honen, dhe voy o y dristans ha'y anfeus. Ev a veras adro rag gweles nebonen a alsa gortheby udn qwestyon ragtho, saw y dhewlagas a vetyas stranjers in pùb le. Yth o attendyans keniver onen trailys dhe'n chair a stât, mayth esa an Stât'hôlder owth esedha.

Wella a savas ha tôlel mir cosel dres an rûth dywysyk, hag yth esa y dhewlagas sherp ow powes an eyl wosa y gela wâr try fedn a drielyn, formys adâl dhodho gans try ferson, dyvers aga les ha'ga emôcyons.

Orth onen a'n elydnaw yth esa Boxtel, ow trembla rag ewn perthyans cot, hag ev bysy ow meras orth an Pryns, an gylders, an vlejen tûlyfant dhu ha'n rûth.

Orth ken elyn yth esa Cornêlyûs, ow tiena, tawesyk, y attendyans, y dhewlagas, y vêwnans, y golon, y gerensa settys wâr an vlejen tûlyfant yn udnyk.

Ha tressa, a'y sav wâr steppen dherevys in mesk mowysy Haarlem, mowes teg Frysyen, gwyskys in padn gwlân cogh, brôsyans arhans warnodho, ha veyl lâss dres hy bejeth, esa ow codha in plêgyow dhyworth hy fednwysk a owrwias; in udn ger, Rôsa, gwadn ha leun dagrow hy dêwlagas, yth esa hy ow posa wâr vregh onen a offycers Wella.

Ena an Pryns a dhysplêgyas an parchemyn yn lent, ha leverel cosel cler y lev, ha kynth o va isel a ylly bos clôwys in apert dre rêson a'n taw uvel, hag a stoppyas an anal a hanter-cans mil aspiyas:—

“Why oll pandra wrug agan dry obma?”

“Gober a udn cans mil gylder re beu ambosys dhe bynag oll a wrella tevy an vlejen tûlyfant dhu.

“An vlejen tûlyfant dhu re beu tevys; otta hy dhyrgowgh, hag yma hy ow metya oll an condycyons reqwîrys gans towlen Cowethas Lowarthorieth Haarlem.

“Whedhel hy frovians, ha hanow an tevor a vÿdh recordys in lyver onour an cyta.

Deuns in rag lebmyn hedna usy an vlejen tûlyfant dhu ow longya dhodho.”

Pàn esa ev ow pronowncya an geryow-na an Pryns, rag jùjya an nerth a wrêns a veras sherp y dhewlagas orth try fedh an trielyn.

Ev a welas Boxtel ow fysky in rag. Ev a welas Cornêlyûs gwaya a'y anveth; ha wâr an dyweth ev a welas an offyicer, esa Rôsa in y with, worth hy hûmbrank, nâ, worth hy herdhya in rag tro hag ev.

Pàn welsons Rôsa, cry dewblek a dherevys adhyhow hag aglêdh dhe'n Pryns.

Boxtel diegrys ha Cornêlyûs, lowen y sowthan, a grias aga dew,—

“Rôsa! Rôsa!”

“An vlejen tûlyfant yw dhis, a nys yw hy, a flogh?” yn medh an Pryns.

“Yw, a Arlùth,” Rôsa a leverys, ha'y thecter varthys a wrug dhe genyver onen tackya dêwla.

“Ô!” yn medh Cornêlyûs dhodho y honen, “hy re wrug ow thrait, pàn leverys hy fatell veu an flour-ma ledrys dhyworty. Ogh! hèn yw prag y whrug hy gasa Loewestein. Ellâs! Oma ankevys ytho, traitys gans hodna, a gresyn hy dhe vos ow gwelha cothman i'n norvÿs?”

“Ogh!” Boxtel a lamentyas. “Dystrôwys oma.”

“An vlejen tûlyfant-ma,” an Pryns a bêsyas, “ytho a wra don hanow hedna a wrug hy frovia, hag y fydh hy complys i'n venegva in dadn an titel, *Tûlipa nigra Rôsa Baerlensis*, rag an hanow van Baerle a vÿdh hanow an voves-ma alebma in rag.”

Hag i'n kettermyn Wella a gemeras dorn Rôsa ha'y settya in dorn den yonk, a wrug fystena in rag, gwydn ha sowthenys gans joy bys in goles an tro, hag ev a salujas an Pryns ha'y venyn

brias an eyl wosa y gela; ha hy a veras gans golok meur hy grassow in bàn, ow tasry y rassow dhe Rias oll an lowena-ma.

I'n keth prÿs den aral a godhas orth treys Presydent van System, hag ev gweskys gans emôcyon dyhaval.

Yth esa Boxtel, gwaskys dre faladow y wovenek, ow crowedha heb aswonvos wâr an dor.

Pàn wrussons y dhrehedhes hag examnya y bols ha'y golon, ev ow mar varow avell men.

Ny wrug an wharvedhyans-na ania nameur an degol, rag yth hevelly na veu an Pryns na'n Presydent troblys ganso.

Cornêlyüs a blynchys gans anken, pàn aswonas ev an lader, an fug-Jacob, y gentrevak, Isak Boxtel. In inocency y golon bythqweth ny wrug ev y dhrog-dyby avell hedna a wrug gwythres mar gamhensek.

Ena, gans sonyow an trompys, an keskerdh a dhewhelys heb chaunj vÿth in y restrans, marnas Boxtel dhe vos marow, ha Cornêlyüs ha Rôsa dhe gerdhes dorn in dorn warbarth.

Pàn wrussons y drehedhes Hel an Cyta, an Pryns gans y vës a wrug poyntya dhe bors an cans vil gylder, ha leverel dhe Gornêlyüs,—

“Cales yw leverel pyw a wainyas an mona-ma, te pò Rôsa; rag mar qwrussys tevy an vlejen tûlyfant dhu, hy a wrug hy chersya erna wrug hy blejyowa. Ny via ewn ytho dhe gonsydra an mona dhe vos hy argovrow hy; yth ywa ro cyta Haarlem dhe'n vlejen tûlyfant.”

Cornêlyüs a omwovydnas pandr'esa an Pryns ow mênys. An Pryns a bêsyas,—

“Yth esoma ow ry dhe Rôsa an sùmen a udn cans mil gylder, neb yw dendyls yn compes gensy ha neb a yll hy offra dhywgh. Y yw an weryson rag hy herensa, hy holon stowt ha'y onester. Ha why, a syra—gromercy arta dhe Rôsa rag hy re brovias dhyn an prov a'gas inocency—”

Ha gans an geryow-na an Pryns a estynas dhe Cornêlyüs an folen-na in mes a'n Beybel o lyther Cornêlyüs de Witt screfys warnedhy, hag mayth an tressa crenwredhen mailys inhy,—

“Ow tûchya agas person why, re beu dyscudhys fatell vewgh why prysonys rag hager-ober na wrussowgh why comyttya. Yma hedna ow sygnifya why dhe vos frank ha pelha agas perhenogeth a vÿjd restorys dhywgh; rag ny yll posessyon den inocent bos sêsys. Cornêlyüs van Baerle, why yw mab bejyth Cornêlyüs de Witt ha cothman y vroder Jowan. Remain wordhy a'n hanow a wrussowgh why recêva dhyworth an eyl anodhans hag a'n cowethyans a gafsowgh why gans y gela. An dhew dhen de Witt, jûjys yn cabm ha pûnyshys yn cabm in prÿs a errour poblek, o dhew cytesan brâs hag yma an Iseldiryow lebmyn prowot anodhans.”

Wosa an geryow dewetha-na, neb a wrug ev pronowncya warbydn y ûsadow gans lev leun emôcyon, a ros y dhêwla dhe'n garoryon dhe abma, hag y wâr bedn dêwlin dhyragtho.

Ena ev a hanajas ha leverel,—

“Ellâs! Why yw pòr lowen, why neb usy ow hunrosa yn udnyk a wir-wordhyans an Iseldiryow, an dra yw hy lowender gwiryon, ha nag yw whensys dhe gafos moy ès colorys nowyth rag blejyow tûlyfant.”

Hag ow meras tro ha'n qwartron mayth esa Frynk ow crowedha, kepar ha pàn esa cloudys nowyth ow cùntell ena, ev a entras in y garyach ha drÿva in kerdh.

* * * * *

Cornêlyüs a dhalathas y fordh dhe Dort gans Rôsa, ha hy a dhanvonas gwethyades chy coth hy haror avell messejer dh'y thas, may halla hy derivas pûptra o wharvedhys dhodho.

An redyoryon, grâssow dh'agan narracyon, re dhescas natur Gryfûs coth, a wra ûnderstondya fatell o cales dhodho dhe vos unverhês gans gour ty hy myrgh. Nyns o ankevys ganso whath an bobmyn a recêvas ev i'n omlath gerys dê. Rag jûjya dhyworth an clesednow a recknas ev, ev a levery y dhe vos onen ha dewgans in nûmber; saw wâr an dyweth, drefen na vydna ev bos le larj ès y Vrâstereth an Stât'hôlder, ev a acordyas dhe wil cres gans Cornêlyüs.

Gryfùs a veu appoyntyas dhe gemeres with a'n blejyow tùlyfant, ha'n den coth a veu an lacka gwethyas flourys in oll an Seyth Provyns.

Ass o coynt an wolok y weles ow whythra an gowdhanas ha'n tycky duwas casadow, ow ladha melwhes hag ow trîvya in kerdh gwedhen nownek.

Pàn glôwas ev whedhel Boxel, ev a veu coneryak fatell veu va tûllys gans an fug-Jacob, ev a dhystrowas an sycamorwedhen may whre Isak envies aspia an lowarth adhelegh dhedhy; rag an splat a dhor ow longya dhodho a veu pernys gans Cornêlyùs ha kemerys aberth in y lowarth y honen.

Rôsa a devys in tecter hag in furneth kefrÿs. Wosa bos demedhys dyw vledhen hy a wodhya redya ha screfa mar dhâ, may hylly hy gensy hy honen oll desky dew flogh teg, degys gensy in 1674 ha 1675, y aga dew in mis Mê, mis an flourys. Heb mar onen anodhans o maw, ha'y gela o mowes, hag y o gelwys Cornêlyûa h Rôsa.

van Baerle a remainyas lel dhe Rôsa ha dh'y vlejdnou tùlyfant.

Oll y vêwnans o sacrys dhe lowena y wre'ty ha dhe devy flourys. In galow dewetha-na ev a wainyas kebmys sowena, may cafas nûmber brâs a'y sortow ev aga thyller in menegva an Iseldiryow.

Dew jîf-taclans a'y barleth o an dhyw folen in mes a Veybel Cornêlyùs de Witt in framyow owrek; in onen a'n framyow yth esa an lyther may whrug y das bejyth cùssulya dhodho dhe lesky an lytherow dhyworth Marqwys de Louvois, hag in y gela yth esa y gemynlyther y honen, le may whrug ev gasa dhe Rôsa y grenwredhyow wâr an ambos hy dhe dhemedhy den yonk dhia whe warn ugans dhe eth warn ugans bloodh, esa worth hy hara ha hy dh'y gara ve. Y feu an condycyon-na collenwys poran kyn na wrug, poken drefen na wrug Cornêlyùs merwel.

Ha may fe gorrys dhe'n attent vÿth dhyworth neb udn Isak Boxel aral, ev a screfas a-ugh y dharas an lînednow cravys gans Grôtyùs dëdh y dhiank wâr fosow y bryson:—

“Traweythyow nebonen re sùffras kebmys ma'n jeffo an gwir dhe leverel, ‘Me yw re lowenek.’”

Henwyn Personek

Ahyllês Achilles, the Greek hero and main character in Homer's Iliad
Ana Austrya Myternes Queen Anne of Austria †1643, wife of Louis XIII of France
Arystîdês Aristides, Athenian statesman
Banqwô Banquo, a character in Shakespeare's Macbeth
Barneveldt Johan van Oldenbarneveldt †1619, Dutch diplomat, supporter of the Arminians
Boxtel, Isak Isaac Boxtel, neighbour and rival of Cornelius van Baerle
Brâstereth; y Vrâstereth His Highness
Butruysheim the surname of the gardener of Cornélyûs van Baerle
Capten Tilly, Cont Tilly Captaen Tilly, Count Tilly, a soldier in the service of the Netherlands
Cerberûs Cerberus, a monstrous multi-headed dog which in classical mythology guarded Hades
Cleôpatra Myternes Queen Cleopatra of Egypt †30 BC
Condé Brâs Grand Condé, Louis II de Bourbon †1686
Craeke Craeke, John de Witt's servant
Dante Dante Alighieri †1321, Italian poet
de Ruyter Michiel de Ruyter †1676, commander in chief of the Dutch navy
de Witt, Cornélyûs Cornelis de Witt, a Dutch leading naval officer, lynched with his brother John at the instigation of the Orangists
de Witt, Jowan Johan de Witt, Grand Pensionary of Holland and brother of Cornelis; he was lynched together with his brother at the instigation of the Orangists
Don Alfonso Dom Alfonso VI, king of Portugal
Doctour, an the Doctor—title of Cornélyûs van Baerle
Dow, Gerard, Gerard Dow or Dou † 1675, Dutch painter
Dûk Evrok the Duke of York, brother of the king of England
Elysabet Myternes Queen Elizabeth I of England †1603
Governour, an the Governor (of the prison of Loewestein)
Grôtyûs, Hûgô Hugo Grotius †1643, imprisoned in Loewestein but who escaped
Gryfûs Grifus, gaoler at the Buytenhof; later at Loewestein
Henrietta Stuart, daughter of Charles I of England
Horâs Horace, the Latin poet
Iselalman, pl. Iselalmans Dutch, the Dutch people
Gisels, Jacob Jacob Gisels, Isak Boxtel's alias
Hômêr Homer, the author of the Greek epics, the Iliad and the Odyssey
Lavater Johann Kasper Lavater †1801, Swiss poet and theologian, famous for his analyses of physiognomy
Linnaeûs Linnaeus, name of a variety of tulip
Louis Mytern Louis XIV, king of France 1638-1715
Mabm Cybêlê Cybele, the Great Mother goddess in classical Rome
Macbeth Macbeth, Shakespeare's tragedy
Marqwys de Louvois the Marquis of Louvois, a French diplomat under Louis XIV
Mathias Mathias, name of a prisoner executed in Loewestein for insurrection
Maxymylyan Maximilian, a Holy Roman Emperor
M. de Chalais Henri de Tallyrand, count of Chalais †1626, whose execution by decapitation was botched
M. de Thou François-August de Thou †1648, whose execution by decapitation was botched
Mêster Harbrûck Master Harbruck, the executioner at the Buytenhof
Mieris Willem van Mieris †1747 Dutch painter
Mor North the North Sea
Mynerva Minerva, the Latin name of the Greek goddess Athene
Mythrydâtês Mithridates †63 BC, ruler of the kingdom of Pontus
Mynheer d'Asperen Deputy d'Asperen; he and Bowelt/van Boschveldt signed the order to Tilly

Mynheer Bowelt Deputy van Boschveldt
Mynheer van System Mr van System, President of the Haarlem Horticultural Society
Noy Noah
Pompey Pompeius Magnus, Roman triumvir †48 BC
Portyngalysy, an *pl.* the Portuguese
Pôrûs Porus, an ancient Indian king, vanquished by Alexander
Recordyor an Stâtys the Recorder of the States, the Recorder of the Dutch Parliament
Romans Romans (*used metaphorically*)
Rôsa Gryfûs Rosa, daughter of Grifus, the gaoler
Salamon Mytern King Solomon
“San Myhâl” the Saint Michael, name of a warship
“Schevening” a warship in the Dutch navy
Semyramys Myternes Semiramis, Queen of Assyria
Tarqwyn Cotha Tarquin the Elder, an Etruscan king of Rome
Tournefort Tournefort, name of a variety of tulip
Tus Orenj the Orangists, party of William of Orange
Tyckelaer, a surgeon who falsely accused Cornelis de Witt of bribing him to assassinate William of Orange
Van Baerle, Cornêlyûs Cornelius van Baerle
Van Deken, Capten, officer and assistant of William of Orange
Van Spenen van Spennen, an officer of the Chief Justice
Van Tromp Maarten van Tromp †1653, an admiral in the Dutch navy
“Yûrl Sandwich” the Earl of Sandwich, an English warship
Wella, Pryn Orenj William of Orange, Stadtholder of the Dutch Republic.

Henwyn Tyleryow

Alexandria Alexandria, city in Egypt

Alphen Alphen, a city in the Netherlands

Amsterdam Amsterdam, a city in the Netherlands

Antwerp Antwerp

Athênas Athens

Bay Southwold Southwold Bay, off the Suffolk Coast and site of battles in the third Anglo-Dutch war

Bengâl Bengal, a province of India

Bombay, a city in India, Mumbai today

Buytenhof Buytenhof, a prison in the Hague where executions were carried out

Cathay China

Ceylon Ceylon, today Sri Lanka

Cyta Eternal, an the Eternal City, Rome

Delft Delft, a city in the Netherlands

Dort Dort or Dordrecht, a city in the Netherlands

Dowr Maas the River Meuse

Dowr Reyn the River Rhine

Dowr Schelt the River Scheldt

Dowr Waal the River Waal

Etrûrya Etruria, a region of Italy and home of the Etruscans

Ewrop Europe

Eyndaow, an pl. the (East) Indies

Frynk France

Fryslond Friesland

Gabii Gabii, an ancient city of Latium

Gôa Goa, a city in India

Hâg, an the Hague, political capital of the Netherlands

Haarlem Haarlem, a city in the Netherlands

Hollond Holland, a province of the Netherlands, often used for the whole country the Low Countries, the Netherlands

Jâva Java, an island in the Dutch East Indies

Leyden Leyden, a city in the Netherlands

Loewestein Lovenstein, a fortress near near Gorcum (Gorinchem) and site of a prison for enemies of the Dutch state

Lysbon Lisbon

Madras Madras, a city in India, Chennai today

Orenj Orange, the city in France from which the Stadtholder's dynasty derived

Ostel an Swàn Gwydn the White Swan Inn

Portyngal Portugal

Pow an Sowson England

Rees Rees, a fortified city of the Dutch against the Spaniards

Rheinberg Rheinberg on the Rhine, taken and ceded many times during the eighty years war (1566–1648)

Repùblyk, an the Republic, the Dutch Republic

Repùblyk Batâvya the Batavian Republic, the Netherlands under Napoleon I

Rôsva, an the Promenade, by the river at Loewestein

Rotterdam Rotterdam, a city in the Netherlands

Seyth Provyns Udnys the Seven United Provinces of the Netherlands

Spayn Spain

Terceira Terceira, an island in the Azores

Tol-Hek the Tollgate out of the Hague

Vincennes Vincennes, a town in France, now a suburb of Paris

Wesel Wesel, site of a battle between the Spaniards and the Dutch in 1629

Zuider Zee the Zuider Sea, an inlet of the North Sea in the Netherlands, today a fresh water lake known as the IJsselmeer

Gerva

anheglew inaudible

aspiyas, *pl.* **aspiysy** observer

aventurores female adventurer

blejen *f.* **tùlyfant**, *pl.* **blejyow tùlyfant** tulip

borghvêster burgomaster, mayor

“Colombîn Terni” the Terni Columbine, a variety of tulip

“Colombîn tewl” the dark Columbine, a variety of tulip

“Cornêlyûs de Witt,” a variety of tulip

Cowethas Haarlem an Blejyow Tùlyfant the Haarlem Society of Tulips; also **Cowethas Haarlem an Lowarthorieth** the Haarlem Society of Horticulture

crenwredhen *f.*, *pl.* **crenwredhyow** bulb

devos’he to accustom

dybednor executioner (*lit.* beheader)

dynas fortress

dynasek civil

enwedhow *pl.* information

Frysyen Frisian

Frysyanes woman from Frisia

gylofers *pl.* carnations

gylder, *pl.* **gylders** guilder (Dutch currency)

Hel an Cyta the City Hall

Hel an Dre the Town Hall

iscapten lieutenant

Justum ac tenacem Just and tenacious (from Horace)

kevalaf capital (finance)

losowjy greenhouse

“Marbel Rotterdam,” the Marbel of Rotterdam, a variety of tulip

“Marthus Haarlem” the Wonder of Haarlem, a variety of tulip

Monseigneur My Lord, Sire, a respectful form of address

mùsket musket

Mynheer (Dutch) Sir, Monsieur

Pencyonary Meur Grand Pensionary, the chief legal officer of the Netherlands

polytygor politician

rara avis (Latin) a rare bird, an exceptional person

Ruart de Pulten Warden of Dykes

sanctum sanctorum (Latin) holy of holies

Stâtys *pl.* **an** the States, the Dutch parliament

styver stiver, a Dutch coin worth 5 cents, i.e. 5 hundredths of a guilder

“Tecter Brabant” Beauty of Brabant, a variety of tulip

Tûlipa nigra Rôsa Baerlensis The black tulip of Rosa wife of van Baerle, name given officially to the black tulip

Tulipa nigra Boxtellensis (Latin) Boxtel’s black tulip—name Jacob Boxtel envisaged for his tulip

unguibus et rostro (Latin) with claws and beak

usvil hyena

vi coactus (Latin) compelled by force